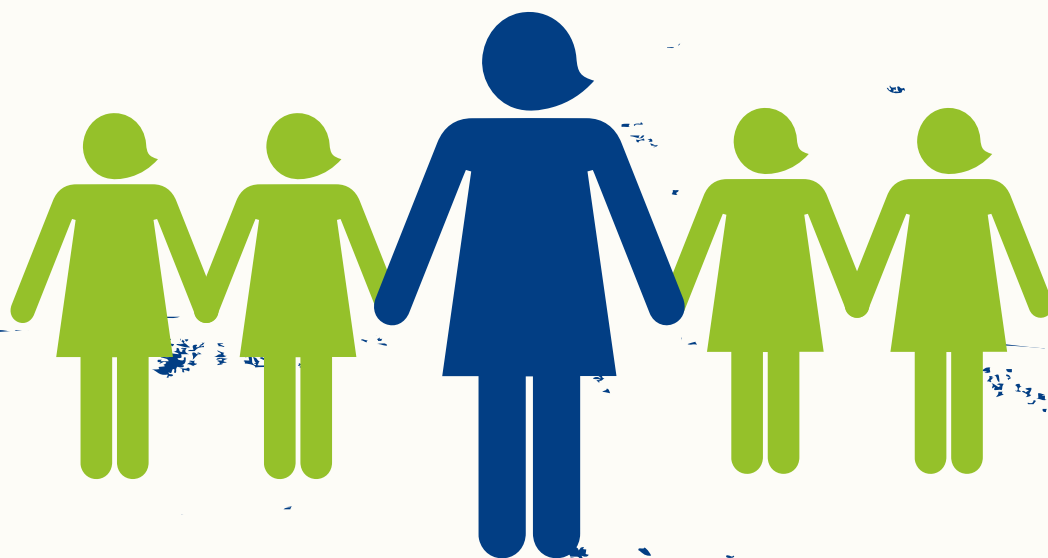

PODPORA A OCHRANA PRE ŽENY ZAŽÍVAJÚCE NÁSILIE

----- 📍 V KOŠICKOM KRAJI -----

PRÍRUČKA PRE ZAMESTNANCOV A ZAMESTNANKYNE
ŠTÁTNYCH A VEREJNÝCH INŠTITÚCIÍ A MIMOVLÁDNYCH
ORGANIZÁCIÍ

OBSAH

PREDSLOV

ÚČEL PRÍRUČKY

SLOVNÍK POJMOV

- 01** O násilí na ženách
 - 02** Mýty a fakty
 - 03** Ako rozpoznať násilie
 - 04** Ako rozpoznať mieru ohrozenia ženy a/alebo detí násilím
 - 05** Plánovanie bezpečia
 - 06** Ako hovoriť so ženou o násilí
 - 07** Sekundárna viktimizácia
 - 08** Deti
 - 09** Špecifické služby pre ženy
 - 10** Polícia
 - 11** Okresný úrad - priestupkové oddelenie
 - 12** Prokuratúra
 - 13** Súdny
 - 14** Úrad práce, sociálnych vecí a rodiny
 - 15** Zdravotnícka podpora
 - 16** Samospráva
 - 17** Kontakty
-

LITERATÚRA

PREDSLOV

Dnes už len málokto spochybňuje, že násilie páchané na ženách v partnerských vzťahoch je závažný celospoločenský problém, vyžadujúci komplexné systémové riešenia. Všetci a všetky by sme si želali, aby násilie na ženách bolo ojedinelým javom, nie bežnou súčasťou života mnohých žien a ich detí. Mnohí ľudia na Slovensku sa angažujú, aby sa toto želanie stalo realitou, a to nielen v oblasti prevencie, ale aj v oblasti konkrétnej pomoci a podpory pre ženy zažívajúce násilie a ich deti. Táto angažovanosť už prestáva byť výsostnou doménou mimovládnych organizácií. Čoraz viac odborníkov a odborníkov z rôznych inštitúcií, zodpovedných za zabezpečenie ochrany a pomoci pre ženy a ich deti, prejavuje záujem hľadať riešenia, ktoré povedú k účinnejším intervenciám, aby ženy a deti žili v bezpečí.

Táto brožúra je výsledkom spolupráce práve takýchto ľudí. Jej vznik vyplynul z potreby, ktorú na svoje stretnutia priniesli členky a člen Pracovnej skupiny na prevenciu a elimináciu násilia páchaného na ženách v Košiciach (ďalej len Pracovná skupina), ktorá pod koordináciou Fenestry pôsobí od roku 2007. Vypracovanie obsahu tejto brožúry je dôkazom toho, že spolupráca rôznych inštitúcií a organizácií zo štátneho, verejného a mimovládneho sektora je možná a vzájomne obohacujúca, keď existuje spoločný cieľ. Naším cieľom bolo prispieť k tomu, aby čoraz viac žien zažívajúcich násilie a ich detí dostalo účinnú ochranu, pomoc a podporu.

Koordináciu práce členiek a člena Pracovnej skupiny, aby výsledná podoba brožúry tvorila jednotný celok, na seba prevzali Dušana Karlovská a Sylvia Kráľová z Fenestry, ktoré sú zároveň autorkami niektorých textov. Za vypracovanie obsahu tejto publikácie patrí vďaka aj Silvii Bartošovej z Fenestry, Vande Durbákovej spolupracujúcej advokátke Fenestry, Agáte Grančičovej z Úradu Košického samosprávneho kraja, Monike Konstantinovič Brixovej z Úradu práce, sociálnych vecí a rodiny v Košiciach, Kataríne Krajníkovej a Petrovi Patakimu z komunitného centra Mesta Košice na Luníku IX, Oľge Odelgovej z Mestskej časti Košice – Juh a Lucii Šebákovej z Odboru kriminálnej polície Okresného riaditeľstva Policajného zboru v Košiciach. Zároveň naše poďakovanie patrí vedeniu inštitúcií zastúpených v Pracovnej skupine za otvorenosť a dlhodobú podporu myšlienky spolupráce pri riešení problematiky násilia na ženách.

Aktuálne druhé vydanie príručky sme opäť pripravili v spolupráci s členmi a členkami Pracovnej skupiny v Košiciach a v spolupráci s kolegynami z našich partnerských organizácií OZ Pomoc rodine a OZ HANA. Prináša aktualizované informácie o kompetenciách a zodpovednostiach viacerých štátnych a verejných inštitúcií, ako aj aktuálne informácie o špecifických podporných službách pre ženy. Druhé vydanie príručky vzniklo v rámci projektu „Stojíme pri ženách. Chránime a podporujeme ich!“ podporeného v rámci programu Domáce a rodovo podmienené násilie spolufinancovaného z Nórskeho grantu a štátneho rozpočtu SR.

Za vznikom tejto publikácie sú roky praktických skúseností v oblasti pomoci a podpory pre ženy zažívajúce násilie a ich deti, hodiny diskusií odborníkov a odborníkov z rôznych inštitúcií, záujem a ochota počúvať sa navzájom a rešpektovať rôzne uhly pohľadu, ale hlavne ochota načúvať ženám. Práve ženám, ktoré sa na nás obracajú, patrí najväčšia vďaka za ich dôveru a odvahu.

JANA OLEÁRNIKOVÁ
štatutárna zástupkyňa Fenestry

ÚČEL PRÍRUČKY

Táto príručka je určená zamestnankyniam a zamestnancom štátnych a verejných inštitúcií a mimovládnych organizácií, ktoré a ktorí sa dostávajú do kontaktu so ženami zažívajúcimi násilie a/alebo ich deťmi. Hoci vnímame skutočnosť, že násilie, ku ktorému dochádza v sfére domácnosti, postihuje aj ďalšie cieľové skupiny a uznávame jeho závažnosť, táto príručka je zameraná na ženy, ktoré zažívajú násilie v partnerských vzťahoch, teda zo strany svojich manželov, partnerov, alebo bývalých manželov a partnerov, a na ich deti. Takéto zameranie sme zvolili kvôli tomu, že násilie na ženách má špecifika, ktoré vyplývajú z jeho príčin a preto vyžaduje špecifické postupy, ale aj zo samotného zamerania činnosti Pracovnej skupiny na prevenciu a elimináciu násillia na ženách v Košiciach (ďalej len Pracovná skupina), ktorá brožúru pripravila.

Príručka slúži ako študijný materiál k problematike násillia na ženách v partnerských vzťahoch. Ponúka prehľad kompetencií relevantných inštitúcií a obsahuje aj praktické časti užitočné pri priamej práci so ženami zažívajúcimi násillie a ich deťmi.

Naším cieľom bolo vytvoriť akúsi "mapu", ktorá umožní všetkým zainteresovaným inštitúciám a organizáciám zorientovať sa v najdôležitejších aspektoch podpory a ochrany žien a ich detí pred násillím, či už v oblasti poskytovania presných a jasných informácií o kompetenciách iných inštitúcií a o právach žien, v oblasti teoretických poznatkov o problematike násillia na ženách, ako aj v oblasti identifikácie násillia, odhadu nebezpečenstva a plánovania bezpečia so ženami. Nejde teda o presný "návod" na to, ako riešiť násillie na ženách, pretože rôzne ženy potrebujú v situácii násillia rôzne intervencie a pomoc. Pri riešení prípadov násillia na ženách preto nie je možné používať šablónovité postupy. Naším cieľom bolo skôr ponúknuť prehľad najdôležitejších zásad a informácií, ktoré nám pomáhajú porozumieť situácii žien zažívajúcich násillie a ich detí a následne zvoliť postupy, ktorými ich neohrozíme a ktoré nebudú viktimizujúce.

Táto príručka nenahrádza hĺbkové vzdelávanie o problematike násillia na ženách a praktických zručnostiach napríklad v oblasti identifikácie násillia, vyhodnocovania rizikových faktorov a plánovania bezpečia. Problematika násillia na ženách má špecifické príčiny a dôsledky, a preto si vyžaduje hĺbkovú znalosť a chápanie komplexných súvislostí medzi jej jednotlivými aspektmi.

Príručka má aj skrátenú, "vreckovú" verziu, ktorá obsahuje základné zásady a informácie pre kontakt so ženami zažívajúcimi násillie - teda to, na čo potrebujeme pri kontakte so ženami pamätať a čomu je dobré sa vyvarovať, aby naša intervencia smerovala k budovaniu dôvery, k zvýšeniu bezpečia žien a ich detí a k ich posilneniu. Jej praktický formát umožňuje niektorým profesiám, ktoré to potrebujú, mať tieto základné princípy a informácie vždy poruke. Myšlienka vreckovej verzie príručky vzišla z diskusií s členkami a členom Pracovnej skupiny a potrieb jednotlivých inštitúcií, ktoré sme v rámci týchto diskusií identifikovali.

V úvodných kapitolách príručky sa venujeme základným informáciám o násilí na ženách, jeho príčinám, dopadom a výskytu, ale aj najčastejším mýtom a presvedčeniam, ktoré sa k tejto problematike v našej spoločnosti viažu, alebo otázke sekundárnej viktimizácie ako jednej zo závažných prekážok v účinnej podpore a ochrane žien a ich detí pred násilím.

Ďalšie kapitoly sú zamerané na praktické zručnosti v kontakte so ženami zažívajúcimi násilie, ako je otázka rozpoznania toho, že žena zažíva násilie; vedenie rozhovoru so ženou o jej skúsenosti s násilím; identifikácie rizikových faktorov; plánovania a zvyšovania bezpečia žien v situácii násilia a ich detí. V tejto úvodnej časti sme sa špecificky zamerali aj na dôležité aspekty situácie detí žien, ktoré zažívajú násilie.

Po všeobecných úvodných kapitolách nasledujú kapitoly o kompetenciách kľúčových inštitúcií, ktoré vychádzajú z poznatkov a praxe zástupkyň a zástupcov týchto inštitúcií v Pracovnej skupine, ako aj zo skúseností ženských mimovládnych organizácií z poskytovania špecifickej pomoci a podpory ženám zažívajúcim násilie a ich deťom. Pri niektorých kľúčových inštitúciách prvého kontaktu so ženami zažívajúcimi násilie a ich deťmi, ako sú polícia, úrad práce, sociálnych vecí a rodiny a zdravotnícke zariadenia, sme spoločne s členkami Pracovnej skupiny pripravili praktické časti, ktoré sa venujú špecifickým aspektom práce a intervencií danej inštitúcie..

Príručku vnímame ako otvorený materiál, ktorý budeme ďalej rozvíjať na základe spätných väzieb, ktoré sa budeme usilovať získať od tých, ktoré a ktorí budú príručku používať v praxi, v súlade s potrebami inštitúcií, organizácií a samotných žien zažívajúcich násilie, ktoré sa môžu meniť.

Veríme, že táto príručka naplní svoj účel a bude užitočnou a praktickou pomôckou pre všetky zainteresované inštitúcie a organizácie a zároveň prispeje k lepšej a účinnejšej ochrane, pomoci a podpore žien zažívajúcich násilie a ich detí.

SLOVNÍK POJMOV

Domáce násilie

Táto brožúra sa venuje násiliu, ktoré na ženách a ich deťoch páchajú muži a ktoré sa primárne odohráva v sfére domácnosti. Hoci uznávame aj skúsenosti iných ľudí s násilím páchaným v domácej sfére, ženy sú skupinou, ktorá zažíva rodovo podmienené násilie, vrátane domáceho násilia, najčastejšie. Toto násilie rovnako postihuje deti, či už priamo, alebo nepriamo. Domáce násilie v tomto kontexte znamená "všetky činy fyzického, sexuálneho, psychického a ekonomického násilia, ktoré sa vyskytuje v rodine alebo domácnosti, alebo medzi súčasnými alebo bývalými manželmi alebo partnermi, bez ohľadu na to, či páchateľ býva alebo býval v jednej domácnosti s obeťou" (Článok 3 Istanbulskeho dohovoru).¹

Násilie na ženách

Je porušovaním ľudských práv žien a formou diskriminácie žien. Násilie na ženách má rôzne formy, ako násilie na ženách v partnerských vzťahoch, obchodovanie so ženami, sexuálne násilie a znásilnenie, sexuálne obťažovanie a iné. Sú to všetky činy rodovo podmieneného násilia, ktoré majú alebo môžu mať za následok telesnú, sexuálnu, duševnú, ale aj ekonomickú ujmu alebo utrpenie žien, vrátane vyhrážania sa takýmito činmi, nátlaku alebo svojvoľného zbavenia slobody, či už vo verejnom alebo v súkromnom živote. Znamená to, že na jeho pozadí je historicky nerovnomerné rozloženie moci medzi mužmi a ženami v spoločnosti. Ide o násilie, ktoré je nasmerované proti žene pretože je žena, alebo ktoré postihuje ženy nepomerne viac.

Tento termín v texte pre zjednodušenie používame v kontexte násilia na ženách v partnerských vzťahoch.

Násilie na ženách v partnerských vzťahoch

Násilie na ženách v partnerských vzťahoch je jednou z najčastejších foriem násilia na ženách. Páchateľom je takmer vo všetkých prípadoch súčasný alebo bývalý manžel alebo partner ženy. Termín „domáce násilie“, ktorý sa často používa namiesto termínu „násilie páchané na ženách v partnerských vzťahoch“, je v tomto kontexte nepresný, pretože domáce násilie môže smerovať k rôznym členom a členkám rodiny a nie všetky jeho formy sú rodovo podmienené.

Žena zažívajúca násilie

Tento pojem súvisí so skúsenosťou s násilím a rešpektuje fakt, že ženy násilie nielen „trpia“, ale sa mu snažia aktívne zabrániť, vzdorujú mu a vyrovnávajú sa s ním.

Obeť

Tento výraz sa používa na označenie žien, ktoré zažívajú alebo zažili násilie zo strany svojho partnera/manžela a ich detí (nie v pasívnom zmysle tohto slova), v trestno - právnom kontexte a v zmysle medzinárodných dokumentov z oblasti násilia páchaného na ženách, ľudských práv a diskriminácie, ak nie je uvedené inak.

Komplexná podpora a ochrana žien zažívajúcich násilie

Súbor opatrení a postupov špecificky zameraných na ženy, ktoré zažili násilie, a ich deti, uplatňujúci rodový (nie neutrálny) prístup s cieľom vytvorenia bezpečia, posilnenia žien, zmiernenia dopadov násilia a dosiahnutia spravodlivosti.

¹ Logar, R.; Marvánová Vargová, B.: Effective Multi-agency Co-operation for Preventing and Combating Domestic Violence. Training of Trainers Manual, Council of Europe, 2015, dostupné na http://files.server.wave-network.org/trainingmanuals/Effective_Multi_Agency_Cooperation_2015.pdf

Špecifické podporné služby alebo špecifická pomoc a podpora pre ženy zažívajúce násilie

Sú to služby špecificky zamerané na pomoc a podporu žien a ich detí, ktoré zažívajú alebo zažili násilie. Tieto služby vychádzajú z medzinárodne uznaného chápania násilia páchaného na ženách ako porušovania ľudských práv žien a formy diskriminácie žien. Majú spoločné to, že pri riešení príčin násilia využívajú rodovo špecifický prístup. Usilujú sa o zvýšenie bezpečia, posilnenie žien, zmiernenie dopadov násilia a dosiahnutie spravodlivosti. Taktiež aplikujú štandardy kvality, ktoré sa v tejto oblasti vytvorili v posledných troch desaťročiach.

Identifikácia násilia

Schopnosť a zručnosť identifikovať násilie. Pomáha nám zorientovať sa v tom, či sa partner/manžel alebo bývalý partner/manžel správa k žene násilne. Je to súbor nástrojov, vedomostí a zručností na rozpoznanie násilia a citlivosť voči rôznym formám a vzorcom násilia.

Identifikácia rizikových faktorov

Je prvým a rozhodujúcim krokom v procese posudzovania rizík. Poznanie rizikových faktorov a posúdenie miery ohrozenia ženy a/alebo detí sú dôležité pre plánovanie bezpečia a konkrétnych krokov, ktoré sa ženy zažívajúce násilie rozhodnú urobiť.

Riziko

Je akékoľvek riziko fyzickej a psychickej ujmy pre ženu zažívajúcu násilie a jej deti.

Odhad nebezpečenstva

Odhad nebezpečenstva je proces identifikácie a posúdenia miery ohrozenia v konkrétnej situácii, v ktorom sa využíva systematický prístup skúmania série rizikových faktorov, a v ktorom je možné ako pomôcku používať niektorý z nástrojov na odhad nebezpečenstva. Odhad nebezpečenstva je potrebné pravidelne aktualizovať a má ho

vykonávať špecificky zaškolený personál spoločne so ženami zažívajúcimi násilie, ktoré v tomto procese považujeme za „odborničky zo života“.²

Vysoký stupeň nebezpečenstva

Označenie situácií, v ktorých sú ženy zažívajúce násilie a ich deti ohrozené závažným porušením práva na život, zdravie a slobodu, ako sú: femicida/zabitie, pokus o femicidu/zabitie; násilie spáchané nebezpečnými predmetmi; násilie spôsobujúce vážne zranenia, ktoré si vyžadujú naliehavé lekárske ošetrenie; násilie spôsobujúce opakované zranenia; vyhrážanie sa zabitím; závažný a opakovaný nátlak a kontrola; znásilnenie; prenasledovanie; obmedzovanie slobody; formy otroctva a mučenie.

Plánovanie bezpečia so ženou alebo bezpečnostný plán

Plánovanie bezpečia alebo bezpečnostný plán je jeden zo základných komponentov odhadovania a manažovania rizík, ktoré žene a deťom v dôsledku násilného správania manžela/partnera hrozia. Ide o proces prevencie násilia, teda o také intervencie, ktoré riziká zmierňujú alebo obmedzujú a zároveň zvyšujú bezpečie žien a ich detí.

Femicida

Sú rodovo podmienené vraždy žien ich intímnymi partnermi v dôsledku násilia.

Sekundárna viktimizácia

Je negatívne alebo necitlivé správanie sa k žene, ktorá zažila násilie, ktorá takúto reakciu prežíva ako ďalšie porušovanie jej práv. Najčastejšie ide o obviňovanie ženy z násilia, ktoré zažila alebo zažila. Takéto obviňovanie zažívajú ženy zo strany inštitúcií, ale aj zo strany blízkych ľudí a rodiny alebo médií, ktoré o prípadoch násilia na ženách necitlivo informujú.

² Logar, R.; Marvánová Vargová, B.: Effective Multi-agency Co-operation for Preventing and Combating Domestic Violence. Training of Trainers Manual. Council of Europe, 2015, dostupné na http://files.server.wave-network.org/trainingmanuals/Effective_Multi_Agency_Cooperation_2015.pdf

01 O násilí na ženách

Čo je násilie na ženách?

Násilie na ženách je vážne porušovanie ľudských práv žien. Má rôzne formy ako sú obchodovanie so ženami, znásilnenie a sexuálne násilie, nútená prostitúcia a iné. Násilie na ženách je jednou z najčastejších foriem násilia. Násilie na ženách v partnerských vzťahoch znamená násilie, ktoré ženy zažívajú zo strany svojich manželov, partnerov alebo bývalých manželov alebo partnerov. V dôsledku takéhoto násilia si tisícky žien nemôžu plne uplatňovať svoje základné ľudské práva a slobody, medzi ktoré patria:

Aké sú príčiny násilia páchaného na ženách?

Násilie na ženách je definované ako násilie, ktoré ženy zažívajú preto, lebo sú ženy alebo ich postihuje nepomerne viac. Znamená to, že na jeho pozadí je historicky nerovnomerné rozloženie moci medzi mužmi a ženami v spoločnosti. Nie je to tak dávno, keď sa ženy nemohli vzdelávať, nemali právo voliť alebo vlastníť majetok. Moc nad nimi a ich životmi mali v mnohých oblastiach muži – ich manželia alebo iní mužskí príbuzní, ktorí o nich rozhodovali. Preto bolo stáročia v poriadku aj to, ak sa muži správali k ženám násilne. Bolo to súčasťou

Základné ľudské práva a slobody

- Právo na život
- Právo na rovnosť a ochranu pred diskrimináciou
- Právo na slobodu a sebaurčenie
- Právo nebyť podrobená mučeniu alebo inému krutému, neludskému alebo ponižujúcemu zaobchádzaniu a trestu
- Právo na ochranu rodinného a súkromného života
- Právo na rovnakú ochranu pred zákonom

Podľa viacerých medzinárodne prijatých a uznaných definícií sa pojmom „násilie na ženách“ chápe porušenie ľudských práv a forma diskriminácie žien a rozumejú sa ním všetky činy rodovo podmieneného násilia, ktoré majú alebo môžu mať za následok telesnú, sexuálnu, duševnú, ale aj ekonomickú ujmu alebo utrpenie žien, vrátane vyhrážania sa takýmito činmi, nátlaku alebo svojvoľného zbavenia slobody, či už vo verejnom alebo v súkromnom živote¹. Zároveň ide o „násilie, ktoré je namierené proti žene kvôli tomu, že je žena, alebo ktoré postihuje ženy nepomerne viac“². Rovnako násilie na ženách chápe aj Slovenská republika vo svojich národných strategických dokumentoch.

moci, ktorú nad životmi žien mali. Tieto patriarchálne vzorce nerovnosti moci pretrvávajú v mnohých oblastiach životov žien dodnes – v oblasti zastúpenia žien vo verejnej sfére a hlasu žien pri rozhodovaní o dôležitých spoločenských otázkach, na trhu práce a v oblasti odmeňovania, alebo v oblasti reprodukčných práv. Takáto nerovnosť moci na úrovni spoločnosti sa potom prenáša aj do individuálnych vzťahov mužov a žien.

Cieľom násilného správania muža je nadobudnutie absolútnej moci a kontroly nad všetkými aspektmi života partnerky.

¹ Dohovor Rady Európy o predchádzaní násilíu na ženách a domácejmu násilíu a o boji proti nemu, Rada Európy, 2011

² Všeobecné odporúčanie č. 19 k Dohovoru OSN o odstránení všetkých foriem diskriminácie žien, OSN, 1992

V našej spoločnosti stále prežívajú rôzne mýty a presvedčenia o násilí páchanom na ženách a jeho príčinách. Je dôležité, aby všetky zodpovedné inštitúcie a ich zamestnankyne a zamestnanci poznali skutočné príčiny násilia na ženách a rozumeli im. Nesprávne porozumenie príčinným súvislostiam môže viesť k nesprávnym záverom a intervenciám a v konečnom dôsledku k vystupňovaniu násilia a ohrozeniu ženy a jej detí.

Kolko žien zažíva násilie?

V roku 2023 realizoval Inštitút pre výskum práce a rodiny reprezentatívny výskum o rodovo podmienenom násilí na ženách. Tento výskum, realizovaný na vzorke 5 000 slovenských žien, bol pripravený v spolupráci s Eurostatom³

Výsledky reprezentatívneho výskumu o rodovo podmienenom násilí páchanom na ženách - výskyt násilia zo strany partnera u slovenských žien počas ich dospelého života:

- Fyzické násilie zo strany partnera - **28% žien**
- Psychické násilie zo strany partnera (nejaká forma) - **48,2% žien**
- Sexuálne násilie zo strany partnera - **14,2% žien**

Ak si, napríklad, myslíme, že príčinou násilného správania sa partnera/manžela je to, že žena je submisívna a budeme ju podporovať v tom, aby bola asertívna, aby nedovolila partnerovi/manželovi sa správať k nej násilne, a žena sa začne násiliu aktívne brániť, tak takáto intervencia bude viesť k vystupňovaniu násilného správania zo strany násilného muža a ohrozí ženu a/alebo jej deti.

Príčinou násilia na ženách nie sú osobnostné faktory na strane ženy alebo jej partnera/manžela, ani prežité násilie v pôvodnej rodine, ani alkohol a ani psychická diagnóza, alebo zlá sociálna a ekonomická situácia, ale nerovnomerné rozloženie moci medzi mužmi a ženami v spoločnosti.

Násilní muži sa z kultúry naučia, že je v poriadku svoju partnerku vnímať ako podriadenú a dožadovať sa jej poslušnosti, a to aj použitím násilia. Porozumenie skutočným príčinám násilia na ženách nám pomáha zvoliť také intervencie, ktoré budú namierené na posilnenie a zvýšenie bezpečia žien a ich detí na jednej strane a vyodenie zodpovednosti a dožadovanie sa zmeny správania u násilných mužov na strane druhej. Na odstraňovaní nerovnosti medzi ženami a mužmi zároveň potrebujeme ako spoločnosť pracovať aj na systémovej úrovni.

Kto je zodpovedný za riešenie násilia na ženách?

Dnes je už zrejmé, že násilie na ženách nie je problém jednotlivých žien alebo vzťahov, ale že ide o vážny celospoločenský a ľudsko-právny problém. Za riešenie problematiky násilia na ženách je preto zodpovedný štát prostredníctvom svojich orgánov a inštitúcií a spoločnosť ako taká. Všetci a všetky môžeme urobiť niečo, čím budeme prispievať k postupnému ukončeniu násilia na ženách.

³ Gerbery, D.: Rodovo podmienené násilie na ženách, 2023: základné zistenia, Inštitút pre výskum práce a rodiny, Bratislava 2023, dostupné na https://ivpr.gov.sk/wp-content/uploads/2024/02/Vyskum_rodovo_podmieneneho_nasilia_2023-1.pdf

Rómske ženy zažívajúce násilie

Postavenie žien v rómskych komunitách má svoje špecifiká, na ktoré je pri pomoci v prípadoch partnerského násillia vhodné prihliadať.

Pre segregované komunity žijúce v generačne chudobe je príznačná vyššia miera tolerancie (či prehladania) násillia. V porovnaní s majoritou sú život a pravidlá fungovania odlišné. Ženy majú nižšie postavenie ako muži, s čím súvisí aj vnímanie násillia samotnými ženami. V komunitách je horšia dostupnosť informácií o násillí a taktiež sťažený až chýbajúci prístup k pomoci.

Ženy sú často v komunite izolované, chýba im súkromie, pričom často nie je možné ani fyzické odlúčenie partnerov. Ženy sa taktiež ocitajú pod dohľadom a kontrolou mužovej rodiny (niekedy aj vlastnej) a nemajú možnosť bezpečne vyhľadať pomoc.

V majorite okrem toho prevládajú aj mýty a

predsudky o Rómoch a o segregovaných lokalitách, ktoré ich situáciu zľahčujú, a vedú k ťažšiemu získaniu efektívnej pomoci. Jedným z problémov na strane inštitúcií a aj organizácií poskytujúcich pomoc a podporu je ich nepripravenosť vytvoriť podmienky pre viacdetné rodiny.

K problémom pri riešení násillia páchaného na ženách, ktoré žijú v segregovaných rómskych komunitách je tiež jazyková bariéra, či nízky príjem (a minimálne, až žiadne úspory), ktorý je závislý často od systému sociálnej pomoci (zmena spôsobu, či miesta výplaty niektorej z dávok je zdĺhavý proces a znamená výpadok príjmu, príp. ohrozenie).

Každá druhá rómska žena trpí fyzickým násillím vo vzťahu a každá jedna zažila psychické násillie od svojich manželov, druhov, partnerov.⁴

Bariéry v prístupe rómskych žien zažívajúcich násillie k ochrane, pomoci a podpore:

- Nízka dostupnosť informácií o násillí
- Izolácia v komunite, nemožnosť odlúčenia partnerov v komunite
- Kontrola a tlak celej rodiny, komunity
- Nerovné postavenie žien a mužov v komunite
- Mýty a predsudky o Rómoch a o segregovaných lokalitách
- Chudoba, nedostatok financií
- Jazyková bariéra
- Nedôvera a strach voči inštitúciám
- Mnohonásobné znevýhodnenia

Pri práci so ženou je preto dôležité zohľadniť špecifiká segregovaných rómskych komunit, vopred, v spolupráci so ženou dohodnúť spôsob komunikácie a miesto kontaktu najmä vo vzťahu k bezpečiu, keďže akýkoľvek kontakt s pracovníkmi a pracovníčkami úradov, sociálnych a podporných služieb je v komunite nápadný. Taktiež je potrebné zohľadniť prítomnosť detí či už ženy, alebo iných, ktoré by mohli partnerovi, či jeho rodine (aj nechtiac) prezradiť vyhľadanie pomoci. Dôležité je podať informácie zrozumiteľným spôsobom a ubezpečiť sa, či im klientka rozumie. V tomto ohľade môžu dôležitú rolu prvého kontaktu so ženou zohrávať terénne sociálne pracovníčky a pracovníci, či pracovníčky a pracovníci komunitných centier.

⁴ Filadelfiová J., Kosová I.: Keď tradície boľia. Výskyt a špecifiká násillia páchaného na ženách v marginalizovaných rómskych komunitách v BBSK. QUO VADIS, o.z., Zvolen, 2015; https://www.quovadisoz.com/_files/

02 Mýty a fakty

V spoločnosti existuje množstvo predstáv a presvedčení o násilí páchanom na ženách. Pre profesie pracujúce so ženami zažívajúcimi násilie, ich deťmi, ale aj s mužmi, ktorí sa správajú násilne, je dôležité poznať mýty a presvedčenia, ktoré s témou násillia súvisia. Často sú prezentované ako tvrdenia, ktoré majú vysvetliť príčiny násillia na ženách. Zvyčajne sú založené na nepochopení dynamiky násilných vzťahov a nerovnosti moci a kontroly v takýchto vzťahoch. Množstvo mýtov sa zakladá na obviňovaní žien z násilného správania ich manželov alebo partnerov a v dôsledku toho nie je vyvodzovaná zodpovednosť za násilné správanie voči násilným mužom, ale prenáša sa na ženy, prípadne na iné faktory ako sú alkohol, drogy a podobne. Poznanie a uvedomovanie si mýtov nám umožňuje nevnašať ich do našej práce a zároveň nám pomáha nadviazať so ženou vzťah založený na väčšom pochopení a dôvere. Ich poznaním vieme poskytovať efektívnejšiu pomoc a podporu ženám a ich deťom.

Príčinou násillia je alkohol, drogová závislosť alebo stres. Ak násilný muž podstúpi liečbu, prestane sa správať násilne. 1

Nie je to pravda. Aj keď sú alkohol a drogy často spájané s témou násillia na ženách, nie sú jeho príčinou. Existuje veľa mužov, ktorí vôbec nepijú, ani neužívajú drogy a správajú sa násilne a tí, ktorí užívajú alkohol a drogy sa zase zväčša nesprávajú násilne k iným ľuďom, len k svojim partnerkám. Násilní muži, ktorí majú problém s alkoholom alebo užívaním drog, ho často používajú na ospravedlnenie svojho násilného správania. Alkohol je v prípadoch násillia na ženách jeden z rizikových faktorov, ktorého užívanie sa spája s ohrozením

ženy závažným násilím. Je dôležité uvedomiť si, že násilie na ženách a závislosť na alkohole alebo drogách sú dva odlišné problémy, ktoré je potrebné vnímať a riešiť oddelene.¹

Muži, ktorí sa správajú násilne, sú psychicky chorí. 2

Výskumy ukázali, že tento názor nie je v súlade s údajmi o výskyte násillia. Zistilo sa, že násilie na ženách sa vyskytuje v oveľa vyššej miere ako sa pôvodne predpokladalo. Okrem toho, výsledky psychologických testov ukázali, že väčšina mužov, ktorí sa správajú násilne, netrpí žiadnou psychickou poruchou alebo ochorením. Ich profil nezodpovedá profilu ľudí, ktorí trpia psychickým ochorením a správajú sa násilne - muži, ktorí sa správajú násilne sa takto správajú iba k svojim partnerkám. Prítomnosť psychického ochorenia u muža, ktorý sa zároveň k svojej manželke alebo partnerke správa násilne, je rizikový faktor, ktorý môže viesť k závažnejšiemu ohrozeniu žien.²

Muži, ktorí sa správajú násilne, nedokážu ovládať svoju agresivitu a hnev ich zbavuje kontroly. 3

Nie je to pravda. Muži, ktorí sa správajú násilne, si vyberajú kedy, kde a ku komu sa budú správať násilne. Zväčša sa nesprávajú násilne k svojim kolegom, priateľom, alebo šéfom. K svojim partnerkám sa správajú násilne vtedy, keď nie sú prítomní žiadni svedkovia a často si dávajú pozor na to, aby na nich nezanechali viditeľné stopy násillia. Násilné správanie je preto vedomé a často veľmi kontrolované správanie. Ak uveríme tomuto mýtu, že násilní muži sa

¹ Logar, R.; Marvánová Vargová, B.: Effective Multi-agency Co-operation for Preventing and Combating Domestic Violence. Training of Trainers Manual, Council of Europe, 2015, dostupné na http://files.server.wave-network.org/trainingmanuals/Effective_Multi_Agency_Cooperation_2015.pdf

² FENESTRA: študijný materiál k tréningu NÁSILLIE PÁCHANÉ NA ŽENÁCH V PÁROVÝCH VZŤAHOCH: Účinná intervencia psycho-sociálnych profesií v oblasti násillia páchaného na ženách v párových vzťahoch, 2015

správajú násilne lebo nedokážu ovládať svoju agresivitu, zbavujeme ich tak zodpovednosti za ich násilné správanie.³

Muži sú tak isto obeťami násilia ako ženy.

4

Výskumy ukazujú, že v 95% prípadov násilia je násilie smerované k ženám zo strany ich partnerov. Čo sa týka miery násilia zo strany žien, dochádza k nemu väčšinou v sebaobrane. Správ o násilí páchanom na mužoch zo strany ich partneriek je často viac, ako k nemu v skutočnosti dochádza, pretože násilní muži často obviňujú svoje partnerky z použitia násilia. Snažia sa tak vyhnúť alebo minimalizovať svoju vlastnú zodpovednosť.⁴

Muž môže byť dobrým otcom, aj keď sa správa násilne k matke svojich detí a mal by mať umožnenú striedavú starostlivosť o deti.

5

Nie je to pravda. Mnohé výskumné štúdie poukazujú na to, že muži, ktorí sa správajú násilne k svojim partnerkám, sa v 70% prípadov správali násilne aj k deťom. Dopad násilia na deti, ktoré sú svedkami násilia na svojej mame, je rovnako závažný. Násilní muži často prejavujú zvýšený záujem o deti práve v čase odchodu ženy z násilného vzťahu alebo tesne potom preto, aby si zabezpečili kontakt, a tým aj kontrolu, nad svojimi partnerkami aj po ich odchode zo vzťahu.⁵

Násilie nemá vplyv na deti žijúce v rodine, v ktorej sa ich otec správa násilne k ich mame. Je to problém dospelých ľudí.

6

Nie je to pravda. Násilie veľmi ovplyvňuje životy detí. Deti, ktoré žijú v rodinách, v ktorých sa ich otec správa násilne k ich mame, majú vážne psychické a emocionálne problémy v dôsledku toho, že sú nejakým spôsobom vystavené násiliu. Deti majú rôzne stratégie zvládania a jednou z nich môže

byť aj to, že sa identifikujú s násilným otcom a stratia rešpekt k mame. To môže viesť k transgeneračnému cyklu násilia.⁶

Muži, ktorí sa správajú násilne k svojim partnerkám, sa tak správajú preto, lebo sami v detstve zažili násilie.

7

Vzhľadom na to, aké rozšírené je násilie na ženách, veľmi veľa mužov muselo vidieť, ako ich matky zažívali násilie. Výskumy ukazujú, že väčšina mužov, ktorí sa správajú k svojim partnerkám násilne, nikdy nebola svedkom násilia voči svojim matkám. Na druhej strane dve tretiny mužov, ktorí boli svedkami násilia alebo ho zažili ako deti, sa k svojim partnerkám nesprávajú násilne.⁷

Násilie na ženách sa vyskytuje iba v chudobných, nevzdelaných a menšinových rodinách.

8

Nie je to pravda. Násilie na ženách sa vyskytuje na všetkých úrovniach spoločnosti, či sú ľudia chudobní, alebo bohatí a bez ohľadu na to, či sú z majority alebo z nejakej menšiny. Je často jednoduchšie udržať násilie v tajnosti, keď má človek peniaze, ale aj tak k nemu dochádza. Neexistuje žiaden dôkaz toho, že sa menej vzdelaní alebo chudobní muži správajú k svojim manželkám alebo partnerkám násilne častejšie ako viac vzdelaní a bohatí muži.⁸

Pre ženy z prostredia, kde je rozprávanie o zážitkoch s násilím veľmi tabuizované, je ešte ťažšie hľadať a dostať pomoc. Dôvody, kvôli ktorým ženy z chudobných, prípadne menšinových rodín nevyhľadávajú pomoc sú, napríklad, nedostatok dostupných informácií o násilí na ženách, nedostatok zdrojov podpory, vysoká miera izolácie niektorých komunit alebo nízka miera povedomia o príčinách a dôsledkoch násilia na ženách a/alebo o tom, aké majú ženy práva.

Násilie na ženách je súkromný, rodinný, nie spoločenský problém.

9

³ tamtiež

⁴ Logar, R.; Marvánová Vargová, B.: Effective Multi-agency Co-operation for Preventing and Combating Domestic Violence. Training of Trainers Manual. Council of Europe, 2015, dostupné na http://fileservers.wave-network.org/trainingmanuals/Effective_Multi_Agency_Cooperation_2015.pdf

⁵ tamtiež

⁶ tamtiež

⁷ FENESTRA: študijný materiál k tréningu NÁSILIE PÁCHANÉ NA ŽENÁCH V PÁROVÝCH VZŤAHOCH: Účinná intervencia psycho-sociálnych profesií v oblasti násilia páchaného na ženách v párových vzťahoch, 2015

⁸ tamtiež

Nie je to pravda. Násilné činy sú podľa našich zákonov trestné bez ohľadu na to, či sú páchané v rodine alebo mimo nej. Násilie na ženách a ich deťoch predstavuje pre spoločnosť vysoké náklady na nemocničnú liečbu, psychologickú pomoc, právnu pomoc, súdne konania, väzbu a podobne. V niektorých krajinách boli zhotovené štúdie o nákladoch, ktoré pre spoločnosť predstavujú dôsledky násilia na ženách. Napríklad vo Švajčiarsku táto suma predstavuje 290 miliónov dolárov ročne a v Holandsku je to 80 miliónov dolárov ročne. K násiliu na ženách prispieva aj výchova, ktorá posilňuje tradičné predstavy o roly žien a mužov v spoločnosti a vedie k ich nerovnému postaveniu. Ďalším faktorom, ktorý spôsobuje, že násilie na ženách je ešte stále značne rozšírené, je vysoká tolerancia násilia v spoločnosti. Násilie na ženách je preto problémom a zodpovednosťou nás všetkých.⁹

Násilie na ženách nie je až také vážne, každý pár sa niekedy poháda.

10

Medzi hádkou a násilím je podstatný rozdiel. Pri hádke ide o konflikt dvoch osôb, ktoré sú približne rovnako silné. V každom zdravom vzťahu je v poriadku mať odlišný názor. Odlišnosti môžu viesť k nezhodám, ale v nenásilnom vzťahu pár spoločne hľadá východiská, riešenia a rešpektuje odlišnosti svojich názorov. V násilnom vzťahu nejde o rovnocenné partnerstvo. Muži, ktorí sa správajú násilne, nerešpektujú názory a postoje svojich partneriek. Násilie nie je nezhoda - je to použitie psychického, fyzického, sexuálneho násilia a hrozieb, ktorými si násilný muž vynucuje poslušnosť a dosahuje moc a kontrolu nad názormi, postojmi a telom svojej partnerky. Muži, ktorí sa správajú násilne, často hovoria, že sa s partnerkou iba pohádali a tým zľahčujú a ospravedlňujú svoje násilné právanie. Slovo "hádky" používajú pre situácie, v ktorých partnerke nedovolia mať odlišný názor a jej nesúhlas trestajú.¹⁰

Násilie prestane, muž sa môže zmeniť.

11

Ženy, deti a okolie často dúfajú, že sa muž zmení a nebude sa vždy správať násilne. Od psychologického poradenstva, psychoterapie či rodinnej terapie očakávajú, že sa muž prestane správať násilne. No aj napriek tomu, že muž dostáva odbornú pomoc, násilie väčšinou neprestane. Prístup terapeutov a terapeutiek alebo poradkýň a poradcov, ktorý vychádza z predpokladu, že za násilie nesú vinu obaja partneri alebo že ide o manželský konflikt, ohrozuje ženu a podporuje muža v ďalšom násilí. Tento prístup prenáša na ženu zodpovednosť a vinu za to, že zažíva násilie. Obviňovanie ženy z násilia je jednou zo stratégií samotného násilného muža („ty si na vine“, „keby si bola normálna, nezbil by som ťa“ a pod.), takže takáto terapia nakoniec podporuje muža v jeho násilnom správaní.

V niektorých prípadoch môže muž prestať alebo zmierniť fyzické násilie, ale psychické alebo ekonomické násilie väčšinou pokračuje ďalej. Skúsenosti zo zahraničia potvrdzujú, že programy pre násilných mužov sú úspešné len vtedy, ak muž uzná, že sa správal násilne a ak sa chce skutočne zmeniť. Navyše účasť v programe pre násilných mužov je v niektorých krajinách EÚ často alternatívou k trestu odňatia slobody. Ak by muž prestal navštevovať program, musí nastúpiť do výkonu trestu. Táto hrozba núti mužov, ktorí sa správajú násilne, navštevovať program, avšak v prípadoch, kde nejde o skutočnú motiváciu muža prestať s násilím, program nevedie k úspechom a násilné správanie muža sa nezmení.¹¹

Ženy si násilie vymýšľajú, aby mali dôvod na odchod zo vzťahu alebo na rozvod.

12

Násilie ako vymyslený dôvod na odchod zo vzťahu by si vybrala málokterá žena. Práve naopak, ženy o násilí mlčia. Pocity hanby a obavy z reakcií okolia sú pre ženy veľkou prekážkou pri zverejnení skutočnosti, že zažívajú násilie. Ženy a deti si násilie nevymýšľajú, skôr o násilí nehovoria a veľa prípadov násilia zostáva skrytých. Získať byt alebo iné výhody z toho, že si žena vymyslí násilie, je komplikovaný a dlhotrvajúci spôsob

⁹ tamtiež

¹⁰ tamtiež

¹¹ tamtiež

s neistým výsledkom. Pridelenie bytu a ani rozvod nie je automatický z dôvodu násilia v rodine. Na súde je potrebné zložito dokazovať, že dochádzalo k násiliu v rodine, samotná zmienka o násilí nestačí. Často musia ísť na súd vypovedať aj deti, aby potvrdili, že v rodine dochádzalo k násiliu. Súdne konania v týchto veciach môžu trvať aj roky.¹²

Odchod od muža, ktorý sa správa násilne, je väčšinou nebezpečnou situáciou, ktorá zvyšuje ohrozenie ženy a detí. Práve ženy, ktoré zažívajú násilie, sa často boja odísť a majú strach, ako muž zareaguje. Štát a inštitúcie často nie sú schopné zaručiť žene bezpečie, keď čelí najvyššiemu riziku - v čase odchodu z násilného vzťahu.

Niektoré ženy chcú zažívať násilie zo strany svojich partnerov, inak by opustili svojho násilného partnera. Ženy si vyberajú partnerov, ktorí ich týrajú.

13

Žiadna žena nechce zažívať násilie, nechce aby bola bitá, znásilňovaná či zabitá. Každý má právo na život bez násilia. Väčšina žien, ktoré zažívajú násilie zo strany svojich partnerov, žijú v strachu o seba, svoje zdravie a svoj život a v strachu o zdravie a život svojich detí. Hovoriť, že ženy chcú zažívať násilie, vedie k obviňovaniu žien z násilia a zbavovaniu zodpovednosti mužov za ich násilné správanie. Na začiatku vzťahu sa násilní muži nesprávajú násilne. Násilné správanie sa zväčša začína až po určitom čase spolužitia a má tendenciu sa časom stupňovať. Okrem toho, násilní muži sa zvyčajne nijako fyzicky, ani inak, neodlišujú od mužov, ktorí sa nesprávajú násilne. Práve naopak, veľmi často sú svojim okolím vnímaní ako príjemní spoločníci. Ženy nemajú na začiatku vzťahu ako vedieť, či sa k nim muž bude v budúcnosti správať násilne.¹³

Ženy provokujú mužov k násiliu.

14

Nie je to pravda. V násilnom vzťahu býva násilným mužom za "provokáciu" často označené už to, že žena príde o niečo neskôr z práce, má na niečo vlastný názor, navštívi svoju priateľku, alebo

si dovoľí muža kritizovať. Muži často popisujú ako provokáciu správanie, ktoré sami u seba považujú za úplne samozrejmé.¹⁴ Okrem toho, takýto postoj hovorí, že za istých okolností má muž právo sa k žene správať násilne a tým zbavuje násilných mužov zodpovednosti za násilné správanie a prenáša ju na ženy. Nikto nemá za žiadnych okolností právo sa k inému človeku správať násilne. Ako dospelí ľudia máme možnosť voľby. Ak nás niekto provokuje alebo nie sme vo vzťahu spokojní, máme možnosť z takejto situácie alebo vzťahu odísť. Pre násilie neexistuje ospravedlnenie.¹⁵

Ženy, ktoré zažívajú násilie zo strany svojich partnerov, by mali okamžite odísť, nie je žiaden dôvod, aby zostávali.

15

Nie je to pravda. Zostať v násilnom vzťahu môže byť pre ženu paradoxne jednou zo stratégií, ktorou minimalizuje vystupňovanie násilného správania zo strany svojho partnera. Odchod od násilného partnera patrí medzi najväznejšie rizikové faktory, ktoré často vedú k vystupňovaniu násilného správania mužov. V tomto období aj najčastejšie dochádza k vraždám žien. Okrem toho majú ženy množstvo ďalších reálnych dôvodov, pre ktoré v násilnom vzťahu zotrávajú - môžu sa obávať, že by seba a deti nevedeli po odchode užiť, nemajú kam ísť, môžu pociťovať hanbu a obávať sa toho, ako zareaguje ich blízke okolie a rodina, obávajú sa pomsty násilného partnera. Ak žena v období, kedy sa rozhodne odísť z násilného vzťahu, nedostane účinnú ochranu, pomoc a podporu, je pravdepodobné, že sa pod tlakom a v dôsledku neustáleho prenasledovania a kontroly k násilnému partnerovi vráti.¹⁶

Nikto by neublížoval svojej tehotnej manželke alebo partnerke.

16

Násilie na ženách veľakrát začína alebo sa vystupňuje práve počas tehotenstva alebo krátko po narodení prvého dieťaťa. Násilie počas tehotenstva je rizikový faktor pre závažné a smrteľné ohrozenie. Vražda je najčastejšou príčinou úmrtia žien v tehotenstve alebo v období do jedného roka od narodenia dieťaťa.¹⁷

¹² tamtiež

¹³ tamtiež

¹⁴ Myty a fakty o násilí na ženách, Možnosť voľby, 29.10.2014, dostupné na <http://moznostvolby.sk/myty-a-fakty-o-nasili-na-zenach/>

¹⁵ tamtiež

¹⁶ Logar, R.; Marvánová Vargová, B.: Effective Multi-agency Co-operation for Preventing and Combating Domestic Violence. Training of Trainers Manual, Council of Europe, 2015, dostupné na http://files.server.wave-network.org/trainingmanuals/Effective_Multi_Agency_Cooperation_2015.pdf

¹⁷ Alpert, Elaine J.: Responding to Domestic Violence: An Interfaith Guide to Prevention and Intervention. The Chicago Metropolitan Battered Women's Network. 2005.

03 Ako rozpoznať násilie

Rozpoznať násilie nie je vždy ľahké, pretože niektoré formy násilia sú skryté alebo z pohľadu zvonku môžu vyzeráť ako láska a láskavosť. Aj samotné ženy niekedy nevedia, či sa k nim ich partner/manžel správa násilne alebo nie. Ako uvádzajú Sopková, E. a Rajtáková, I. (2009), jedno z vysvetlení je, že sme sa naučili niektoré spôsoby správania vo vzťahoch považovať za normálne. Iným dôvodom je stále pretrvávajúce množstvo mýtov o násilí na ženách v našej spoločnosti.

Pre odborníčky a odborníkov, ktoré a ktorí nie sú špecificky vzdelávaní v problematike násilia na ženách, je niekedy ťažké rozlišovať medzi konfliktom, hádkou medzi manželmi/partnermi a násilím. Schopnosť rozpoznať násilie (identifikovať násilie) je základnou zručnosťou pre všetkých, ktorí a ktoré v rámci svojej práce prichádzajú do kontaktu so ženami zažívajúcimi násilie, ich deťmi a násilnými partnermi/manželmi.

násilného muža a jeho "typickým" správaním a výzorom (napr. agresívny, vulgárny, "vidieť to na ňom" a pod.) Takéto správanie a výzor na strane muža si spájame so slovom "agresor" alebo "páchateľ".

Táto predstava je v rozpore s výsledkami výskumov, ktoré hovoria, že každá žena môže zažívať násilie, rovnako ako každý muž sa môže násilne správať, bez ohľadu na ich osobnostné vlastnosti, vzdelanie, spoločenské a ekonomické postavenie, rodinné zázemie, vek, náboženské vyznanie, farbu pleti, národnú príslušnosť alebo etnický pôvod. Muži, ktorí sa správajú násilne, používajú rôzne stratégie násilného správania. Ženy reagujú na násilie, ktoré zažívajú, rôzne.

Typickým pre násilie na ženách je, že je skryté, dochádza k nemu často za zatvorenými dverami, kde nie sú prítomní/é svedkovia/kyne.

Násilie nie je hádka ani konflikt! Násilné správanie muža k súčasnej alebo bývalej partnerke/manželke je vedomé, cielené správanie, ktorého cieľom je získať absolútnu moc a kontrolu nad jej životom.

V súvislosti s rozpoznaním násilia je v praxi rozšírená predstava, že ženy zažívajúce násilie sa "typicky" správajú a vyzerajú (napr. sú stiahnuté, vylakané, plačlivé, vyzerajú strhane a pod.). Toto správanie a výzor si často spájame so slovom "obeť". Rovnako je to s vnímaním

Typickým pre násilie na ženách je snaha muža uplatňovať moc a kontrolu nad ženou a deťmi. Túto moc a kontrolu uplatňuje muž prostredníctvom rôznych foriem a vzorcov násilného správania, ktoré strieda v cykle, ktorý nazývame dynamika násilia.

¹ Pozri kapitolu 02 Mýty a fakty.

Cieľom identifikácie násilia je:

- Rozpoznať, či sa súčasný alebo bývalý partner/manžel správa k žene násilne
- Zorientovať sa v histórii násilného správania sa partnera/manžela (aké formy a vzorce násilného správania muž používal počas celej histórie vzťahu)
- Zorientovať sa v tom, aké formy a vzorce násilného správania muž používa v súčasnosti
- Zorientovať sa v tom, aké zranenia mala žena v dôsledku násilného správania partnera/manžela počas celej histórie vzťahu.²

Rozpoznanie násilia a citlivosť voči rôznym formám a vzorcom násilia sú kľúčové pri ochrane žien a ich detí a pri vyvodzovaní zodpovednosti voči mužom, ktorí sa správajú násilne.

Identifikáciu násilia robíme vždy spolu so ženou formou rozhovoru. Nikdy nerobte identifikáciu násilia tak, že dáte žene vyplniť nejaký dotazník alebo záznamový hárok. Pamätajte na to, že existuje veľké množstvo rôznych foriem násilného správania, ktoré sa líšia v každom jednotlivom prípade, ako aj na to, že ani samotné ženy nemusia vnímať niektoré formy násilia ako násilné správanie. Rozhovor vám pomôže dôsledne sa zorientovať v histórii násilia, ktoré žena zažíva, rovnako ako v súčasnej situácii. Tieto informácie sú dôležité aj preto, aby ste vedeli posúdiť mieru ohrozenia ženy a dieťaťa/detí.

Je dôležité dbať na to, aby sme jasne pomenúvali násilné správanie manžela/partnera, nepoužívali jazyk ako napr. hádka, konflikt, manželské nezhody a pod. Takéto pomenovanie násilného správania je zľahčovanie. Násilie nie je hádka, ani konflikt.

² Holubová B., a kol., Metodika k poskytovaniu komplexnej podpory a ochrany ženám zažívajúcim násilie a ich deťom. Publikácia vypracovaná v rámci národného projektu Podpora eliminácie a prevencie násilia na ženách, IVPR, Bratislava, 2015, dostupné na http://www.ceit.sk/IVPR/images/IVPR/NP/podpora_prevenie/dokument_metodika_k_poskytovaniu_komplexnej_podpory.pdf

FORMY NÁSILIA

Muži, ktorí sa správajú násilne, používajú rôzne formy násilného správania. Málokedy používajú iba jednu z týchto foriem, zvyčajne používajú kombináciu niekoľkých foriem násilia. Násilie na ženách nie je len fyzické násilie, ale je to každé správanie muža, ktorého cieľom je uplatňovanie moci a kontroly nad ženou a deťmi.³ V nasledujúcom texte uvádzame rôzne formy násilného správania⁴ (nejde o konečný zoznam foriem násilia), o ktorých je dôležité so ženou hovoriť:

Fyzické násilie

zahŕňa od sácania, strkania, fackovania, kopania, udierania, trhania vlasov, škrtenia, popálenia, ubližovania predmetmi, bodnutia, pokus o vraždu až po vraždu ženy a/alebo detí. Fyzické násilie má aj skryté formy, ako napr. hrozba fyzickým násilím (zdvihnutie/zahnanie sa rukou), hádzanie predmetmi tesne vedľa ženy alebo detí a ďalšie spôsoby fyzického ohrozovania, ktoré nezanechávajú zranenia.

1

Sexualizované násilie

zahŕňa akýkoľvek sexuálny skutok alebo správanie, ktorého je žena nútená sa zúčastniť proti svojej vôli. Môže zahŕňať obťažovanie, nechcené dotýkanie sa, sexuálne urážanie a znevažovanie ženy, vynucovanie sexu, znásilnenia a sexuálne útoky, vedomé spôsobovanie bolesti počas sexu, nútenie k nepríjemným sexuálnym praktikám, zákaz alebo príkaz používania antikoncepcie, nútenie k sledovaniu pornografie, až po nútenie k prostitúcii. Cieľom sexualizovaného násilia nie je sexuálne uspokojenie, ale dosiahnutie úplnej kontroly nad telom ženy.

3

Psychické násilie

zahŕňa klamstvá, poučovanie, obviňovanie (často ide o prenášanie viny za násilie na ženu), neustále kritizovanie ženy ako partnerky, manželky a/alebo matky, urážanie a nadávky, ponižovanie - často pred deťmi alebo inými ľuďmi, znevažovanie a očierňovanie ženy na verejnosti, vyčerpávanie ženy, zabraňovanie zamestnať sa alebo študovať, zlahčovanie násilia, zastrasovanie, až po rôzne formy vyhrážania sa napr. odobratím či únosom detí, vyhodnením z domu, zničením kariéry ženy, samovraždou, zabitím ženy a detí či zabitím iných členov rodiny.

2

Ekonomické násilie

Je také správanie, ktoré má za následok nerovný prístup k finančným zdrojom a majetku rodiny a ich kontrolu. Môže zahŕňať neprispievanie financiami, odmietanie starostlivosti o ženu/deti, zatajovanie skutočného príjmu, vymáhanie peňazí, ničenie vecí a majetku, zadlžovanie rodiny, obmedzovanie prístupu k financiám a majetku, vyžadovanie podrobného vyúčtovania aj triviálnych výdavkov, totálnu kontrolu spoločných financií, až po nútenie ženy prijať finančné záväzky (s vedomím ženy, pod hrozbou, alebo bez jej vedomia).

4

Prenasledovanie a obťažovanie

označované anglickým termínom „stalking“ je osobitá forma násilia, ktorá sa vyskytuje často po ukončení vzťahu, odchode ženy. Zahŕňa sledovanie a prenasledovanie ženy, príležitostné/časté/sústavné telefonáty, SMS, emaily, návštevy a zdržiavanie sa v mieste bydliska, návštevy a zdržiavanie sa na pracovisku, až po zaangažovanie iných osôb na prenasledovaní ženy.

5

³ Sopková, E., Rajtáková, I.: Konaf proti násiliu, Pro Familia, 2009

⁴ Spracované podľa: FENESTRA: študijný materiál k tréningu Násilie páchané na ženách v párových vzťahoch: Účinná intervencia psychosociálnych profesií v oblasti násilia páchaného na ženách v párových vzťahoch, 2015; FENESTRA: záznamové hárky na identifikáciu násilia, 2013

VZORCE NÁSILIA

Na to, aby násilný muž získal úplnú moc a kontrolu nad životom, názormi a telom ženy, potrebuje úplne oslabiť osobnosť ženy, jej sebedomie a jej snahy konať proti násilnému správaniu. Moc a kontrolu násilný muž dosahuje používaním vzorcov násilného správania. Pre základnú identifikáciu násilia sledujeme najmä vzorce násilného správania, ktoré nám pomáhajú identifikovať, či ide o násilný vzťah:

Žiarlivé, kontrolujúce správanie a izolácia

zahrňajú správanie ako zvýšená/neustála kontrola trávenia času u ženy, kontrola telefonátov alebo emailov, kontrola financií, bránenie vo voľnom pohybe, zamykanie ženy, iracionálne obviňovanie ženy z nevery, extrémna žiarlivosť ("Keď ťa nebudem mať ja, tak ťa nebude mať nikto"), izolácia ženy od rodiny a priateľov, extrémna dominancia (muž verí tomu, že má na partnerku absolútne právo). V dôsledku cielenej snahy ženu izolovať dôjde k prerušeniu vzťahov s okolím, rodinou, známymi, alebo k ich oslabeniu a tým k zúženiu možností, kde môže žena hľadať pomoc a podporu..

Udržiavanie hrôzy a teroru

dosahuje muž používaním priameho násilia alebo hrozbami. Výsledkom vyhrážok a zastrašovania je, že žena a deti žijú v nepretržitom strachu. Vyhrážky a zastrašovanie pri dlhodobom a opakovanom násilí spôsobia, že fyzické násilie už nie je potrebné, pretože strach z neho je dostatočne účinný. Vyhrážanie a zastrašovanie môže byť obsiahnuté vo výrokoch ako: „Ak ma opustiš, zabijem ťa“, „Ak zavolaš políciu, zabijem tvoju rodinu“, „Ak to niekomu povieš, draho za to zaplatíš“, „Odidem aj s deťmi“, „Úrady ti vezmú deti“, „Nikto ti aj tak neuverí“, a pod.

Urážky, ponižovanie a očierňovanie

zničia sebadôveru ženy a jej duševné zdravie. Žena časom stráca vieru v samu seba, vnímanie vlastnej hodnoty a identity. Neverí, že má nejaké práva a môže rozhodovať sama za seba. Násilný muž hovorí žene, že je neschopná matka, že je psychicky chorá, hysterická a pod. Muž ženu uráža, ponižuje a očierňuje pred deťmi, rôznymi inštitúciami za účelom spochybnenia jej dôveryhodnosti a presunutia zodpovednosti za násilie na ženu. Cieľom takéhoto správania mužov je odradiť iných od zasahovania a vykresliť ženu ako problém.

Uplatňovaním absolútnej kontroly

muž získava kontrolu nad tým, čo žena robí, čo si myslí, ako sa cíti, s kým sa stretáva a nad jej telom. Dosahuje to rôznymi zákazmi, vynucovaním si absolútnej pozornosti partnerky, výbuchmi žiarlivosti, vynucovaním sexu a sexuálnych praktík, ktoré partnerke nevyhovujú, alebo neustálym kritizovaním jej názorov a/alebo výzoru. Uplatňovanie absolútnej kontroly u ženy zničí pocit vlastnej autonómie.

Obviňovaním partnerky z násilia a ospravedlňovaním násilného správania

vyvoláva muž u ženy pocity viny. Je to stratégia, pomocou ktorej muž prenáša zodpovednosť za svoje násilné správanie na ženu. Muž hovorí žene „keby si to neurobila, tak by som ťa neudrel!“, „keby si sa starala o deti, keby si bola viac doma“, „ty si na vine“ a pod. Taktiež svoje správanie môže muž ospravedlňovať tým, že bol unavený, že nemal dobrý deň, že bol opitý a nevedel, čo robí a pod. Súčasťou tejto stratégie sú aj sľuby muža, že sa to už nestane.

Vyčerpávanie a vynucovanie triviálnych činností

odoberá žene energiu a vyčerpáva ju. Muž často od ženy vyžaduje, aby robila isté veci v domácnosti v určitom čase a určitým spôsobom. Napr. môže od nej žiadať, aby varila, prala a upratovala v určitom čase. Určuje žene, ako má tieto činnosti robiť a ako často. Vyžaduje od nej napríklad, aby boli šaty alebo riad v kuchyni uložené istým spôsobom a na istom mieste. Na to, aby to dosiahol, vyhráza sa žene násilím. Keď to žena neurobí, trestá ju za to. Muž môže ženu vyčerpávať aj tým, že jej odopiera spánok (budí ju uprostred noci aj niekoľkokrát, alebo ju pod hrozbou násilia núti nespáť) alebo jedlo.

Príležitostné láskavosti

sú stratégiou, pomocou ktorej si muž ženu znovu k sebe pripútava. Muž strieda násilné správanie s príležitostnými láskavosťami – kúpi žene nečakaný darček, kvety, alebo ju pozve na večeru. Príležitostné láskavosti podkopávajú psychickú odolnosť ženy, pretože v podmienkach odopierania normálnych pôžitkov a sústavného strachu muž žene „dopraje“ niečo, k čomu inak nemá prístup. Striedanie násilia s obdobiami, keď je muž láskavý, vyvoláva v žene pocity zmätenosti a vyvolá v nej nádej, že sa muž môže zmeniť. Muž tým zároveň ospravedlňuje svoje násilné správanie. Je to cieľené správanie, ktorého cieľom nie je zmeniť sa, ale opätovne si partnerku pripútať a tým posilniť moc a kontrolu, ktorú nad ňou má.

Skreslené vnímanie seba a reality

na strane ženy dosiahne muž uplatňovaním vzorcov násilia. Žena začne skreslene vnímať seba, ako aj násilné správanie jej partnera. Skreslené vnímanie seba sa u ženy môže prejavovať napríklad tak, že si žena myslí, že za násilie môže ona, alebo jej povaha a konanie sú dôvodom násilia, alebo obmedzujúcu žiarlivosť a kontrolu muža považuje za dôkaz lásky, prípadne ospravedlňuje násilné správanie muža tým, že muž pije, je nervózny, stratil prácu a pod. Skreslené vnímanie ženy umocňujú aj mýty, ktoré sú o násilí v spoločnosti rozšírené, a tradičné vnímanie roly muža a ženy.

Pokiaľ je žena po útoku, podala trestné oznámenie, plánuje odísť, alebo odišla od násilného partnera/ manžela je dôležité urobiť spolu so ženou dôslednú identifikáciu násilia.

04

Ako rozpoznať mieru ohrozenia ženy a/ alebo detí násilím

Násilie na ženách je zvyčajne opakujúcim sa trestným činom s tendenciou stupňovať sa v priebehu času. Prípady závažného násillia, vraždy alebo pokusy o vraždu, tiež niekedy označované ako femicida¹, majú zvyčajne históriu predchádzajúceho

násillia. Tieto prípady sú už systému známe, pretože ženy už mali predchádzajúci kontakt s rôznymi inštitúciami (políciou, úradmi práce, sociálnych vecí a rodiny, poskytovateľmi zdravotnej starostlivosti, podpornými službami atď.).

¹ Rodovo podmienené vraždy žien ich intimnými partnermi.

² Logar, R., Marvánová Vargová, B.: Effective Multi-agency Co-operation for Preventing and Combating Domestic Violence. Training of Trainers Manual, Council of Europe, 2015, dostupné na http://files.wave-network.org/trainingmanuals/Effective_Multi_Agency_Cooperation_2015.pdf

³ Môže ísť o odchod ženy zo spoločnej domácnosti, odchod muža zo spoločnej domácnosti - vykázanie násillného muža zo spoločnej domácnosti, zákaz priblíženia a pod.

⁴ WAVE (2012), PROTECT II - Rozvíjanie kapacít v oblasti odhadu nebezpečnosti a manažmentu bezpečia na ochranu žien ohrozených zvlášť závažnými formami násillia, Viedeň, s.37, dostupné na http://files.wave-network.org/trainingmanuals/PROTECTII_Risk_Assessment_and_Safety_2012_English.pdf

⁵ Walby, S. a kol., 2000 v Logar, R., Marvánová Vargová, B.: Effective Multi-agency Co-operation for Preventing and Combating Domestic Violence. Training of Trainers Manual, Council of Europe, 2015, s. 44, dostupné na http://files.wave-network.org/trainingmanuals/Effective_Multi_Agency_Cooperation_2015.pdf

⁶ Humphreys, C. a kol., 2003 v Logar, R., Marvánová Vargová, B.: Effective Multi-agency Co-operation for Preventing and Combating Domestic Violence. Training of Trainers Manual, Council of Europe, 2015, s. 44, dostupné na http://files.wave-network.org/trainingmanuals/Effective_Multi_Agency_Cooperation_2015.pdf

⁷ WAVE (2012), PROTECT II - Rozvíjanie kapacít v oblasti odhadu nebezpečnosti a manažmentu bezpečia na ochranu žien ohrozených zvlášť závažnými formami násillia, Viedeň, s.82, dostupné na http://files.wave-network.org/trainingmanuals/PROTECTII_Risk_Assessment_and_Safety_2012_English.pdf

Z pohľadu prevencie a ochrany je kľúčové, aby sme vedeli rozpoznať mieru ohrozenia ženy a/ alebo detí násilím. Je povinnosťou štátu chrániť tých, ktorých životy sú ohrozené. Všetci aktéri a všetky aktérky v systéme majú zodpovednosť za rozhodnutia, aké opatrenia budú prijaté voči páchatelovi násillia, a tiež aké opatrenia pomôžu ochrániť ženu a/ alebo deti.²

Identifikácia rizikových faktorov

Identifikácia rizikových faktorov je prvým a rozhodujúcim krokom v procese posudzovania rizík. Počas niekoľkých ostatných rokov v Európe vzrástlo úsilie systematizovať posudzovanie rizika a identifikáciu rizikových faktorov. Prehľad literatúry ukazuje, že najjednoduchší a najspoľahlivejší faktor pre identifikáciu rizika pre násillie je predchádzajúci útok, alebo opakované násillné správanie zo strany partnera/manžela. Čím vyššia je frekvencia predchádzajúcich útokov, tým je pravdepodobnejšie, že dôjde k ďalšiemu útoku. Ďalším významným faktorom pre identifikáciu rizika je separácia³. Moment, keď žena z násillného vzťahu odíde, je jedným z hlavných indikátorov toho, že

môže dôjsť k ďalšiemu násilliu, pričom sa jeho závažnosť často vystupňuje⁴. Práve separácia je bod v čase, v ktorom mnohé ženy, ktoré boli vystavené násilliu, kontaktujú inštitúcie⁵. Hodnotenie úrovne rizika vyplývajúceho zo separácie je úzko spojené s mierou a rozsahom kontaktu s deťmi. Kontakt s deťmi poskytuje príležitosť k pokračovaniu v násillnom správaní alebo dokonca k jeho stupňovaniu. Výskum z Veľkej Británie ukazuje, že po separácii zažívalo viac ako 75% žien ďalšie násillie od ich bývalých partnerov a že kontakt násillného partnera/manžela s deťmi bol časom, kedy boli ženy a deti najviac zraniteľné⁶.

Rizikové faktory vieme rozdeliť do piatich kategórií nebezpečnosti v prípadoch násillia⁷.

1

RIZIKOVÝ FAKTOR	HISTÓRIA NÁSILIA
Násilie páchané na ženách v minulosti	Výskyt násilia v minulosti je najbežnejším rizikovým faktorom, ktorý uvádzajú všetky štúdie o násilí páchanom na ženách.
Násilie voči deťom alebo iným členom a členkám domácnosti	Násilie páchané doma sa často rozšíri aj na iných členov a členky rodiny, vrátane detí. Počiatočný záujem o riešenie bezpečia detí môže odhaliť oveľa rozsiahlejšie vzorce násilia v rámci rodiny. Násilný muž môže deti využívať aj na emocionálnu manipuláciu so ženou a na jej kontrolu. Je dokázané, že nebezpečenstvo, ktoré hrozí deťom, sa často neberie vážne. Odborníci a odborníčky musia nielen navrhnúť a realizovať bezpečnostné opatrenia na ochranu detí, ale musia v tomto procese zohľadniť aj ich práva.
Všeobecne násilné správanie	Muži, ktorí sa správajú násilne k ženám, majú často všeobecné protispoločenské postoje a správanie a používajú násilie aj mimo domácej sféry. Násilie páchané mimo domácnosti poukazuje na všeobecnú tendenciu k používaniu násilia a môže zvýšiť nebezpečenstvo, ktoré hrozí ženám a ich deťom. Zároveň predstavuje ohrozenie aj pre iných ľudí, vrátane odborníkov a odbornícok.
Porušovanie ochranných súdnych príkazov	Porušovanie ochranných príkazov (vydaných políciou alebo trestnými a občianskymi súdmi), úpravy a zákazu styku s deťmi, sa spája so zvýšeným rizikom násilia v budúcnosti.

2

RIZIKOVÝ FAKTOR	FORMY A VZORCE NÁSILIA
Závažnosť a frekvencia násilných útokov	Zvyšujúca sa závažnosť a frekvencia násilných útokov patria medzi najvýznamnejšie rizikové faktory pre závažné a potenciálne smrteľné útoky.
Použitie/vyhrážanie sa použitím zbrane	Použitie zbrane alebo vyhrážanie sa jej použitím je dôležitý rizikový faktor pre závažné až smrteľné ohrozenie. Pri násilí na ženách je treba zohľadniť všetky zbrane, vrátane strelných zbraní, nožov a nebezpečných predmetov, ktorými by partner/manžel mohol žene a deťom spôsobiť zranenia.
Kontrolujúce správanie a izolácia	Kontrolujúce správanie sa považuje za významný rizikový faktor opakovaného, závažného a potenciálne smrteľného ohrozenia. Izolácia je bežná stratégia, ktorou násilný partner/manžel uplatňuje nad ženou a deťmi kontrolu, môže mať vážne formy ako obmedzovanie slobody (napr. zamykanie ženy).
Prenasledovanie	Prenasledovanie súvisí so smrteľným a závažným ohrozením žien a spája sa s fyzickým násilím, s pokusmi o zabitie a so zabitím. K prenasledovaniu dochádza v čase odchodu ženy alebo násilného muža so spoločnej domácnosti, rozchodu, rozvodu, ale môže sa objaviť aj počas trvania vzťahu.

Sexualizované násilie	Skúsenosť žien zažívajúcich násilie potvrdila, že častou formou násilia je sexualizované násilie. U žien, ktoré zažívajú sexuálne útoky, je pravdepodobnejšie, že sú v dôsledku násilia vystavené vážnejším zraneniam a opakovanému násiliu.
Vyhrážanie sa zabitím, vyhrážanie sa ublížením, nátlak	Praktické skúsenosti ukazujú, že závažnému násiliu často predchádza vyhrážanie sa. Nátlak môže mať rôzne formy, vrátane vynútených manželstiev.
Škrtenie a dusenie	Škrtenie a dusenie sú veľmi nebezpečné formy násilia; približne polovica obetí femicid zažila v poslednom roku svojho života pokus o uškrtenie.

Okrem poznania rizikových faktorov, ktoré uvádzame v tabuľkách⁸ a zručnosti identifikovať ich, odborníci a odborníčky musia zohľadňovať aj okolnosti, ktoré môžu násilie vystupňovať. Môže ísť o rôzne zmeny v situácii ženy, eskaláciu násilného správania partnera/manžela a potenciálne nebezpečných situácií, ako sú napr. obdobie rozvodu, termíny súdnych pojednávaní a odchod z násilného vzťahu.

3

RIZIKOVÝ FAKTOR	SPRÁVANIE PÁCHATEĽA
Problémy súvisiace s drogami alebo alkoholom	Hoci užívanie drog a alkoholu nie je príčinou alebo ospravedlnením násilia páchaného na ženách, ich užívanie sa spája so zvýšeným ohrozením femicidou a závažným násilím.
Majetníckosť, extrémna žiarlivosť a iné poškodzujúce patriarchálne postoje	Extrémna žiarlivosť a majetníckosť tiež súvisia so závažným násilím. Zvýšenie stupňa nebezpečenstva navyše ovplyvňujú patriarchálne postoje násilných mužov, ako sú veľmi rigidné chápanie mužskej alebo rodinnej cti a pocit, že žena je ich majetkom.
Problémy týkajúce sa duševného zdravia, vrátane vyhrážania sa a pokusov o samovraždu	Psychické problémy násilného muža (vrátane depresie) súvisia so zvýšeným ohrozením opakovaným násilím a závažnými formami násilia. Vyhrážanie sa spáchaním samovraždy a zlé psychické zdravie násilného muža sú rizikové faktory v prípadoch, v ktorých dochádza k femicide a samovražde. V 32% prípadoch femicid sa násilný muž následne pokúsil o samovraždu.
Ekonomický tlak	Zmeny finančného statusu a strata zamestnania násilného muža predstavujú silné rizikové faktory v prípadoch femicid v dôsledku násilia a spájajú sa s predstavami o mužskosti a rodovými rolami.

4

RIZIKOVÝ FAKTOR	AKO VNÍMA NEBEZPEČENSTVO ŽENA
Strach o seba alebo o iných	Výskum ukazuje, že existuje silný vzťah medzi tým, ako hroziace nebezpečenstvo odhadne samotná žena, a násilím, ktoré voči nej muž reálne použije. No niektoré ženy môžu násilie aj zľahčovať a podceňovať. V štúdií o femicidách zistili autorky Campbell a kol. (2003), že asi polovica žien nevnímala takýto vysoký stupeň ohrozenia svojho života.

⁸ WAVE (2012), PROTECT II - Rozvíjanie kapacít v oblasti odhadu nebezpečenstva a manažmentu bezpečia na ochranu žien ohrozených zvlášť závažnými formami násilia, Viedeň, s.83-89, dostupné na http://files.wave-network.org/trainingmanuals/PROTECTII_Risk_Assessment_and_Safety_2012_English.pdf

Je dôležité, aby sme porozumeli strachu, ktorý žena prežíva.

Potrebuje porozumieť⁹:

- čoho / koho sa žena bojí;
- kto je muž, ktorý sa k nej správa násilne;
- je ešte niekto, kto sa k žene správa násilne
- žije táto osoba so ženou a násilným partnerom/manželom v domácnosti;
- kde bývajú ďalšie osoby, ktoré sa k žene správajú násilne;
- o koho sa žena bojí - o seba/deti/súrodencov/rodičov;
- čo by bol násilný partner/manžel schopný urobiť

5

RIZIKOVÝ FAKTOR	ZÁVAŽNÉ OKOLNOSTI
Odchod z násilného vzťahu	Odchod z násilného vzťahu je všeobecne vnímaný ako významný rizikový faktor, ktorý vedie k závažnej ujme alebo femicide ¹⁰ .
Kontakt s dieťaťom/deťmi	Konflikt súvisiaci so stykom s deťmi sa bežne objavuje po odchode ženy z násilného vzťahu a často predstavuje nebezpečenstvo opakovaného násillia pre ženy aj pre deti.
Nevlastné dieťa žijúce v domácnosti	Rizikové faktory pre femicidy spáchané intímnymi partnermi žien zahŕňajú aj situácie, keď v domácnosti žije nevlastné dieťa alebo deti násilného muža.
Násillie počas tehotenstva	Približne 30% prípadov násillia páchaného na ženách začína počas tehotenstva. Násillie počas tehotenstva je rizikový faktor pre závažné a smrteľné ohrozenie. Tehotné ženy sú vystavené nebezpečenstvu, že zažijú menej aj viac závažné formy násillia, väčšmi ako ženy, ktoré nie sú tehotné.

Výskum ukazuje, že ženy sú po odchode z násilného vzťahu obzvlášť ohrozené v prvých dvoch mesiacoch¹¹. Riziko závažného násillia a vraždy sa môže zvýšiť, ak sa žena pokúsi vzťah ukončiť alebo od násilného partnera odísť, pretože muž stráca kontrolu nad ženou a na to, aby ju znovu získal, vystupňuje násillné správanie.

Je veľmi dôležité, aby sme so ženou hovorili o jej skúsenostiach s odchodmi od partnera/manžela. Je dôležité so ženou prebrať nasledujúce otázky¹²:

- Pokúsila sa, alebo odišla niekedy v minulosti od partnera/manžela?
- Kam odišla? Ako dlho bola mimo domu?
- Ako partner/manžel reagoval na odchod (je dôležité so ženou detailne prejsť konkrétne správanie partnera/manžela po odchode - aké formy a vzorce násillia používal, aby sa žena vrátila a ako sa jeho správanie menilo v čase)?
- Ako partner/manžel reagoval, keď sa žena k nemu vrátila?
- Odchádza žena momentálne od násilného partnera/manžela alebo plánuje odísť?
- Vyhráza sa násillný muž žene v súvislosti s tým, čo urobí, keď ho žena opustí? Obáva sa žena týchto vyhrážok?
- Bráni žene tlak rodiny opustiť násilného partnera/manžela? Bráni žene, obava z toho, že rodina/zamestnávateľ sa dozvedia, že zažíva násillie, odísť od násilného partnera/manžela?
- Je aktuálne po odchode z násilného vzťahu?
- Kedy žena odišla od násilného partnera/manžela?
- Ktorý odchod je to v poradí?
- Ako dlho je mimo domu a kde sa aktuálne zdržiava?
- Kde sa aktuálne zdržiava partner/manžel (aj fyzická vzdialenosť alebo blízkosť miesta pobytu partnera/manžela môže byť dôležitou informáciou)?

⁹ SafeLives Dash risk checklist for the identification of high risk cases of domestic abuse, stalking and 'honour'-based violence, s.3-4, dostupné na <http://safelives.org.uk/sites/default/files/resources/Dash%20for%20IDVAs%20FINAL.pdf>

¹⁰ Rodovo podmienené vraždy žien ich intímnymi partnermi

¹¹ Wilson and Daly, 1993; ACPO Findings from the Multi-agency Domestic Violence Homicide Review Analysis, 2003 v SafeLives Dash risk checklist for the identification of high risk cases of domestic abuse, stalking and 'honour'-based violence, s.5, dostupné na <http://safelives.org.uk/sites/default/files/resources/Dash%20for%20IDVAs%20FINAL.pdf>

¹² Spracované podľa: FENESTRA: záznamové hárky na identifikáciu násillia, 2013; SafeLives Dash risk checklist for the identification of high risk cases of domestic abuse, stalking and 'honour'-based violence, s.5, dostupné na <http://safelives.org.uk/sites/default/files/resources/Dash%20for%20IDVAs%20FINAL.pdf>

- Kde sa aktuálne nachádzajú deti? Odišli so ženou, alebo ostali s násilným partnerom/manželom?
- Aké veci si zobrala pri odchode? Potrebuje sa vrátiť do miesta bydliska, aby si zobrala veci? Aké?

Humphreys a Thiara (2003) v štúdiu zistili, že jedna tretina žien, ktoré odišli od násilného partnera/manžela, zažila ďalšie násilie a obťažovanie od svojich bývalých partnerov/manželov a že ženy a deti boli zvlášť zraniteľné počas kontaktu násilného partnera/manžela s deťmi.¹³

Kontakt s dieťaťom/deťmi je používaný násilnými mužmi na legitimizáciu kontaktu s bývalými partnerkami/manželkami. Preto je dôležité hovoriť so ženou o tom, ako prebieha kontakt s deťmi a identifikovať situácie, kedy môžu byť ženy a deti ohrozené. Preberte so ženou nasledujúce otázky¹⁴:

- Koľko má deti, sú deti vlastné deti násilného partnera/manžela, alebo sú z predchádzajúceho vzťahu?
- Je styk s dieťaťom súdne upravený?
- Kde chodia deti do školy, na krúžky? Má tieto informácie násilný partner/manžel?
- Kde chodia deti k lekárovi/ke? Má tieto informácie násilný partner/manžel?
- Vyhrážal sa násilný partner/manžel únosom detí, alebo tým, že im ublíži?
- Vyhrážal sa násilný partner/manžel, že nahlási na úseku sociálno-právnej ochrany detí alebo súd, že je žena "zlá matka" alebo tým, že jej budú deti odňaté zo starostlivosti?
- Vyhrážal sa násilný partner/manžel, že zoberie deti do zahraničia, alebo dosiahne zverenie detí na základe kultúrnej príslušnosti alebo na základe vierovyznania?

Odhad nebezpečenstva

Cieľom odhadu nebezpečenstva nie je predpovedať riziko, ale skôr ho posúdiť s cieľom zabezpečiť adekvátne opatrenia na zvýšenie bezpečia a ochranu žien a detí.¹⁵ Odhad nebezpečenstva nám pomáha identifikovať ženy a deti, ktoré sú vystavené nebezpečenstvu opakovaného násillia, závažných zranení alebo usmrtenia, a prípady, v ktorých sa násillie stupňuje.¹⁶

Cieľom odhadu nebezpečenstva je:

- zorientovať sa a identifikovať rizikové faktory na strane muža, ktorý sa správa násillne, ktoré predstavujú pre ženu ohrozenie a môžu viesť k vystupňovaniu násillia, k závažným zraneniam, k pokusu o zabitie alebo zabitiu ženy a /alebo detí;
- pomôcť žene porozumieť povahe nebezpečenstva, ktoré jej a/alebo deťom hrozí;
- identifikovať najvhodnejšie intervencie v konkrétnom prípade, ktoré neohrozia ženu a jej deti, ale naopak budú viesť k zvýšeniu ich bezpečia.¹⁷

Odhad nebezpečenstva robíme vždy spolu so ženou formou rozhovoru. Na odhad nebezpečenstva odporúčame používať záznamový hárok a odpovede ženy čo najpresnejšie zaznamenávať. Nikdy nerobte odhad nebezpečenstva, tak že dáte žene vyplniť nejaký dotazník alebo záznamový hárok. Riziko násillia je mnohotvárne a je nutné vziať do úvahy aj povahu, závažnosť, frekvenciu alebo trvanie násillia, ako aj hrozbu násillia.¹⁸ Riziká sú dynamické a neustále sa menia, niekedy aj v priebehu krátkeho času¹⁹, v závislosti od meniacej sa situácie konkrétnej ženy. Existuje celý rad faktorov a osobitných okolností, ktoré môžu zvyšovať ohrozenie ženy a/alebo detí, napr. separácia, súdne pojednávanie, kontakt s deťmi, nezamestnanosť a pod. Preto je dôležité posudzovať riziká ohrozenia systematicky, pravidelne a v úzkej spolupráci so ženou. Žena samotná je zdrojom najvýznamnejších informácií, preto je nevyhnutné, aby bola v centre všetkých intervencií, a je potrebné vyvinúť všetko úsilie na to, aby mala príležitosť byť s nami v aktívnom kontakte a bola informovaná o každom kroku. Odhad nebezpečenstva je neustály proces, ktorý musí byť nasledovaný plánovaním bezpečia a riadením rizík, hodnotením jeho účinnosti a opakovaným posúdením.²⁰

¹³ Humphreys & Thiara, 2003 v SafeLives Dash risk checklist for the identification of high risk cases of domestic abuse, stalking and 'honour'-based violence, s.5, dostupné na <http://safelives.org.uk/sites/default/files/resources/Dash%20for%20IDVAs%20FINAL.pdf>

¹⁴ SafeLives Dash risk checklist for the identification of high risk cases of domestic abuse, stalking and 'honour'-based violence, s.6, dostupné na <http://safelives.org.uk/sites/default/files/resources/Dash%20for%20IDVAs%20FINAL.pdf>

¹⁵ Logar, R., Marvánová Vargová, B.: Effective Multi-agency Co-operation for Preventing and Combating Domestic Violence.Training of Trainers Manual, Council of Europe, 2015, dostupné na http://files.wave-network.org/trainingmanuals/Effective_Multi_Agency_Cooperation_2015.pdf

¹⁶ Holubová B., a kol., Metodika k poskytovaniu komplexnej podpory a ochrany ženám zažívajúcim násillie a ich deťom. Publikácia vypracovaná v rámci národného projektu Podpora eliminácie a prevencie násillia na ženách, IVPR, Bratislava, 2015, dostupné na http://www.ceit.sk/IVPR/images/IVPR/NP/podpora_prevencie/dokument_metodika_k_poskytovaniu_komplexnej_podpory.pdf

¹⁷ tamtiež

¹⁸ R. Logar, B. Marvanová Vargová, U. Rösemann, PROTECT - Identifikácia a ochrana žien a detí vystavených hrozbe zvlášť závažného rodovo podmieneného násillia – prehľadová štúdia. Druhé, revidované vydanie, WAVE, Viedeň 2011, dostupné na http://files.wave-network.org/trainingmanuals/PROTECT_IL_Protecting_High_Risk_Victims_2011_Slovak.pdf

¹⁹ Môže ísť aj o pár hodín

²⁰ Logar, R., Marvánová Vargová, B.: Effective Multi-agency Co-operation for Preventing and Combating Domestic Violence.Training of Trainers Manual, Council of Europe, 2015, dostupné na http://files.wave-network.org/trainingmanuals/Effective_Multi_Agency_Cooperation_2015.pdf

Poznanie rizikových faktorov a posúdenie miery ohrozenia ženy a /alebo detí sú dôležité pre plánovanie bezpečia a konkrétnych krokov, ktoré sa ženy zažívajúce násilie rozhodnú urobiť.

Existujú dve skupiny nástrojov na odhad nebezpečenstva:²¹

- odhad opakovania fyzických útokov v prípadoch násilia páchaného na ženách v partnerských vzťahoch;
- odhad rizika zavraždenia žien (femicid) v dôsledku násilia páchaného na ženách v partnerských vzťahoch.

Nástroje na odhad nebezpečenstva však nie sú presné v predvídaní nebezpečenstva, preto ich používajte obozretne. Kľúčovú úlohu zohráva kvalita a hĺbka zhromaždených informácií. Odhad nebezpečenstva značne závisí aj od zručností a skúseností, ktoré máte k dispozícii.

Vysoká kvalita odhadu nebezpečenstva vyžaduje špecializované vzdelávanie a supervíziu.²² Ak nemáte špecializované vzdelávanie v tejto oblasti, podprite ženu v tom, aby vyhľadala špecializované podporné služby.²³

Podrobný a komplexný odhad nebezpečenstva môžete urobiť iba vtedy, ak:

- ho robíte spoločne so ženou;
- prebehne dôkladný proces zhromažďovania informácií o povahe a rozsahu násilia a kontroly, ktoré sú vo vzťahu prítomné, preskúmate minulé i súčasné skúsenosti ženy týkajúce sa vyhrážok zabitím a vážnych zranení;
- je založený na hĺbkových poznatkoch o rizikových faktoroch;
- je výsledkom kvalitného vedenia rozhovoru a kvalitných techník na získavanie informácií;
- podložený odbornými poznatkami a náležitým vzdelávaním a tréningom v oblasti posudzovania nebezpečenstva.²⁴

Odhad nebezpečenstva založený na predsudkoch, stereotypoch, mylných presvedčeniach, nedostatočných poznatkoch a nespoľahlivých informáciách bude viesť k ohrozeniu ženy a/alebo jej detí.²⁵

V procese posudzovania rizík (odhad nebezpečenstva), musíme brať do úvahy existujúce rizikové faktory v konkrétnom prípade a odpovedať na nasledujúce otázky:²⁶

- Aké vážne je riziko ujmy, vystupňovania násilia a/alebo vraždy?
- Môže muž spôsobiť žene a/alebo deťom ujmu, alebo ich zabiť? Ako môžeme posúdiť, čoho je muž schopný?

Prínos odhadu nebezpečenstva pre ženy a ich deti:²⁷

- slúži ako jazyk pre komunikáciu našich obáv týkajúcich sa nebezpečenstva a odporúčaných krokov, ktoré treba urobiť na predchádzanie násiliu;²⁸
- poskytuje viac vhodných reakcií na zhoršujúcu sa situáciu a stupňujúce sa násilie;
- zaisťuje lepšie zladenie bezpečnostných plánov vo vzťahu k povahe rizik;
- prináša koordinovanú odozvu z rôznych inštitúcií pri zložitých prípadoch;
- prináša lepšie plánovanie bezpečia a väčšiu ochranu žien a ich detí;
- môže tiež zvýšiť uvedomenie ženy o rizikách, ktorým čelí a prispieť k reálnejšiemu zhodnoteniu nebezpečenstva v jej situácii,²⁹ pretože napriek dôkazom, že schopnosť žien odhadnúť vysoké ohrozenie je často presná, štúdia Campbell hovorí, že asi iba polovica žien, ktoré boli obeťmi vraždy alebo pokusu o vraždu zo strany svojich partnerov vyhodnocovala riziko presne.³⁰

²¹ R. Logar, B. Marvánová Vargová, U. Rösemann, PROTECT - Identifikácia a ochrana žien a detí vystavených hrozbe zvlášť závažného rodovo podmieneného násilia – prehľadová štúdia. Druhé, revidované vydanie, WAVE, Viedeň 2011, dostupné na http://files.wave-network.org/trainingmanuals/PROTECT_IL_Protecting_High_Risk_Victims_2011_Slovak.pdf

²² tamtiež

²³ Zoznam špecializovaných podporných služieb pre ženy zažívajúce násilie nájdete v kapitole 17 Kontakty.

²⁴ WAVE (2012), PROTECT II - Rozvíjanie kapacít v oblasti odhadu nebezpečenstva a manažmentu bezpečia na ochranu žien ohrozených zvlášť závažnými formami násilia. Viedeň, dostupné na http://files.wave-network.org/trainingmanuals/PROTECT_IL_Risk_Assessment_Land_Safety_2012_English.pdf

²⁵ tamtiež

²⁶ Logar, R., Marvánová Vargová, B.: Effective Multi-agency Co-operation for Preventing and Combating Domestic Violence. Training of Trainers Manual, Council of Europe, 2015, dostupné na http://files.wave-network.org/trainingmanuals/Effective_Multi_Agency_Cooperation_2015.pdf

²⁷ tamtiež

²⁸ Kropp, P. R., 2004 v Logar, R., Marvánová Vargová, B.: Effective Multi-agency Co-operation for Preventing and Combating Domestic Violence. Training of Trainers Manual, Council of Europe, 2015, s.45, dostupné na http://files.wave-network.org/trainingmanuals/Effective_Multi_Agency_Cooperation_2015.pdf

²⁹ Roehl a kol., 2005 v Logar, R., Marvánová Vargová, B.: Effective Multi-agency Co-operation for Preventing and Combating Domestic Violence. Training of Trainers Manual, Council of Europe, 2015, s.45, dostupné na http://files.wave-network.org/trainingmanuals/Effective_Multi_Agency_Cooperation_2015.pdf

³⁰ Campbell, J. C. a kol., 2003 v Logar, R., Marvánová Vargová, B.: Effective Multi-agency Co-operation for Preventing and Combating Domestic Violence. Training of Trainers Manual, Council of Europe, 2015, s.45, dostupné na http://files.wave-network.org/trainingmanuals/Effective_Multi_Agency_Cooperation_2015.pdf

05 Plánovanie bezpečia

Stratégie prežitia

V situáciách ohrozenia násilím ženy a deti nie sú pasívne. Vytvárajú si množstvo stratégií ochrany, aby sa násiliu vyhli a znížili nebezpečnosť situácie. Tieto stratégie zahŕňajú aj pasívne správanie v nebezpečných situáciách, ktoré by mohli viesť k útoku.¹ Napríklad, ženy a deti sa vyhýbajú akejkolvek reakcii, ktorá by mohla v násilnom mužovi vyvolať hnev, poslúchajú ho, pokúšajú sa mu vyhnúť, alebo ho upokojiť.

Obranné stratégie sú veľmi účinné v situáciách akútneho násillia. Ženy a deti však za ne nie sú oceňované, ale sú obviňované z toho, že násillie znášajú a nevzoprú sa mu. Je veľmi dôležité oceniť stratégie žien a detí, posilniť a povzbudiť ich.²

Typickou stratégiou násilných mužov je izolovanie žien a detí, aby im zabránili vyhľadať pomoc. Často používajú vyhrožovanie sa a silu na to, aby ženy a deti nehovorili o násillí, ktoré zažívajú. Aj preto ženy často vyhľadávajú pomoc potajomky, aby sa nevystavili riziku ďalšieho násillia alebo zabitia. Musíme si byť vedomé/i skutočnosti, že naša intervencia a pomoc môžu ohroziť ženu a preto musíme prijať opatrenia, aby sme v čo najväčšej miere zabránili riziku ďalšieho násillia alebo zabitia.³

Niektoré ženy a deti sa bránia pred násillím fyzicky. Môže to byť úspešná stratégia, ale môže viesť i k ďalšiemu násilliu. Ženy vedú zvyčajne dobre odhadnúť stratégie, ktoré ich môžu účinne ochrániť a zabrániť ďalšiemu násilliu. V niektorých situáciách, ak násillný partner ženu škrtí alebo brutálne bije, môže byť odpor otázkou prežitia. Násillní muži však často takúto sebaobranu prezentujú ako násillné

správanie zo strany ženy a chcú sa takto vyhnúť trestu a zbaviť sa viny.⁴ V extrémnych prípadoch sa môže stať, že žena, ktorá roky zažívala násillie a nevidí cestu, ako z neho von, nakoniec vážne zraní alebo zabije násillného partnera. V iných prípadoch dospievajúci synovia zrania alebo zabijú svojich násillných otcov, aby zastavili násillie.⁵

Zorientovanie sa v tom, aké majú žena a deti stratégie ochrany (čo robia v situáciách akútneho útoku, čo alebo kto im v situáciách ohrozenia pomáha), je dôležitou súčasťou plánovania bezpečia.

Hovoríme so ženou o rôznych situáciách kedy sa cítila ohrozená násillným správaním partnera/manžela.⁶

- Čo v takýchto situáciách robila?
- Ako sa pokúšala chrániť seba a/alebo deti?
- Čo robia v situáciách ohrozenia deti?
- Ako reagoval partner/manžel na správanie ženy a/alebo deti?
- Vystupňoval násillné správanie?
- Jeho správanie sa nezmenilo?
- Zmiernilo sa jeho násillné správanie?
- Prestal sa správať násillne?
- Čo jej v situáciách ohrozenia pomáhalo?
- Kto jej v situáciách ohrozenia pomáhal, alebo kto by jej mohol pomôcť?

Je dôležité, aby žena rozumela tomu, že nenesie žiadnu zodpovednosť ani vinu za násillné správanie svojho partnera/manžela. Násillný partner/manžel je ten, kto rozhoduje o tom, kedy a ku komu sa bude správať násillne, žena nemôže mať žiadnu kontrolu nad jeho násillným správaním.

¹ Spracované podľa: FENESTRA: študijný materiál k tréningu Násillie páchané na ženách v párových vzťahoch: Účinná intervencia psychosociálnych profesií v oblasti násillia páchaného na ženách v párových vzťahoch, 2015, FENESTRA: záznamové hárky na identifikáciu násillia, 2013

² Holubová B., a kol., Metodika k poskytovaniu komplexnej podpory a ochrany ženám zažívajúcim násillie a ich deťom. Publikácia vypracovaná v rámci národného projektu Podpora eliminácie a prevencie násillia na ženách, IVPR, Bratislava, 2015, dostupné na http://www.ceit.sk/IVPR/images/IVPR/NP/podpora_prevencie/dokument_metodika_k_poskytovaniu_komplexnej_podpory.pdf

³ tamtiež

⁴ Spracované podľa: FENESTRA: študijný materiál k tréningu Násillie páchané na ženách v párových vzťahoch: Účinná intervencia psychosociálnych profesií v oblasti násillia páchaného na ženách v párových vzťahoch, 2015, FENESTRA: záznamové hárky na identifikáciu násillia, 2013

⁵ Holubová B., a kol., Metodika k poskytovaniu komplexnej podpory a ochrany ženám zažívajúcim násillie a ich deťom. Publikácia vypracovaná v rámci národného projektu Podpora eliminácie a prevencie násillia na ženách, IVPR, Bratislava, 2015, dostupné na http://www.ceit.sk/IVPR/images/IVPR/NP/podpora_prevencie/dokument_metodika_k_poskytovaniu_komplexnej_podpory.pdf

⁶ tamtiež

Plánovanie bezpečia so ženou

Primárnym cieľom poskytovania komplexnej podpory a ochrany ženám zažívajúcim násilie a ich deťom je bezpečie. Posudzovanie a manažment rizík sa týka mužov, ktorí sa správajú násilne. Ide o proces prevencie násilia, teda o také intervencie, ktoré riziká zmiernujú alebo obmedzujú. Plánovanie bezpečia je orientované na ženy zažívajúce násilie a intervencií, ktoré zvyšujú bezpečie žien a ich detí. Posudzovanie rizík bez následného plánovania bezpečia spoločne so ženou nemá zmysel.

Ženy a deti, ktoré zažívajú opakované násilie, sú vážne traumatizované a prvým krokom, aby sa mohli pohnúť v živote ďalej, je pomôcť im vytvoriť bezpečie a obnoviť kontrolu nad svojim životom. Bezpečie a bezpečnosť žien a ich detí musí byť v centre všetkých intervencií.⁷ Plánovanie bezpečia musí vždy nasledovať po posúdení rizík a je potrebné, aby bolo systematicky vyhodnocované a opakovane posudzované.

Násilie nie je statická situácia, ale situácia, ktorá sa neustále mení. Násilný muž mení svoje stratégie násilného správania tak, aby si udržal moc a kontrolu nad svojou manželkou/partnerkou. Preto aj ženy a deti v situácii násilia menia svoje stratégie správania tak, aby ochránili seba a/alebo deti.⁸

Plánovanie bezpečia nemôže byť jednorazový proces, ale ide o vytváranie rôznych bezpečnostných plánov spolu so ženou a/alebo deťmi. Bezpečnostné plány je vždy dôležité prispôbiť aktuálnej situácii ženy.

Bezpečnostný plán bude vyzeráť inak, ak žena zostane s násilným partnerom/ manželom v spoločnej domácnosti, ak plánuje odchod, po odchode, po útoku, po privolaní hliadky, po podaní trestného oznámenia, v situáciách kontaktu násilného partnera/ manžela s deťmi a podobne. Plánovanie bezpečia musí byť vždy robené spolu so ženou, ktorá nesmie byť nikdy z tohto procesu vylúčená.⁹

Žena pozná násilného partnera/manžela najlepšie a predtým ako začala hľadať pomoc, pravdepodobne už vyskúšala rôzne stratégie, aby minimalizovala riziko. Je dôležité pochopiť, ktoré stratégie ochrany sú pre ženu a jej deti účinné, a ktoré stratégie je potrebné rozvíjať a zlepšovať.¹⁰ Rovnako dôležité je vnímať, že stratégie, ktoré ženy používajú, aby ochránili seba a/alebo deti, môžu v jednom prípade zvyšovať bezpečie, avšak v inom môžu naopak viesť k vystupňovaniu násilia.

Niektoré ženy sa rozhodnú, alebo sú nútené zostať vo vzťahu s násilným partnerom/manželom, pretože v danom okamihu nemajú žiadne iné alternatívy. Pri plánovaní bezpečia by sme mali pamätať na to, že mnoho žien opustí násilného partnera/manžela a vráti sa k nemu niekoľkokrát predtým, ako ho opustí trvale. Tiež je dôležité pamätať na to, že nie pre všetky ženy je účinné zatknutie násilného partnera/manžela alebo ochranné príkazy.¹¹

Pamätajte na to, že zaistenie bezpečia a ochrany nie je zodpovednosťou ženy, ale je to povinnosťou štátu a jeho inštitúcií. Z tohto dôvodu je to úloha najmä inštitúcií presadzujúcich zákon, ale aj ostatných inštitúcií, postarať sa o bezpečie a ochranu žien a detí.¹²

⁷ Herman, J.L. (1992). Trauma and Recovery; The Aftermath of Violence. New York: Basic Books v Logar, R., Marvánová Vargová, B.: Effective Multi-agency Co-operation for Preventing and Combating Domestic Violence. Training of Trainers Manual, Council of Europe, 2015, s.46, dostupné na http://files.wave-network.org/trainingmanuals/Effective_Multi_Agency_Cooperation_2015.pdf

⁸ Holubová B., a kol., Metodika k poskytovaniu komplexnej podpory a ochrany ženám zažívajúcim násilie a ich deťom. Publikácia vypracovaná v rámci národného projektu Podpora eliminácie a prevencie násilia na ženách, IVPR, Bratislava, 2015, dostupné na http://www.ceit.sk/IVPR/images/IVPR/NP/podpora_prevencie/dokument_metodika_k_poskytovaniu_komplexnej_podpory.pdf

⁹ Logar, R., Marvánová Vargová, B.: Effective Multi-agency Co-operation for Preventing and Combating Domestic Violence. Training of Trainers Manual, Council of Europe, 2015, s.46, dostupné na http://files.wave-network.org/trainingmanuals/Effective_Multi_Agency_Cooperation_2015.pdf

¹⁰ tamtiež

¹¹ tamtiež

¹² tamtiež

Ak je to možné, podrobné plánovanie bezpečia by mali robiť so ženou špecializované podporné služby, ale v prípade, že žena hľadá pomoc na konkrétnej inštitúcii, všetci zamestnanci a zamestnankyne by mali mať vedomosti a zručnosti, aby vedeli začať proces posudzovania rizík a plánovania bezpečia, ktoré budú viesť k zvýšeniu bezpečia ženy a jej detí.¹³

Nikdy ženám zažívajúcim násilie neradíme, čo majú v situácii ohrozenia násilím robiť. Takýto prístup môže viesť k ohrozeniu ženy a jej detí. Ak pomáhame žene zažívajúcej násilie, musíme uznať, že je expertka na svoju vlastnú skúsenosť s násilím a podporovať ju v tom, aby sama plánovala a rozhodovala o krokoch, ktoré urobí. Žena má mnoho skúseností s rôznymi situáciami ohrozenia. Neexistujú žiadne stratégie, ktoré sa dajú uplatniť vo všetkých prípadoch násilia. Ak ponúkame žene nejaké nápady alebo tipy na ochranu, vždy by sme s ňou mali hovoriť o tom, ako bude podľa nej partner/manžel reagovať na dané konkrétne správanie alebo kroky.¹⁴

Je dôležité, aby sme pozorne počúvali ženu a vnímali, ako ona sama vyhodnocuje svoju situáciu a podporili ju, aby sa riadila svojimi inštinktami, pocitmi, skúsenosťou a presvedčením o nebezpečenstve jej partnera/manžela. Ženy zažívajúce násilie používajú množstvo stratégií, prostredníctvom ktorých chránia v násilnom vzťahu seba

Vytváranie individuálnych bezpečnostných plánov spolu so ženou si vyžaduje špecializované vzdelávanie a supervíziu. Ak nemáte špecializované vzdelávanie v tejto oblasti, podporte ženu v tom, aby vyhládala špecializované podporné služby.¹⁶

a deti. Ženy najlepšie poznajú zložitosť ich situácie.¹⁵

Kvalitný bezpečnostný plán môžete urobiť iba vtedy, ak:

- ho robíte spoločne so ženou;
- máte dôkladné informácie o povahe a rozsahu násilia a kontroly, ktoré sú vo vzťahu prítomné, preskúmate minulé i súčasné skúsenosti ženy týkajúce sa vyhrožok zabitím a vážnych zranení;
- ste dôsledne zmapovali existujúce alebo prítomné rizikové faktory;
- preskúmate stratégie prežitia, ktoré žena a/alebo deti v situáciách ohrozenia používajú, aby sa ochránili pred závažnými dopadmi násilia;
- je podložený odbornými poznatkami a náležitým vzdelávaním a tréningom v oblasti plánovania bezpečia.

Nikdy žene nesľubujte veci, ktoré neviete dodržať. Podrobne jej vysvetlite proces plánovania bezpečia, aby nemala nerealistické očakávania. Samotný bezpečnostný plán jej nezaručí bezpečie.¹⁷

Pri plánovaní bezpečia spolu so ženou treba zvažovať:¹⁸

- bezpečie v príbýtku ženy a jej detí (bezpečnostné dvere a zámky);
- bezpečie detí, bezpečnostné opatrenia na zabránenie únosu detí násilným manželom/partnerom, preventívne právne opatrenia pre zaistenie bezpečia detí;
- bezpečie na pracovisku;
- bezpečie na iných miestach (škola, škôlka);
- bezpečné používanie technológií;
- bezpečie v situácii, keď žena zostáva bývať s násilným partnerom;
- bezpečie v situácii, keď žena plánuje odchod od násilného manžela/partnera (príprava na odchod, bezpečné miesto na bývanie, zbalenie základnej batožiny a pod.);
- bezpečie v situácii, keď žena od násilného manžela/partnera odíde;

13 WAVE (2012), PROTECT II - Rozvíjanie kapacít v oblasti odhadu nebezpečenstva a manažmentu bezpečia na ochranu žien ohrozených zvlášť závažnými formami násilia, Viedeň, dostupné na http://files.wave-network.org/trainingmanuals/PROTECTILRisk_Assessment_and_Safety_2012_English.pdf

14 Holubová B., a kol., Metodika k poskytovaniu komplexnej podpory a ochrany ženám zažívajúcim násilie a ich deťom. Publikácia vypracovaná v rámci národného projektu Podpora eliminácie a prevencie násilia na ženách, IVPR, Bratislava, 2015, dostupné na http://www.ceit.sk/IVPR/images/IVPR/NP/podpora_prevenie/dokument_metodika_k_poskytovaniu_komplexnej_podpory.pdf

15 tamtiež

16 Zoznam špecializovaných podporných služieb pre ženy zažívajúce násilie nájdete v kapitole 17 Kontakty.

17 Holubová B., a kol., Metodika k poskytovaniu komplexnej podpory a ochrany ženám zažívajúcim násilie a ich deťom. Publikácia vypracovaná v rámci národného projektu Podpora eliminácie a prevencie násilia na ženách, IVPR, Bratislava, 2015, dostupné na http://www.ceit.sk/IVPR/images/IVPR/NP/podpora_prevenie/dokument_metodika_k_poskytovaniu_komplexnej_podpory.pdf

18 FENESTRA: študijný materiál k tréningu Násilie páchané na ženách v párových vzťahoch: Účinná intervencia psycho-sociálnych profesií v oblasti násilia páchaného na ženách v párových vzťahoch, 2015

- bezpečie v situácii, keď násilný manžel/partner je vykázaný z bytu/ domu políciou, alebo je vydané neodkladné opatrenie na zákaz vstupu do bytu/domu;
- bezpečie v ohrozujúcich situáciách (vypočúvanie na súde);
- bezpečie počas kontaktu násilného partnera/manžela s deťmi;
- podania na súd žiadajúce o vydanie ochranných opatrení a stratégie na ich účinnú implementáciu a monitoring.

Nasledujúce príklady ako hovoriť so ženou o otázkach bezpečia v rôznych situáciách nie sú úplným zoznamom rôznych situácií a možných otázok, ktoré je so ženou dôležité prebrať.

Ak žena býva s násilným partnerom v spoločnej domácnosti, je potrebné zväziť nasledujúce:¹⁹

- S kým môže žena o svojej situácii hovoriť (učiteľky v škole, príbuzní atď.)?
- Mala by si zbalíť najdôležitejšie veci, najmä dôležité dokumenty, a nechať ich u niekoho, komu dôveruje, pre prípad, že by potrebovala náhle odísť z bytu/domu.
- Ak násilný manžel/partner vlastní alebo má prístup k zbraňam, skúste spoločne premýšľať o spôsobe, ako ich odstrániť.
- Má žena prístup k telefónu?
- Komu môže zavolať v krízovej situácii?
- Čo ju v krízovej situácii najviac ochráni? Čo funguje?
- Pohyb v byte v prípade ohrozenia, útoku - snaha vyhnúť sa miestam v byte, kde sa nachádzajú predmety, ktoré môže násilný partner použiť ako zbraň.
- Zavolala by políciu, ak by znovu došlo k násilniu? Môže si s deťmi alebo susedmi dohodnúť signál, ak bude potrebné zavolať políciu, alebo

ak bude potrebovať pomoc?

- Vedia deti kedy a ako privolať na pomoc a kto sú tí ľudia, ktorí môžu pomôcť?
- Ak by potrebovala dočasne odísť, má kam? Pomôžte jej premýšľať o možných miestach, na ktoré by v krízovej situácii mohla ísť. Spište adresy a telefónne čísla a povedzte jej, aby ich držala na bezpečnom mieste, aby ich násilný partner nenašiel.
- Môže spolu s deťmi v prípade ohrozenia odísť z domu?
- Ak bude musieť utiecť, aké sú bezpečné únikové cesty z domu?
- Pripomeňte žene, že uprostred násilného útoku je najlepšie utiecť niekedy preto, aby sa násilný partner upokojil. Nech robí čokoľvek, čo ju ochráni.
- Ktoré sú nevyhnutné veci, ktoré v prípade útoku bude potrebovať.

Hovorte so ženou, aby mala v prípade nutného útoku k dispozícii nasledujúce veci:²⁰

- pas, rodný list (originál, alebo kópia),
- karty poistenca,
- sobášny list, vodičský preukaz a papiere od auta,
- číslo účtu, kreditné karty, vkladné knižky,
- doklady o dávkach sociálnej pomoci a imigračné dokumenty,
- lieky a recepty,
- súdne dokumenty,
- telefónne čísla a adresy rodiny, priateľiek/priateľov a miestnych inštitúcií,
- oblečenie pre seba a pre deti,
- kľúče (dom/byt, auto),
- obľúbené hračky detí, aby im spríjemnili pobyt na cudzom mieste,
- učebnice atď.

Ak žena plánuje od násilného partnera odísť, preberte s ňou nasledujúce body:²¹

- Ako a kedy je najbezpečnejšie odísť? Aký druh dopravy vie využiť? Má

¹⁹ FENESTRA: študijný materiál k tréningu Násilie páchané na ženách v párových vzťahoch: Účinná intervencia psycho-sociálnych profesií v oblasti násilia páchaného na ženách v párových vzťahoch, 2015 (Spracované podľa: Rosa Logar a kol., Mosty k pomoci – od dobrého úmyslu k dobrej spolupráci. Manuál na účinnú spoluprácu medzi inštitúciami pri riešení problematiky domáceho násilie., Fenestra 2007), 2015

²⁰ tamtiež

²¹ Holubová B., a kol., Metodika k poskytovaniu komplexnej podpory a ochrany ženám zažívajúcim násilie a ich deťom. Publikácia vypracovaná v rámci národného projektu Podpora eliminácie a prevencie násilia na ženách, IVPR, Bratislava, 2015, dostupné na http://www.ceit.sk/IVPR/images/IVPR/NP/podpora_preveniec/dokument_metodika_k_poskytovaniu_komplexnej_podpory.pdf

- peniaze? Má kam ísť?
- Je pre ňu prijateľné zavolať v prípade potreby políciu?
- Komu povie a komu nepovie o odchode?
- Čo môže žena a ľudia v jej okolí urobiť, aby ju násilný partner nenašiel?
- Komu vo svojom okolí dôveruje?
- Ako bude bezpečne cestovať do práce/z práce alebo do školy vyzdvihnúť deti?
- Ktorí ľudia/právne prostriedky jej pomôžu, aby sa cítila bezpečnejšie? Spište ich adresy a telefónne čísla a povedzte žene, aby ich neprezradila násilnému partnerovi.
- Pozná žena telefónne čísla na národnú krízovú linku pre ženy, miestne špecializované organizácie?
- Aké opatrenia vzhľadom na starostlivosť o deti a otcove návštevy by boli pre ňu i pre deti najbezpečnejšie?
- Bolo by neodkladné opatrenie na zverenie detí prijateľnou možnosťou?
- Získanie neodkladného opatrenia o dočasnom vylúčení z užívania spoločnej nehnuteľnosti

Ak žena od násilného partnera odišla, alebo bol partner vykázaný z bytu/domu, alebo bolo vydané neodkladné opatrenie na zákaz vstupu do bytu/domu, hovorte so ženou o nasledujúcich otázkach:²²

- Výmena zámku na dverách a oknách.
- Ak je to možné, inštalácia lepšieho bezpečnostného systému – mreže na okná, bezpečnostné zámky, lepšie osvetlenie, hasiaci prístroj atď.
- Inštrukcie pre deti alebo rodinu a priateľky/priateľov, aby v prípade nebezpečenstva zavolali políciu.
- Rozhovor s učiteľkami a učiteľmi a iným detským personálom o tom, kto je oprávnený vyzdvihnúť deti, i o iných špeciálnych opatreniach na ochranu detí.
- Zvážte využitie špecializovaných ženských podporných služieb.

Ak bol sa násilný partner/manžel stretáva s deťmi, preberte so ženou ako prebieha kontakt s deťmi:

- Ako prebieha preberanie a odovzdávanie detí počas kontaktu?
- Ako sa správa partner/manžel počas preberania a odovzdávania detí?
- Došlo niekedy k počas preberania a odovzdávania detí počas kontaktu k útoku?
- Zneužíva násilný partner/manžel kontakt s deťmi na to, aby pokračoval v násilnom správaní smerom k žene a/alebo deťom?

Preberte so ženou otázky bezpečného používania technológií:

- mobilný telefón;
- navigačné systémy - GPS;
- tablety;
- internet a počítač;
- facebook.

²² Holubová B., a kol., Metodika k poskytovaniu komplexnej podpory a ochrany ženám zažívajúcim násilie a ich deťom. Publikácia vypracovaná v rámci národného projektu Podpora eliminácie a prevencie násillia na ženách, IVPR, Bratislava, 2015, dostupné na http://www.ceit.sk/IVPR/images/IVPR/NP/podpora_prevencie/dokument_metodika_k_poskytovaniu_komplexnej_podpory.pdf

06 Ako hovoriť so ženou o násilí

Ženy, ktoré zažívajú násilie, o ňom často nehovoria. Majú pre to mnoho dôvodov. Násilní muži sa často vyhrážajú svojim partnerkám a ženy sa obávajú, že vyhrážky uskutočnia. Mnoho žien zažíva pocity viny a hanby za násilie, ktoré zažívajú. Počas života v násilnom vzťahu ženy robia množstvo aktívnych krokov, ktorými chránia svoj život a životy svojich detí.¹

Častokrát sa stretnú s nepochopením, hodnotením a obviňovaním zo strany ľudí, u ktorých hľadajú pomoc a podporu.² Po takýchto skúsenostiach môžu nadobudnúť pocit, že zo situácie násilia neexistuje východisko a nikto im nepomôže.³

Preto je veľmi dôležité, aby odborníci a odborničky, ktorí a ktoré prichádzajú do kontaktu so ženami, ktoré zažívajú násilie a mužmi, ktorí sa násilne správajú, mali čo najviac informácií a čo najlepšie násiliu na ženách rozumeli.⁴

Myslite na to, že násilní partneri ženám často:

- **hovoria, čo majú robiť a čo nemajú robiť;**
- **uplatňujú nad nimi totálnu moc a kontrolu;**
- **obviňujú ich a prenášajú na ne zodpovednosť za svoje násilné správanie.**

Ak ženy cítia, že sa tento prístup akýmkoľvek spôsobom opakuje zo strany podporných inštitúcií ktoré zastupujete, s najväčšou pravdepodobnosťou vám nebudú dôverovať.

Čo robiť, keď sa na vás obráti žena zažívajúca násilie

Vytvorte priestor na rozhovor o násilí⁵

- Vytvorte pre váš rozhovor bezpečné prostredie (hovorte so ženou osamote).
- V prípade, že so sebou donesie žena deti, poskytnite im miestnosť, v ktorej sa môžu pohrať a počkať na svoju mamu. V prípade, že takúto miestnosť nemáte k dispozícii, môžete sa ženy opýtať, či chce hovoriť v prítomnosti svojich detí, prípadne jej môžete ponúknuť iný termín stretnutia.
- Budte trpezliví/í a poskytnite žene dostatok času aby sa upokojila a mohla začať hovoriť.
- Rovnako doprajte dostatok času na zorientovanie sa v situácii ženy aj seba.

Vysvetlite žene, čo pre ňu viete urobiť⁶

- Na začiatku sa žene predstavte.
- Povzbudte ženu, že sa rozhodla prísť a hovoriť s vami o skúsenosti s násilím, možno je to prvýkrát v jej živote. Ubezpečte ju, že jej chcete pomôcť.
- Nechajte, aby sa žena sama a slobodne rozhodla, či bude s vami hovoriť alebo nie a ukážte jej, že rešpektujete jej rozhodnutie (skúsenosť, že sa žena zažívajúca násilie má možnosť sama rozhodnúť, je pre ňu veľmi posilňujúca).
- Zachovajte dôvernosť informácií, ktoré vám žena povie. Ak žene neviete zaručiť dôvernosť toho, čo vám hovorí, informujte ju o postupoch, ktoré musíte dodržiavať

¹ Toolkit pre odbornú verejnosť, Fenestra, 2013, dostupné na http://www.fenestra.sk/sites/default/files/toolkit/131110_FENESTRA_16dni_TOOLKITodborna_verejnost.pdf

² Pozri kapitolu 07 Sekundárna viktimizácia

³ Toolkit pre odbornú verejnosť, Fenestra, 2013, dostupné na http://www.fenestra.sk/sites/default/files/toolkit/131110_FENESTRA_16dni_TOOLKITodborna_verejnost.pdf

⁴ tamtiež

⁵ Logar, R., Marvánová Vargová, B.: Effective Multi-agency Co-operation for Preventing and Combating Domestic Violence. Training of Trainers Manual, Council of Europe, 2015, s. 21, dostupné na http://files.server.wave-network.org/trainingmanuals/Effective_Multi_Agency_Cooperation_2015.pdf

⁶ tamtiež

- a o tom, s kým potrebujete informácie, ktoré vám povie, zdieľať a prečo. Je dobré, ak tieto postupy žene objasníte ešte pred samotným rozhovorom.
- Ak s vami žena nechce hovoriť o situácii násilia, poskytnite jej kontakty na iné špecifické organizácie⁷, prípadne ju s nimi skontaktujte, ak si to žena želá. Overte si so ženou, či je pre ňu bezpečné vziať si leták s kontaktmi a/alebo s ňou hovorte o tom, ako si vie kontakty bezpečne uložiť tak, aby sa k nim nedostal násilný muž.

Počúvajte, čo vám žena hovorí⁸

Ak sa žena rozhodne s vami hovoriť:

- Prejavte záujem o jej situáciu. Takto ju môžete podporiť v tom, aby vám o svojej skúsenosti s násilím hovorila.
- Hovorí o skúsenosti s násilím nie je ľahké. Je veľmi dôležité, aby ste sa pokúsili získať si dôveru ženy, s ktorou hovoríte.
- Je dôležité pamätať si, že aj malý náznak nedôvery z vašej strany alebo obviňovania ženy z toho, že je za násilie zodpovedná, môže žene zabrániť v tom, aby o násilí hovorila a vyhľadala pomoc.
- Pýtajte sa ženy otvorené otázky, ktoré sa začínajú slovami „Ako“, „Kedy“ a „Kto“.

Príklady otvorených otázok⁹

- Čoho sa bojíte?
- Čo sa stalo?
- Ako sa k vám správa partner?
- Čo vám hovorí Váš partner?

Ak so ženou nemáte vybudovaný dôvernejší vzťah, je vhodné pýtať sa na násilie nepriamo¹⁰

- Je u vás doma všetko v poriadku?
- Vychádzate so svojim partnerom dobre?

- Nemáte nejaké problémy v partnerskom vzťahu?
- Ublížil vám niekto blízky v nedávnej minulosti?
- Ubezpečte ženu, že ak by sa chcela porozprávať alebo vyhľadať pomoc, môže sa k vám kedykoľvek vrátiť.

Poskytnutie informácií a zisťovanie potrieb¹¹

- Pomôžte žene zistiť čo potrebuje, čo by jej v tejto chvíli pomohlo.
- Ak je žena po útoku, zistite, či nepotrebuje lekárske ošetrenie a lekársku pomoc.
- Poskytnite žene informácie o jej právach, sociálnej a finančnej pomoci, ubytovacích možnostiach a inej pomoci a podpore.
- Ženy niekedy potrebujú porozumieť násilnému správaniu svojich partnerov a zorientovať sa v tom, čo sa u nich doma deje.
- Poskytnite žene informácie o násilí, napr. o jeho frekvencii a dynamike, formách a vzorcoch násilného správania a príčinách násilia na ženách. Usilujte sa posilniť ženu tým, že jej poskytnete dostatok informácií na to, aby sa mohla rozhodnúť o krokoch, ktoré chce urobiť.
- Rešpektujte voľbu ženy a dajte jej toľko času, koľko potrebuje, aby mohla uskutočniť niektoré rozhodnutia a kroky.
- Zaujmite postoj k násiliu na ženách. Povedzte jej, že násilie na ženách a deťoch je trestný čin a zodpovedný za násilie je vždy ten, kto ho pácha.
- V priebehu celého rozhovoru so ženou sa jej pýtajte a overujte si, či ste správne porozumeli tomu, čo vám žena hovorí.

Plánovanie bezpečia¹²

- Bezpečie žien a ich detí musí byť pri navrhovaní alebo plánovaní akýchkoľvek krokov vždy na prvom mieste.
- Berte vážne to, keď vám žena hovorí, že sa cíti v ohrození života alebo zdravia a nepodceňujte a nezľahčujte tieto obavy.

⁷ Pozri kapitolu 17 Kontakty

⁸ Toolkit pre odbornú verejnosť, Fenestra, 2013, dostupné na http://www.fenestra.sk/sites/default/files/toolkit/131110_FENESTRA_16dni_TOOLKITodborna_verejnost.pdf

⁹ tamtiež

¹⁰ tamtiež

¹¹ Logar, R., Marvánová Vargová, B.: Effective Multi-agency Co-operation for Preventing and Combating Domestic Violence. Training of Trainers Manual, Council of Europe, 2015, s.22, dostupné na http://files.server.wave-network.org/trainingmanuals/Effective_Multi_Agency_Cooperation_2015.pdf

¹² Viac informácií k plánovaniu bezpečia nájdete v kapitole 05 Plánovanie bezpečia

- Pri akomkoľvek návrhu na riešenie, ktorý ponúkate, hovorte so ženou o možných rizikách a pýtajte sa jej na možné vystupňovanie násilia, keď sa jej násilný manžel/partner o týchto krokoch dozvie.
- Ak žene navrhujete možné kroky, dôsledne jej vysvetlite, čo to znamená, aký bude ďalší postup a čo z toho môže vyplývať. Overte si so ženou, či to, čo jej navrhujete, považuje za realistické a za bezpečné.
- Dôverujte žene. Ženy sú expertky na svoju situáciu a najlepšie vedia, ktoré kroky môžu ohroziť ich alebo ich deti.
- Je dôležité, aby ste vedeli o špecializovaných miestach pomoci pre ženy a deti ktoré zažívajú násilie¹³ a spolupracovali s organizáciami, ktoré ženám a deťom pomáhajú a majú skúsenosti s plánovaním bezpečia.
- Nepýtajte sa na detaily násilia, ak nemáte so ženou vytvorený dostatočne dôverný vzťah. Berte do úvahy to, že keď hovoríte so ženou o násilí, môžete ju retraumatizovať. Preto buďte opatrné/i a citlivé/i, netlačte na ženu, poskytnite jej tolko času, koľko potrebuje.
- Nenúťte ženu robiť kroky, ktoré nechce alebo sa obáva urobiť.
- Neobviňujte ženu z násilia, ktoré zažíva, ani nehodnoťte život a skúsenosti ženy s násilím.
- Nereagujte šokovane, keď odhali svoju skúsenosť s násilím. Takáto reakcia podporí v žene pocity izolácie a vieru, že násilie, ktoré zažíva, je ojedinelé.

Ukončenie rozhovoru¹⁴

- Ubezpečte ženu, že ak by sa chcela porozprávať alebo vyhľadať pomoc, môže sa k vám kedykoľvek vrátiť.
- Ak neposkytujete špecializované poradenstvo pre ženy a ich deti zažívajúce násilie, poskytnite jej kontakty na iné špecifické organizácie¹⁵, prípadne ju s nimi skontaktujte.

Čo nerobiť, keď sa na vás obráti žena zažívajúca násilie

Ak chcete vytvoriť bezpečný priestor pre ženu na rozhovor o násilí, nikdy¹⁶

- Nezačínajte otázky slovom „prečo“. Takéto otázky v sebe vždy nesú obviňovanie.
- Nezahlcujte ženu prílišným množstvom otázok, aby nemala dojem, že ju vypočúvate. Veľké množstvo otázok môže byť pre ženu vyčerpávajúce a máťuce.
- Nerobte rozhodnutia za ženu, alebo rozhodnutia, ktoré s ňou neprediskutujete, alebo o ktorých nebude vedieť (a to ani v prípade, keď si myslíte, že robíte to najlepšie rozhodnutie, ktorým jej pomôžete).

Nikdy sa nepýtajte takto¹⁸

- **Prečo od neho neodídete?**
- **Pohádali ste sa pred tým, ako vám ublížil?**
- **Viete prečo vám ubližuje?**
- **Ako s ním môžete po tom všetkom ostať?**
- **Neprovokovali ste ho?**
- **Prečo ste nevyhľadali pomoc skôr?**
- **Prečo sa k nemu vždy vrátite?**
- **Prečo nevoláte políciu?**
- **Mali by ste odísť aspoň kvôli deťom.**

¹³ Pozri kapitolu 17 Kontakty

¹⁴ Logar, R., Marvánová Vargová, B.: Effective Multi-agency Co-operation for Preventing and Combating Domestic Violence.Training of Trainers Manual, Council of Europe, 2015, s.23, dostupné na http://files.server.wave-network.org/trainingmanuals/Effective_Multi_Agency_Cooperation_2015.pdf

¹⁵ Pozri kapitolu 17 Kontakty

¹⁶ Toolkit pre odbornú verejnosť, Fenestra, 2013, dostupné na http://www.fenestra.sk/sites/default/files/toolkit/131110_FENESTRA_16dni_TOOLKITodborna_verejnost.pdf

¹⁷ Neplatí v prípade polície. Aj pri výsluchoch na políciu je však dôležité ženu veľmi nezahliť. Ak potrebujete žene položiť veľa otázok, doprajte sebe, aj žene, dostatok času.

¹⁸ Toolkit pre odbornú verejnosť, Fenestra, 2013, dostupné na http://www.fenestra.sk/sites/default/files/toolkit/131110_FENESTRA_16dni_TOOLKITodborna_verejnost.pdf

V kontakte so ženami zažívajúcimi násilie je dôležité pamätať na nasledovné:

- Nevystavujte ženy situáciám, ktoré by mohli vážne ohroziť ich bezpečie alebo pocit bezpečia a sekundárne ich neviktimizujte a/alebo im nepripisujte vinu za situáciu násilia.
- Pomáhajte ženám prevziať kontrolu nad ich životmi a budovať tak ich nezávislosť.
- Posilňujte a podporujte v žene to, že je schopná rozhodovať o svojom živote sama.
- Uvedomte si, že iba v partnerstve so ženou môžete zistiť ten najlepší spôsob podpory a nevnucovať tak žene to, o čom si myslíte, že je pre ňu to najlepšie.

Moc a kontrolu násilného partnera nesmie nahradiť inštitucionálna moc a kontrola!

07 Sekundárna viktimizácia

Sekundárna viktimizácia¹ je negatívne alebo necitlivé správanie sa k žene, ktorá zažila násilie, ktorá takúto reakciu prežíva ako ďalšie porušovanie jej práv.² Najčastejšie ide o obviňovanie ženy z násilia, ktoré zažíva alebo zažila. Takéto obviňovanie zažívajú ženy zo strany inštitúcií, ale aj zo strany blízkych ľudí a rodiny alebo médií, ktoré o prípadoch násilia na ženách necitlivo informujú.

Ľudia majú tendenciu obviňovať ženy z prežitého násilia z viacerých dôvodov a väčšina takéhoto správania pramení z predsudkov, stereotypov a mylných predstáv o ženách zažívajúcich násilie, o páchateloch násilia, o násilí na ženách vo všeobecnosti a aj z potreby cítiť sa bezpečne. „Násilní muži tiež obviňujú z násilia, ktoré páchajú, ženy. Chcú sa tak vyhnúť trestu a mať naďalej slobodu dopúšťať sa násilia...“³

Výskumníci a výskumníčky vyvinuli niekoľko teórií o fenoméne obviňovania obetí:

Teória o „spravodlivom svete“

Táto teória je založená na presvedčení, že svet je bezpečné a spravodlivé miesto, kde ľudia majú to, čo si zaslúžia, alebo inými slovami, že dobré veci sa dejú dobrým ľuďom a zlé veci zlým ľuďom. Podľa tejto teórie si preto môžu ľudia myslieť, že žena zažila násilie vlastnou vinou.⁴ Týmto spôsobom si ľudia, ktorí veria v takýto spravodlivý svet, dokážu udržať svoje presvedčenie, pretože to, čo vidia, je niekto, kto si svoje utrpenie „zaslúži“.⁵ Obviňovanie ženy podporuje presvedčenie o jej osobnej zodpovednosti a zároveň pomáha ľuďom udržať si istú mieru pocitu kontroly nad tým, čo sa v spoločnosti deje.⁶

1

Teória vlastnej nezraniteľnosti

Táto teória hovorí o princípe obviňovania žien z násilia, ktoré zažívajú, ako prostriedku na ochranu vlastného pocitu nezraniteľnosti. Ľudia sa spoliehajú na pocit istoty a bezpečia a odmietajú myšlienku straty kontroly nad svojim životom alebo telom. Obviňovanie žien z násilia, ktoré zažívajú alebo zažili, dáva spoločnosti falošný pocit bezpečia cez presvedčenie, že žena musela urobiť niečo zlé, ak sa k nej manžel, alebo partner správa násilne. Tým, že sa voči ženám zažívajúcim násilie negatívne vymedzíme (čiže „my verus ony“ - „to sú tie ženy, ktoré zažívajú alebo zažili násilie, my sme iní/é, nám sa to nemôže stať“) sa od nich vzdalujeme a vytvárame si falošné presvedčenie, že my násilie zažiť nemôžeme.

2

Dôsledky obviňovania žien z prežitého násilia

Obviňovanie žien z násilia má viaceré negatívne a zničujúce dôsledky. Na emocionálnej úrovni môžeme spomenúť opätovnú traumatizáciu s negatívnymi dopadmi na zdravie a kvalitu života žien. Namedziludskej úrovni môže obviňovanie z prežitého násilia viesť k nedôvere voči iným ľuďom a k pokračovaniu sociálnej izolácie, ktorá je významným rizikovým faktorom opakovaného násilia. Na systémovej úrovni vidíme dopad obviňovania najmä na miere ohlasovania ďalšieho násilia ženou polícii, alebo iným inštitúciami.⁷

Celoeurópsky reprezentatívny výskum o násilí na ženách, ktorý realizovala Európska agentúra pre základné práva (2014) poukázal na to, že miera ohlasovania násilia ženami je stále nízka a je treba ju zvýšiť.

¹ Preložené z a spracované podľa: Logar, R.; Marvánová Vargová, B.: Effective Multi-agency Co-operation for Preventing and Combating Domestic Violence. Training of Trainers Manual, str. 11-15, 30-33; Council of Europe, 2015, (krátené). Dostupné na: http://files.wave-network.org/trainingmanuals/Effective_Multi_Agency_Cooperation_2015.pdf

² Orth U. Secondary victimization of crime victims by criminal proceedings. Social Justice Research. 2002;15:313-325.

³ Schoellkopf, J. C., (2012) v Logar, R.; Marvánová Vargová, B.: Effective Multi-agency Co-operation for Preventing and Combating Domestic Violence. Training of Trainers Manual, Council of Europe, 2015

⁴ Victim Blaming (2009) v Logar, R.; Marvánová Vargová, B.: Effective Multi-agency Co-operation for Preventing and Combating Domestic Violence. Training of Trainers Manual, Council of Europe, 2015

⁵ tamtiež

⁶ Kay, A.C., Jost, J.T., & Young, S. (2005) v Logar, R.; Marvánová Vargová, B.: Effective Multi-agency Co-operation for Preventing and Combating Domestic Violence. Training of Trainers Manual, Council of Europe, 2015

⁷ Coates, L., Richardson, C., & Wade, A. (2006, May) v Logar, R.; Marvánová Vargová, B.: Effective Multi-agency Co-operation for Preventing and Combating Domestic Violence. Training of Trainers Manual, Council of Europe, 2015

Ako sa vyhnúť sekundárnej viktimizácii

Aktívna a vedomá práca s mylnými presvedčeniami, stereotypnými predstavami o ženách, ktoré zažívajú násilie, a tendenciou obviňovať ženy z násilia, je veľmi účinné opatrenie na zvýšenie dôvery žien v systém ochrany a pomoci.

Vytvorenie systému, ktorý vychádza z potrieb žien zažívajúcich násilie a z chápania násilia na ženách ako porušovania ľudských práv žien, je nielen povinnosťou, ktorú krajiny majú z pohľadu medzinárodných záväzkov, ale predovšetkým nevyhnutnosťou na to, aby ženy, ktoré vyhľadajú pomoc, cítili z našich intervencií skutočnú podporu.

Pri poskytovaní ochrany, pomoci a podpory by ženy zažívajúce násilie nemali cítiť nedostatok rešpektu a tlak, a nemali by sme ich ani poučovať alebo súdiť. Môže to znieť ako samozrejmosť, ale v skutočnosti nám všetkým hrozí, že sklzneme do obviňovania žien z násilia alebo do stereotypných predstáv.

Je dôležité, aby sme si uvedomovali naše vlastné presvedčenia a postoje, a aby sme ich neprenášali do našej práce. Je nevyhnutné, aby sme vedome pracovali na tom, že nebudeme ženy obviňovať z násilia, ktoré prežili, alebo sa voči nim negatívne vymedzovať v zmysle „mne sa to nemôže stať“, čo znamená, že ak nejaká žena zažíva násilie, musela urobiť niečo zlé, niečo, čím si ho zaslúžila.

Ako ukazujú výsledky prieskumu Agentúry EÚ pre základné práva z roku 2014, skúsenosť s nejakou formou násilia na ženách má každá tretia žena v EÚ veku od 15 rokov.⁸ Násilie môže zažiť ktorákoľvek žena. Aj my samé/i môžeme zažiť násilie, alebo ho môže zažiť naša kamarátka, kolegyňa, dcéra, alebo sestra.

Právo na súkromie a právo byť vystavená násiliu

Keď pracujeme s násilím na ženách, jadrom našej práce je ochrana

základných ľudských práv žien – právo na život bez násilia⁹, ktoré zahŕňa právo na život, zdravie a slobodu a právo byť vystavená mučeniu alebo neľudskému a ponižujúcemu zaobchádzaniu¹⁰. Zároveň musíme rešpektovať aj právo žien na ochranu rodinného a súkromného života¹¹. Znamená to, že nemáme ženu nútiť, aby od násilného partnera odišla alebo sa s ním rozviedla, a ani ju nútiť, aby v násilnom vzťahu zostala. Každá žena má právo sa rozhodnúť, či vo vzťahu zostane, alebo z neho odíde.

Ako pomôcka k lepšiemu uvedomeniu si vlastných predsudkov môžu byť otázky, ktoré si budeme klásť: Odkiaľ pramení moja nedôvera v to, čo mi žena hovorí? Akým presvedčeniam o ženách zažívajúcich násilie verím? Prikladám rovnakú váhu tomu, čo mi hovorí žena a tomu, čo počujem od muža, ktorý sa správa násilne?

Dobrou metódou na to, aby sme sa dokázali viac vžiť do situácie ženy, ktorá vyhľadá pomoc je opýtať sa samých seba, čo by sme potrebovali my, keby sme zažili násilie a rozhodli sa vyhľadať pomoc.

Ochrana a podpora detí žien zažívajúcich násilie

V prípadoch násilia na ženách sa neodporúča odobrať deti mame za účelom vytvoriť na ňu tlak, aby odišla od násilného partnera. Žena, ktorá zažíva násilie zo strany otca svojich detí, by tiež nemala byť obviňovaná z toho, že nechránila deti. Ženy nemajú kontrolu nad násilným správaním svojho partnera. Zodpovednosť za násilie nesie vždy násilný muž a je potrebné ju vyvodiť voči nemu, nie voči žene, ku ktorej sa správa násilne.

Vytváranie tlaku na ženu a obviňovanie bude pravdepodobne viesť k tomu, že

⁸ Násilie páchané na ženách: celoeurópsky prieskum. Stručný prehľad výsledkov. Agentúra EÚ pre základné práva, 2014, dostupné na <http://fra.europa.eu/en/publication/2014/violence-against-women-eu-wide-survey-results-glance>

⁹ Dohovor Rady Európy o predchádzaní násiliu na ženách a domácejmu násiliu a o boji proti nemu, článok 4, Rada Európy, 2011

¹⁰ Európsky dohovor o základných ľudských právach a slobodách

¹¹ Európsky dohovor o základných ľudských právach a slobodách, Článok 8

žena nebude cítiť podporu, ale naopak, bude sa cítiť trestaná za niečo, za čo nenesie zodpovednosť. Niekedy na ženy zažívajúce násilie tlačíme kvôli tomu, že sa cítime bezmocne, ale musíme mať na pamäti, že tlak na ženu nebude viesť k úspešnej intervencii a k zastaveniu násilia. Žena sa bude obávať vyhľadať v budúcnosti pomoc a násilného muža to posilní v páchaní ďalšieho násilia.

Pomoc a podpora pre ženy preto musia rešpektovať právo žien zažívajúcich násilie rozhodovať o svojom živote. Pre mnohých z nás môže byť ťažké to prijať a prestať na ženy vyvíjať tlak, aby niečo zmenili. Tlak na zmenu správania nemá byť smerovaný na ženy, ale na násilných mužov, aby zmenili svoje správanie a prestali sa správať násilne.

Deti sú v bezpečí len vtedy, ak sú v bezpečí aj ich mamy a naopak. Je nevyhnutné, aby pomoc a podpora pre ženy zažívajúce násilie a ich deti vychádzala z holistického prístupu.

samozrejme, že keď žena zažije násilie a vstúpi do budovy inštitúcie alebo organizácie, kde sa rozhodla vyhľadať pomoc, automaticky začne otvorene a bez zábran o prežitom násilí hovoriť. Preto je dôležité, aby sme vždy ocenili odvahu ženy a povedali, napríklad „Ďakujem, že ste prišli a prejavili nám dôveru, viem, že to nie je ľahké. Pokúsime sa Vám ponúknuť najlepšiu odbornú pomoc, akú dokážeme.“

Mali by sme sa vyhnúť aj protirečivým opatreniam, ako najskôr žiadať od ženy, aby v záujme svojich detí z násilného vzťahu odišla a potom od nej žiadať, aby uľahčovala, alebo pomáhala násilnému mužovi v kontakte s deťmi.

Je dôležité chápať, že mama a jej deti spolu tvoria rodinnú jednotku, ktorá je v prípadoch násilia na žene zo strany otca detí nevyhnutná pre ich blaho a bezpečie. Preto je potrebné ju posilňovať a podporovať a vyhnúť sa jej oslabovaniu alebo rozdeľovaniu.

Článok 31 Istanbulskeho dohovoru napríklad od súdov vyžaduje, aby pri rozhodovaní o zverení detí alebo o kontakte s deťmi vždy brali do úvahy akékoľvek známe informácie o násilí zo strany otca detí voči ich mame. Dohovor jasne stanovuje, že násilie voči nenásilnému rodičovi, alebo voči dieťaťu samotnému, je vždy nutné zohľadniť pri rozhodovaní o uplatňovaní rodičovských práv a že výkon týchto práv vo forme zverenia detí do starostlivosti alebo kontaktu s nimi by nikdy nemal ohroziť bezpečie nenásilného rodiča alebo detí.

Budovanie dôvery žien zažívajúcich násilie v systéme

Pri poskytovaní pomoci a podpory potrebujeme uznať, že pre ženy nie je ľahké vyhľadať pomoc. Nie je

Celourópsky výskum o násilí na ženách¹² odhalil skutočnosť, že až 66% respondentiek neohlásilo ani najväznejšie situácie násilia polícii alebo inej inštitúcii. Ženy sa rozhodnú neohlásiť násilie z niekoľkých dôvodov: pocit hanby; strach z násilného partnera; strach zo zlého výsledku vyhľadania pomoci, ktorý bude prameniť z neprimeranej reakcie inštitúcii; strach z toho, že budú obviňované z prežitého násilia a iné. Inštitúcie musia poznať a uvedomovať si tieto prekážky a aktívne prijímať opatrenia na budovanie dôvery žien zažívajúcich násilie.

Jednou z dôležitých zložiek budovania dôvery je napríklad to, že so ženou na jej prípade pracuje vždy tá istá osoba. Kontakt s rôznymi ľuďmi v tej istej inštitúcii môže byť pre ženu stresujúci a môže viesť k sekundárnej viktimizácii. Žena by tiež mala mať právo na zmenu

¹² Násilie páchané na ženách: celoeurópsky prieskum. Stručný prehľad výsledkov. Agentúra EU pre základné práva, 2014, dostupné na <http://fra.europa.eu/en/publication/2014/violence-against-women-eu-wide-survey-results-glance>

osoby zodpovednej za jej prípad, ak sa stane, že sa s pôvodne prideleným zamestnancom alebo zamestnankyňou necíti dobre, alebo mu/jej nedôveruje.

Identifikácia potrieb žien a rešpektovanie ich rozhodnutí

Všetky ženy zažívajúce násilie zo strany manžela alebo partnera majú podobné základné potreby: potrebujú, aby ich niekto vypočul a veril im, a tiež potrebujú byť v bezpečí. Potrebujú aj finančnú podporu, aby zabezpečili seba a svoje deti, a dostupné bývanie. Preto od nás potrebujú, aby sme ich povzbudili a podporili v rozhodovaní sa o tom, aké kroky urobia a pomohli im na ceste k uplatňovaniu a plnému užívaniu si svojich práv. Zároveň potrebujeme chápať a rešpektovať fakt, že niektoré ženy nechcú, aby muž, ku ktorému majú veľmi blízky vzťah, bol potrestaný podľa zákona, pretože ho môžu mať stále rady, je súčasťou ich najbližšej rodiny a je to otec ich detí.

Právo na súkromie a ochranu osobných údajov

Nemôžeme automaticky predpokladať, že ženy budú súhlasiť so zdieľaním informácií o sebe s tretími stranami. Naopak, potrebujeme ženám zaistiť dôvernosť informácií, ktoré s nami zdieľajú. Ak potrebujeme informácie o žene poskytnúť tretím stranám, je potrebné, aby o tom žena vedela a aby nám k tomu poskytla súhlas. Zaistenie dôvernosti informácií a citlivé zaobchádzanie s nimi je dôležitou súčasťou princípu posilnenia žien.

Výnimkou z tohto princípu by mali byť len situácie bezprostredného ohrozenia života, zdravia, alebo slobody. V týchto prípadoch je možné, že polícia, alebo iná inštitúcia, bude musieť konať bez predchádzajúceho súhlasu ženy.

Posilnenie

Princíp posilnenia "je založený na presvedčení, že ženy zažívajúce násilie by mali mať prístup k informáciám, k obhajobe svojich práv a inej sociálnej a ekonomickej podpore, aby mohli o svojom živote robiť informované rozhodnutia"¹³, ktoré najviac odrážajú ich potreby a naplňujú ich práva.

Hoci sú základné potreby žien zažívajúcich násilie podobné, ich individuálne potreby sa môžu veľmi líšiť. Preto potrebujeme každej žene, a aj sebe, dopriať dostatok času na to, aby sme spoločne so ženou identifikovali jej potreby a potom pomoc a podporu poskytovali z miesta spoločného posúdenia potrieb ženy a ich rešpektovania. Nikdy by sme nemali predpokladať, že vieme, čo žena potrebuje. Žena vie sama najlepšie posúdiť, čo potrebuje a čo je pre ňu bezpečné. Niekedy však potrebuje čas na rozhodovanie a našu podporu.

Posilňujúca podpora znamená, že ženy zažívajúce násilie:

- majú pocit, že im rozumieme a veríme im;
- sú informované o svojich právach, aby mohli robiť informované rozhodnutia;
- cítia, že ich rozhodnutia rešpektujeme a uznávame ich skúsenosť;
- majú aktívnu podporu pri rozpoznaní a naplňaní svojich práv a potrieb.

Je absolútne nevyhnutné, aby inštitúcie a organizácie poskytujúce ochranu, pomoc a podporu rešpektovali právo žien na sebaurčenie a neuplatňovali voči ženám inštitucionálnu moc a kontrolu. Posilňujúca pomoc a podpora je zameraná na vlastné zdroje a silné stránky ženy, nie na jej slabé stránky.

¹³ Ofstehage, A. et al. (2011). "Empowering victims of domestic violence", Social Issue Report: Sept 2001, pp.3. Boston: Root Cause v Logar, R.; Marvánová Vargová, B.: Effective Multi-agency Co-operation for Preventing and Combating Domestic Violence. Training of Trainers Manual, Council of Europe, 2015, dostupné na http://fileserver.wave-network.org/trainingmanuals/Effective_Multi_Agency_Cooperation_2015.pdf

08 Deti 1)

¹ Holubová B., a kol., Metodika k poskytovaniu komplexnej podpory a ochrany ženám zažívajúcim násilie a ich deťom. Publikácia vypracovaná v rámci národného projektu Podpora eliminácie a prevencie násilia na ženách, IVPR, Bratislava, 2015, s.96, dostupné na http://www.ceit.sk/IVPR/images/IVPR/NP/podpora_prevencie/dokument_metodika_k_poskytovaniu_komplexnej_podpory.pdf

² Peled (1995) v WAVE, Fempower 1/2004 N°8, s.3, dostupné na http://files.wave-network.org/fempowermagazine/Fempower_Magazine_08.pdf

³ Logar, R.; Marvánová Vargová, B.: Effective Multi-agency Co-operation for Preventing and Combating Domestic Violence. Training of Trainers Manual, Council of Europe, 2015, s.13, dostupné na http://files.wave-network.org/trainingmanuals/Effective_Multi_Agency_Cooperation_2015.pdf

⁴ Holubová B., a kol., Metodika k poskytovaniu komplexnej podpory a ochrany ženám zažívajúcim násilie a ich deťom. Publikácia vypracovaná v rámci národného projektu Podpora eliminácie a prevencie násilia na ženách, IVPR, Bratislava, 2015, s.96, dostupné na http://www.ceit.sk/IVPR/images/IVPR/NP/podpora_prevencie/dokument_metodika_k_poskytovaniu_komplexnej_podpory.pdf

⁵ WAVE, Fempower 1/2004 N°8, s.3, dostupné na http://files.wave-network.org/fempowermagazine/Fempower_Magazine_08.pdf

⁶ Farmer a Owen (1995) v WAVE, Fempower 1/2004 N°8, s.3, dostupné na http://files.wave-network.org/fempowermagazine/Fempower_Magazine_08.pdf

⁷ Hester, M. et.al. (2006). Making an Impact: Children and Domestic Violence. 2nd edition, Bristol: Jessica Kingsley Publishers v Logar, R.; Marvánová Vargová, B.: Effective Multi-agency Co-operation for Preventing and Combating Domestic Violence. Training of Trainers Manual, Council of Europe, 2015, s.13, dostupné na http://files.wave-network.org/trainingmanuals/Effective_Multi_Agency_Cooperation_2015.pdf

⁸ Spracované podľa Hester, Marianne, 2013, The 'Three Planet Model'. Towards an Understanding of Contradictions in Approaches to Women and Children's Safety in Contexts of Domestic Violence v Holubová B., a kol., Metodika k poskytovaniu komplexnej podpory a ochrany ženám zažívajúcim násilie a ich deťom. Publikácia vypracovaná v rámci národného projektu Podpora eliminácie a prevencie násilia na ženách, IVPR, Bratislava, 2015, s.180-192, dostupné na http://www.ceit.sk/IVPR/images/IVPR/NP/podpora_prevencie/dokument_metodika_k_poskytovaniu_komplexnej_podpory.pdf

Medzi násilím páchaným na ženách a násilím páchaným na deťoch je vzájomná súvislosť. Obe formy majú svoje korene v hierarchickej štruktúre našej spoločnosti a je dôležité si uvedomiť, že **násilie páchané na ženách v partnerských vzťahoch je vždy formou násilia páchaného na deťoch.**¹

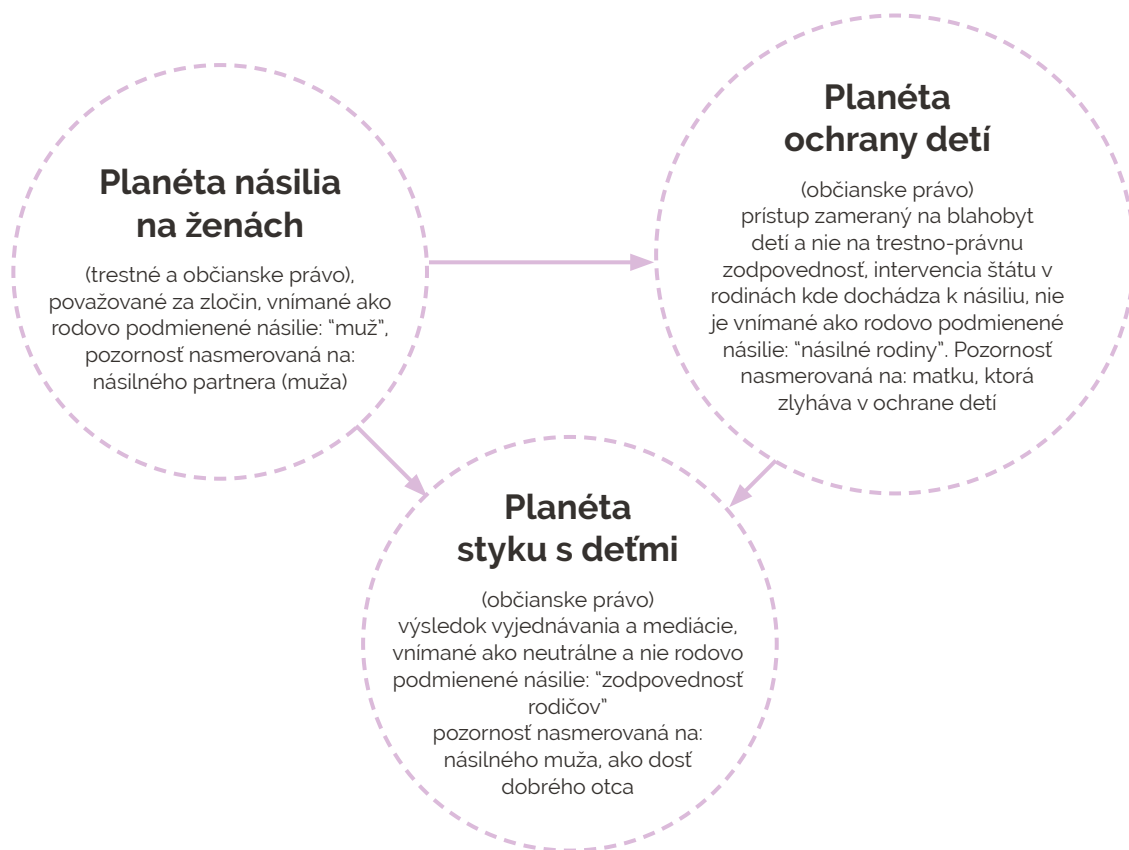
Násilie páchané na matkách vždy poškodzuje deti bez ohľadu na to, či sú priamo vystavené násiliu (Peled 1995).² Deti sú vždy zasiahnuté násilím páchaným na ich matke alebo inom rodinnom príslušníkovi. Sú svedkami násilia a jeho následkov ako sú zranenia, verbálne útoky, ničenie predmetov atď. Násilie voči matke predstavuje psychické násilie voči deťom.³ Násilné správanie, napätá atmosféra, fyzické útoky na matku a strach odoberajú deťom pocit emocionálnej istoty a vnútorného bezpečia.⁴ Empirické sociologické štúdie odhaľujú úzky vzťah medzi násilím páchaným na ženách a násilím páchaným na deťoch v domácom kontexte. Riziko, že sa partner začne správať násilne k svojej partnerke, je vyššie, keď je žena tehotná alebo má malé dieťa. Na druhej strane vývoj a zdravie dieťaťa bývajú ohrozené v prípade, že sa k jeho matke partner/manžel správa násilne.⁵ Farmer a Owen (1995) študovali prípady detí, kde prebehla intervencia na ochranu dieťaťa pred fyzickým alebo sexuálnym zneužívaním. V 60% prípadov fyzického týrania detí a v 40% prípadoch sexuálneho zneužívania detí boli aj matky vystavené násiliu zo strany toho istého muža.⁶ Keď ženy zažívajú násilie zo strany manžela/partnera, ich deti nie sú len nepriamo, ale často aj priamo viktimizované a môžu byť vystavené fyzickému, sexuálnemu a psychickému násiliu zo strany páchatela.⁷

Model troch planét

Násilie páchané na ženách a ich deťoch je zložitý problém, ktorý si vyžaduje spoločné východiská a chápanie tohto problému, rovnako ako koordinovanú odozvu mnohých zainteresovaných inštitúcií a organizácií. Násilie páchané na ženách a násilie páchané na ich deťoch sú zo strany inštitúcií dlhodobo vnímané a riešené ako dva odlišné problémy, pričom pomoc, podpora a ochrana, legislatíva a politiky v tejto oblasti boli rozvíjané rôznymi skupinami odborníkov a odborníčok izolovane.

Štúdia Hester, M. (2013) "Model troch planét"⁸ sa zaoberá niektorými zo systémových rozporov, ktoré sa objavujú medzi tromi pracovnými oblasťami, zameranými na násilie páchané na ženách, na ochranu detí a na styk s deťmi. Každá z troch „planét“, planéta násilia páchaného na ženách, ochrany detí a styku s deťmi, môže byť ponímaná ako planéta s odlišnou "kultúrnou históriou", obyvateľstvom (skupiny odborníčok a odborníkov), podpornou praxou a výsledkami s rozdielnymi prvkami v popredí záujmu každej z nich. Preto je komplikované spojiť ich do jedného súdržného a koordinovaného prístupu. Dopad týchto systémových rozporov však znižuje efektívnosť riešenia násilia páchaného na ženách a ich deťoch. Na každej planéte ešte pôsobí ďalší významný faktor, ktorým je rodovo podmienená nerovnosť v spoločnosti.

„Model troch planét“ je nástrojom pre úvahy o tom, čomu odborníčky a odborníci čelia a aké sú ich očakávania odvodené od ich vlastných rolí.

Zdroj: Hester M (2011) The three planet model – towards an understanding of contradictions in approaches to women and children's safety in contexts of domestic violence. *British Journal of Social Work*, 41, 837-853.

Planéta násilia páchaného na ženách

Práca na „planéte násilia páchaného na ženách“ sa zameriava najmä na dospelých. Intervencie sú zacielené na riešenie (prevažne) mužského násilia s dopadom (prevažne) na ženy, ktoré zažili alebo zažívajú násilie, a na ich podporu pri prekonávaní jeho dôsledkov.

Činnosť na tejto „planéte“ sa zameriava na dve hlavné oblasti – na jednej strane ide o celú škálu podporných služieb pre ženy, ktoré zažili alebo zažívajú násilie, počnúc špecializovanými službami tretieho sektora, právnym zastupovaním, až po poskytovanie ubytovania. Na strane druhej sa pozornosť sústreďuje na intervencie orientované na násilných mužov v systéme trestného a občianskeho poriadku a na programy pre páchatelov násilia. V zásade, na „planéte násilia páchaného na ženách“ je násilný muž (partner alebo ex-partner) vnímaný ako páchatel a žena, ktorá zažila alebo zažíva násilie, ako osoba s potrebou ochrany a podpory.

Deti nezohrávajú na „planéte násilia páchaného na ženách“ tak významnú rolu. Množstvo kľúčových príkladov

však ukazuje na zrejmy nedostatok súbežných prístupov medzi „planétou násilia páchaného na ženách“ a „planétou ochrany detí“.

Planéta ochrany detí: bezpečie detí

Na „planéte ochrany detí“ je pozornosť venovaná deťom, nie dospelým a tomu, čo je štátom považované za najlepší záujem dieťaťa. Násilniu, ktoré zažíva matka detí nie je venovaná pozornosť napriek tomu, že výskumné dôkazy nasvedčujú tomu, že práve vytvorenie bezpečia pre matky by mohlo poskytnúť lepšie spôsoby zaistenia bezpečia aj pre ich deti. Ochrana detí (na rozdiel od násilia páchaného na ženách) je pomerne široko situovaná do oblasti verejného práva, dôsledkom čoho sa kladie dôraz na intervenciu štátu v rodine s cieľom ochrániť dieťa pred významnou ujmom.

Pokiaľ ide o ochranu detí, sociálni pracovníci a pracovníčky skôr trvajú na tom, aby matka spolu so svojimi deťmi odišla z miesta, kde je prítomný násilník a tiež aby odišla zo vzťahu, pokiaľ v ňom ešte zotrúva, bez pochopenia toho, že ženy môžu ostávať z dôvodov spojených so strachom a bezpečím a/alebo

s nedostatkom zdrojov. Ak tak neurobí, je to práve ona, kto je vnímaná ako tá, ktorá „zlyhala v ochrane“. Napriek faktu, že násilie na matke pácha hlavne mužský partner, je to práve matka, ktorá je vnímaná ako zodpovedná osoba za riešenie následkov. Násilný muž v konečnom dôsledku mizne z obrazu a ako hlavný problém je chápaná matka. Pre matky zažívajúce násilie zo strany partnera môže byť veľmi obtiažne efektívne ochraňovať a opatrovať svoje dieťa. Očakávanie od žien, že budú schopné chrániť svoje dieťa bez zabezpečenia vlastnej bezpečnosti, môže byť preto nerealistické.

Súčasný systém oznamovania prípadov detí na oddelenia pre ich ochranu je neefektívny, pretože oddelenia nedokážu identifikovať deti, ktoré potrebujú ochranu v kontexte násilia, ktoré zažíva ich matka.

Najefektívnejšou intervenciou pre zaistenie bezpečia a priaznivých výsledkov pre deti žijúce v prostredí, kde dochádza k páchaniu násilia na ich matke, je obvykle vytvorenie podporného balíčka, ktorý zahŕňa odhad rizika, špeciálne vyškolenú podporu v prípadoch násilia páchaného na ženách, zastupovanie a obhajovanie práv a bezpečnostný plán pre ženu, ktorá zažíva násilie, spolu s ochranou a podporou pre dieťa.

Planéta styku s deťmi: post-separácia

Práca na „planéte styku s deťmi“ prináša prístup, v rámci ktorého sa súdy a ďalšie profesie sústreďujú primárne na rodičov, ich bývanie a úpravu styku vo vzťahu k deťom. Vychádza z rámca „súkromného práva“ podporovaného predstavou, že štát zvyčajne nezasahuje do rodín a pokiaľ rodičia nevedia dosiahnuť dohodu o úprave styku s deťmi, je uprednostňovaný prístup vyjednávania alebo mediácie. Vychádzajúc z dokumentu Spojených národov Dohovor o právach dieťaťa (1989) tu prevláda étos, že deti majú dvoch rodičov a predpokladom je, že styk dieťaťa a rodiča, ktorý s ním už nebýva, je žiaducim a nevyhnutným výsledkom akéhokoľvek súdneho procesu bez ohľadu na históriu vzťahu.

Zatiaľ čo sa „planéta násilia páchaného na ženách“ a „planéta ochrany detí“

zaoberajú minulým správaním a minulým násilím, pozornosť na „planéte styku s deťmi“ sa sústreďuje výhradne na budúcnosť. Napriek množstvu dôkazov, že násilie, ktoré zažívajú ženy, bude pravdepodobne pokračovať aj v období po separácii, na budúcnosť orientovaný prístup odborníkov a odborníčok znamená, že história násilia je vo vzťahu medzi rodičmi považovaná už za skončenú, a tým aj vo veľkej miere za irelevantnú pre budúcu úpravu styku s deťmi.

Výskumné zistenia evidujú, že styk s dieťaťom je často hlavným zdrojom post-separačného násilia a poskytuje priestor, v ktorom páchatel násilia môže naďalej pokračovať v páchaní násilia a obťažovaní žien a/alebo detí. Styk môže tiež poskytovať dokonalú príležitosť pre extrémne násilie páchatelov, tzn. zabitie vlastných detí, matiek a/alebo ich samotných.

Napriek tomu, že súdy na „planéte styku s deťmi“ začali v politike a judikatúre zohľadňovať násilie páchané na ženách v párových vzťahoch, v praxi je ich primárnou starostou skôr to, aby ženy prekonalí strach z ďalšieho násilia zo strany ex-partnera, než aby brali mužov na zodpovednosť za násilie, ktoré páchajú. Páchatel bude s najväčšou pravdepodobnosťou vnímaný ako dostatočne dobrý otec. Na „planéte styku s deťmi“ existuje výrazná konceptuálna priepasť medzi vnímaním muža ako násilného muža a vnímaním toho istého muža predovšetkým ako otca.

Pre matku a deti je situácia, ktorú vytvára prístup na „planéte styku s deťmi“, obzvlášť rozporuplná. Matka sa môže na „planéte násilia páchaného na ženách“ pokúsiť o obmedzenie násilného správania svojho partnera privolaním polície alebo podaním trestného oznámenia. Na „planéte ochrany detí“ môže podľa inštrukcii služieb na ochranu detí opustiť svojho násilného partnera, aby tak ochránila svoje deti. Na „planéte styku s deťmi“ však prevláda opačný prístup, kedy rodina by mala ostať rodinou aj napriek rozvodu a separácii. Preto musí matka na „planéte styku s deťmi“ umožniť kontakt svojho násilného ex-partnera s deťmi, čo v nej vyvoláva nielen chaos a zmätok, ale necháva ju tiež samu, aby zvládla násilie

svojho ex-partnera, a opäť sa obávala o bezpečie svojich detí a seba samej.

Deti môžu byť v bezpečí iba vtedy, ak sú v bezpečí ich matky a naopak, preto je nevyhnutné poskytovať ochranu a podporu ženám a ich deťom holisticky.⁹ Je dôležité uvedomiť si, že v prípadoch násillia matka a jej deti tvoria rodinnú jednotku, ktorá je základom pre bezpečie detí a ich blahobyť. Je potrebné túto jednotku posilniť a podporiť a zabrániť jej rozdeľovaniu a oslabovaniu.¹⁰

Ochrana a podpora pre deti

Pri hľadaní a využívaní efektívnych stratégií podpory a ochrany žien zažívajúcich násillie a ich detí je dôležité rozumieť situácii detí. Rovnako dôležité je rozumieť dôsledkom, ktoré zo situácie násillia pre deti, ženy a ich vzájomný vzťah vyplývajú.¹¹

Ochrana a podpora pre deti by mala reagovať na ich aktuálne potreby. Deti žien zažívajúcich násillie potrebujú:

- fyzické bezpečie;
- vedieť, že sa o nich niekto postará;
- stabilitu a pravidelný režim;
- vedieť, že sú milované a majú dôležité miesto v živote mamy;
- vedieť a pochopiť, že ak dochádza k násilliu, nie je to ich vina;
- pochopiť, že násillie nie je normálnym, bežným správaním v rodine;
- porozumieť, že nie sú jedinými deťmi, ktoré majú skúsenosť s násillím, a že aj iné deti sa vyrovnávajú s problémami, ktoré násillie prináša.¹²

Situáciu žien zažívajúcich násillie a ich detí je potrebné vnímať komplexne, pretože násillie, ktoré žena zažíva od svojho partnera/manžela, ohrozuje aj deti. Cieľom komplexnej podpory a ochrany pre deti je:

- zabezpečiť im fyzické a emocionálne bezpečie a posilniť ich vlastný pocit bezpečia;
- zlepšiť ich psychické zdravie a ich pocit pohody (pomôcť deťom spracovať traumatické skúsenosti, pocity a pod.);
- pomôcť im znovu získať a užívať si detstvo (deti v situácii násillia mohli prevziať rolu dospelého, preto je dôležité vytvoriť pre ne podmienky na to, aby si mohli znovu užívať detstvo);
- posilňovať vzťah medzi matkou a dieťaťom (muži, ktorí sa správajú násillne často používajú stratégie, prostredníctvom ktorých vzťah medzi ženou a deťmi cielene narúšajú).¹³

V rámci ochrany a podpory detí je potrebné prijať opatrenia, ktoré zaisťujú bezpečie pre deti a ich mamy. Zákaz vstupu do bytu a neodkladné opatrenia zabezpečujúce, aby násillný muž opustil byt/dom a žena a deti nestratili domov, sú príkladom takýchto účinných opatrení.

Ženy by nemali byť vystavované tlaku, že ak neodídu od násillného manžela/partnera, budú im odňaté deti. Tiež by ženy nemali byť zo strany inštitúcií obviňované z toho, že nechránia deti. Ženy nemajú žiadnu kontrolu nad násillným správaním manžela/partnera a nie sú zaň zodpovedné.¹⁴ Zodpovednosť za násillné správanie by mala byť vyvodzovaná voči mužom, ktorí sa násillne správajú.

Ženy zažívajúce násillie a ich deti sú často zo strany inštitúcií vystavované protichodným opatreniam. Na jednej strane sa od žien očakáva, že budú chrániť deti pred násillím a odídu od násillného manžela/partnera, avšak po odchode sa od žien očakáva, že budú podporovať kontakt násillného manžela/partnera s deťmi.¹⁵

⁹ Logar, R.; Marvánová Vargová, B.: Effective Multi-agency Co-operation for Preventing and Combating Domestic Violence. Training of Trainers Manual, Council of Europe, 2015, s.13, dostupné na http://files.server.wave-network.org/trainingmanuals/Effective_Multi_Agency_Cooperation_2015.pdf

¹⁰ tamtiež, s.13

¹¹ Holubová B., a kol., Metodika k poskytovaniu komplexnej podpory a ochrany ženám zažívajúcim násillie a ich deťom. Publikácia vypracovaná v rámci národného projektu Podpora eliminácie a prevencie násillia na ženách, IVPR, Bratislava, 2015, s.96, dostupné na http://www.ceit.sk/IVPR/images/IVPR/NP/podpora_prevencie/dokument_metodika_k_poskytovaniu_komplexnej_podpory.pdf

¹² Karlovská, D., Krokavcová, N., Žijeme spolu bez násillia. Príručka pre ženy s deťmi. Fenestra, Košice 2008, s.57

¹³ Appelt, B., Kaselitz V., Logar R., 2008, Cesta z násillia. Príručka na zakladanie a prevádzkovanie bezpečných ženských domov, WAVE Co-ordination Office, Viedeň, s.44, dostupné na http://files.server.wave-network.org/trainingmanuals/Away_from_Violence_2004_Slovak.pdf

¹⁴ Logar, R.; Marvánová Vargová, B.: Effective Multi-agency Co-operation for Preventing and Combating Domestic Violence. Training of Trainers Manual, Council of Europe, 2015, s.13, dostupné na http://files.server.wave-network.org/trainingmanuals/Effective_Multi_Agency_Cooperation_2015.pdf

¹⁵ tamtiež, s.13

Tlak a obvinenia nasmerované na ženu povedú s najväčšou pravdepodobnosťou k situácii, že žena sa bude cítiť zo strany inštitúcií potrestaná a nie podporovaná. Tento tlak na ženy zo strany odborníkov a odborničok niekedy vzniká preto, že sami a samé sa cítia bezmocne. Je však dôležité pamätať na to, že to nie je spôsob, ako zabezpečiť ženám a deťom efektívnu ochranu a podporu. Práve naopak, tlak, ktorý je zo strany inštitúcií vytváraný na ženu a deti vedie k tomu, že žena sa bojí vyhľadať pomoc a cíti sa bezmocná a násilný muž získava viac moci a kontroly nad ženou a deťmi.¹⁶

Zorientovanie sa v situácii dieťaťa a plánovanie bezpečia

Skôr, ako začneme pracovať s dieťaťom je potrebné, aby sme sa dôsledne zorientovali v nasledujúcich otázkach:¹⁷

- Bolo dieťa svedkom napadnutia matky a/alebo súrodencov?
- Ako sa dieťa správa počas akútneho útoku?
- Akým situáciám násilia bolo/je dieťa vystavené?
- Pokiaľ je násilie smerované aj k dieťaťu, je potrebné urobiť identifikáciu násilia¹⁸, ktoré dieťa zažíva.
- Malo dieťa nejaké zranenia v dôsledku násilia? Ak áno, aké?
- Bolo dieťa niekedy v dôsledku zranení, spôsobených násilím, hospitalizované v nemocnici?
- Prejavujú sa v prežívaní alebo správaní dieťaťa nejaké dopady prežitého násilia?
- Ktoré rizikové faktory¹⁹ môžu ohrozovať dieťa?
- Býva dieťa v spoločnej domácnosti s mamou aj otcom/otčimom, ktorý sa správa násilne?
- Býva s mamou?
- Býva dieťa s otcom/otčimom?
- Je súdom nariadená striedavá starostlivosť?
- Má otec zakázaný styk s dieťaťom?
- Je súdom upravený styk otca s dieťaťom? Ak áno, ako?
- Aký má dieťa vzťah k otcovi/otčimovi, ktorý sa správa násilne?
- Bojí sa dieťa otca/otčima?
- Aký má dieťa vzťah k mame?

Rovnako ako so ženou, aj s dieťaťom je potrebné od začiatku venovať sa otázke bezpečia, ktorá by mala byť súčasťou procesu plánovania bezpečia so ženou²⁰. Bezpečie dieťaťa je primárnym cieľom podpory a ochrany. Ak pracujeme s dieťaťom, je potrebné s ním a jeho mamou hovoriť o bezpečnostných stratégiách, ktoré dieťa v situáciách ohrozenia používa. Bezpečnostné plány pre deti musia byť realistické, jednoduché a primerané veku. Bezpečnostný plán by ste mali vytvoriť spoločne s dieťaťom a jeho mamou.²¹

Uvádzame príklady bezpečnostných stratégií detí:²²

- ako sa vyhnúť situáciám násilia, ktoré už dieťa predtým zažilo;
- ako a komu telefonovať v situáciách ohrozenia;
- ako uniknúť bezpečne z bytu/domu v situáciách ohrozenia;
- ako a kde vyhľadať krízovú pomoc;
- čo robiť, ak hrozí riziko únosu dieťaťa.

Podpora počas súdnych konaní

Dieťaťu, ktoré bude vypovedať na polícii alebo na súde, veľmi pomôže, keď ho oboznámime, jazykom primeraným jeho veku, s postupmi polície a/alebo súdu. Pomôže to zmierniť napätie a strach, ktoré dieťa v takejto situácii prežíva.

Aby ste dieťa podporili, môžete:²³

- vysvetliť mu, že sa ho na polícii alebo na súde môžu pýtať veľa otázok a vysvetliť mu, prečo je dôležité, aby hovorilo o tom, čo sa stalo;
- podporiť ho v tom, že ak nebude rozumieť nejakej otázke, môže to na polícii alebo na súde povedať;
- vysvetliť mu primeranou formou, aké má práva počas výsluchu na polícii alebo na súde;
- poskytnúť mu všetky informácie a emocionálnu podporu tak, aby

¹⁶ Logar, R.; Marvánová Vargová, B.: Effective Multi-agency Co-operation for Preventing and Combating Domestic Violence. Training of Trainers Manual. Council of Europe, 2015, s.13, dostupné na http://fileserver.wave-network.org/trainingmanuals/Effective_Multi_Agency_Cooperation_2015.pdf

¹⁷ Holubová B., a kol., Metodika k poskytovaniu komplexnej podpory a ochrany ženám zažívajúcim násilie a ich deťom. Publikácia vypracovaná v rámci národného projektu Podpora eliminácie a prevencie násilia na ženách, IVPR, Bratislava, 2015, s.97-98, dostupné na http://www.ceit.sk/IVPR/images/IVPR/NP/podpora_prevencie/dokument_metodika_k_poskytovaniu_komplexnej_podpory.pdf

¹⁸ Pozri kapitolu 03 Ako rozpoznať násilie.

¹⁹ Pozri kapitolu 04 Ako rozpoznať mieru ohrozenia ženy a/alebo deti násilím.

²⁰ Pozri kapitolu 05 Plánovanie bezpečia.

²¹ Holubová B., a kol., Metodika k poskytovaniu komplexnej podpory a ochrany ženám zažívajúcim násilie a ich deťom. Publikácia vypracovaná v rámci národného projektu Podpora eliminácie a prevencie násilia na ženách, IVPR, Bratislava, 2015, s.98-99, dostupné na http://www.ceit.sk/IVPR/images/IVPR/NP/podpora_prevencie/dokument_metodika_k_poskytovaniu_komplexnej_podpory.pdf

²² tamtiež, s.99

²³ Holubová B., a kol., Metodika k poskytovaniu komplexnej podpory a ochrany ženám zažívajúcim násilie a ich deťom. Publikácia vypracovaná v rámci národného projektu Podpora eliminácie a prevencie násilia na ženách, IVPR, Bratislava, 2015, s.106, dostupné na http://www.ceit.sk/IVPR/images/IVPR/NP/podpora_prevencie/dokument_metodika_k_poskytovaniu_komplexnej_podpory.pdf

- sa dieťa v tomto procese cítilo čo najlepšie.

Dobrou podporou pre dieťa môže byť aj to, že s ním budeme hovoriť o nasledujúcich otázkach:²⁴

- ako bude vyzerat miestnosť, v ktorej bude vypovedať (s menšími deťmi môžete takúto miestnosť nakresliť);
- aká je úloha každej osoby, ktorá bude na výsluchu alebo na súde, a o tom, kde budú tieto osoby sedieť alebo stáť;
- čo môže dieťa urobiť, keď sa bude cítiť zle alebo bude unavené;
- čo sa stane, keď bude nervózne, smutné alebo sa rozplače;
- ako dlho bude na výsluchu alebo na súde;
- čo sa stane, keď sa výsluch skončí;
- čo sa stane s výpoveďou dieťaťa;
- čo sa stane s obvineným a pod.

Podpora dieťaťa počas vypočúvania a súdnych konaní by mala byť zameraná na zníženie frustrácie, retraumatizácie, sekundárnej viktimizácie, či strachu.

²⁴ tamtiež, s.106

08 Deti 2)

Podpora a ochrana vzťahu medzi matkami a deťmi

Násilie je ťažkým zážitkom ako pre ženy, tak aj pre deti. Ženy a deti používajú rôzne stratégie správania, ktoré im pomáhajú chrániť sa a vyrovnávať sa so situáciou násilia.¹

Násilní muži používajú cieľené stratégie správania, prostredníctvom ktorých narúšajú vzájomný vzťah medzi mamou a dieťaťom, a tým oslabujú ako ženu, tak aj dieťa.²

Stratégie násilného správania, prostredníctvom ktorých muži cieľene narúšajú vzájomný vzťah medzi matkou a dieťaťom

Dieťa je nepriamo vystavené násiliu	Ak deti vidia násilie voči svojej mame, to, čo si z toho vezmú, je fakt, že ich mama sa sama nedokáže ochrániť, a nedokáže ochrániť ani ich. Mladšie deti si môžu myslieť, že ich mamy sú „zlé“ a „neposlušné“, pretože ich niekto trestá.
Dieťa je priamo vystavené násiliu	Deti môžu byť samy vystavené priamemu fyzickému, psychickému alebo sexuálnemu násiliu zo strany toho istého násilného muža, ktorý sa násilne správa k ich mame. Hoci veľa detí jasne rozumie tomu, že za násilie je zodpovedný násilný muž, rozhovory s deťmi ukazujú, že existuje skupina detí, ktoré obviňujú svoje mamy z toho, že násiliu nezabránili alebo z neho neodišli. ³
Otec zneužíva dieťa ako súčasť násilia páchaného na žene	Deti sú často prostriedkom pokračovania násilia voči žene v čase odchodu alebo po odchode. Násilný otec môže používať dieťa ako súčasť násilia, ktoré pácha na žene.
Znevažovanie hodnoty mamy	Ak násilný muž žene nadáva, zastrahuje ju a vystavuje ju chorobnej žiarlivosti, v očiach dieťaťa sa hodnota ženy – mamy znevažuje. ⁴ Ženy sú chytené „v pasci“, pretože buď splnia požiadavky násilného partnera, aby minimalizovali nebezpečenstvo, a deti ich vnímajú ako „slabé“, alebo ak sa snažia brániť a vzoprieť sa násiliu, deti im môžu pripisovať vinu za násilie.
Znižovanie autority ženy a rešpektu u detí	Intenzívne slovné napádanie ženy ju oberá o autoritu a rešpekt, ktoré potrebuje na to, aby mohla zvládať výchovu dieťaťa. ⁵ Spochybňovanie výchovného prístupu mamy pred deťmi alebo výchovný postup otca, ktorý je v protiklade s maminým, vedie k tomu, že deti mamu nerešpektujú.

¹ Karlovská, D., Krokavcová, N., Žijeme spolu bez násilia. Príručka pre ženy s deťmi, Fenestra, Košice 2008, s.62

² Spracované podľa: Karlovská, D., Krokavcová, N., Žijeme spolu bez násilia. Príručka pre ženy s deťmi, Fenestra, Košice 2008, s.62-68

³ Humphreys, C., Thiara R.K., Skamballis, A., Mullender, A., Talking about Domestic Abuse, London, 2006 v Karlovská, D., Krokavcová, N., Žijeme spolu bez násilia. Príručka pre ženy s deťmi, Fenestra, Košice 2008, s.64

⁴ tamtiež, s.65

⁵ tamtiež, s.66

Oslabovanie zdrojov ženy na starostlivosť o deti	Boj o vlastné prežitie nenecháva ženám veľa zdrojov na rodičovskú starostlivosť. Depresia im berie energiu a oberá ich o sebahodnotu. Pre ženy, ktoré samy zažívajú násilie, môže byť ťažké zlúčiť boj medzi vyrovnávaním sa s vlastnými pocitmi a uspokojením potreby emocionálneho bezpečia u detí. ⁶
Fyzické tresty detí zo strany žien	Niekedy ženy, ktoré samy zažívajú násilie, fyzicky trestajú svoje deti s vedomím, že ak to neurobia ony, násilný muž môže deťom spôsobiť oveľa väčšiu ujmu. Pre deti je ťažké pochopiť tieto veľmi zložité dôvody takéhoto správania mamy. To, čo vnímajú, je fakt, že ich zbila ich mama. ⁷
Obrátenie rolí dospelý – dieťa	Ak sa deti pokúšajú bojovať s násilným otcom alebo ochrániť mamu pred jeho násilím, obrátia sa roly dospelý - dieťa.
Narušenie života detí	Život detí môže narušovať časté sťahovanie, zmena školy, strata priateľov a strata komunity. ⁸ Tento nápor na deti a hnev, ktorý z neho vyplýva, často musia riešiť ženy a nie násilní muži, keďže práve ženy sú často nútené odsťahovať sa.
Únos detí	Únos detí je jedným z najzávažnejších spôsobov násilného správania k dieťaťu a je zároveň narušením vzťahu medzi mamou a dieťaťom. Ak dôjde k únosu dieťaťa, dieťa zažíva skutočnosť, že ho mama neochránila a môže úplne stratiť dôveru k mame.
Porušovanie úpravy styku s dieťaťom	Často dochádza k tomu, že násilní muži porušujú úpravu styku s dieťaťom. Muž neprichádza po dieťa presne v čase, ktorý určil súd, alebo prinesie dieťa mame neskôr, ako je stanovený čas súdom. Spôsobuje, že žena a dieťa sa necítia bezpečne, a nie sú schopné spoločne si budovať nový život.

„Ženy môžu nadobudnúť pocit, že nedokážu ochrániť svoje deti pred násilím, že nie sú dosť dobré mamy, môžu prežívať voči svojim deťom pocity viny, rôzne obavy, smútok, zlosť a pod. Rovnako deti môžu nadobudnúť dojem, že ony sú zodpovedné za situáciu násilia, môžu sa snažiť chrániť svoju mamu, prežívať voči nej pocity viny, zlosti, môžu ju dokonca odmietajú. Pre niektoré deti, ktoré sa nedokážu vyrovnáť so situáciou násilia inak, môže byť jednoduchšie pridať sa na stranu násilného otca, pretože cítia, že otec je „silnejší“. Všetky tieto a mnoho ďalších vecí vyplývajúcich zo situácie násilia vstupujú a ovplyvňujú vzájomný vzťah medzi mamou a dieťaťom.“⁹

Napriek stratégiám muža, prostredníctvom ktorých sa pokúša narušiť vzájomný vzťah mamy a dieťaťa, je dôležité

nezovšeobecňovať a neoznačovať všetky vzťahy medzi mamou a dieťaťom za narušené v dôsledku násilia. Mnoho žien a detí navzájom od seba čerpá obrovskú podporu a spoločne si vytvárajú stratégie správania, aby sa ochránili.¹⁰

Je dôležité, aby odborníci a odborníčky vnímali situáciu žien a detí v situácii násilia komplexne a volili také intervencie, ktoré budú viesť k bezpečiu žien a detí, posilneniu ich vzájomného vzťahu a vyvodzovaniu zodpovednosti voči mužom, ktorí sa správajú násilne.

⁶ tamtiež, s.67

⁷ tamtiež, s.67

⁸ tamtiež, s.68

⁹ Karlovská, D., Krokavcová, N., Žijeme spolu bez násilia. Príručka pre ženy s deťmi, Fenestra, Košice 2008, s.62

¹⁰ tamtiež, s.69

09 Špecifické služby pre ženy

A1)

O ŠPECIFICKÝCH SLUŽBÁCH PRE ŽENY

Ženy zažívajúce násilie a ich deti potrebujú podporu a ochranu.¹ Násilie zasahuje všetky oblasti ich životov, či už je to bezpečie, dôvera v ľudí, medziľudské vzťahy, možnosť slobodne sa rozhodovať o živote, zamestnanie, ekonomická situácia, alebo psychické a fyzické zdravie. Násilie na ženách v partnerských vzťahoch je aj násilím páchaným na deťoch a preto je potrebné, aby podpora a ochrana žien zahŕňala aj ich deti, a naopak. Keďže príčinou násillia na ženách je historicky nerovnomerné rozloženie moci medzi mužmi a ženami v spoločnosti, podpora a ochrana žien by mala byť špecifická, teda založená na chápaní násillia na ženách ako rodovo podmieneného násillia a porušovania ľudských práv žien a ich detí.

Špecifická podpora a ochrana vychádza z minimálnych štandardov pre podporné služby² a z relevantných ľudsko-právnych dohovorov a dokumentov³.

K špecifickým podporným službám pre ženy zažívajúce násilie patria Národná linka pre ženy, telefonické krízové linky, špecializované poradenské centrá pre ženy zažívajúce násilie a intervenčné centrá pre obe domáceho násillia, ktoré poskytujú pomoc ambulantne, a bezpečné ženské domy,⁴ ktoré poskytujú ženám a ich deťom bezpečné ubytovanie.

Základné princípy poskytovania komplexnej podpory a ochrany žien

Koncept komplexnej podpory a ochrany žien sa vzťahuje nielen na podporné služby pre ženy a ich deti, ako sú telefonické linky pomoci, poradenské centrá, intervenčné centrá a bezpečné ženské domy, ale aj na ostatné inštitúcie, ktoré sa podieľajú na riešení problematiky násillia na ženách. V úvode tejto časti sa venujeme základným princípom a východiskám jej poskytovania. Nasledujúca schéma zobrazuje prepojenia východísk, základných princípov, potrieb žien a jednotlivých druhov podpory a ochrany:⁵

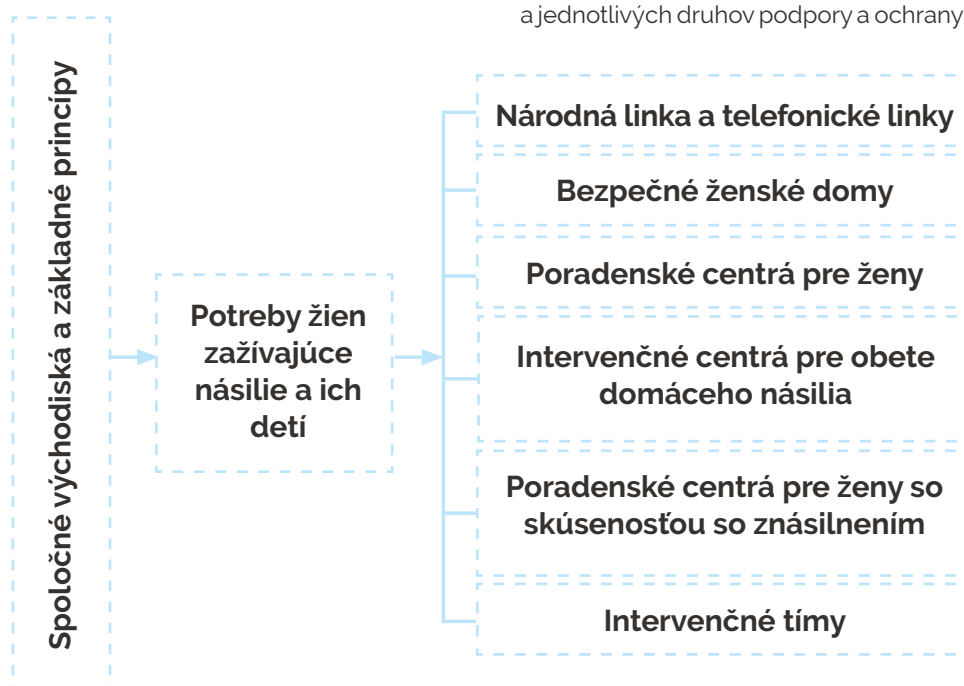
¹ Pojem komplexná podpora a ochrana žien znamená súbor opatrení a postupov špecificky zameraných na ženy, ktoré zažili násilie a ich deti, uplatňujúci rodový (nie neutrálny) prístup s cieľom vytvorenia bezpečia, posilnenia žien, zmiernenie dopadov násillia a dosiahnutie spravodlivosti. Citované z Holubová, B. a kol., Metodika k poskytovaniu komplexnej podpory a ochrany ženám zažívajúcim násilie a ich deťom. Inštitút pre výskum práce a rodiny, Bratislava, 2015, s.8, dostupné na http://www.ceit.sk/IVPR/images/IVPR/NP/podpora_prevenencie/dokument_metodika_k_poskytovaniu_komplexnej_podpory.pdf

² Prof. Liz Kelly, Lorna Dubois, Combating violence against women: minimum standards for support services, Directorate General of Human Rights and Legal Affairs, Council of Europe, Strasbourg, 2008

³ K problematike násillia na ženách a ľudských práv žien zažívajúcich násilie a ich detí sa viaže viacero medzinárodných dohovorov. Medzi najdôležitejšie patria: Dohovor Rady Európy o predchádzaní násilliu na ženách a domácejmu násilliu a boji proti nemu (Istanbulský dohovor), Rada Európy, 2011, Istanbul; Dohovor o odstránení všetkých foriem diskriminácie žien (CEDAW) a jeho Všeobecné odporúčanie č. 19, OSN, 1992; Deklarácia OSN o odstránení násillia na ženách, OSN, 1993, alebo Európsky dohovor o ochrane ľudských práv a slobôd, Rada Európy, 1950, Rim.

⁴ Poznámka autoriek: Súčasná slovenská legislatíva dostatočne nezohľadňuje špecifickosť podporných služieb pre ženy, a preto rolu bezpečných ženských domov podľa zákona 448/2008 Z.z. o sociálnych službách v súčasnosti plnia zariadenia núdzového bývania.

⁵ Holubová, B. a kol., Metodika k poskytovaniu komplexnej podpory a ochrany ženám zažívajúcim násilie a ich deťom. Inštitút pre výskum práce a rodiny, Bratislava, 2015, s.29, dostupné na http://www.ceit.sk/IVPR/images/IVPR/NP/podpora_prevenencie/dokument_metodika_k_poskytovaniu_komplexnej_podpory.pdf

Na to, aby bola podpora a ochrana žien zažívajúcich násilie a ich detí skutočne účinná, je nevyhnutné, aby všetky organizácie a inštitúcie, podieľajúce sa na jej poskytovaní, vychádzali zo spoločných východísk a chápania príčin násilia na ženách a v praxi dôsledne uplatňovali základné princípy.

Medzi základné princípy poskytovania komplexnej podpory a ochrany žien patria:⁶

Chápanie násilia na ženách ako príčiny a dôsledku nerovnosti žien

Tento princíp je založený na poznaní, že násilie páchané na ženách je dôsledkom nerovnováhy moci medzi mužmi a ženami v spoločnosti. Násilie páchané na ženách zároveň túto nerovnováhu udržiava a posilňuje. V rámci tohto princípu je ako skutočná príčina násilia na ženách vnímaná nerovnosť žien v spoločnosti.

"Chápanie násilia ako príčiny a dôsledku nerovnosti žien a mužov má vplyv na to, aká a akým spôsobom je podpora a ochrana žien zažívajúcich násilie a ich deťom poskytovaná. Z rodového vnímania násilia páchaného na ženách vyplýva, že na vine nie sú jednotlivé ženy a ich individuálne charakteristiky, ale širšie nastavenia rodového režimu, rodových vzťahov v spoločnosti a v rodine"⁷.

Uplatňovanie rodového prístupu v podporných službách hovorí o dopadoch a dôsledkoch násilia páchaného na ženách v kontexte nerovnosti a porušovania ľudských práv žien. Ak podporné služby pre ženy zažívajúce násilie nezohľadňujú rodovú podmienenosť násilia páchaného na ženách, znamená to riziko, že pomoc a podpora budú neúčinné, alebo až poškodzujúce pre ženy.

Bezpečie a ľudská dôstojnosť

Bezpečie žien zažívajúcich násilie a ich detí je najvyššou prioritou, cieľom komplexnej podpory a ochrany žien a zároveň aj ich základným princípom. Princíp bezpečia znamená zohľadňovanie a overovanie rizika násilia a miery ohrozenia žien a ich detí:

- na všetkých úrovniach poskytovania pomoci;
- vo všetkých inštitúciách, ktoré poskytujú pomoc;

- opakované overovanie v procese poskytovania podpory a ochrany, pri zvažovaní akejkoľvek intervencie.

Princíp bezpečia úzko súvisí s dôstojnosťou a rešpektom voči ženám zažívajúcim násilie a ich deťom, s pravidlami prístupu k ženám, s prácou so ženou a jej deťmi. Uplatňovanie princípu znamená rešpektovanie a legitimizáciu skúseností žien s násilím, nespochybňovanie ich rozprávania, slušné a profesionálne správanie sa voči ženám a ich deťom zo strany každej inštitúcie.

Špecializované služby pre ženy vychádzajúce z potrieb žien

Princíp sa vzťahuje na špecializovanosť služieb dvomi spôsobmi:

- služby sú špecificky zamerané na ženy, ktoré zažili násilie a ich deti;
- služby sú špecificky zamerané na násilie páchané na ženách ako rodovo špecifickú formu násilia.

Uplatňovanie princípu špecializácie na systémovej úrovni znamená vytvorenie špecializovaných služieb zameraných na osobitnú cieľovú skupinu – ženy, ktoré zažívajú alebo zažili násilie, dôsledne vychádzajúc a naplňajúc ich potreby. Pritom sa zohľadňujú aj osobitosti jednotlivých druhov zažitého násilia, ako je napríklad násilie na ženách v intimných vzťahoch alebo sexualizované násilie. Uplatnenie tohto princípu vedie k prijatiu osobitnej legislatívy alebo k doplneniu tej súčasnej o také ustanovenia, ktoré zaručia existenciu špecializovaných služieb a špecializovaných postupov. Súčasná legislatíva na Slovensku princíp špecializovanosti služieb a pomoci dostatočne nezohľadňuje.

Špecializácia služieb a prístupov znamená aj reflektovanie potrieb žien zažívajúcich násilie vzhľadom na meniacu sa dynamiku násilného vzťahu, zmenu situácie; špecializácia teda spočíva a v pružnom reagovaní na nové potreby žien, volbe vhodnej a rýchlej intervencie.

Rôznorodosť a spravodlivý prístup

Princíp rôznorodosti a spravodlivého prístupu vychádza z poznania, že násilie môže zažívať každá žena bez

⁶ Spracované podľa: Holubová, B. a kol., Štandardy komplexnej podpory a ochrany žien zažívajúcich násilie, Inštitút pre výskum práce rodiny, Bratislava, 2015, s.55-84, dostupné na http://www.ceit.sk/IVPR/images/IVPR/NP/podpora_prevenencie/standardy_komplexnej_podpory.pdf

⁷ Holubová, B. a kol.: Štandardy komplexnej podpory a ochrany žien zažívajúcich násilie, Inštitút pre výskum práce rodiny, Bratislava, 2015, s.56, dostupné na http://www.ceit.sk/IVPR/images/IVPR/NP/podpora_prevenencie/standardy_komplexnej_podpory.pdf

ohľadu na štátnu príslušnosť, vek, etnicitu, zdravotné postihnutie, sexuálnu orientáciu, rodinný stav, náboženskú alebo politickú príslušnosť a pod., a že každá žena v zmysle nediskriminácie má mať prístup k špecializovaným službám podpory a ochrany.

Rôznorodosť sa vzťahuje na:

- rôznorodosť žien a rôznorodosť ich potrieb;
- rôznorodosť druhov násillia, ktoré ženy môžu zažívať.

Z rôznorodosti potrieb žien a druhov násillia potom vyplýva aj rôznorodosť druhov podpory a ochrany žien tvoriaca širokú škálu poskytovaných služieb, ako je bezpečné bývanie, dopravná služba, vyhľadávacia činnosť, individuálne poradenstvo, skupinová práca, právna pomoc, poradenstvo v otázkach financií, zamestnania, bývania, podpora a ochrana pre deti žien, ktoré zažívajú násillie a pod.

Z dôsledne uplatňovaného princípu rôznorodosti a spravodlivého prístupu vyplývajú kľúčové charakteristiky poskytovania špecializovanej ochrany a podpory:

- bezplatnosť služieb,
- dostupnosť služieb vzhľadom na geografické rozloženie, kapacitu služieb a časovú neobmedzenosť.

Právne zastupovanie a obhajoba práv žien

Princíp právneho zastupovania a obhajoby práv žien vyplýva z toho, že násillie na ženách chápeme aj ako diskrimináciu žien a porušovanie ich práv a práv ich detí. Okrem toho ide v mnohých prípadoch aj o trestný čin. Uplatňovanie princípu znamená zaujať jasný postoj a odsúdenie násillia na ženách a ich deťoch vo všetkých jeho formách. Násillie je neospravedliteľné a zodpovedný je ten, kto ho pácha.

“Ženy, ktoré zažili násillie, potrebujú, aby obhajoba ich práv a záujmov bola nevyhnutnou súčasťou komplexnej špecializovanej ochrany a podpory, aby bola súčasťou počas celého procesu koordinovaných intervencií a dlhodobej podpory.”⁸ Právne poradenstvo je preto nevyhnutnou súčasťou poskytovania podpory ženám zažívajúcim násillie a ich deťom.

Posilnenie žien

Posilnenie je v širšom slova zmysle otváranie a získanie nových možností a príležitostí. Posilnenie umožňuje žene byť opäť alebo viac autonómnou a nezávislou, vrátane ekonomickej nezávislosti. Posilnenie sa ako metóda využíva aj v sociálnej práci a v psychologickom poradenstve. Filozofia posilnenia vychádza z poznania, že ženy sú počas násillného vzťahu vystavené moci a kontrole muža, so ženami sa zaobchádza bez rešpektu a proti ich vôli, ženy strácajú samé seba, sebaúctu. Posilnenie ako metóda sociálnej práce je postavená na korektívnej skúsenosti, obnove dôstojnosti ženy a uvedomovaní si svojich práv a potrieb.

Princíp posilnenia sa uplatňuje vždy s dôrazom na bezpečie ženy. Znamená to, že cieľom posilnenia ženy so skúsenosťou s násillím je, aby opätovne prevzala kontrolu nad svojim životom a žila sebaurčujúci život, aby sa v tomto procese cítila bezpečne a aby nedošlo k ohrozeniu jej fyzického bezpečia.

Participácia žien na rozvoji a riadení služieb

Východiskom tohto princípu je predpoklad, že všetky služby vychádzajú z potrieb žien so skúsenosťou s násillím a ich detí a sledujú ich záujem. Je to jediný spôsob, ako dosiahnuť hlavné ciele podporných služieb - bezpečie, posilnenie žien a spoločenskú zmenu. Preto ženy zažívajúce násillie, ako „užívateľky“ služieb, zohrávajú kľúčovú rolu pri nastavovaní, riadení a rozvoji služieb na všetkých úrovniach.

Dôvernosť informácií a informovaný súhlas

Tento princíp odráža právo žien na súkromie a na informácie. Princíp dôvernosti informácií a informovaného súhlasu úzko súvisí s princípom bezpečia a rešpektovania ženy. Neuplatňovaním, resp. porušením princípu dôvernosti informácií a informovaného súhlasu môže dôjsť k ohrozeniu bezpečia ženy a jej detí, dokonca k vážnemu ohrozeniu života a zdravia žien a detí, k zneužitiu informácií násillným mužom, k vystopovaniu ženy a detí, k vystupňovaniu či opakovaniu

⁸ Logar, R. (2004) v Holubová, B. a kol., Standardy komplexnej podpory a ochrany žien zažívajúcich násillie, Inštitút pre výskum práce rodiny, Bratislava, 2015, s. 67, dostupné na http://www.ceit.sk/IVPR/images/IVPR/NP/podpora_prevenie/standardy_komplexnej_podpory.pdf

Žena dokáže sama najlepšie vyhodnotiť, ktoré kroky môžu viesť k vystupňovaniu násilného správania manžela/partnera a ak nemá informácie, nemá možnosť chrániť seba ani deti.

Koordinovaná odozva

Špecializovaná podpora a ochrana žien pred násilím znamená, že intervencie rôznych inštitúcií by mali byť úzko prepojené a koordinované. Ak intervencie jednotlivých inštitúcií a organizácií na seba nadväzujú a sú dobre koordinované, zabezpečí sa tým neprerušená reťaz ochrany, pomoci a podpory, ktorá bude viesť k zvýšeniu bezpečia ženy a jej detí a k zastaveniu násilia.

Volanie páchatel'ov na zodpovednosť

"Princíp znamená jasný postoj k násiliu páchanému na ženách: násilie je protiprávne a nebudeme ho tolerovať. Násilie nie je nikdy oprávnené, pre násilie neexistuje žiadne ospravedlnenie. Násilný muž je ten, kto je zodpovedný za násilie, a musí zaň znášať dôsledky. Žena nenesie zodpovednosť za násilie, ktoré na nej pácha muž. Dôsledné uplatňovanie princípu je súčasťou prevencie ďalšieho násilia."⁹

Riadenie a zodpovednosť

"Princíp znamená, že špecializovaná podpora a ochrana sú riadené efektívne, ženy zažívajúce násilie a ich deti dostávajú kvalitné služby, služby sú poskytované adekvátne vyškoleným a zručným personálom a personál je adekvátne ohodnotený."¹⁰

Spoločenská zmena

Spoločenská zmena je princípom aj cieľom komplexnej podpory a ochrany žien pred rodovo podmieneným násilím. Spoločenská zmena znamená odstraňovanie predsudkov, mýtov a vzorcov správania v spoločnosti, ktoré sú na pozadí páchania násilia na ženách a deťoch. Špecializované organizácie sa, okrem poskytovania praktickej podpory a ochrany ženám zažívajúcim násilie, snažia docieľiť spoločenskú zmenu, aby bola dosiahnutá spoločnosť bez násilia.

Podpora a práca s deťmi

Násilie na ženách má vždy dopady aj na deti. Deti sú často priamo vystavené násiliu. Práca s deťmi zohľadňuje špecifickosť násilia, priamu alebo nepriamu skúsenosť detí s násilím. Pri práci s deťmi sú nevyhnutné hĺbkové znalosti o dopadoch násilia na deti.

Čo sú špecifické podporné služby

Špecifickosť podporných služieb pre ženy v princípe znamená, že ide o také podporné služby, ktoré sa úzko špecializujú na poskytovanie pomoci a podpory ženám zažívajúcim násilie a ich deťom a vychádzajú z chápania násilia na ženách ako rodovo podmieneného násilia¹¹, teda násilia, ktoré ženy zažívajú preto, že sú ženy, alebo ktoré ženy postihuje nepomerne viac¹².

Okrem špecializácie a zamerania sa na ženy zažívajúce násilie a ich deti a rodové a ľudsko-právne východiská, je cieľom špecifických podporných služieb bezpečie žien a ich detí, prekonávanie izolácie, posilnenie a spoločenská zmena.

Tieto podporné služby vždy vychádzajú z potrieb žien a pracujú tak, aby vytvárali alternatívu k vzorcom moci a kontroly, ktoré sú prítomné nielen v jednotlivých násilných vzťahoch, ale aj na systémovej úrovni, kde existujú ako nástroj na udržiavanie nerovnosti žien.

Pre špecifické podporné služby je dôležité, aby napĺňali minimálne štandardy Rady Európy pre podporné služby¹³, ktoré predstavujú základný rámec princípov a východísk práce so ženami zažívajúcimi násilie a ich deťmi, ako aj so samotnou problematikou násilia na ženách.

⁹ Holubová, B. a kol., Štandardy komplexnej podpory a ochrany žien zažívajúcich násilie, Inštitút pre výskum práce rodiny, Bratislava, 2015, s.79, dostupné na http://www.ceit.sk/IVPR/images/IVPR/NP/podpora_prevencie/standarty_komplexnej_podpory.pdf

¹⁰ tamtiež, s.80

¹¹ Holubová B., a kol., Metodika k poskytovaniu komplexnej podpory a ochrany ženám zažívajúcim násilie a ich deťom. Publikácia vypracovaná v rámci národného projektu Podpora eliminácie a prevencie násilia na ženách, IVPR, Bratislava, 2015, s.19, dostupné na http://www.ceit.sk/IVPR/images/IVPR/NP/podpora_prevencie/dokument_metodika_k_poskytovaniu_komplexnej_podpory.pdf

¹² Všeobecné odporúčanie č. 19 k Dohovoru o odstránení všetkých foriem diskriminácie žien (CEDAW), OSN, 1992

¹³ Prof. Liz Kelly, Lorna Dubois, Combating violence against women: minimum standards for support services, Directorate General of Human Rights and Legal Affairs, Council of Europe, Strasbourg, 2008

Rozdiel medzi špecifickými a všeobecnými podpornými službami

Okrem špecifických podporných služieb pre ženy zažívajúce násilie existujú aj všeobecné služby, ktoré nutne nevychádzajú z chápania násilia na ženách ako rodovo podmieneného, alebo porušovania ľudských práv žien. Opierajú sa skôr o všeobecné východiská sociálnej práce a pracujú aj s inými cieľovými skupinami ako ženy zažívajúce násilie a ich deti. Často však prichádzajú do kontaktu so ženami a poskytujú im pomoc, keďže na Slovensku zatiaľ nemáme dostatočnú sieť špecifických poradenských centier a bezpečných ženských domov.

Aj keď sa dnes aj u nás čoraz viac dostáva do popredia potreba špecializácie podporných služieb pre ženy zažívajúce násilie, slovenská legislatíva zatiaľ nie je dostatočne upravená tak, aby to pre túto problematiku umožňovala a vyžadovala. V mnohých krajinách za týmto účelom vznikli samostatné zákony o násilí na ženách, ktoré takúto špecializáciu a uplatňovanie vyššie spomenutých

princípov vyžadujú od celej škály inštitúcií a organizácií, nielen v prípade poradenských centier a bezpečných ženských domov.

Ak akékoľvek služby v rámci komplexnej podpory a ochrany žien nie sú špecifické, vznikajú viaceré závažné riziká súvisiace s bezpečím žien, schopnosťou identifikovať, že žena zažíva násilie, s voľbou nevhodných metód a intervencií, alebo so sekundárnou viktimizáciou žien a nevyvodzovaním zodpovednosti voči páchatelom násilia.

Tieto riziká a rozdiely medzi všeobecnou a špecifickou ochranou a podporou žien zažívajúcich násilie bližšie popisujú a vysvetľujú skúsenosti ženských mimovládnych organizácií v kontexte komplexnej podpory a ochrany žien pri tvorbe štandardov pre jej poskytovanie, ktoré ilustruje nasledujúca tabuľka¹⁴.

Všeobecné služby/prístupy - nezohľadňujú skúsenosť ženy a jej detí s násilím možné > negatívne dôsledky	Špecializované služby/prístupy – zohľadňujú skúsenosť žien s násilím, rodovo podmienené násilie je v centre pozornosti > pozitívne dôsledky
Všeobecné služby nerešpektujú právo ženy na sebaurčenie, zameriavajú sa skôr na kontrolu ako na posilnenie a rešpekt – to vedie často k predĺžovaniu kontraktu s klientelou a k neefektívnej práci.	Špecializované služby/prístupy stavajú na podpore, posilnení, dôvere a rešpekte ženy – sú opakom kontrolujúceho a ponížujúceho správania násilného muža; dôsledkom je opätovné nadobudnutie kontroly ženy nad vlastným životom a vyššia nezávislosť od kohokoľvek.
Neberie sa do úvahy reálne ohrozenie ženy a jej detí na zdraví a živote – dôsledkom môže byť ťažké ublíženie na zdraví až zavraždenie ženy a jej detí.	Špecializovaný prístup predpokladá špecializáciu odborných pracovníčok a používanie napr. postupov na identifikáciu násilia a odhad nebezpečenstva, aby bolo možné robiť intervencie, ktoré neohrozia ženu a jej deti, ale vedú k zvýšeniu bezpečia. Špecializácia je prevenciou násilia na ženách.

¹⁴ Holubová, B. a kol., Štandardy komplexnej podpory a ochrany žien zažívajúcich násilie, Inštitút pre výskum práce rodiny, Bratislava, 2015, s. 62, dostupné na http://www.ceit.sk/IVPR/images/IVPR/NP/podpora_prevenencie/standarty_komplexnej_podpory.pdf

<p>Pri všeobecnom prístupe sa ženám často neverí, spochybňujú sa ich skúsenosti, dochádza k sekundárnej viktimizácii - dôsledkom je ďalšie oslabenie pozície ženy, žena je ešte viac spochybnená, odradená od vyhľadania ďalšej pomoci. „Tam mi povedali, že to nie je násilie“. Dochádza k posilneniu násilného muža.</p>	<p>Špecializácia znamená znalosť danej problematiky, vrátane poznania, že skúsenosti žien s násilím sú neustále spochybňované a bagatelizované; uplatňuje sa preto presne opačný prístup – žene veríme a jej skúsenosti nespochybňujeme: „To čo zažívate je násilie“, zámerne a vedome sa vyhýbame sekundárnej viktimizácii.</p>
<p>Príčiny problémov ženy sa vidia v jej „zlých rozhodnutiach“, akoby ona bola zodpovedná za násilie, ktoré muž pácha; dokonca sa očakáva, že žena má násilie sama zastaviť, napr. ak bude asertívna alebo inak s násilným mužom komunikovať („Žena sa musí sama ohradiť a zastaviť násilie“).</p>	<p>Špecializácia prístupu znamená aj aplikáciu poznatkov o príčinách násilia (nerovnosť medzi mužmi a ženami), teda že žena je často v pozícii, ktorá jej neumožňuje zasiahnuť, alebo jej akýkoľvek zásah by situáciu ešte viac zhoršil alebo ohrozil ju a jej deti.</p>
<p>Všeobecný prístup v prípadoch násilia na ženách často vedie ku diletantizmu a následne k ohrozeniu bezpečia žien; príkladom je prístup niektorých súdnych znalcov a znalkyň, ktoré poškodzujú ženy neznalosťou problematiky, neuvádzaním metód, ako bola daná psychiatrická diagnostika získaná s výraznou viktimizáciou žien; polícia zase sleduje pri vyšetrovaní násilia znak „syndróm týranej ženy“, pričom takáto diagnóza v MKCH neexistuje; „syndróm týranej ženy“ sa hojne využíva aj v súdnoznaleckej praxi; dokonca súdy často pýtajú správu o potvrdení či nepotvrdení, či žena trpí týmto syndrómom.</p>	<p>Špecializácia služieb a prístupov na problematiku násilia páchaného na ženách a ich deťoch znamená špecializáciu v zmysle odbornosti, podobne ako je to v ktorejkoľvek inej profesii. Aj v zdravotníctve sú špecializácie, napr. pri neurologických ochoreniach vás vyšetrí neurologička alebo neurológ, a nie zubár či zubárka; keď máte problémy s obličkami, tak idete k urológovi alebo urologičke; podobne by mali byť špecializované aj všetky profesie podieľajúce sa na riešení prípadu napr. polícia, súdy, znalkyne a znalci, vyšetrovatelia a vyšetrovatelky a pod.</p>
<p>Nešpecializované krízové ubytovanie žien s deťmi, napr. útulok či krízové centrum potom nerieši násilie, nevedia identifikovať formy a vzorce násilia, nechápu potom zmysel utajeného bývania („V niektorých zariadeniach ženy zamykajú, odoberajú sa im mobility“).</p>	<p>Špecializované bezpečné ubytovanie pre ženy zažívajúce násilie a ich deti má svoj vlastný systém bezpečnostných pravidiel (napr. ochrana pred vniknutím násilného muža, pravidlá utajenosti a poskytovania informácií o výskyte ohrozenej ženy a jej detí).</p>

09 Špecifické služby pre ženy

A2)

O ŠPECIFICKÝCH SLUŽBÁCH PRE ŽENY

Druhy podpory a ochrany

Národná linka pre ženy zažívajúce násilie

Národná linka pre ženy zažívajúce násilie (ďalej len Národná linka) začala na Slovensku svoju prevádzku v januári 2015.¹ Jej prevádzka je nonstop, čiže 24 hodín denne, 7 dní v týždni, 365 dní v roku. Volanie na linku je z celého územia SR bezplatné na čísle 0800 212 212.

Národná linka je bezpečný a dôverný priestor, kde môžu ženy hovoriť o skúsenosti s násilím a zaručuje im anonymitu. Okrem toho Národná linka poskytuje ženám krízovú pomoc s cieľom minimalizovať riziko, ktorému sú ženy v rámci násilného vzťahu vystavené.²

Okrem možnosti zdieľať skúsenosť s násilím poskytuje Národná linka aj informácie o možnostiach pomoci a podpory v regióne, kde žena býva, možnosť sprostredkovania kontaktu s poradenskými centrami alebo ubytovacími zariadeniami a základné informácie o právnej pomoci.³

Národná linka je dostupná aj pre ženy so zdravotným postihnutím alebo pre ženy, ktoré majú sťažený prístup k potrebným informáciám.⁴ Veľmi dôležitú pomoc predstavuje aj pre ženy z oblastí, kde nie sú dostupné špecifické podporné služby.

Na Národnú linku môžu volať aj tretie osoby, čiže blízki ľudia žien zažívajúcich násilie, inštitúcie a organizácie, ak sa potrebujú poradiť čo robiť, keď poznajú alebo sú v kontakte so ženou zažívajúcou násilie.

Okrem násilia na ženách v partnerských vzťahoch poskytuje Národná linka informácie

a pomoc aj ženám, ktoré zažili iné formy násilia na ženách, ako sú napríklad sexuálne násilie vrátane znásilnenia a sexuálneho zneužívania a sexuálneho obťažovania.⁵

Špecializované poradenské centrá pre ženy

Špecializované poradenské centrá pre ženy zažívajúce násilie vychádzajú z potrieb žien a v praxi naplňujú vyššie spomenuté ciele ako sú bezpečie, prekonávanie izolácie, posilnenie a spoločenská zmena. Na Slovensku ich najčastejšie prevádzkujú ženské mimovládne organizácie.

Poradenské centrá môžu byť buď samostatné, alebo sú súčasťou inej podpornej služby, napríklad bezpečného ženského domu. Mnohé špecializované poradenské centrá prevádzkujú aj telefonické linky pre ženy zažívajúce násilie, ktoré poskytujú podobnú škálu pomoci a podpory ako Národná linka, väčšina z nich však nie je dostupná nonstop a ani nie sú bezplatné. Väčšina poradenských centier, ktoré takéto linky pomoci prevádzkujú, však ženám ponúka zavolať späť, aby im nevznikli náklady v súvislosti s vyhľadáním pomoci a podpory.

Špecializované poradenské centrá zvyčajne poskytujú celú škálu špecifických podporných služieb ako sú informácie, krízová intervencia, sociálne a psychologické poradenstvo, právne poradenstvo, sprevádzanie a ďalšie, okrem pobytovej formy pomoci.⁶

Väčšina špecializovaných poradenských centier poskytuje pomoc a podporu ženám bezplatne a dlhodobo.

V centre pozornosti špecializovaných poradenských centier je zvýšenie bezpečia žien a ich detí a ich potreby. Súčasťou ich práce je identifikácia násilia, odhad nebezpečenstva a tvorba bezpečnostných plánov so ženou.

¹ Národná linka pre ženy zažívajúce násilie vznikla v rámci národného projektu „Prevencia a eliminácia násilia na ženách“, realizovaného vďaka podpore z Európskeho sociálneho fondu v rámci Operačného programu Zamestnanosť a sociálna inklúzia.

² Bezplatná nonstop linka pre ženy 0800 212 212, MPSVaR SR, <http://www.zastavmenasilie.gov.sk/nonstop-linka/>

³ tamtiež

⁴ tamtiež

⁵ tamtiež

⁶ Holubová, B. a kol. Štandardy komplexnej podpory a ochrany žien zažívajúcich násilie. Inštitút pre výskum práce rodiny, Bratislava, 2015, s.106, dostupné na http://www.ceit.sk/IVPR/images/IVPR/NP/podpora_prevenencie/standarty_komplexnej_podpory.pdf

Okrem priamej pomoci a podpory pre ženy realizuje mnoho špecializovaných poradenských centier aj aktivity zamerané na podporu ľudských práv žien a na širšiu spoločenskú zmenu, vrátane zmeny postojov ľudí k násiliu na ženách.

Intervenčné centrá pre obeť domáceho násillia

Intervenčné centrá poskytujú komplexnú odbornú pomoc obetiam domáceho násillia podľa zákona o obetiach trestných činov.⁷ Táto pomoc a podpora je do veľkej miery naviazaná na oprávnenie polície vykázať násilnú osobu zo spoločnej domácnosti, v ktorej žije s ohrozenou osobou na 14 dní a následnú súčinnosť polície s intervenčným centrom. Kontaktovať intervenčné centrum však môže každý, kto zažíva domáce násillie a potrebuje pomoc.

Intervenčné centrá spolupracujú s políciou s cieľom ponúknuť ohrozenej osobe čo najvyššiu ochranu a potrebnú pomoc a podporu. Polícia má v prípade vykázania násilnej osoby zo spoločnej domácnosti zákonnú povinnosť do 24 hodín o tom informovať intervenčné centrum. Úlohou intervenčného centra je následne – do 72 hodín – kontaktovať obeť domáceho násillia a informovať ju o jej právach a možnostiach.

Intervenčné centrá poskytujú ohrozeným osobám rôzne formy odbornej pomoci, ako napríklad krízovú intervenciu, psychologickú pomoc, bezplatné právne služby, sprostredkujúajú poskytnutie sociálnych služieb podľa potrieb ohrozenej osoby a pri tom môžu spolupracovať s ďalšími inštitúciami či organizáciami.⁸

V súčasnosti pôsobí na Slovensku ako intervenčné centrum 10 organizácií.⁹

Bezpečné ženské domy

Bezpečné ženské domy sú špecializované ubytovacie zariadenia pre ženy zažívajúce násillie a ich deti. Kvôli bezpečiu žien najčastejšie poskytujú všetku pomoc a podporu pod jednou strechou – rôzne formy a druhy poradenstva a aj ubytovanie.

Na Slovensku zatiaľ neexistuje samostatná legislatíva pre oblasť násillia na ženách, ktorá by osobitne definovala bezpečné ženské domy tak, ako ich poznajú mnohé západné krajiny. V kontexte Slovenska spĺňajú rolu ubytovacích zariadení pre ženy zažívajúce násillie zariadenia núdzového bývania¹⁰. Niektoré z nich fungujú podobne ako bezpečné ženské domy v zahraničí

a snažia sa v čo najvyššej miere naplňovať minimálne štandardy pre tento typ špecifickej podpornej služby. Iné môžu byť skôr všeobecnou službou, ktorá poskytuje ubytovanie aj ženám zažívajúcim násillie a ich deťom, ale na problematiku násillia na ženách sa špecificky nezameriavajú. Zariadenia núdzového bývania môžu prevádzkovať autonómne ženské organizácie, alebo ich prevádzkujú aj mestá, obce a vyššie územné celky. Väčšinou nie sú pre ženy bezplatné.¹¹

Bezpečné ženské domy/zariadenia núdzového bývania tiež poskytujú rôzne formy pomoci a podpory ako sú poradenstvo, telefonická linka pomoci, krízová intervencia, sprevádzanie žien na rôzne inštitúcie, vyhľadávacia činnosť alebo prepravná služba.¹²

Ak je potrebné chrániť život a zdravie ženy a/alebo detí, zabezpečuje sa v zariadení núdzového bývania utajenie miesta jej ubytovania a jej anonymita. To platí aj vtedy, ak požiada zariadenie núdzového bývania o utajenie svojej totožnosti v súvislosti s pobytom v tomto zariadení na účely ochrany jej súkromia a rodinného života.¹³

Bezpečné ženské domy a poradenské centrá pre ženy zažívajúce násillie v Košickom samosprávnom kraji

Košický samosprávny kraj v súčasnosti poskytuje finančný príspevok pre 4 zariadenia núdzového bývania (ďalej len ZNB) s celkovou kapacitou 77 miest. Ďalšie zariadenie núdzového bývania je v Košiciach a mesto Košice ho financuje v rámci Psychosociálneho centra, organizácie v jeho zriaďovateľskej pôsobnosti.¹⁴

Služby poskytované zariadeniami núdzového bývania nie sú bezplatné. Výška mesačnej úhrady za poskytovanie služieb v zariadení je individuálne upravená vnútornými predpismi každého zariadenia.

Pri stále pretrvávajúcom nedostatku podporných služieb pre ženy zažívajúce násillie vo viacerých regiónoch Slovenska, či už ubytovacích alebo ambulatných, sa môže stať, že zariadenia núdzového bývania nebudú mať pre ženy okamžite k dispozícii voľné miesto.

Pred nástupom do zariadenia je najlepšie telefonicky sa informovať v ZNB o voľnom mieste na ubytovanie a výške úhrady za poskytovanie služieb.

⁷ Zákon č. 274/207 Z.z. o obetiach trestných činov a o zmene a doplnení niektorých zákonov, https://www.slov-lex.sk/static/pdf/2017/274/ZZ_2017_274_20230401.pdf

⁸ Viac o intervenčných centrách nájdete tu: <https://www.fenestra.sk/hladam-pomoc/>

⁹ Zoznam týchto organizácií možno nájsť na stránke www.pomocpreobete.gov.sk

¹⁰ Pozri zákon 448/2008 Z.z. o sociálnych službách.

¹¹ Výšku poplatkov a iné náležitosti je najlepšie si vždy overiť priamo s konkrétnym ubytovacím zariadením.

¹² Konkrétne druhy a formy pomoci je vždy najlepšie si overiť s konkrétnym poradenským centrom.

¹³ Zákon 448/2008 Z.z. o sociálnych službách § 2 ods. 2 písm. g).

¹⁴ Viac informácií o zariadeniach núdzového bývania v Košickom kraji nájdete tu: <https://sos.mpsvr.gov.sk/pm/poskytovatel-sos>

Pri nástupe do zariadenia je žiadateľka povinná:

- oznámiť budúcemu poskytovateľovi výšku svojich príjmov,
- vyplniť písomne žiadosť o prijatie do zariadenia, potvrdenie o zdravotnom stave,
- vyhlásenie o poskytnutí svojich osobných údajov do centrálnej evidencie.

Po dôkladnom posúdení závažnosti je možné v ojedinelých prípadoch ubytovať sa aj v ubytovacom zariadení v inom kraji.

V Košickom kraji je v súčasnosti ženám zažívajúcim násilie k dispozícii 6 poradenských centier, ktoré sa špecializujú na poskytovanie ochrany, pomoci a podpory práve pre ženy zažívajúcim násilie a majú personál

špecificky zaškolený k tejto problematike. V Košiciach pôsobí Fenestra, ktorá má pobočku poradenského centra v Rožňave, v Michalovciach občianske združenie Pomoc rodine, ktoré má pobočku v Trebišove a v Spišskej Novej Vsi poradenské centrum HANA, ktoré má pobočku v Gelnici. Všetky tri organizácie – Fenestra, OZ Pomoc rodine a OZ HANA – sú zároveň aj intervenčnými centrami pre obe domáceho násilia.

Ako sme už spomenuli, zariadenia núdzového bývania môžu prevádzkovať aj obce a mestá. Kompletný zoznam špecifických podporných služieb pre ženy zažívajúce násilie a ich deti v Košickom kraji nájdete v kapitole 17 Kontakty.

09 Špecifické služby pre ženy

B)

PRE ŠPECIFICKÉ SLUŽBY PRE ŽENY

¹ Holubová, B. a kol., Štandardy komplexnej podpory a ochrany žien zažívajúcich násilie, Inštitút pre výskum práce rodiny, Bratislava, 2015, dostupné na http://www.ceit.sk/IVPR/images/IVPR/NP/podpora_prevenie/standardy_komplexnej_podpory.pdf

² Prof. Liz Kelly, Lorna Dubois, Combating violence against women: minimum standards for support services, Directorate General of Human Rights and Legal Affairs, Council of Europe, Strasbourg, 2008

³ Holubová, B. a kol., Metodika k poskytovaniu komplexnej podpory a ochrany ženám zažívajúcim násilie a ich deťom, Inštitút pre výskum práce a rodiny, Bratislava, 2015, dostupné na http://www.ceit.sk/IVPR/images/IVPR/NP/podpora_prevenie/dokument_metodika_k_poskytovaniu_komplexnej_podpory.pdf

⁴ Obe publikácie vznikli v rámci Národného projektu Podpora eliminácie a prevencie násilia na ženách, ktorý sa realizoval vďaka podpore z Európskeho sociálneho fondu v rámci Operačného programu Zamestnanosť a sociálna inklúzia. Viac o národnom projekte nájdete tu: http://www.ceit.sk/IVPR/index.php?option=com_6&Itemid=49&lang=sk

⁵ Pozri časť Kapitoly g O špecifických službách.

⁶ Súčasná slovenská legislatíva dostatočne nezohľadňuje špecifickosť podporných služieb pre ženy, a preto rolu bezpečných ženských domov podľa zákona 448/2008 Z.z. o sociálnych službách v súčasnosti plnia zariadenia núdzového bývania (poznámka autoriek).

⁷ Holubová, B. a kol., Metodika k poskytovaniu komplexnej podpory a ochrany ženám zažívajúcim násilie a ich deťom, Inštitút pre výskum práce a rodiny, Bratislava, 2015, s.84, dostupné na http://www.ceit.sk/IVPR/images/IVPR/NP/podpora_prevenie/dokument_metodika_k_poskytovaniu_komplexnej_podpory.pdf

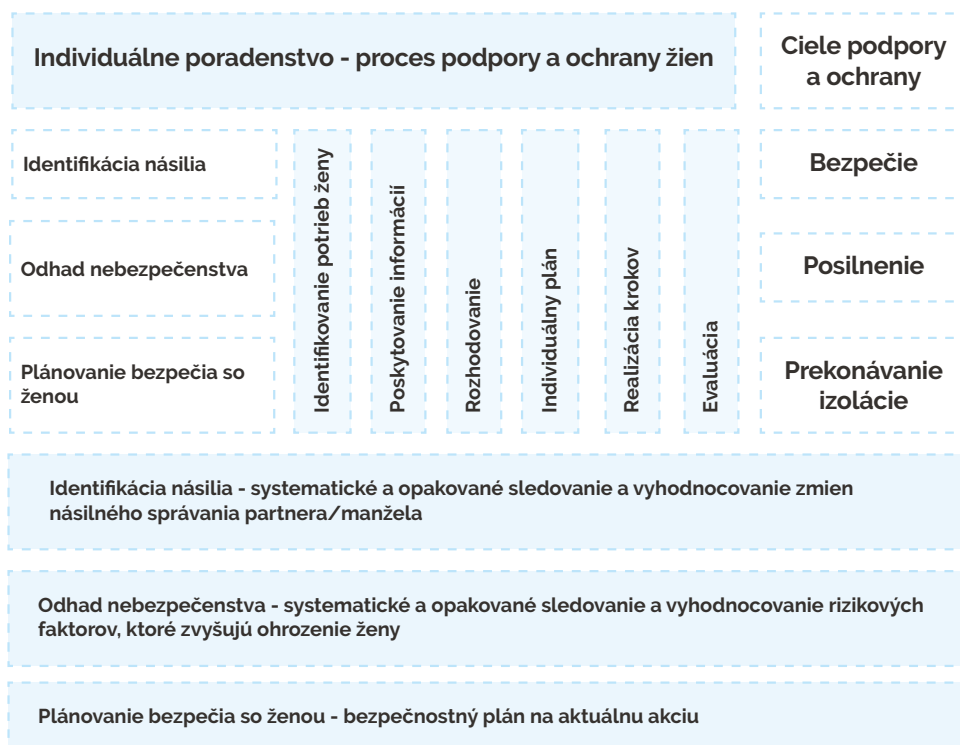
Táto časť príručky je určená podporným službám pre ženy zažívajúce násilie a ich deti - telefonické linky pomoci, poradenské centrá, intervenčné centrá pre obeť domáceho násilia a bezpečné ženské domy. Zamerali sme sa v nej na vybrané aspekty poskytovania podpory a ochrany ženám a ich deťom a čerpali sme z dvoch publikácií, ktoré na Slovensku vznikli v roku 2015. Prvou z nich je publikácia "Štandardy komplexnej podpory a ochrany žien zažívajúcich násilie"¹, ktorá vychádza z Minimálnych štandardov Rady Európy pre podporné služby² a zároveň tieto európske štandardy dáva do kontextu Slovenska. Navyše táto publikácia nielen štandardy teoreticky popisuje a vysvetľuje, ale poskytuje aj podrobný výklad toho, ako ich aplikovať v praxi. Druhou publikáciou je "Metodika k poskytovaniu komplexnej podpory a ochrany ženám zažívajúcim násilie a ich deťom"³, ktorá je praktickým návodom k tomu, ako v rámci podporných služieb pracovať so ženami zažívajúcimi násilie a ich deťmi. Obe publikácie⁴ pri tom čerpajú zo skúseností a praxe mimovládnych organizácií, ktoré poskytujú podporu a ochranu ženám a ich deťom, a ktorých zástupkyne sa autorsky podieľali na ich vzniku.

Podporné služby pre ženy zažívajúce násilie potrebujú mať jasné východiská chápania násilia na ženách, jeho príčin a dopadov. Rovnako dôležité je dôsledne rozumieť základným princípom poskytovania komplexnej podpory a ochrany⁵ a aplikovať ich v praxi.

Hĺbkové porozumenie a dôsledné uplatňovanie základných princípov v praxi vedie k tomu, že poskytovaná pomoc, podpora a ochrana bude pre ženy a ich deti adekvátna, účinná a bezpečná.

Pre účely tejto časti príručky sme z publikácie "Metodika k poskytovaniu komplexnej podpory a ochrany ženám zažívajúcim násilie a ich deťom" vybrali niektoré jej časti týkajúce sa procesu poskytovania podpory a ochrany ženám. Tento proces je možné aplikovať na telefonické linky pomoci, poradenské centrá, intervenčné centrá a bezpečné ženské domy.⁶

Poskytovanie podpory a ochrany ženám zažívajúcim násilie je komplexný proces. Jeho základom je získanie informácií o násilnom správaní partnera/manžela ženy, o rizikových faktoroch, ktoré sú prítomné v jeho násilnom správaní a o potrebách žien. Bezpečie žien a ich detí musí byť absolútnou prioritou počas celého tohto procesu. Diagram nižšie zjednodušene popisuje proces podpory a ochrany žien v rámci poradenstva. V praxi sa jednotlivé fázy procesu znázornené v diagrame môžu prekrývať a aj opakovať.⁷

Zdroj: Holubová, B. a kol., Metodika k poskytovaniu komplexnej podpory a ochrany ženám zažívajúcim násilie a ich deťom, Inštitút pre výskum práce a rodiny, s.84, 2015, Bratislava

Počas procesu podpory a ochrany rámci individuálneho poradenstva spolu so ženou robíme⁸:

- identifikáciu násilia⁹;
- odhad nebezpečenstva¹⁰;
- plánovanie bezpečia¹¹;
- identifikovanie potrieb ženy - systematicky a opakovane hovoríme so ženou o jej aktuálnych potrebách;
- poskytovanie informácií - poskytujeme žene všetky dostupné relevantné informácie, aby mohla robiť informované rozhodnutia;
- rozhodovanie - diskutujeme o všetkých dostupných možnostiach podpory a ochrany, pomáhame žene rozhodovať sa o krokoch, ktoré urobí;
- individuálny plán - keď sa žena rozhodne pre konkrétne kroky dohodneme sa spolu s ňou na individuálnom pláne podpory a ochrany;
- realizácia krokov - žena realizuje kroky, pre ktoré sa rozhodla; podporujeme ženu v krokoch, ktoré sa rozhodla urobiť;
- evaluácia - spoločne so ženou vyhodnocujeme kroky, ktoré robí v súvislosti s otázkou jej bezpečia a naplňaním jej potrieb;

Počas celého procesu podpory a ochrany spolu so ženou robíme¹²:

- identifikáciu násilia v priebehu procesu podpory a ochrany - systematické a opakované sledovanie a vyhodnocovanie zmien násilného správania partnera/manžela;
- odhad nebezpečenstva v priebehu procesu podpory a ochrany - systematické a opakované sledovanie a vyhodnocovanie rizikových faktorov, ktoré zvyšujú ohrozenie ženy;
- plánovanie bezpečia so ženou - bezpečnostné plány na aktuálnu situáciu;
- poskytujeme jej podporu v náročných situáciách (po útoku, počas vyšetrovania trestných činov a súdnych konaní a pod.);
- pomáhame žene znovu nadobudnúť sebadôveru a nezávislosť;
- budujeme u ženy pocit, že má silu a právo sama sa rozhodnúť o tom, čo urobí so svojim životom;
- vytvárame bezpečný priestor, aby mohla hovoriť o svojich skúsenostiach s násilím a reflektovať ich;
- pomáhame žene porozumieť stratégiám násilného správania jej partnera/manžela, ktoré používal, aby nad ňou získal moc - pomôže to žene vytvárať si vlastné stratégie ochrany.

⁸ Tamtiež, s.85

⁹ Pozri Kapitola 03 Ako rozpoznať násilie.

¹⁰ Pozri Kapitola 04 Ako rozpoznať mieru ohrozenia ženy a/alebo detí násilím.

¹¹ Pozri Kapitola 05 Plánovanie bezpečia.

¹² Prevzaté z Holubová, B. a kol., Metodika k poskytovaniu komplexnej podpory a ochrany ženám zažívajúcim násilie a ich deťom, Inštitút pre výskum práce a rodiny, Bratislava, 2015, s.85, dostupné na http://www.ceit.sk/IVPR/images/IVPR/NP/podpora_prevencie/dokument_metodika_k_poskytovaniu_komplexnej_podpory.pdf

Odporúča sa, aby celým procesom podpory a ochrany sprevádzala ženu jedna pracovníčka, ktorá je pre ženu osobou, ktorej dôveruje a dôsledne pozná komplexnú situáciu ženy.

V prípade, že poradenské centrum z rôznych dôvodov nedokáže zabezpečiť žene podporu a ochranu, ktorá reaguje na jej konkrétnu potrebu, malo by vyhľadať inú organizáciu, inštitúciu alebo odborníčky, ktoré dokážu žene pomôcť.¹³

Identifikácia potrieb¹⁴

Násilné správanie partnera/manžela má dopad na všetky aspekty života ženy a jej detí. Ženy, ktoré zažili násilie, a ich deti, môžu mať rôzne potreby v čase, keď vyhľadajú pomoc. Na to, aby sme vedeli ženám a ich deťom poskytnúť pomoc a podporu, ktorú skutočne potrebujú, je veľmi dôležité dôsledne sa zorientovať v ich aktuálnych potrebách.

Potreby ženy by sme mali rešpektovať, pretože ona sama najlepšie vie, čo v aktuálnej situácii potrebuje a čo potrebujú jej deti. Žena je expertkou na svoj život.

- právneho riešenia situácie násilia v rámci trestno-právnych a občiansko-právnych konaní;
- aby ich niekto podporoval v krokoch, pre ktoré sa rozhodnú;
- praktickej podpory;
- ekonomickej situácie ženy;
- bývania;
- zamestnania.

Niekedy môže byť ťažké pre samotnú ženu, ktoré zažívajú násilie, pomenovať svoje potreby. V násilnom vzťahu sa manžel/partner snaží kontrolovať ženu, on je ten kto rozhoduje, žena nemôže vyjadrovať svoje potreby. Je dôležité, aby sme sa na začiatku snažili spoločne so ženou pomenovať jej aktuálne potreby a potreby jej detí, aby sme mohli ponúknuť žene takú pomoc a podporu, ktorá bude reflektovať jej potreby.

Je dôležité dávať pozor na to, aby sme pri poskytovaní pomoci a podpory nenahradili násilného manžela/partnera a nerobili rozhodnutia o tom, čo žena a/alebo jej deti potrebujú. Tiež by sme nemali robiť rozhodnutia o tom, aké kroky má žena urobiť a prebrať tak kontrolu nad jej rozhodnutiami. Súčasťou násilného správania sa muža je kontrola a rozhodovanie o tom, čo má žena robiť, čo si má myslieť, ako sa má cítiť a pod.

Potreby žien, ktoré zažívajú násilie, sa môžu týkať napr.

- porozumenia tomu, čo sa v ich vzťahu deje;
- želania, aby sa manžel/partner prestal správať násilne;
- porozumenia tomu, prečo sa ich manžel/partner správa k nim násilne;
- porozumenia dopadov násilia na ich zdravie a psychiku;
- porozumenia dopadov násilia na ich deti;
- vnútorného pocitu bezpečia, bezpečného miesta;
- aby ich niekto vypočul, veril im;
- informácií o tom, aké majú možnosti riešenia situácie násilia;
- zorientovania sa v tom, aké majú jednotlivé inštitúcie kompetencie a možnosti a ako vedia žene a jej deťom pomôcť;

Po tom, ako spoločne so ženou identifikujeme jej aktuálne potreby, poskytneme jej informácie o možnostiach pomoci a podpory, môžeme sa spoločne dohodnúť na konkrétnych druhoch pomoci a podpory alebo jej poskytnúť informácie o tom, ktoré organizácie a inštitúcie jej vedia konkrétny druh pomoci a podpory poskytnúť.

Druhy poradenstva v špecializovanej komplexnej podpore a ochrane žien¹⁵

Ženy zažívajúce násilie majú množstvo potrieb, preto podpora a ochrana môže byť zameraná na:

¹³ Prevzaté z Holubová, B. a kol., Metodika k poskytovaniu komplexnej podpory a ochrany ženám zažívajúcim násilie a ich deťom. Inštitút pre výskum práce a rodiny, Bratislava, 2015, s.77, dostupné na http://www.ceit.sk/IVPR/images/IVPR/NP/podpora_prevenencie/dokument_metodika_k_poskytovaniu_komplexnej_podpory.pdf

¹⁴ Prevzaté z Holubová, B. a kol., Metodika k poskytovaniu komplexnej podpory a ochrany ženám zažívajúcim násilie a ich deťom. Inštitút pre výskum práce a rodiny, Bratislava, 2015, s.77, dostupné na http://www.ceit.sk/IVPR/images/IVPR/NP/podpora_prevenencie/dokument_metodika_k_poskytovaniu_komplexnej_podpory.pdf

¹⁵ Prevzaté z Holubová, B. a kol., Metodika k poskytovaniu komplexnej podpory a ochrany ženám zažívajúcim násilie a ich deťom. Inštitút pre výskum práce a rodiny, Bratislava, 2015, s.86, dostupné na http://www.ceit.sk/IVPR/images/IVPR/NP/podpora_prevenencie/dokument_metodika_k_poskytovaniu_komplexnej_podpory.pdf

- právne riešenie situácie násilia a jeho dopadov;
- potreby súvisiace s bývaním;
- potreby súvisiace s financiami;
- potreby súvisiace so zdravím;
- potreby súvisiace s prekonávaním dopadov násilia na psychické zdravie žien;
- potreby súvisiace s prekonávaním dopadov, ktoré násilie má na ich deti;
- potreby súvisiace s prekonávaním dopadov na ich vzťah s deťmi;
- potreby súvisiace s praktickou pomocou a podporou pri jednaniach s rôznymi inštitúciami a sprevádzaním ženy na políciu, súdne pojednávania a pod.

¹⁶ Holubová, B. a kol., Metodika k poskytovaniu komplexnej podpory a ochrany ženám zažívajúcim násilie a ich deťom, Inštitút pre výskum práce a rodiny, Bratislava, 2015, s.87-94, dostupné na http://www.ceit.sk/IVPR/images/IVPR/NP/podpora_prevencie/dokument_metodika_k_poskytovaniu_komplexnej_podpory.pdf

Zdroj: Holubová, B. a kol., Metodika k poskytovaniu komplexnej podpory a ochrany ženám zažívajúcim násilie a ich deťom, Inštitút pre výskum práce a rodiny, s. 86, 2015, Bratislava

Viac informácií o jednotlivých druhoch poradenstva nájdete v Metodike k poskytovaniu komplexnej podpory a ochrany ženám zažívajúcim násilie a ich deťom.¹⁶

10 Polícia

A1) O POLÍCII

Policajný zbor je ozbrojený bezpečnostný zbor, ktorý plní úlohy vo veciach vnútorného poriadku, bezpečnosti, boja proti zločinnosti vrátane jej organizovaných foriem a medzinárodných foriem a úlohy, ktoré pre Policajný zbor vyplývajú z medzinárodných záväzkov Slovenskej republiky.

Činnosť Policajného zboru kontroluje Národná rada Slovenskej republiky a vláda. Policajný zbor (ďalej PZ) sa vo svojej činnosti riadi ústavou, ústavnými zákonmi, zákonmi a ostatnými všeobecne záväznými právnymi predpismi a medzinárodnými zmluvami, ktorými je Slovenská republika viazaná.

**Volanie na
núdzové číslo
☎ 158**

Na núdzové číslo 158 (alebo aj tiesňové číslo 112¹) je možné volať neobmedzene a v ktorúkoľvek hodinu. Služobná činnosť je vykonávaná operačným strediskom počas 24 hodín každý deň. Operačné stredisko vysiela policajné hliadky na služobné zákroky a rozhoduje o vyslaní výjazdovej skupiny okresného riaditeľstva PZ na miesto činu.

Policajná hliadka má povinnosť po príchode na miesto poučiť oznamovateľa/ku o možnosti podať trestné oznámenie alebo oznámenie o spáchaní priestupku.

¹ Tiesňové číslo Integrovaného záchranného systému.

² Spracované podľa: Usmernenia k postupu policajtov - príloha č.1 rozkazu prezidenta PZ č.37/2016; rozkazu prezidenta PZ č. 37/2016;

V prípade ohrozenia života a zdravia, za účelom podania vysvetlenia osobou podozrivou zo spáchania trestného činu alebo priestupku môže hliadka predviesť túto osobu na útvar PZ. V závislosti od povahy skutku a od jeho závažnosti je možné postupovať aj v zmysle Trestného poriadku č.301/2005 Z.z. (napr. zadržanie podozrivej osoby, predvedenie osoby podozrivej zo spáchania trestného činu).

Vykázanie osoby zo spoločného obydla na 14 dní a súčinnosť s intervenčnými centrami

Policajt/ka pri vykonávaní oprávnenia vykazať osobu zo spoločného obydla postupuje nasledovne:²

Policajt/ka pri preverovaní oznámenia k násiliu páchanému na blízkej osobe alebo zverenej osobe na mieste zisťuje od oznamovateľa/ky, od poškodenej/ho:

- či osoba násilníka obýva spoločne s ohrozenou osobou byt, dom alebo iný priestor (trvalý pobyt, prechodný pobyt, pobyt bez prihlásenia, vlastník, spoluvlastník nehnuteľnosti);
- či je medzi násilníkom a ohrozenou osobou príbuzenský pomer;
- o akú formu násilia sa jedná;
- či sa osoba násilníka už v minulosti dopustila násilia voči ohrozenej osobe, či ide o opakovaný útok alebo o jednorazový, prvý;
- či ohrozená osoba oznámila násilné konanie v minulosti na polícii alebo prokuratúre a pod.;
- či narastá intenzita útokov (od slovných urážok cez psychické násilie až k fyzickému násiliu);
- či k násiliu/útokom dochádza/prebiehajú iba/zásadne alebo najmä v súkromí, alebo dochádza k útokom/násiliu aj na verejnosti (ojedinelé sú útoky na verejnosti

- najmä pri stupňovaní agresie útočníka a pokusoch obete o útek);
- či je alebo v minulosti bol násilník vlastníkom alebo držiteľom zbrane, alebo má prístup k zbrani (hlavne ak je násilník vojak, policajt, poľovník, prípadne môže mať zbraň v nelegálnej držbe);
- či je násilník užívateľom návykových látok, alkoholu, alebo psychiatrickým pacientom;
- či sa niekedy násilník vyhrážal samovraždou, prípadne ublížením na zdraví obeti alebo iným osobám;
- či sú obeťami násilia prípadne svedkami násilia deti a/alebo iní členovia rodiny (napr. seniori);
- či sa obeť - žena pokúsila v minulosti odísť od násilnej osoby alebo o útek, za akých podmienok, ako na odchod reagovala násilná osoba (čo robila), ako to dopadlo;
- či je násilník v tzv. podmienke za inú tresnú činnosť hlavne násilného charakteru a najmä v súvislosti s domácim násilím;
- či došlo aktuálne k zraneniu obete a či bola obeť v minulosti nútená vyhľadať lekársku pomoc (aj psychiatrickú), aký je jej momentálny fyzický a psychický stav;
- kde sa násilník nachádza v čase preverovania.

alebo iný priestor a zo strany násilnej osoby je možné očakávať útok na život a zdravie, slobodu alebo obzvlášť závažný útok na ľudskú dôstojnosť ohrozenej osoby, najmä vzhľadom na predchádzajúce takéto útoky, využije oprávnenie vykázať násilnú osobu zo spoločného obydľia³ podľa §27a Zákona o Policajnom zbore č.171/1993 Z.z.

Súčasťou vykázania násilnej osoby zo spoločného obydľia je aj zákaz jej vstupu do obydľia počas 14 dní od vykázania. Pre vykázanie nie je rozhodujúce, či je ohrozená osoba v dome alebo byte prihlásená trvalo alebo prechodne, prípadne sa tam dlhodobo zdržiava so súhlasom osoby násilníka, ktorý má užívacie právo v tomto dome, byte alebo inom obydľi. Policajt/ka je oprávnený/á vykázať zo spoločného obydľia takúto osobu aj počas jej neprítomnosti.

Policajt/ka zisťuje informácie o obeti a páchatelovi aj od susedov kde násilník býva a taktiež využíva dostupný Informačný systém Ministerstva vnútra Slovenskej republiky, ako aj Ústrednú evidenciu priestupkov Ministerstva vnútra Slovenskej republiky.

Počas trvania lehoty vykázania zo spoločného obydľia je vykázaná osoba povinná nepribližovať sa k ohrozenej osobe na vzdialenosť menšiu ako 50 metrov.

Lehotu vykázania zo spoločného obydľia nie je možné skrátiť ani so súhlasom ohrozenej osoby.

Ak policajt/ka na základe vyhodnotenia informácií získaných od oznamovateľa/ky dospeje k záveru, že je tu podozrenie z domáceho násilia a zistí, že násilná osoba spoločne s ohrozenou osobou obýva byt/dom

³ Obydlím sa rozumie dom, byt alebo iné priestory slúžiace na bývanie (napr. aj rekreačná chata), ako aj priestory a pozemky patriace k nim, ktoré sú ako súčasť obydľia uzavreté (napr. oplotený dvor alebo oplotená záhrada). Vykázanie sa vzťahuje aj na iné objekty, ako objekty slúžiace na bývanie, ktoré sa nachádzajú na uzavretom pozemku alebo priestore ako garáž, dielňa, letná kuchyňa a pod.

Vykázanie zo spoločného obydla oznámi policajt/ka ústne, pričom vykázanej osobe presne oznámi priestor, na ktorý sa vykázanie zo spoločného obydla vzťahuje. Rozsah priestoru určí policajt/ka a toto uvedie v potvrdení o vykázaní zo spoločného obydla.

Vykázanie zo spoločného obydla nadobúda účinnosť od momentu jeho preukázateľného vyhlásenia osobe, voči ktorej smeruje. Policajt/ka vyhlási (prečíta) osobe vykázanie a následne vykázанú osobu vyzve k prevzatiu potvrdenia o vykázaní zo spoločného obydla.

O vykázaní zo spoločného obydla vyhotoví policajt/ka potvrdenie, ktoré odovzdá vykázanej osobe a ohrozenej osobe spolu s poučením vykázanej osoby a poučením ohrozenej osoby. Jeden výtlačok je pre potreby PZ. Ak je vykázaných a ohrozených osôb viac, vydá každej takejto osobe potvrdenie.

Policajt/ka je povinný/á poučiť ohrozenú osobu o možnosti podať na súd návrh na vydanie neodkladného opatrenia podľa Civilného sporového poriadku, ktorým môže súd uložiť strane sporu (vykázanej osobe), aby nevstupovala dočasne do domu alebo bytu, v ktorom býva osoba, vo vzťahu ku ktorej je dôvodne podozrivá z násilia.

Ak vykázaná osoba alebo ohrozená osoba odmietne prevziať potvrdenie o vykázaní, policajt/ka túto skutočnosť uvedie v potvrdení.

Policajt/ka ohrozenú osobu poučí o jej právach a poskytne jej, podľa možnosti v písomnej forme, informácie o intervenčných centrách a organizáciách na pomoc obetiam vrátane informácií o službách, ktoré poskytujú a kontaktných údajov. Policajt/ka osobitne informuje ohrozenú osobu o činnosti intervenčného centra a o tom, že intervenčnému centru poskytne údaje uvedené v potvrdení o vykázaní, ako aj telefónne číslo ohrozenej osoby (s jej súhlasom).

Policajt/ka neodkladne vyhotoví o vykázaní úradný záznam. Do 24 hodín od vykázania zašle policajt v elektronickej podobe kópiu záznamu príslušnému intervenčnému centru. Ak je ohrozenou osobou dieťa, kópiu záznamu zašle aj príslušnému orgánu sociálnoprávnej ochrany detí a sociálnej kurately.

Vykázanie zo spoločného obydla končí uplynutím 14 dní od vykázania zo spoločného obydla. Doručením návrhu na vydanie neodkladného opatrenia súdu počas vykázania zo spoločného obydla sa trvanie vykázania zo spoločného obydla predlžuje až do nadobudnutia vykonateľnosti rozhodnutia súdu o tomto návrhu. Vykázaná osoba sa o tejto veci upovedomí. V prípade ak súd o návrhu na nariadenie neodkladného opatrenia na zákaz vstupu násilnej osoby do domu/bytu rozhodne v rámci 14 dňovej lehoty tak vykázanie skončí dňom vykonateľnosti tohto súdneho rozhodnutia, ktorá nastáva pri tomto type rozhodnutia už jeho vyhotovením súdom alebo vyhlásením (nie doručením stranám sporu). V prípade ak súd návrh na neodkladné opatrenie rozhodnutím zamietne tak v takýchto prípadoch môže dôjsť k skončeniu doby vykázania aj pred lehotou 14 dní.

Po podaní neodkladného opatrenia polícia poskytuje súčinnosť pri jeho doručovaní vykázanej osobe.

Vykázaná osoba oznámi policajtovi/ke adresu a prípadne telefónne číslo, na ktorom bude zastihnuteľná počas trvania účinkov vykázania zo spoločného obydla, až do vydania rozhodnutia súdu o neodkladnom opatrení podľa §325 ods.2 písm.e) Civilného sporového

poriadku, ktorým môže súd uložiť účastníkovi konania (vykázanej osobe), aby nevstupoval dočasne do domu alebo bytu, v ktorom býva osoba vo vzťahu ku ktorej je dôvodne podozrivý z násilia.

Telefónne číslo policajtovi/ke môže poskytnúť aj ohrozená osoba za účelom možného preverovania dodržiavania vykázania.

Policajt/ka vyzve vykazanú osobu na vydanie kľúčov od spoločného obydla. Policajt/ka umožní vykázanej osobe vziať si so sebou zo spoločného obydla veci slúžiace jej osobným potrebám, osobné cennosti a dokumenty. V prípade potreby v lehote do 24 hodín od oznámenia vykázania zo spoločného obydla aj ďalšie osobné veci a veci nevyhnutné pre jej podnikanie a výkon povolania.

Ak vykázaná osoba odmieta opustiť spoločné obydle a kladie odpor, policajt/ka je oprávnený/á použiť donucovacie prostriedky.

Policajt/ka vykázanej osobe poskytne písomné potvrdenie o možnostiach ubytovania.

Ak sa počas vykázania zistí, že neboli splnené zákonné podmienky na vykázanie zo spoločného obydlija, vykázanie útvar PZ ukončí a bezodkladne upovedomí ohrozenú a vykázanú osobu.

Útvar PZ preveruje dodržiavanie vykázania zo spoločného obydlija a za týmto účelom vykonáva najmä:

- osobné preverky v priestore, na ktorý sa vykázanie zo spoločného obydlija vzťahuje;
- telefonické preverky na telefónnom čísle ohrozenej osoby, ak poskytla policajtovi/ke telefónne číslo.

V prípade, že vykázaná osoba poruší zákaz vstupu do spoločného obydlija počas 14 dní od vykázania, dopúšťa sa (v závislosti od závažnosti konania páchatela) priestupku proti verejnemu poriadku alebo trestného činu marenia výkonu úradného rozhodnutia. Túto skutočnosť ohrozená osoba telefonicky oznámi na linku 158 alebo na telefónne číslo priamo na útvar PZ, ktorý vykázanie vykonal.

Ak policajt/ka vykáže zo spoločného obydlija násilnú osobu v jej neprítomnosti, požiada ohrozenú osobu o poskytnutie informácií o mieste, kde sa vykázaná osoba môže nachádzať a taktiež poučí ohrozenú osobu, aby ihneď po príchode tejto osoby do spoločného obydlija kontaktovala PZ a to za účelom ústneho oznámenia vykázania zo spoločného obydlija a odovzdania potvrdenia o vykázaní.

Policajt/ka vykoná alebo zabezpečí vykonanie preverok na miestach, kde je predpoklad, že by sa vykázaná osoba mohla nachádzať. Ak sa vykázaná osoba nájde, vykázanie zo spoločného obydlija sa jej oznámi ústne.

Ak sa vykázaná osoba nenachádza v mieste spoločného obydlija v okamihu výkonu policajného zákroku, rozhodnutie o vykázaní nadobúda účinnosť od okamihu, keď sa o tom vykázaná osoba dozvie.

Ak je s vykázaním z obydlia spojené ohrozenie prevádzky objektu alebo znemožnenie výkonu zamestnania vykázanej osoby v prípade, že ide o služobný byt, útvar PZ o tejto skutočnosti vyrozumie zamestnávateľa alebo prevádzkovateľa objektu, ktorý prijme príslušné opatrenia na náhradné zaistenie prevádzky objektu.

Vykázaná osoba v závislosti od závažnosti jej konania môže byť predvedená na Obvodné oddelenie PZ, ktoré vykázanie vykonalo, kde sa s ňou spíše záznam o podaní vysvetlenia (v prípade, ak sa dopustila priestupku), alebo v zmysle Trestného poriadku bude zadržaná a po vykonaní procesných úkonov, ako je napr. aj výsluch svedka poškodeného, jej bude vznesené obvinenie a bude vypočutá v procesnom postavení obvineného. Následne bude rozhodnuté o jej prepustení.

Prípadne obvinená osoba môže byť aj vzatá do väzby. Ak sú splnené zákonné podmienky na vzatie do väzby, policajt/ka po vykonaní procesných úkonov spracuje podnet na podanie návrhu na vzatie obvinenej osoby do väzby, ktorý spoločne so spisovým materiálom predkladá službukonajúcemu prokurátorovi/ke Okresnej prokuratúry. O väzbe koná a rozhoduje súd a v prípravnom konaní na návrh prokurátora/ky sudca/kyňa pre prípravné konanie.

10 Polícia

A2) O POLÍCIÍ

Podanie oznámenia na polícii

Ako podať oznámenie:

- Telefonicky na linku 158 alebo priamo na telefónne číslo útvaru PZ.
- Osobne na ktoromkoľvek základnom útware PZ. Spravidla ide o obvodné oddelenie PZ v mieste bydliska poškodenej osoby, prípadne tam, kde sa skutok stal. Nie je to ale podmienkou, povinnosť prijať trestné oznámenie má každý policajt/ka. Oznámenie je možné prípadne podať osobne aj na Okresné riaditeľstvo PZ - odbor kriminálnej polície.
- Pisomne na akékoľvek Obvodné oddelenie PZ, na Okresné riaditeľstvo PZ - odbor kriminálnej polície, alebo na prokuratúru. Pisomné oznámenie by malo obsahovať meno, priezvisko poškodenej osoby, bydlisko a telefonický kontakt, vec - čoho sa oznámenie týka. Malo by tiež obsahovať čo najviac informácií o samotnom skutku, ktorého sa násilná osoba dopustila (kedy, ako a s akým následkom). Ak bola násilná osoba už v minulosti prejednávaná v priestupkovom alebo v trestnom konaní, prílohou oznámenia by mohlo byť aj rozhodnutie Obvodného úradu alebo súdu, prípadne lekárske a iné správy, ktoré slúžia ako dôkaz.

Trestné oznámenie, resp. trestné stíhanie pre trestný čin úmyselného ublíženia na zdraví podľa §155 a §156 Trestného zákona, týrania blízkej a zverenej osoby podľa §208 Trestného zákona a nebezpečného vyhrážania

podľa §360 Trestného zákona, nie je možno vziať späť. Pri stíhaní uvedených trestných činov sa nevyžaduje súhlas poškodenej osoby na trestné stíhanie, ktorého úprava je vyjadrená v §211 Trestného poriadku.

Kto môže podať trestné oznámenie:

- samotná obeť násilia - žena;
- priamy alebo nepriamy svedok/kyňa násilia;
- z úradnej povinnosti (tzv. Ex off) ktokoľvek, kto sa o spáchaní trestného činu/priestupku dozvedel/a v súvislosti s výkonom svojho povolania (lekár/ka, učiteľ/ka, policajt/ka, prokurátor/ka, a pod.).

Neoznámenie trestného činu - v tomto prípade napr. zločinu týrania blízkej osoby a zverenej osoby podľa §208 Trestného zákona - napĺňa skutkovú podstatu trestného činu neoznámenie trestného činu podľa §340 Trestného zákona.

Čo sa bude diať ak žena zažívajúca násilie podá oznámenie na polícii?

Po vyhodnotení získaných informácií policajt/ka rozhodne:

- či sa jedná o priestupok, ktorého objasňovanie bude na základe vecnej a miestnej príslušnosti vykonávať policajt/ka obvodného oddelenia PZ;
- či sa jedná o trestný čin, ktorého objasňovanie bude na základe vecnej a miestnej príslušnosti vykonávať poverený policajt/ka obvodného oddelenia PZ;
- či sa jedná o trestný čin, ktorého objasňovanie bude na základe vecnej a miestnej príslušnosti vykonávať vyšetrovateľ/ka PZ.

Ak **je dôvod na začatie trestného stíhania**, policajt/ka, v zmysle Trestného poriadku, začne trestné stíhanie bez meškania, najneskôr do 30 dní od prijatia trestného oznámenia. Ak ho treba doplniť, trestné oznámenie doplní výsluchom oznamovateľa/ky alebo poškodeného/nej, vyžiadanim písomných podkladov tak, aby mohol/a následne rozhodnúť.

Trestné stíhanie sa začne vydaním uznesenia o začatí trestného stíhania, prípadne aj vykonaním neodkladného, neopakovateľného úkonu, ohliadkou miesta činu, zaisťovacím úkonom a následne je vydané písomné vyhotovenie uznesenia o začatí trestného stíhania.

Ak nie je dôvod na začatie trestného stíhania, policajt/ka:

- odovzdá oznámenie príslušnému orgánu na prejednanie priestupku alebo iného správneho deliktu;
- odovzdá inému orgánu na disciplinárne konanie;
- odloží, ak je trestné stíhanie neprípustné (napr. premlčanie trestného stíhania, prípadne iné);
- ak zanikla trestnosť činu, odmietne oznámenie – ak po preverení oznámenia nevyplývajú skutočnosti majúce znaky trestného činu.

Aké má žena zažívajúca násilie práva¹

Poškodená - svedkyňa má právo:

- žiadať, aby ju vypočúvala policajtká;
- žiadať o asistenciu polície v prípade, že odchádza z domácnosti a má strach; odišla z domácnosti a má strach; alebo chce si zbalíť svoje osobné veci, prípadne veci potrebné na jej zamestnanie a pre deti;
- má právo požiadať o sprievod polície po jej zákroku pri odchode z domácnosti do miesta ďalšieho ubytovania;
- vyjadriť sa, či súhlasí s trestným stíhaním²; a či sa k trestnému konaniu aj pripája;
- uplatniť si do skončenia vyšetrovania alebo aj skráteného vyšetrovania nárok na náhradu škody;
- robiť návrhy na vykonanie dôkazov alebo na ich doplnenie;
- predkladať, obstarávať a navrhovať dôkazy, podávať sťažnosti, žiadať o preskúmaníu postupu policajta/ky;
- nazerať do spisov, robiť si z nich fotokópie a poznámky na vlastné náklady a preštudovať ich pred skončením vyšetrovania; tohto práva sa môže aj vzdať;
- právo uplatňovať konkrétne návrhy na účely uzatvorenia zmluvy alebo dohody s páchateľom;
- odoprieť vypovedať ako svedok/kyňa má príbuzný/á obvineného/nej v priamom rade, jeho súrodenc, osvojiteľ/ka, osvojenec/kyňa, manžel/ka a druh/žka, prípadne iná osoba, ktorá je s podozrivou/obvinenou osobou v príbuzenskom alebo inom obdobnom pomere, kedy by jeho ujmu pocítila ako ujmu sebe vlastnú;
- odoprieť vypovedať, ak by svojou výpoveďou spôsobila trestné stíhanie sebe alebo niekomu zo svojich príbuzných v priamom rade a to súrodencovi, osvojiteľovi/ke, osvojencovi/kyni, manželovi/ke a druhovi/žke, prípadne inej osobe, ktorá je so svedkom/kyňou v príbuzenskom alebo inom obdobnom pomere;
- zúčastniť sa na súde na hlavnom pojednávaní a na verejnom zasadnutí

¹ Oprávnenia poškodenej osoby §46 a nasl. Trestného poriadku č.301/2005 Z.z. a Práva svedka (poškodeného) odoprieť vypovedať §130 Trestného poriadku.

² Súhlas poškodeného §211 Trestného poriadku.

- konanom o odvolaní alebo o dohode o priznaní viny a prijatí trestu;
- vyjadriť sa na hlavnom pojednávaní k vykonaným dôkazom, mať právo záverečnej reči a právo podávať opravné prostriedky v rozsahu vymedzenom zákonom.

Poškodená/ý sa v trestnom konaní môže dať zastupovať splnomocnencom /kyňou. Môže to byť advokát/ka, ale aj poverený/á zástupca/kyňa alebo zástupca/kyňa organizácie na pomoc poškodeným. Na úkony pred orgánmi činnými v trestnom konaní môže prísť v prítomnosti dôvernika/čky.

Ak orgán činný v trestnom konaní alebo súd zistí, že poškodenej osobe hrozí nebezpečenstvo v súvislosti s pobytom obvinenej alebo odsúdenej osoby na slobode, poskytne mu informáciu o tom, že:

- obvinený/á bol/a prepustený/á z väzby alebo z nej ušiel/a;
- odsúdený/á bol/a prepustený/á z výkonu trestu odňatia slobody alebo z neho ušiel/a.

Poškodená osoba už v prípravnom konaní môže požiadať³ prokurátora/ku a v konaní pred súdom súd, aby bola informovaná o týchto skutočnostiach.

Aké má žena zažívajúca násilie povinnosti⁴

Poškodená - svedkyňa je povinná:

- dostaviť sa na predvolanie orgánov činných v trestnom konaní alebo súdu a vypovedať ako svedkyňa (poškodená) o tom, čo jej je známe o trestnom čine (s výnimkou §130 Trestného poriadku – právo odoprieť vypovedať);
- vypovedať pravdu, nič nezamlčať, a musí byť poučená o následkoch krivej výpovede⁵;
- najneskôr na začiatku prvého výsluchu uviesť adresu, na ktorú

sa jej majú doručovať písomnosti, vrátane písomností určených do vlastných rúk, ako aj spôsob doručenia s tým, že ak túto adresu alebo spôsob doručenia zmení, musí túto skutočnosť bez meškania oznámiť príslušnému orgánu.

Ak je dôvodná obava, že svedkyňa (poškodená) alebo jej blízka osoba sú pre uvedenie bydliska svedkyne ohrozené, môže sa svedkyňi povoliť, aby namiesto bydliska uviedla pracovisko alebo inú adresu, na ktorú sa jej môže doručiť predvolanie. Ak je dôvodná obava, že oznámením totožnosti, bydliska, prípadne miesta pobytu svedkyne je ohrozený jej život, zdravie, telesná integrita alebo ak také nebezpečenstvo hrozí jej blízkej osobe, môže sa svedkyňi povoliť, aby neuvádzala údaje o svojej osobe.

Aké má polícia povinnosti a práva

- je povinná na tiesňové volania zakročiť proti násiliu alebo hroziacemu násiliu tak rýchlo, ako je to možné, a to aj opakovane;
- má právo vstúpiť do bytu na žiadosť ženy zažívajúcej násilie aj proti vôli násilného muža; ak ide o nebezpečnú situáciu, alebo ak je dôvodná obava o život a zdravie osoby alebo hrozí závažná škoda a vec neznesie odklad, je polícia oprávnená otvoriť byt;
- je povinná poskytnúť ochranu obeti násilia, ak o to požiada, napr. ak po zákroku odchádza z domácnosti a má strach a požiada o sprevádzanie k príbuzným, na najbližšiu policajnú stanicu, do ubytovania, prípadne požiada o prítomnosť polície kým si zbalí osobné veci;
- každý policajt/ka je povinný/á prijať trestné oznámenie;

³ Písomne, alebo ak vypovedala do zápisnice o trestnom oznámení, alebo do zápisnice o výsluchu svedka/kyne poškodeného/nej.

⁴ Povinnosť svedčiť §127 Trestného poriadku.

⁵ Krivá výpoveď je trestná.

- ak policajt/ka zistí, že je potrebné ho doplniť, doplnenie vykoná vylúchom oznamovateľa/ky alebo vyžiadaním písomných podkladov od oznamovateľa/ky alebo od inej osoby alebo orgánu tak, aby mohol rozhodnúť do 30 dní od prijatia trestného oznámenia;
- policajt/ka vo vyšetrovaní a v skrátrenom vyšetrovaní je povinný/á všetky úkony vykonať v súlade so zákonom a zodpovedá za ich včasné vykonanie;
- pri prvom kontakte s poškodenou osobou je povinný/á poskytnúť jej v písomnej forme informácie o jej právach v trestnom konaní a o organizáciách na pomoc poškodeným vrátane intervenčného centra, vrátane služieb nimi poskytovaných;
- je povinná upovedomiť poškodenú osobu o vydaní rozhodnutia vo veci;
- je povinná informovať obeť násilia o prepustení násilníka zo zadržania, ak o to obeť násilia požiada, a byť súčinná pri doručovaní neodkladného opatrenia o dočasnom zákaze vstupu do domu/ bytu vydaného súdom;
- pri plnení svojich povinností musí policajt/ka dbať na česť, vážnosť a dôstojnosť každého človeka.

Oznamovateľka alebo poškodená má v zmysle Trestného poriadku právo požiadať prokurátora/ku, aby preskúmal/a postup povereného/nej policajta/ky PZ, alebo vyšetrovateľa/ky najneskôr do 30 dní, a výsledok preskúmania im oznámi bez meškania. Oznamovateľka alebo poškodená sa môže na postup policajta/ky sťažovať u jeho/jej priameho nadriadeného.

Prípravné konanie vyšetrovanie, skrátané vyšetrovanie

Začatie trestného stíhania

Pri vyšetrovaní trestných činov postupuje polícia podľa Trestného poriadku (č.301/2005 Z.z.). Vyšetrovanie vedú orgány činné v trestnom konaní (vyšetrovateľ/ka, poverený/á policajt/ka). Na základe podaného oznámenia a predbežného vyšetrovania polícia

rozhodne, či začne trestné stíhanie. O začatí trestného stíhania bude žena upovedomená písomne, formou uznesenia. Polícia vznesie obvinenie voči konkrétnej osobe, pokiaľ výsledky vyšetrovania vedú k podozreniu, že sa dopustila trestného činu. Potom začne polícia podnikať kroky, ktoré súvisia s vyšetrovaním trestného činu.

Úkony trestného konania

Rozsah dokazovania (vyšetrovania a skrátaného vyšetrovania) je daný ustanoveniami Trestného poriadku.

V trestnom konaní treba dokazovať najmä:

- či sa skutok stal;
- či má znaky trestného činu;
- kto tento skutok spáchal a z akých pohnútok;
- závažnosť činu vrátane príčin a podmienok jeho spáchania;
- osobné pomery páchatela v rozsahu potrebnom na určovanie druhu a výmery trestu a uloženie ochranného opatrenia a iného rozhodnutia;
- následok a výšku škody spôsobené trestným činom;
- príjmy z trestnej činnosti a prostriedky na jej spáchanie.

Za dôkaz môže slúžiť všetko, čo môže prispieť na náležité objasnenie veci a čo sa získalo z dôkazných prostriedkov, a to najmä vylúchom obvineného, svedkov, znalcov, posudky a odborné vyjadrenia, previerka výpovede na mieste, rekognícia, rekonštrukcia, vyšetrovací pokus, obhliadka, veci a listiny dôležité pre trestné konanie, oznámenie, informácie získané použitím informačno-technických prostriedkov alebo prostriedkov operatívno pátracej činnosti.

Dôkazy môžu obstarávať aj strany (t.j. aj poškodená žena) na vlastné náklady. Dôkaz získaný nezákonným donútením alebo hrozbou takého donútenia sa nesmie použiť v konaní okrem prípadu, keď sa použije ako dôkaz proti osobe, ktorá také donútenie alebo hrozbu donútenia použila.

Výsluchy poškodenej, svedkov

Po začatí trestného stihania, má žena, ktorá zažíva násilie postavenie svedkyne - poškodenej, od čoho sa odvíjajú aj jej práva v trestnom konaní. Ak voči deťom smerovalo priamo násilie, môžu byť tiež svedkovia - poškodení. Ak sa voči nim manžel alebo partner nesprávval násilne, ale deti videli a/alebo počuli jeho násilné správanie voči žene, môžu mať postavenie svedkov. Aj v jednom aj v druhom prípade môžu byť deti predvolané na výsluch na políciu.

Ak je ako svedok/poškodený vypočúvaná obzvlášť zraniteľná obeť (ktorou je aj žena zažívajúca násilie a jej deti) treba vykonať výsluch ohľaduplne a po obsahovej stránke tak, aby sa výsluch v ďalšom konaní už nemusel opakovať. Výsluch sa vykoná s využitím technických zariadení určených na záznam zvuku a obrazu alebo s využitím technických zariadení určených na prenos a záznam zvuku a obrazu. Ak je ako svedok vypočúvaná obzvlášť zraniteľná obeť o veciach, ktorých oživovanie v pamäti by vzhľadom na jej osobné vlastnosti, vzťah k páchatelovi alebo závislosť od páchatela, povahu a okolnosti spáchania trestného činu mohlo nepriaznivo ovplyvniť jej telesnú integritu alebo duševnú integritu alebo vystaviť ju riziku druhej viktimizácie, k výsluchu sa priberie psychológ alebo znalec, ktorý so zreteľom na predmet výsluchu vypočúvanej osoby prispeje k správne vedeniu výsluchu.

Ak je ako svedok vypočúvaná osoba mladšia ako 18 rokov o veciach, ktorých oživovanie v pamäti by vzhľadom na jej vek, vzťah k osobe, ktorú obeť označila za páchatela, mohlo nepriaznivo ovplyvňovať jej duševný a mravný vývoj alebo vystaviť ju riziku druhej viktimizácie alebo ak ide o trestný čin proti ľudskej dôstojnosti, treba výsluch vykonávať obzvlášť ohľaduplne a po obsahovej stránke tak, aby sa výsluch v ďalšom konaní už nemusel opakovať. K výsluchu sa priberie psychológ alebo znalec, ktorý so zreteľom na predmet výsluchu a stupeň duševného vývoja vypočúvanej osoby prispeje k správne vedeniu výsluchu a zástupca orgánu sociálnoprávnej ochrany detí a sociálnej kurately. Orgán činný v trestnom konaní

môže k výsluchu pribrať aj zákonného zástupcu alebo pedagóga, ak to môže prispieť k správne vykonaniu výsluchu, môže s nimi tiež prekonzultovať spôsob vedenia výsluchu, tak, aby sa zabezpečilo správne vykonanie výsluchu a predišlo sa druhej viktimizácii.

Orgány činné v trestnom konaní by mali urobiť všetko pre to, aby nebolo nutné ženu a deti opätovne vypočuť a aj na súd použiť záznam z jej výsluchu na kameru. V prípade vypočutia ženy po vznesení obvinenia obvinenému, môže byť žena ako svedkyňa poškodená vypočúvaná aj za prítomnosti obhajcu/kyne obvineného, ktorý má právo klásť poškodenej otázky.

Poškodená sa v trestnom konaní môže dať zastupovať splnomocnencom/kyňou. Môže to byť advokát/ka, ale aj poverený/ázástupca/kyňa organizácie na pomoc poškodeným. Na úkony pred orgánmi činnými v trestnom konaní môže prísť v prítomnosti dôvernika/čky a môže žiadať aby bola vypočúvaná za prítomnosti splnomocneného/nej zástupcu/kyne.

Znalecké dokazovanie

V rámci vyšetrovania môže byť nariadené znalecké dokazovanie z odboru psychológie, psychiatrie, alebo z iného lekárskeho odboru. Úlohou znalca/kyne je posúdiť viacero otázok z oblasti duševného stavu obvineného, poškodenej a svedkov, alebo posúdiť zranenia v dôsledku fyzických útokov. Znalecké vyšetrenie môžu absolvovať aj deti. O nariadení znaleckého dokazovania je žena v postavení svedkyne - poškodenej informovaná uznesením. Námietky voči osobe znalca/kyne je možné podať do 3 dní od doručenia uznesenia. Žena má právo vyjadriť sa k obsahu znaleckého posudku, prípadne žiadať o vyhotovenie kontrolného znaleckého posudku, ak nebude so závermi znaleckého posudku súhlasiť. Polícia rozhodne, či návrhu vyhovie.

Konfrontácia⁶

Môže sa stať, že ženu polícia pozve na

⁶ §125 Trestného poriadku č. 301/2005 Z.z.

konfrontáciu. Znamená to, že na výsluchu na polícii bude, okrem vyšetrovateľa/ky, prítomná žena a jej právnik/čka, manžel alebo partner, ktorý je obvinený a jeho obhajca/kyňa. Cieľom konfrontácie je odstrániť rozpory vo výpovediach. Ak s konfrontáciou žena nesúhlasí, resp. má obavy stretnúť sa na polícii so súčasným alebo bývalým manželom/partnerom, môže vykonanie konfrontácie namietat alebo požiadať prokuratúru, aby tento postup polície preskúmala.

V súvislosti s vyšetrowaním trestných činov súvisiacich s domácim násilím sa vzhľadom na povahu uvedených trestných činov konfrontácia nemala vykonávať.

Ukončenie prípravného konania

Ak policajt/ka považuje vyšetrowanie alebo skrátené vyšetrowanie za skončené a jeho výsledky za postačujúce na podanie návrhu na obžalobu alebo na iné rozhodnutie, umožní obvinenému, obhajcovi/kyni, poškodenému/nej, jeho splnomocnencovi/kyni alebo opatrovníkovi/čke, zúčastnenej osobe a jej splnomocnencovi/kyni v primeranej lehote si preštudovať vyšetrowací spis a podať návrhy na doplnenie vyšetrowania.

Po skončení vyšetrowania alebo skráteného vyšetrowania policajt/ka predloží prokurátorovi/ke spis s návrhom na podanie obžaloby alebo na iné rozhodnutie. Trestné vyšetrowanie môže byť aj zastavené napr. z dôvodu, že skutok, pre ktorý sa viedlo, sa nestal, alebo nie je trestným činom ani priestupkom. O zastavení rozhoduje policajt/ka alebo prokurátor/ka uznesením, ktoré doručuje aj poškodenej žene.

Proti rozhodnutiu o zastavení trestného stíhania môže aj poškodená žena podať v lehote do 3 pracovných dní od jeho oznámenia sťažnosť. O sťažnosti spravidla rozhoduje prokurátor/ka.

10 Polícia

B) PRE POLÍCIU

Vzdelávať sa a vedieť

Násilie na ženách a domáce násilie je neprijateľné správanie. Ide o protiprávne konanie, ktoré z hľadiska závažnosti môže napĺňať skutkovú podstatu priestupku alebo trestného činu.

Policajti/ky sa v rámci svojej činnosti stretávajú s rôznymi formami násilia na ženách a domáceho násilia. Často sa jedná o latentnú kriminalitu, o ktorej sa nedozvieme, pretože ju obeť alebo iné osoby z rôznych dôvodov ani neoznámia. Každý prípad násilia na ženách a domáceho násilia je jedinečný a špecifický a vyžaduje si od zasahujúceho/cej policajta/ky odbornosť, jasný postoj k násiliu ako neprijateľnému správaniu, asertivitu a empatiu.

Riešenie prípadov násilia na ženách a domáceho násilia, nie je len v kompetencii Policajného zboru (ďalej PZ), ale aj iných inštitúcií a organizácií. Pri prevencii, ako aj pri riešení násilia na ženách a domáceho násilia, je nevyhnutná spolupráca PZ s inými orgánmi štátnej a verejnej správy a mimovládnyimi organizáciami, ktorých práca, kompetencie a povinnosti sú podrobne popísané v tejto brožúre.

Právny poriadok Slovenskej republiky nepozná definíciu násilia na ženách a domáceho násilia. Podľa čl.3 písm.b)

Dohovoru Rady Európy o predchádzaní násilia na ženách a domácejmu násiliu a o boji proti nemu¹ pojmom domáce násilie sa rozumejú všetky činy telesného, sexuálneho, duševného a ekonomického násilia, ktoré sa vyskytujú v rámci rodiny alebo domácej jednotky alebo medzi bývalými alebo súčasnými manželmi alebo partnermi či už páchatel má, alebo v minulosti mal s obeťou spoločný pobyt.

V súvislosti s vyššie uvedeným len ten policajt/ka môže správne posúdiť či sa jedná alebo nejedná o násilie na ženách a domáce násilie, ktorý/á vie vyhodnotiť jeho formy a vzorce, závažnosť (intenzitu), opakovanosť (frekvenciu), dlhodobosť, riziká a hroziace nebezpečenstvo, ktorý/á pozná mýty, formy a vzorce násilia, dynamiku násilia, rizikové faktory násilia.

Policajný zbor SR má vytvorený systém nariadení, opatrení a metodík, ktoré usmerňujú postup policajta/ky tak, aby vedel/a danú situáciu správne vyhodnotiť a riešiť ju:

- **Metodika postupu polície v prípadoch domáceho násilia;**
- **Rozkaz prezidenta PZ, ktorým sa upravuje postup príslušníkov PZ pri vykázaní osoby zo spoločného obydlia;**

¹ Dohovor Rady Európy o predchádzaní násilia na ženách a domácejmu násiliu a o boji proti nemu, Rada Európy, 2011

Pracovať profesionálne

Poznanie skutočných príčin násilia² a mýtov a faktov o násilí na ženách a domácom násilí³ nám umožňuje nevŕšať ich do našej práce, vyjadriť jasný a odmietavý postoj k akémukoľvek násilíu.

Uvedomenie si toho ako to mám ja

Je potrebné si uvedomovať, čo sa deje s nami, keď prichádzame do kontaktu s obeťou, prípadne páchatelom násilia na ženách a domáceho násilia:

- Každý policajt/ka má svoj súkromný život, postavenie v rodine, históriu z detstva. Každý/á z nás si nesieme v sebe vzorce správania z rodiny.
- Každý človek má v sebe určitý stupeň agresie.
- Každý/á z nás žije v nejakom partnerskom zväzku.
- Každý/á z nás má nastavený hodnotový rebríček.

Uvedomiť si ako to mám ja, ako mám ja v sebe nastavené hodnotovo a postojovo a skúsiť to prekonať v kontakte s obeťou alebo násilníkom, nám pomôže.

Polícia má pri riešení násilia na ženách a domáceho násilia mimoriadne dôležitú úlohu, pretože je prakticky jedinou inštitúciou, ktorá je pripravená zasiahnuť v prípade potreby na celom území krajiny, 24 hodín denne a vyvodzovať zodpovednosť voči páchatelom násilia.

Ženy zažívajúce násilie sa často krát snažia dlhý čas riešiť situáciu samy. Políciu privolávajú až vtedy, keď sa násilie vystupňuje, sú v ohrození života a zdravia, po útoku a majú strach o zdravie a život seba a svojich detí.

Nedostatočné informácie a absencia dôvery môžu ženám brániť v tom, aby sa so žiadosťou o pomoc obrátili na políciu. Pre ženy zažívajúce násilie je vymanenie sa z manželstva alebo vzťahu, v ktorom zažívajú násilie, veľmi ťažkým krokom, napríklad z dôvodu finančnej závislosti, tlaku rodiny a okolia, strachu z ďalšieho násilia, strachu o život a zdravie (odchod so sebou vždy nesie potenciálne riziko ohrozenia života ženy a/alebo detí).

Ak žena zavolá v situácii ohrozenia na pomoc políciu, chce najmä to, aby násilie skončilo.

Čo ženy od polície očakávajú:

- že policajt/ka bude pracovať profesionálne;
- že jej policajt/ka bude veriť a brať vážne to, čo žena o násilí hovorí;
- že policajt/ka pochopí jej situáciu a bude s ňou zaobchádzať slušne a s rešpektom;
- že jej policajt/ka poskytne informácie o jej právach;
- že policajt/ka dá násilníkovi jasne najavo protiprávnosť jeho konania;
- že policajt/ka vykonaná kroky, ktoré budú viesť k bezpečiu a ochrane a zastaveniu násilia;
- že ju policajt/ka ubezpečí, že v prípade ďalšieho ohrozenia môže políciu opäť zavolať;
- že v prípade zadržania násilníka bude informovaná o dĺžke zadržania a o prepustení násilníka.

Vytvárať dôveru, informovať o právach

Mnohé ženy zažívajúce násilie nemajú informácie o svojich právach. Polícia je povinná pri prvom kontakte poskytnúť poškodenej v písomnej forme informácie o jej právach v trestnom konaní a o pomáhajúcich organizáciách.

² Pozri kapitolu 01 O násilí na ženách

³ Pozri kapitolu 02 Mýty a fakty

Dôležité je ženu informovať, že má právo:

- nebyť diskriminovaná;
- dozvedieť sa identifikačné číslo policajta;
- odmietnuť podať vysvetlenia týkajúce sa blízkej osoby;
- udeliť alebo odoprieť súhlas s trestným stíhaním blízkej osoby a právo vziať súhlas späť;
- v súvislosti s trestným konaním byť informovaná o podanom trestnom oznámení do 30 dní od jeho podania; nahliadať do spisu; preštudovať si spis po skončení vyšetrovania; predkladať dôkazy; nechať sa zastupovať splnomocneným/nou zástupcom/kyňou poškodeného, byť informovaná o prepustení zadržaného zo zadržania.

Poznať formy a vzorce násila

Násilie na ženách a domáce násilie má rôzne formy⁴, najčastejšie sa vyskytuje vo forme fyzického, psychického, sexuálneho, ekonomického násilia alebo prenasledovania, kde každá z foriem sa prejavuje mnohorakým spôsobom a môže byť rôznej intenzity.

Na rozpoznanie násilia je dôležité poznať vzorce násilia⁵:

- žiarlivé, kontrolujúce správanie a izolácia;
- udržiavanie hrôzy a teroru;
- urážky, ponižovanie a očierňovanie;
- uplatňovanie absolútnej kontroly;
- obviňovanie z násilia a ospravedlňovanie násilného správania;
- vyčerpávanie a vynucovanie triviálnych činností;
- príležitostné láskavosti
- skreslené vnímanie seba a reality na strane ženy.

K násiliu na ženách a domácejmu násiliu dochádza medzi osobami, ktoré sú si blízke. K násiliu na ženách dochádza v manželskom alebo partnerskom vzťahu (bez ohľadu na to, či žijú alebo nežijú v spoločnej domácnosti⁶), zo strany súčasných alebo bývalých manželov/

partnerov (často aj v homosexuálnych vzťahoch). K domácejmu násiliu dochádza aj v rámci iných blízkych vzťahov (zneužívanie a zanedbávanie detí, násilie voči seniorom, násilie založené na "cti", nútené sobáša a pod.).

Cieľom násilia na ženách je získať nad ženou absolútnu moc a kontrolu. Násilný vzťah nie je založený na partnerstve, rovnosti a rešpekte, ale na nerovnosti, nerešpekte a vynucovaní si poslušnosti prostredníctvom násilného správania.

Násilie na ženách je dlhodobé, opakujúce sa, s tendenciou sa stupňovať, s účelom obeť ovládnuť, vyčerpávať a kontrolovať.

Násilie nie je hádka, nie je to konflikt v partnerstve či vzťahu, nie sú to manželské nezhody, ani ťažká rozchodová kríza.

Násilný vzťah je vzťah asymetrický, kde asymetrické, nerovnomerné postavenie partnerov v ňom je dlhodobé, trvalé a nemenné!

Žena nie je zodpovedná za násilné správanie partnera/manžela, nemá nad ním žiadnu kontrolu. Práve naopak, absolútnu moc a kontrolu má muž, ktorý sa správa násilne. Násilný muž rozhoduje o tom, kedy, ku komu, kde a ako sa bude násilne správať. Preto je dôležité zameriavať sa na stratégie násilného správania páchatelov a vyvodzovať voči nim zodpovednosť.

Odhad nebezpečenstva a intervencia polície

Poznať a odhaliť rizikové faktory

Rizikové faktory⁷ môžeme identifikovať na základe dotazníka týkajúceho sa odhadu nebezpečenstva, ktorý nás vedie k tomu, aby sme sa na ne

⁴ Pozri kapitolu 03 Ako rozpoznať násilie

⁵ tamtiež

⁶ K násiliu dochádza aj vo vzťahoch mladých ľudí, ktorí spolu randia, z angl. Dating violence

⁷ Pozri kapitolu 04 Ako rozpoznať mieru ohrozenia ženy a/alebo detí násilím

konkrétne pýtali. Odpovede ženy vždy zaznamenávajú a vyhodnocujú. Pomôže vám to odhadnúť stupeň hroziaceho nebezpečenstva. Nástroje na odhad nebezpečenstva však nie sú presné v predvídaní nebezpečenstva, preto ich používajte obozretne. Kľúčovú úlohu zohráva kvalita a hĺbka zhromaždených informácií. Odhad nebezpečenstva značne závisí od zručnosti a skúseností, ktoré máte k dispozícii na to, aby ste urobili informované rozhodnutie o pravdepodobnosti nebezpečenstva.⁸

Podrobný a komplexný odhad nebezpečenstva môžete urobiť iba vtedy, ak:

- ho robíte spoločne so ženou;
- ak prebehne dôkladný proces zhromažďovania informácií o povahe a rozsahu násillia a kontroly, ktoré sú vo vzťahu prítomné, preskúmame minulé i súčasné skúsenosti ženy týkajúce sa vyhrážok zabitím a vážnych zranení;
- je založený na poznatkoch o čo najprecíznejších a najvýpovednejších rizikových faktoroch;
- je výsledkom kvalitného vedenia rozhovoru a kvalitných techník na získavanie informácií;
- podložený odbornými poznatkami a náležitým vzdelávaním a tréningom v oblasti posudzovania nebezpečenstva.

Odhad nebezpečenstva založený na predsudkoch, stereotypoch, mylných presvedčeniach, nedostatočných poznatkoch a nespoľahlivých informáciách bude viesť k ohrozeniu ženy a/alebo jej detí.⁹

Cieľom odhadu nebezpečenstva je:

- zorientovať sa a identifikovať rizikové faktory na strane muža, ktorý sa správa násillne, ktoré predstavujú pre ženu ohrozenie a môžu viesť k vystupňovaniu násillia, k závažným zraneniam alebo zabitiu ženy a/alebo detí;
- pomôcť žene identifikovať a porozumieť povahe

nebezpečenstva, ktoré jej a/alebo deťom hrozí;

- pomôcť nám identifikovať najvhodnejšie intervencie v konkrétnom prípade, ktoré neohrozia ženu a jej deti, ale naopak budú viesť k zvýšeniu ich bezpečia.

Zásady a odporúčania

Vypočúvajte obeť a násillníka oddelene.

Uvedomte si, že obeť môže byť v šoku z prežitého násillia, potrebuje čas na upokojenie, ošetrovanie.

Prvotné otázky v rámci podania trestného oznámenia a okolnosti prípadu smerujte iba k zisteniu základných informácií a k uskutočneniu zákonom nariadených úkonov a opatrení, potrebných k zaisteniu stôp, osoby, vyhláseniu pátrania, zisteniu či sa stal skutok a kto a ako sa toho dopustil.

Vhodné je vypočuť obeť detailne vtedy, keď je v dobrom psychickom stave, kedy nehrozí, že by výpoveď dodatočne upravovala.

Zisťujte poranenia, pýtajte sa na ne; môžu, ale aj nemusia byť viditeľné voľným okom, pričom obeť v šoku nemusí vnímať bolesť.

Nezľahčujte zranenia ani psychické rozpoloženie obeť.

Zabezpečte lekárske ošetrovanie, dbajte o to, aby lekár zaznačil do správy všetky poranenia; ak je to možné, so súhlasom obeť vyhotovte fotodokumentáciu.

Vysvetlite obeť ďalší policajný postup a ubezpečte ju, že sa jej polícia snaží pomôcť.

Eliminujte akýkoľvek ďalší vplyv násillníka na obeť.

⁸ WAVE, De Montfort University, Coordinated Action Against Domestic Abuse (CAADA), PROTECT II - Rozvíjanie kapacít v oblasti odhadu nebezpečenstva a manažmentu bezpečia na ochranu žien ohrozených zvlášť závažnými formami násillia, Viedeň 2012, dostupné na http://files.wave-network.org/trainingmanuals/PROTECTII_Risk_Assessment_and_Safety_2012_Slovak.pdf

⁹ tamtiež

Vykonajte kroky k zaisteniu stôp, zisteniu okolností prípadu, ak je to potrebné aj zadržanie podozrivej osoby, zisťujte svedkov násilia.

Po zásahu nenechávajte obeť (ženu a/ alebo deti) v byte spolu s násilníkom, ak naďalej hrozí ďalšie nebezpečenstvo, zvažujte vykávanie z obydľia, prípadne zadržanie podozrivého.

Informujte ženu o možnosti podania trestného oznámenia, neodkladného opatrenia na súd.

Dbajte na svoju bezpečnosť, ako aj bezpečnosť obeť.

Nepodceňujte, ak obeť hovorí, že násilník má zbraň, je psychicky chorý, drogový, alkoholový a inak závislý alebo v minulosti bol, užíva lieky, že sa vyhrážal samovraždou, prípadne ublížením na zdraví jej alebo deťom, že v poslednom období stupňuje svoje správanie a agresiu, mení formy, ubližuje zvieratám alebo ľuďom v okolí, že zmenil správanie hlavne po poslednom odchode.

Zisťujete históriu odchodov ženy/ obeť z domácnosti a následné reakcie násilníka (prenasledovanie, kontrola sms správami, emailom, cez známych, na pracovisku, v škole detí a pod.).

Zisťujte povolanie násilníka (vojak, policajt, poľovník)!

Aj keď ide o opakovaný zásah v domácnosti, nepodceňujte ho, každé oznámenie berte vážne.

Nespochybňujte, neznevažujte, nezosmiešňujte obeť, nevyvracajte jej tvrdenia a nesnažte sa ju presvedčiť o opaku.

Neobviňujte ženu zo situácie násilia, neradte, nesľubujte neuskutočniteľné, neprikazujte.

Uvedomte si a majte pod kontrolou aj svoju neverbálnu komunikáciu (postoj, výraz tváre, gestikuláciu a paraverbálnu komunikáciu, tón hlasu).

Všímajte si v rozhovore výzor a reakcie obeť (vágnosť prejavu, málo detailov, pamäťové nepresnosti, bagatelizácia, sebaobviňovanie - zaznamenajte ich).

Budte citlivý/á pri informáciách týkajúcich sa intímneho života, nenaliehajte, ak žena o nich nechce hneď hovoriť.

Možnosti zamedzenia páchania ďalšieho násilia

V prípade, ak vyhodnotíte nižší stupeň nebezpečenstva:

- poučte ženu o jej právach a možnostiach;
- vytvorte priestor na dôverné odovzdanie informácií;
- informujte ženu o možnosti podať trestné oznámenie.

V prípade, ak vyhodnotíte vysoký stupeň nebezpečenstva:

- Vykážte násilnú osobu zo spoločného obydľia - tento postup policajta/ky nie je viazaný na posúdenie veci ako priestupku alebo trestného činu. Policajt/ka dôvody vykávania zo spoločného obydľia zisťuje obligatórne.
- Zadržte podozrivého podľa § 85 Trestného poriadku, ak je tu niektorý z dôvodov väzby podľa § 71 Trestného poriadku a následné začatie trestného konania, dokazovania, vnesenie obvinenia, prepustenie/ neprepustenie zadržaného, prípadne spracovanie návrhu na vzatie obvineného do väzby.

Protiprávnosť konania násilníka môže byť posudzovaná ako:

- priestupok;
- trestný čin, prečin alebo zločin
a vedie sa skrátene vyšetrovanie
alebo vyšetrovanie, kde v oboch
prípadoch môže byť obvinený
stíhaný väzobne alebo na slobode.

Intervencia polície proti násiliu ako takému, ako aj proti násiliu na ženách v rodine, je veľmi dôležitá. Účinný zásah polície načas zastaví páchanie násilia a keď sa použijú účinné opatrenia, ponúka šancu prerušiť bludný kruh násilia. Zásahy proti násiliu v rodine môžu byť pre policajtov a policajtky veľmi ťažké a frustrujúce. Často ich treba viackrát opakovať, vtedy sa môže stať, že hroziace nebezpečenstvo policajt/ka podcení. V prípade násilia na ženách treba každý zásah brať vážne a na násilie zakaždým adekvátne reagovať. Na druhej strane v žiadnom prípade nepodceňujte aj nebezpečenstvo, ktoré hrozí pri týchto zákrokoch policajtom/kám samotným.

11

Okresný úrad - priestupkové oddelenie

Čo je to priestupok proti občianskemu spolunažívaniu?

Priestupkami¹ sa zaoberajú príslušné správne orgány podľa pôsobnosti. V prípadoch násilia na ženách sa najčastejšie jedná o priestupky proti občianskemu spolunažívaniu def. §49 zákon SNR č.372/1990 Zb. o priestupkoch v znení neskorších predpisov.

Priestupok objasňujú orgány Policajného zboru, to znamená, že vykonávajú prvotné vyšetrovanie, vypočúvanie, skúmanie skutkového stavu, zisťovanie svedkov a zaobstarávanie dôkazov. Samotné rozhodovanie o priestupku proti občianskemu spolunažívaniu vykonávajú obvodné úrady, resp. ich priestupkové oddelenia.

Ako prebieha konanie na priestupkovom oddelení

V prípade, ak je dostatočne jasný a zrejmý skutkový stav (napr. páchateľ sa priznal, svedkovia ho usvedčili), správny organ môže rozhodnúť v tzv. rozkaznom konaní. Toto rozkazné konanie predstavuje akúsi formu "skráteneho, urýchleného rozhodovania".

Ak je potrebné odstrániť nejasnosti, napr. svedecké výpovede si odporujú, páchateľ spáchanie skutku poprel, prípadne je potrebné zistiť ďalších svedkov, správny orgán vytýči termín ústneho pojednávania o priestupku. Na toto pojednávanie si predvolá všetky potrebné osoby, spravidla obvineného z priestupku, poškodenú, svedkov či svedkyne.

Ak správny orgán rozhodne, že došlo k spáchaniu priestupku proti občianskemu spolunažívaniu, obvinenému zväčša uloží finančnú sankciu.

Ak si to dotknutá žena nepraje, nie je nutné, aby bola vypočúvaná, resp. prítomná pri výsluchu páchateľa. Rovnako deti zo spoločného zväzku nemusia vypovedať v prítomnosti obvineného z priestupku, ak sa ho boja, resp. si to neprajú. Obvinený z priestupku ma však procesné právo nahliadať do spisového materiálu a teda výpovede ženy a deti sa mu dodatočne musia poskytnúť na nahliadnutie.

Žena, ku ktorej sa jej manžel alebo partner správal násilne, je spravidla oznamovateľkou skutku. Oznamovateľka nie je účastníčkou konania. V konaní má procesné postavenie svedkyne. To znamená, že sa jej výsledok konania neoznamuje a ani sa jej nedoručuje rozhodnutie správneho orgánu o priestupku. Ma však možnosť požiadať písomne správny orgán o informáciu o výsledku konania.

Pri priestupkoch, ktoré možno prejednať len na návrh, vrátane priestupkov proti občianskemu spolunažívaniu, sa môže navrhovateľ/ka odvolať len proti tej časti rozhodnutia, ktorá sa týka vyslovenia viny obvineného z priestupku alebo povinnosti navrhovateľa/ky uhradiť trovy konania; môže sa tiež odvolať proti rozhodnutiu o zastavení konania. Poškodený/á sa môže odvolať vo veci náhrady škody.

¹ Zdroj: <http://www.minv.sk/?priestupky> a Zákon SNR č. 372/1990 Zb. o priestupkoch v znení neskorších predpisov

Žena, ktorá je oznamovateľkou priestupku, nie je spravidla účastníčkou konania. Rozhodnutie o priestupku sa jej preto spravidla nedoručuje, môže však požiadať písomne správny orgán o informáciu o výsledku konania.

12 Prokuratúra

O prokuratúre

Prokuratúra¹ chráni práva a zákonom chránené záujmy fyzických osôb, právnických osôb a štátu. Prokuratúra je v rozsahu svojej pôsobnosti povinná vo verejnom záujme vykonať opatrenia na predchádzanie porušeniu zákonnosti, na zistenie a odstránenie porušenia zákonnosti, na obnovu porušených práv a vyvodenie zodpovednosti za ich porušenie. Pri výkone svojej pôsobnosti je prokuratúra povinná využívať všetky zákonné prostriedky tak, aby sa bez akýchkoľvek vplyvov zabezpečila dôsledná, účinná a rýchla ochrana práv a zákonom chránených záujmov fyzických osôb, právnických osôb a štátu.

Čo robí prokuratúra?

Násilie na ženách je trestný čin a činnosť prokuratúry spočíva v týchto prípadoch najmä v tom, že:

- V prípade akútneho útoku, opakovaného násillia zo strany manžela alebo partnera môže žena oznámiť tieto skutočnosti ústne alebo písomne aj na prokuratúre.
- Prokuratúra následne jej podnet postúpi na vybavenie príslušnému útvaru Policajného zboru a písomne o tom oznamovateľa/ku upovedomí.
- V rámci trestného vyšetrovania, ktoré sa vedie pred policajtom alebo vyšetrovateľom, prokurátor alebo prokurátorka vykonáva dozor nad dodržiavaním zákonnosti vedeného vyšetrovania.
- Prokurátor/ka rozhoduje o sťažnostiach podaných proti rozhodnutiam policajta alebo vyšetrovateľa, rozhoduje o podnetoch na preskúmanie zákonnosti postupu policajta alebo vyšetrovateľa. V prípadoch, ak je

vedené skrátené vyšetrovanie, aj prokuratúra môže rozhodnúť napr. o zastavení trestného konania a pod.

- V rámci prípravného konania poškodená osoba môže požiadať prokuratúru o zasielanie informácie, že obvinený bol prepustený z väzby alebo z nej ušiel, odsúdený bol prepustený z výkonu trestu odňatia slobody alebo z neho ušiel.
- Ak výsledky vyšetrovania alebo skráteného vyšetrovania dostatočne odôvodňujú postavenie obvineného pred súd, prokurátor alebo prokurátorka podá na príslušný súd obžalobu. O podaní obžaloby upovedomí okrem iných aj poškodenú.²
- Proti rozhodnutiu prokurátora či prokurátorky okresnej prokuratúry je možné podať podnet na preskúmanie zákonnosti jeho/jej rozhodnutia na krajskú prokuratúru. Proti rozhodnutiu krajskej prokuratúry je možné podať podnet na generálnu prokuratúru.
- Prokuratúra môže zrušiť rozhodnutie policajta alebo vyšetrovateľa, pričom ten je právnym názorom prokuratúry viazaný. Vyššia prokuratúra môže zrušiť rozhodnutie nižšej prokuratúry.
- Prokurátor/ka môže byť účastníkom aj iných ako trestných konaní, napr. konaní o úpravu práv a povinností k maloletým deťom a môže podávať aj návrh na začatie konaní, ktoré možno začať bez návrhu, t.j. aj konaní týkajúcich sa maloletých detí.³
- Generálny prokurátor SR môže na základe podnetu účastníka konania alebo osoby dotknutej rozhodnutím súdu podať dovolanie súdu aj v konaní o úpravu práv a povinností k maloletým deťom. Bližšie podmienky stanovuje §78 a nasl. Civilného mimosporového poriadku.

¹ Zákon č.153/2001 Z.z. o prokuratúre

² §234 Trestného poriadku

³ §13 Civilného mimosporového poriadku

Prokurátor alebo prokurátorka vykonáva dozor nad dodržiavaním zákonnosti vedeného trestného vyšetrovania. Poškodená môže požiadať prokuratúru o preskúmanie postupu vyšetrovateľa, o zaslanie informácie o prepustení obvineného z väzby, či odsúdeného z výkonu trestu odňatia slobody.

13 Súdny

Kedy sa obrátiť na súd?

Na príslušnom súde je možné podať návrhy vo veciach rozvodu manželstva, úpravy práv a povinností k maloletým deťom (zverenie detí do osobnej starostlivosti jedného z rodičov alebo do striedavej starostlivosti oboch rodičov či inej osoby, výživného na deti, úpravy

styku s maloletými deťmi), vysporiadania majetku, nariadenia neodkladného opatrenia, ktorým súd napr. zakáže násilnej osobe vstup do bytu, na pracovisko, zakáže jej priblížiť sa, telefonovať či inak kontaktovať poškodenú osobu, či ju vylúčiť z užívania bytu a iné.

Neodkladné opatrenie

Pred začatím samotného konania, počas neho a po jeho skončení môže súd na návrh nariadiť neodkladné opatrenie¹, ak je potrebné bezodkladne upraviť pomery alebo ak je obava, že exekúcia bude ohrozená. Súd môže rozhodnúť, že neodkladné opatrenie bude trvať len určitý čas.

Čo môže súd neodkladným opatrením nariadiť²

Neodkladným opatrením môže na návrh súd strane sporu (aj násilnému mužovi) okrem iného uložiť, aby :

- nenakladala s určitými vecami alebo právami;
- niečo vykonala, niečoho sa zdržala alebo niečo znášala;
- nevstupovala dočasne do domu alebo bytu, v ktorom býva osoba, vo vzťahu ku ktorej je dôvodne podozrivá z násillia;
- nevstupovala alebo iba obmedzene vstupovala do domu alebo bytu, na pracovisko alebo na iné miesto, kde býva, zdržiava sa, alebo ktoré pravidelne navštevuje osoba, ktorej telesnú integritu alebo duševnú integritu svojím konaním ohrozuje;
- písomne, telefonicky, elektronickou komunikáciou alebo inými prostriedkami úplne alebo čiastočne nekontaktovala osobu, ktorej telesná integrita alebo duševná integrita môže byť takým konaním ohrozená;
- sa na určenú vzdialenosť nepribližovala alebo iba obmedzene približovala k osobe, ktorej telesná integrita alebo duševná integrita môže byť jej konaním ohrozená.

O týchto neodkladných opatreniach súd **rozhodne v lehote do 30 dní od doručenia návrhu**, okrem neodkladného opatrenia na dočasný zákaz vstupu do domu bytu, v ktorom býva osoba, vo vzťahu ku ktorej je dôvodne podozrivý z násillia, o ktorom **rozhodne do 24 hodín od doručenia návrhu**. Súd môže rozhodnúť, že neodkladné opatrenie bude trvať len určitý čas.

¹ § 324 a nasl. Civilného sporového poriadku a § 360 Civilného mimosporového poriadku

² § 325 ods. 2 Civilného sporového poriadku, §§ 365 - 368 Civilného mimosporového poriadku

Neodkladným opatrením môže súd rozhodnúť aj bez návrhu aj vo veciach starostlivosti o maloletých:

- ak sa ocitne maloletý bez akejkoľvek starostlivosti alebo ak je jeho život, zdravie a priaznivý vývoj vážne ohrozený alebo narušený, súd neodkladným opatrením nariadi, aby bol maloletý dočasne zverený do starostlivosti fyzickej osoby alebo právnickej osoby, ktorú v uznesení určí **(rozhodne tak do 24 hod od doručenia návrhu)**;
- neodkladným opatrením môže súd nariadiť platiť výživné v nevyhnutnej miere;
- neodkladným opatrením môže súd nariadiť, aby ten, kto má maloletého pri sebe, maloletého odovzdal do starostlivosti toho, koho označí súd, alebo do striedavej osobnej starostlivosti (o tomto návrhu **rozhodne do 7 dní od doručenia návrhu**).

Čo musí návrh na neodkladné opatrenie obsahovať³

- návrh na vydanie neodkladného opatrenia sa podáva písomne na príslušný súd (spravidla sa jedná o okresný súd v mieste bydliska žalovaného, či v mieste bydliska maloletých detí);
- uvedenie strán sporu (meno a priezvisko, adresu trvalého pobytu alebo pobytu, dátum narodenia alebo iný identifikačný údaj navrhovateľky a žalovanej strany);
- pravdivé a úplné opísanie rozhodujúcich skutočností odôvodňujúcich potrebu neodkladnej úpravy pomerov alebo obavu, že exekúcia bude ohrozená;
- opísanie skutočností hodnoverne osvedčujúcich dôvodnosť a trvanie nároku, ktorému sa má poskytnúť ochrana a musí byť z neho zrejmé, akého neodkladného opatrenia sa navrhovateľ domáha;

- akého neodkladného opatrenia sa navrhovateľka domáha a ako navrhuje, aby súd rozhodol;
- k návrhu musí navrhovateľka pripojiť listiny, na ktoré sa v návrhu odvoláva v počte rovnopisov pre každú zo sporových strán a súd, môžu to byť napr. lekárske správy, psychologické správy, uznesenia z polície, potvrdenie o podaní trestného oznámenia a pod.;
- niektoré konania o nariadení neodkladných opatrení sú spoplatnené súdnym poplatkom; ak navrhovateľka žiada, aby ju súd oslobodil od platenia súdneho poplatku, tak to uvedie už v návrhu a priloží k nemu vyplnené tlačivo o pomeroch účastníka konania, ktoré je dostupné na internetovej stránke ministerstva spravodlivosti.

Postup súdu pri rozhodovaní o neodkladnom opatrení

Ak nebude návrh na neodkladné opatrenie spĺňať zákonom dané náležitosti, alebo bude nezrozumiteľný alebo neurčitý, napr. nebude jasné, čoho sa navrhovateľka domáha, súd takýto návrh odmietne.

Súd môže rozhodnúť o návrhu na nariadenie neodkladného opatrenia aj bez výsluchu a vyjadrenia strán a bez nariadenia pojednávania.

Súd rozhoduje o nariadení neodkladného opatrenia uznesením, ktoré doručuje stranám sporu spoločne s návrhom na nariadenie neodkladného opatrenia. Uznesenie súd odošle najneskôr do troch dní od jeho vyhotovenia.

Vo väčšine prípadov je neodkladné opatrenie vykonateľné jeho doručením, to znamená, že odvtedy sú povinné osoby ho dodržiavať. Neodkladné opatrenie ohľadne dočasného zákazu vstupu do bytu, či domu, či ochrany a starostlivosti o maloleté deti je vykonateľné jeho vyhlásením; ak sa nevyhlasuje, je vykonateľné, len čo bolo vyhotovené.

³ § 326 Civilného sporového poriadku

Proti právoplatnému rozhodnutiu súdu o neodkladnom opatrení je možné sa **odvolať do 15 dní od doručenia rozhodnutia súdu**, o odvolaní rozhoduje krajský súd.

15

Súkromnoprávne súdne spory

Súdy rozhodujú rôzne súkromnoprávne spory a iné právne veci týkajúce sa najmä rodinných vzťahov (rozvod manželstva, zverenie detí do osobnej starostlivosti, výživné, úprava styku a podobne) a vysporiadanie majetku nadobudnutého počas manželstva, vylúčenie z užívania bytu a pod. Postup súdu a strán sporu či účastníkov alebo účastníčok konania upravuje Civilný sporový poriadok, zákon č.160/2015 Zb. (ďalej len CSP) a Civilný mimosporový poriadok, zákon č. 161/2015 (ďalej len CMP), v ktorých je možné dozvedieť sa viac o neodkladných opatreniach, priebehu konania na súde, náležitostiach žaloby či návrhu na začatie konania, o možnostiach odvolania a iných dôležitých informáciách. Civilný mimosporový poriadok pritom upravuje podrobnosti okrem iného aj o konaniach týkajúcich sa starostlivosti o maloleté deti.

Postup súdu po začatí konania v súdnych sporoch a iných právnych veciach ⁴

Konanie na súde sa začína podaním žaloby, či návrhu (v mimosporových

Žaloba alebo návrh musia obsahovať označenie strán sporu alebo účastníkov konania (meno, priezvisko, adresu trvalého pobytu alebo pobytu, dátum narodenia), pravdivé a úplné opísanie rozhodujúcich skutočností, označenie dôkazov na ich preukázanie a žalobný návrh alebo čoho sa navrhovateľ domáha.

veciach podľa CMP) alebo návrhu na vydanie neodkladného opatrenia. K žalobe alebo návrhu sa pripoja dôkazy, napr. listiny preukazujúce tvrdené skutočnosti. Žaloba alebo návrh musia byť podané v potrebnom počte rovnopisov aj s prílohami. Príslušnosť súdov sa dá zistiť na <https://www.justice.gov.sk/Stranky/Sudy/Sudy/SudPrislusnost.aspx>.

Po doručení žaloby alebo návrhu súd začne konanie. V niektorých veciach, napr. starostlivosti o maloletých, môže súd začať konanie aj bez návrhu. Sú postupuje v konaní tak, aby sa mohlo rozhodnúť rýchlo a hospodárne, spravidla na jedinom pojednávaní. Sú môže pred prvým pojednávaním nariadiť aj predbežné prejednanie sporu, na ktorom sa okrem iného môže pokúsiť o vyriešenie sporu súdnym zmierom a tiež môže vyjadriť svoj predbežný právny názor na vec. Následne vo veci spravidla nariadi pojednávanie, na ktoré predvolá strany sporu či účastníkov konania. Ak je strana zastúpená zástupcom na celé konanie, súd na pojednávanie spravidla predvolá len zástupcu; stranu súd predvolá, ak je nevyhnutné vykonať jej výsluch. Pojednávanie nemusí súd nariaďovať okrem iného aj v prípade ak s tým strany sporu súhlasia. V niektorom type súdnych sporov, napr. pri vysporiadaní majetku, môže súd strane sporu uložiť, aby v určitej lehote označila a predložila všetky dôkazy, o ktoré opiera svoje tvrdenia; na dôkazy

Súd na pojednávaní vykonáva rôzne dôkazy, ako sú najmä výsluchy strán sporu či účastníkov konania, výsluchy svedkov/svedkýň, oboznámením sa listinami, nariadením znaleckého dokazovania a podobne. Nariadiť znalecké dokazovanie môže súd, ktorý určí znalca alebo znalkyňu, aj účastník konania alebo strana sporu však môžu v konaní predložiť tzv. súkromný znalecký posudok⁵. V konaniach týkajúcich sa starostlivosti o maloletých môže súd vykonávať aj dôkazy, ktoré účastníci konania nenavrhlí.

⁴ § 156 a nasl. Civilného sporového poriadku a § 23 Civilného mimosporového poriadku

⁵ § 209 Civilného sporového poriadku

predložené po lehote už súd nemusí prihliadať (tzv. sudcovská koncentrácia konania podľa ust. § 153 CSP). Keď súd dospeje k rozhodnutiu, verejne ho vyhlási na pojednávaní a potom ho aj písomne vyhotoví a odošle v lehote do 30 dní od jeho vyhlásenia stranám sporu či účastníkom konania. Ak niektorá zo strán nesúhlasí s rozhodnutím súdu, môže sa voči nemu odvolať, a to v lehote do 15-tich dní od prevzatia rozhodnutia. O odvolaní bude rozhodovať nadriadený súd, spravidla sa bude jednať o krajský súd.

Niektoré konania sú spoplatnené súdnym poplatkom. Súdny poplatok sa zvyčajne platí vo forme e-kolkov nalepených na rovnopis návrhu, môžete ho zaplatiť aj na výzvu súdu a to aj bankovým prevodom. Ak žena nemá dostatok finančných prostriedkov na zaplatenie súdneho poplatku, môže súd požiadať o oslobodenie od platenia súdnych poplatkov formou žiadosti o oslobodenie od súdnych poplatkov. Za týmto účelom predloží súdu vyplnené tlačivo dostupné na <https://www.justice.gov.sk/Formulare/Stranky/Oslobodenie-od-sudnych-poplatkov.aspx>

Informácie o výške súdnych poplatkov sú dostupné v zákone č. 71/1992 Zb. s

Trestno-právne súdne konania

Násilie na ženách a deťoch je trestný čin. Na to, aby bola osoba, ktorá sa tohto násillia dopúšťa potrestaná, musí prebehnúť riadne vyšetrovanie, v priebehu ktorého polícia vznesie voči násilnej osobe obvinenie. Potom prokuratúra podá na súd obžalobu. Po podaní obžaloby sa vec spravidla presunie na súd. Súd obžalobu podanú na súde preskúma alebo predbežne prejedná a následne nariadi vo veci hlavné pojednávanie, počas ktorého vykonáva dokazovanie. Na záver súd obžalovaného buď odsúdi a uloží mu trest, alebo ho oslobodí spod obžaloby, t.j. zbaví ho viny. Celé trestné konanie od podania trestného oznámenia až po odsúdenie alebo oslobodenie môže trvať aj niekoľko rokov.

Konanie pred súdom⁶

Ak súd má za to, že sú splnené zákonné podmienky, nariadi vo veci hlavné pojednávanie. Na hlavné pojednávanie súd predvoláva resp. o jeho termíne upovedomuje aj poškodenú resp. jej splnomocnenca/kyňu.

Počas hlavného pojednávania sú prítomní sudca/sudkyňa, prípadne iní členovia alebo členky senátu, prokurátor alebo prokurátorka a niekedy aj zapisovateľ/zapisovateľka. Hlavného pojednávania sa zúčastňuje aj obžalovaný a jeho obhajca alebo obhajkyňa. Ak ženu v konaní zastupuje právnik alebo právnička ako splnomocnenec či splnomocnenkyňa,

Na pojednávaní na súde môže byť žena prítomná aj vtedy, ak už bola pred súdom vypočutá. Môže navrhovať, aby súd vykonal dôkazy a k vykonaným dôkazom má právo sa vyjadriť. Má právo pýtať sa otázky svedkov, ktorí sú vypočúvaní.

Po vynesení rozsudku sa môže žena, ako svedkyňa poškodená, odvolať len proti výroku súdu, ktorý sa týka náhrady škody (ak si ju počas vyšetrovania uplatnila). Náhradu škody je potrebné spravidla riešiť samostatným návrhom v sporovom konaní.

má právo zúčastniť sa pojednávania. Na hlavnom pojednávaní prokurátor/ka prednesie obžalobu a následne prebieha dokazovanie spravidla formou výsluchov obžalovaného a svedkov a poškodenej/poškodených.

⁶ Tretia časť Trestného poriadku č.301/2005 Z.z.

Prokurátor/prokurátorka a obžalovaný majú právo podať odvolanie voči výroku súdu o vine a treste. Ak podá niekto z nich odvolanie, vec sa presunie na krajský súd, ktorý nie vždy nariadi vo veci pojednávanie. To znamená, že môže o podanom odvolaní rozhodnúť aj bez nariadenia pojednávania.

Bezplatná právna pomoc

Bezplatnú právnu pomoc v súdnych konaniach môže poskytnúť Centrum právnej pomoci. Centrum právnej pomoci je štátna rozpočtová organizácia, ktorej cieľom je zlepšovanie prístupu k spravodlivosti pre ľudí v materiálnej núdzi, t.j. pre tých ľudí, ktorí pre nedostatok prostriedkov nemôžu využívať existujúce právne služby.

Keď žiadateľ/ka spĺňa podmienky nároku na právnu pomoc, Centrum následne poskytne komplexnú právnu pomoc, ktorá môže mať formu od právneho poradenstva až po zastupovanie pred súdom právnikom centra alebo advokátom či advokátkou. V prípade záujmu o služby centra je možné obrátiť sa osobne, písomne, telefonicky alebo e-mailom na pracovníkov a pracovníčky kancelárie Centra.

Bezplatnú právnu pomoc a poradenstvo ženám zažívajúcim násilie zväčša poskytujú aj špecializované poradenské centrá. Môže to však závisieť od ich kapacít na poskytovanie takejto pomoci a tiež od výšky finančných zdrojov, ktoré na tento typ pomoci majú k dispozícii. Najlepšie je do poradenského centra zavolať a overiť si dostupnosť tejto pomoci.

V prípade, že žena nemá dostatok financií na zaplatenie právneho zástupcu alebo zástupkyne, môže požiadať Centrum právnej pomoci o pridelenie advokáta alebo advokátky na zastupovanie v súdnom konaní. Súd vždy poučí strany o ich práve zvoliť si advokáta a o možnosti obrátiť sa na Centrum právnej pomoci.⁷

Bezplatnú právnu pomoc obvykle poskytujú aj špecializované poradenské centrá pre ženy prostredníctvom spolupracujúcich advokátok či advokátov. Dostupnosť tejto pomoci je možné si vopred telefonicky overiť.

⁷ § 160 ods 2 Civilného sporového poriadku

14 Úrad práce, sociálnych vecí a rodiny

A1)

O ÚRADOCH PRÁCE, SOCIÁLNYCH VECÍ A RODINY

Úrad práce, sociálnych vecí a rodiny¹ (ďalej len úrad) bol zriadený zákonom č. 453/2003/Z.z. z 30. októbra 2003 o orgánoch štátnej správy v oblasti sociálnych vecí, rodiny a služieb zamestnanosti a o zmene a doplnení niektorých zákonov dňom 1.1.2004, ktorý upravuje zriadenie a postavenie orgánov štátnej správy v oblasti:

- sociálnych vecí a rodiny,
- služieb zamestnanosti.

Čo robí Úrad práce, sociálnych vecí a rodiny

Úrad je preddavková organizácia zapojená na rozpočet ústredia práce, sociálnych vecí a rodiny, ktorá vykonáva štátnu správu v oblasti sociálnych vecí a služieb zamestnanosti a plní úlohy podľa osobitných predpisov na úsekoch: štátnych sociálnych dávok, pomoci v hmotnej núdzi a náhradného výživného, kompenzácie sociálnych dôsledkov ťažkého zdravotného postihnutia, sociálnoprávnej ochrany detí a sociálnej kurately, služieb zamestnanosti, zamestnávania štátnych príslušníkov tretej krajiny s miestom výkonu práce na území Slovenskej republiky a zamestnávania občanov Slovenskej

republiky v zahraničí a prípravy a realizácie projektov a programov financovaných zo štátneho rozpočtu, z prostriedkov Európskej únie.

Štátne sociálne dávky a dávky v hmotnej núdzi

Úrad na oddelení štátnych sociálnych dávok vypláca oprávnenej osobe, t.j. osobe, ktorá si podala žiadosť a splnila zákonom stanovené podmienky, sociálne dávky ako napríklad prídavok na dieťa, rodičovský príspevok, príspevok pri narodení dieťaťa, príspevok na starostlivosť o dieťa alebo jednorázové a opakované príspevky viazané k náhradnej starostlivosti o dieťa atď. Žiadosť je možné podať osobne (na oddelení služieb pre občana alebo do podateľne úradu), poštou, ale aj elektronicky prostredníctvom ústredného portálu verejnej správy www.slovensko.sk so zaručeným elektronickým podpisom klienta/občana.

Dávka v hmotnej núdzi patrí občanovi v hmotnej núdzi a fyzickým osobám, ktoré sa s občanom spoločne posudzujú, na zabezpečenie základných životných podmienok. Hmotná núdz je stav, keď príjem členov domácnosti nedosahuje sumy životného minima ustanovené osobitným predpisom a členovia domácnosti si nevedia alebo nemôžu pracovať, výkonom vlastníckeho práva alebo iného práva k majetku a uplatnením nárokov zabezpečiť príjem alebo zvýšiť príjem.

Ak je domácnosť v hmotnej núdzi, neznamená to, že má vždy nárok na poskytnutie pomoci v hmotnej núdzi, pretože pomoc v hmotnej núdzi sa poskytuje iba do sumy nárokov stanovenej v zákone o pomoci v hmotnej núdzi, nie do sumy životného minima.

¹ Spracované podľa <http://www.upsvar.sk> a http://www.upsvar.sk/ke.html?page_id=232158

Nárok sa uplatňuje podaním písomnej žiadosti na úrade práce, sociálnych vecí a rodiny podľa miesta trvalého bydliska občana alebo podaním žiadosti elektronickými prostriedkami podpísanej zaručeným elektronickým podpisom.

O nároku na vyplácanie štátnych dávok či dávky v hmotnej núdzi je najlepšie sa informovať osobne na príslušnom Oddelení služieb pre občana príslušného ÚPSVaR. Kontaktné údaje aj s možnosťou chatu sú dostupné tu. https://www.upsvr.gov.sk/ke/kontakty.html?page_id=530780

Sociálnoprávna ochrana detí a sociálna kuratela

Zákonom č.305/2005 Z.z. o sociálnoprávnej ochrane detí a o sociálnej kurateli a o zmene a doplnení niektorých zákonov a zákonom č.36/2005 Z.z. o rodine úrad zabezpečuje predchádzaniu vzniku krízových situácií v rodine, ochrany práv a právom chránených záujmov detí, predchádzania prehlbovaniu a opakovaniu porúch psychického, fyzického a sociálneho vývinu detí a plnoletých fyzických osôb a na zamedzenie nárastu sociálnopatologických javov poskytovaním pomoci v závislosti od závažnosti rodinnej a sociálnej situácie.

Je to súbor opatrení na zabezpečenie ochrany dieťaťa, ktorá je nevyhnutná pre jeho blaho a ktorá rešpektuje jeho najlepší záujem podľa medzinárodného dohovoru, výchovy a všestranného vývinu dieťaťa v jeho prirodzenom i náhradnom rodinnom prostredí.

Opatrenia orgánu sociálnoprávnej ochrany detí a sociálnej kurately (ďalej SPOD a SK) sú zamerané na predchádzanie vzniku krízových situácií v rodine a na obmedzenie a odstránenie negatívnych vplyvov, ktoré ohrozujú psychický, fyzický, alebo sociálny vývin dieťaťa a plnoletej fyzickej osoby, a to najmä na:

- ponúknutie pomoci dieťaťu, rodičom alebo inej plnoletej fyzickej osobe, alebo ponúknutie sprostredkovania pomoci pri riešení rodinných, výchovných problémov, alebo pri uplatňovaní nárokov dieťaťa;
- sledovanie negatívnych vplyvov pôsobiacich na dieťa, rodinu a zisťovanie príčin ich vzniku a vykonávanie opatrenia na obmedzenie pôsobenia nepriaznivých vplyvov;
- organizovanie alebo sprostredkovanie účasti na programoch zameraných na pomoc deťom a plnoletým osobám ohrozeným správaním člena rodiny alebo správaním iných osôb;
- organizovanie alebo sprostredkovanie účasti na programoch zameraných na plnoleté fyzické osoby, ktoré ohrozujú svojim správaním členov rodiny;
- organizovanie alebo sprostredkovanie účasti na programoch zameraných na obmedzenie a odstránenie negatívnych vplyvov prostredia na predchádzanie sociálnemu vylúčeniu detí a plnoletých fyzických osôb.

Postup pri výkone jednotlivých opatrení SPOD a SK je upravený aj internými predpismi Ústredia práce sociálnych vecí a rodiny.

Ženy zažívajúce násilie pri riešení ich životnej situácie najčastejšie spolupracujú s oddeleniami SPOD a SK, ktoré im poskytujú:

- sociálne poradenstvo, ktoré je nápomocné pri základnom zorientovaní sa v potrebných právnych normách a úkonoch;
- poradenstvo k možnostiam podania neodkladného opatrenia, podania návrhu na úpravu rodičovských práv a povinností, rozvodu manželstva, či úprave styku a iných;
- informácie o postupe konania súdov a úradu po podaní návrhu na súd, o postavení a kompetenciách kolízneho opatrovníka, o vykonávaní sociálneho zisťovania (sociálneho šetrenia) v domácnosti dieťaťa a o potrebe zisťovania názoru

- samotného maloletého dieťaťa;
- možnosť nadviazania bezplatnej spolupráce s psychológom Referátu poradensko-psychologických služieb (ďalej len „RPPS“);
- informácie o dostupnosti a podmienkach prijatia do krízových zariadení a zariadení núdzového bývania;
- kontaktné údaje na centrum bezplatnej právnej pomoci;
- kontaktné údaje na políciu a prokuratúru;
- kontaktné údaje na mimovládne organizácie, ktoré sa profesionálne venujú násilíu na ženách a poskytujú špecializované poradenstvo alebo dočasné ubytovanie v zariadeniach núdzového bývania.

Orgán SPOD a SK vykonáva okrem iného aj funkciu kolízneho opatrovníka dieťaťa v súdnych konaniach, v ktorých žiadny z rodičov nemôže zastupovať svoje dieťa ak ide o právne úkony, pri ktorých by mohlo dôjsť k rozporu záujmov medzi rodičmi a dieťaťom. Kolízneho opatrovníka vždy ustanovuje súd, a to aj v prípadoch, ak maloleté dieťa nemá zákonného zástupcu, alebo ak zákonný zástupca nemôže z vážneho dôvodu maloleté dieťa v konaní alebo pri určitom právnom úkone zastupovať.

Funkcia kolízneho opatrovníka spočíva v ochrane práv a právom chránených záujmov dieťaťa v konaní pred súdom vo veci starostlivosti o maloleté deti alebo v schválení právneho úkonu za maloletého. Prvoradým hľadiskom pri výkone funkcie kolízneho opatrovníka je záujem maloletého dieťaťa, ktorý sa posudzuje a určuje v rámci konkrétnej rodinnej a sociálnej situácie dieťaťa.

Kolízny opatrovník je účastník konania a jeho funkcia a povinnosti vznikajú na základe jeho ustanovenia uznesením súdu. Postavenie účastníka konania ho oprávňuje zúčastniť sa pojednávaniu a vyjadrovať sa ku všetkým skutočnostiam, ktoré v priebehu súdneho

konania boli zistené. Navrhuje vykonať procesné dôkazy, prípadne ďalšie dokazovanie a navrhuje súdu, ako má vo veci rozhodnúť s prihliadnutím na záujem a názor dieťaťa. Ak sa súd rozhodne zistiť vôľu maloletého dieťaťa jeho vypočutím na súdnom konaní, kolízny opatrovník ako účastník konania by mal byť o tomto úkone zo strany súdu riadne informovaný a byť prítomný počas vedenia rozhovoru s dieťaťom.

Ide o konania, v ktorých súd upravuje výkon rodičovských práv a povinností, napr. v konaní o rozvod manželstva, úprave rodičovských práv a povinností, zverení dieťaťa do striedavej osobnej starostlivosti alebo do starostlivosti jedného z rodičov, úprave styku, určenia alebo zapretia otcovstva, či zverení dieťaťa do náhradnej rodinnej starostlivosti a podobne.

Záujem maloletého dieťaťa

Podľa základných zásad zákona o rodine² je záujem maloletého dieťaťa prvoradý pri rozhodovaní vo všetkých veciach, ktoré sa ho týkajú. Pri určovaní a posudzovaní záujmu maloletého dieťaťa sa zohľadňuje najmä:

- a) úroveň starostlivosti o dieťa;
- b) bezpečie dieťaťa, ako aj bezpečie a stabilita prostredia, v ktorom sa dieťa zdržiava;
- c) ochrana dôstojnosti, ako aj duševného, telesného a citového vývinu dieťaťa;
- d) okolnosti, ktoré súvisia so zdravotným stavom dieťaťa alebo so zdravotným postihnutím dieťaťa;
- e) ohrozenie vývinu dieťaťa zásahmi do jeho dôstojnosti a ohrozenie vývinu dieťaťa zásahmi do duševnej, telesnej a citovej integrity osoby, ktorá je dieťaťu blízkou osobou;
- f) podmienky na zachovanie identity dieťaťa a na rozvoj schopností a vlôh dieťaťa;
- g) názor dieťaťa a jeho možné

² Zákon č. 36/2005 Z.z. o rodine a o zmene a doplnení niektorých zákonov, Článok 5, dostupné na: <https://www.slov-lex.sk/pravne-predpisy/SK/ZZ/2005/36/?ucinnost=13.03.2024>

vystavenie konfliktu lojality a následnému pocitu viny;

- h) podmienky na vytváranie a rozvoj vzťahových väzieb s obidvomi rodičmi, súrodencami a s inými blízkymi osobami;
- i) využitie možných prostriedkov na zachovanie rodinného prostredia dieťaťa, ak sa zvažuje zásah do rodičovských práv a povinností.

Orgán SPOD a SK pri výkone funkcie kolízneho opatrovníka

- Poskytuje dieťaťu, jeho rodičom alebo osobe, ktorá osobne zabezpečuje starostlivosť o dieťa, sociálne poradenstvo a pomoc na odstránenie alebo zmiernenie dôsledkov rozporu záujmov medzi rodičmi dieťaťa alebo osobou, ktorá sa osobne stará o dieťa, a dieťaťom alebo medzi deťmi navzájom, najmä využitím vhodných opatrení podľa Zákona č.305/2005 Z.z. o sociálnoprávnej ochrane detí a o sociálnej kuratele. Rozsah a zameranie sociálneho poradenstva je závislé od individuálnych potrieb dieťaťa a jeho rodiny.
- Zisťuje rodinné, bytové a sociálne pomery dieťaťa v prirodzenom prostredí a v prípade potreby aj zisťovaním prostredníctvom iných inštitúcií (ZŠ, MŠ, zdravotnícke zariadenia atď.).
- Zisťuje informácie o spôsobilosti obidvoch rodičov či iných osôb, ktoré sa o dieťa osobne starajú, osobne vychovávať dieťa, zabezpečiť starostlivosť o výchovu, zdravie, výživu a všestranný vývin dieťaťa a na zaistenie potrieb maloletého dieťaťa a posudzuje možnosti osobnej starostlivosti o dieťa obidvomi rodičmi s prihliadnutím na záujmy dieťaťa, na zaistenie potrieb dieťaťa a na názor dieťaťa.
- Uskutoční po ustanovení do funkcie kolízneho opatrovníka s rodičmi informatívny pohovor, buď s obidvomi rodičmi alebo s každým rodičom osobitne. V pozvánke na informatívny pohovor poučí rodiča o možnosti rozhodnúť sa pre spoločný informatívny pohovor alebo

osobitný informatívny pohovor. Ak sa rodič nerozhodol pre spoločný informatívny pohovor, informatívny pohovor sa uskutoční s každým rodičom osobitne; rozhodnutie rodiča pre osobitný informatívny pohovor alebo rozhodnutie rodiča nezúčastniť sa informatívneho pohovoru nemá vplyv na posudzovanie jeho spôsobilosti osobne vychovávať dieťa alebo mu nemôže byť inak na ťarchu.

- V súlade s článkom 12 Dohovoru o právach dieťaťa, podľa Zákona o rodine a Civilného mimosporového poriadku, má maloleté dieťa právo vyjadriť samostatne a slobodne svoj názor vo všetkých veciach, ktoré sa ho týkajú. Ak sa zisťuje názor dieťaťa musí orgán sociálnoprávnej ochrany detí a sociálnej kurately poskytnúť dieťaťu potrebnú pomoc na uľahčenie priebehu zisťovania jeho názoru na vec, a to v prostredí vhodnom alebo utvorenom na tento účel. Dieťa nemusí právo na vyjadrenie názoru využiť. Na zisťovanie názoru dieťaťa nie je potrebný súhlas rodiča, a názor možno zisťovať aj bez prítomnosti týchto osôb. O tom, že sa bude zisťovať názor dieťaťa, musí byť rodič informovaný.

Kolízny opatrovník po sumarizácii a vyhodnotení všetkých získaných informácií z vykonaného zisťovania a so zreteľom na najlepší záujem dieťaťa poskytuje svoje vyjadrenie v rámci prebiehajúceho dokazovania na príslušnom súde. Vyjadruje sa napríklad k skutočnostiam, ktorému z rodičov navrhuje zveriť maloleté dieťa do osobnej starostlivosti prípadne striedavej osobnej starostlivosti, k určeniu alebo úprave sumy výživného, ako aj k úprave styku s rodičom, ktorému dieťa nebolo zverené do osobnej starostlivosti.

³ Spracované podľa http://www.upsvar.sk/buxus/generate_page.php?page_id-13517

Funkcia kolízneho opatrovníka zaniká právoplatným ukončením konania alebo vykonaním právneho úkonu, na účely ktorého bol ustanovený.

Referát poradensko-psychologických služieb

Referáty poradensko-psychologických služieb³ (ďalej RPPS) oddelení sociálnoprávnej ochrany detí a sociálnej kurately (SPODaSK) úradov práce, sociálnych vecí a rodiny vykonávajú činnosti podľa zákona č. 305/2005 Z. z. o sociálnoprávnej ochrane detí a o sociálnej kuratele. Sú to činnosti v rozvodovej a porozvodovej oblasti, ďalej v oblasti opatrení sociálnoprávnej ochrany detí na obmedzenie a odstraňovanie negatívnych vplyvov, ktoré obmedzujú psychický, fyzický alebo sociálny vývin dieťaťa a plnoletej fyzickej osoby, ale aj v oblasti náhradnej rodinnej starostlivosti.

Odborná činnosť RPPS v oblasti psychologického a iného odborného poradenstva sa vykonáva napríklad ako:

- individuálne a párové poradenstvo v oblasti osobných, partnerských, manželských, výchovných a rodinných problémov i v procese rozvodu;
- individuálne a skupinové poradenstvo pre deti v rozvode rodičov a poradenská a psychologická pomoc dieťaťu pri úprave styku s rodičmi po rozvode;
- orientačné psychologické poradenstvo rodine s problémom domáceho násillia, rodine s problémom drogovej a inej závislosti;
- základná poradensko-psychologická pomoc dieťaťu, rodičom a plnoletej fyzickej osobe v krízových situáciách, nešťastiach a závažných životných zmenách.

V oblasti psychodiagnostiky ide napr. o výkon orientačného psychologického posúdenia a poskytovania informácií:

- o psychickom vývine dieťaťa na účely vykonávania opatrení sociálnoprávnej ochrany;
- o kvalite vzťahu manželov v rozvode,

kvality a dynamiky vzťahov v rodine, s ohľadom na najlepší záujem dieťa;

- o naplňaní potrieb dieťaťa v záujme jeho harmonického vývinu, vrátane zisťovania názoru dieťaťa vo veciach, ktoré sa ho týkajú (napr. v prípade rozvodu rodičov, pri úprave styku, príprave na NRS, a i.).

S RPPS je možné nadviazať spoluprácu na príslušnom oddelení sociálnoprávnej ochrany detí a sociálnej kurately.

Národné koordinačné stredisko pre riešenie problematiky násillia na deťoch

Národné koordinačné strediska pre riešenie problematiky násillia na deťoch je samostatná organizačná súčasť Ministerstva práce, sociálnych vecí a rodiny SR. Kľúčovým komunikačným kanálom je webová stránka www.detstvobeznasilia.gov.sk k problematike násillia páchaného na deťoch. Cieľom stránky je jednoduchým a prístupným spôsobom poskytnúť informácie, resp. priamo sprostredkovať komunikáciu s inštitúciami kompetentnými riešiť podnety a prípady násillia páchaného na deťoch, ako aj s organizáciami poskytujúcimi pomoc a služby obetiam násillia. Webová stránka je prispôsobená trom základným cieľovým skupinám, ktorými sú deti a mládež, dospelí (rodičia a dospelá verejnosť) a profesionáli pracujúcim s deťmi (odborná verejnosť).

14 Úrad práce, sociálnych vecí a rodiny

B1)

PRE ÚRADY PRÁCE, SOCIÁLNYCH VECÍ A RODINY

Úrady práce sociálnych vecí a rodiny, najmä ich úseky SPOD a SK, patria ku kľúčovým inštitúciám, ktoré sa dostávajú do kontaktu so ženami zažívajúcimi násilie.¹

Napriek tomu, že je násilie páchané na deťoch úzko spojené s násilím na ženách, matkách, v mnohých krajinách existujú rozpory v prístupe k riešeniu otázky bezpečia a ochrany žien zažívajúcich násilie a bezpečia a ochrany ich detí.

Marianne Hester tieto rozpory a odlišnosť prístupov na systémovej úrovni ilustruje na modeli "troch planét" a hovorí o "planéte násilia na ženách, planéte ochrany detí a planéte kontaktu s deťmi"² a popisuje ich tak, že "každá z týchto planét môže byť vnímaná ako planéta s odlišnou 'kultúrnou históriou', praxou a ... s rozdielnymi prvkami v popredí záujmu každej z nich."³ Primárne zameranie SPODaSK je ochrana detí. V kontexte partnerského násilia na ženách sú deti buď v situácii, keď sú svedkami násilia na svojej mame, a/alebo násilie zo strany otca priamo zažívajú.

Dnes je už všeobecne uznaným faktom to, že násilie páchané na ženách, matkách, je vždy aj násilím na ich deťoch, keďže násilie má na životy detí závažný

dopad bez ohľadu na to, či sú "len" jeho svedkami, alebo ho priamo zažívajú. Prax nám zároveň ukazuje, že deti dokážeme najúčinnnejšie chrániť tak, že poskytneme náležitú ochranu a podporu nenásilnému rodičovi, ktorým je v kontexte násilia na ženách matka. Napriek odlišnostiam v zameraní inštitúcií, ktoré riešia situáciu násilia na ženách a tých, ktoré sú zodpovedné za ochranu detí, existuje množstvo vecí, ktoré môžu všetky inštitúcie robiť s cieľom účinne chrániť ženy a ich deti pred násilím, poskytnúť im náležitú pomoc a podporu.

Podpora a ochrana žien zažívajúcich násilie

V kontexte násilia na ženách, ktorého sa dopúšťajú ich súčasní alebo bývalí manželia a partneri, je dôležité porozumieť situácii žien zažívajúcich násilie a ich detí. Násilní muži sa svojim partnerkám veľmi často vyhrážajú tým, že im vezmú deti, alebo že sa postarajú o to, aby im deti boli odobraté. Tiež sa ženám vyhrážajú, že ich zničia, že sa nebudú o deti vedieť postarať, alebo že im deti unesú. V neposlednom rade ženám hovoria, že im aj tak nikto neuverí, keď budú hovoriť o násilí, ktoré zažívajú.

Mnohí násilní muži cielene navštevujú rôzne inštitúcie, ale aj ľudí v okolí, aby svoje partnerky očiernili a vykreslili ich ako zlé matky a zlé partnerky, ako psychicky choré a problémové. Je to jedna zo stratégií násilného správania. Ženy preto môžu mať obavu z toho, čo sa bude diať, ak sa rozhodnú od násilného partnera odísť a čo bude s deťmi.

Ako spomíname v kapitole o mýtoch,⁴ ktoré sa k násiliu na ženách v našej spoločnosti viažu, mnoho násilných

¹ Výsledky reprezentatívneho výskumu výskytu a skúsenosti žien s násilím páchaným na ženách poukázal na to, že deti sú často svedkami násilia na ich mamách, keďže takmer 70% žien, ktoré v čase výskumu zažívali násilie zo strany partnera, žili v domácnosti s jedným dieťaťom, alebo viacerými deťmi. Bodnárova, B.; Filadelffiová, J.; Holubová, B.: Reprezentatívny výskum výskytu a skúsenosti žien s násilím páchaným na ženách na Slovensku. Inštitút pre výskum práca a rodiny, 2008, str. 10, dostupné na: http://www.ceit.sk/IVPR/images/IVPR/vyskum/2008/Holubova/Reprezentativny_vyskum_vyskytu_a_skusenosti_zien_s_nasilim_pachanom_na_zenach_%282008%29.pdf

² Hester, M.: Model troch planét - k porozumeniu rozporov v rámci prístupov k bezpečiu žien a detí v kontexte násilia páchaného na ženách v párových vzťahoch v Holubová B., a kol., Metodika k poskytovaniu komplexnej podpory a ochrany ženám zažívajúcim násilie a ich deťom. Publikácia vypracovaná v rámci národného projektu Podpora eliminácie a prevencie násilia na ženách, IVPR, Bratislava, 2015, str. 179, dostupné na http://www.ceit.sk/IVPR/images/IVPR/NP/podpora_prevencie/dokument_metodika_k_poskytovaniu_komplexnej_podpory.pdf

³ tamtiež

⁴ Pozri kapitolu o2 Mýty a fakty.

mužov začne prejavovať zvýšený záujem o deti práve v čase, keď cítia alebo vedia, že žena chce vzťah ukončiť, alebo tesne po jej odchode z neho. Je to preto, že nad ženou strácajú moc a kontrolu a kontakt s deťmi pre nich znamená udržanie si istej miery kontroly nad životom ženy. Túto kontrolu a moc veľmi často uplatňujú aj v rámci kontaktu s deťmi a správajú sa tak naďalej násilne.

Na druhej strane sú ženy zažívajúce násilie nezriedka v dôsledku prežitého násillia vyčerpané a zároveň potrebujú chrániť seba a svoje deti. Či už v násilnom vzťahu zostávajú alebo sa ho rozhodnú ukončiť, dostávajú sa pod veľký tlak násilného partnera, ale aj inštitúcií, ktoré na ženy často tlačia, aby deti chránili, aby urobili to, čo im inštitúcia odporúča, prípadne aby sa s násilným partnerom skúsili "dohodnúť". Nezriedka je na ne prenášaná zodpovednosť za vyriešenie situácie násillia a za ochranu seba a detí. Ženy zažívajúce násilie však nedokážu násilie zastaviť samé, potrebujú na to účinnú a kvalitnú ochranu, pomoc a podporu zvonku. Táto pomoc a podpora má byť posilňujúca, čo znamená, že posilňujeme a stavíme na vnútorných a vonkajších zdrojoch, ktoré žena má, nie na jej slabých stránkach. Posilňujúca podpora tiež znamená rešpektovanie žien, nespochybňovanie ich skúsenosti s násillim a uvedomovanie si inštitucionálnej moci a kontroly, ktorá by nemala nahradiť moc a kontrolu násilného partnera.⁵

Pri poskytovaní poradenstva žene zažívajúcej násilie je vhodné:

- poskytnúť informácie o dostupných zdrojoch pomoci;
- podané informácie v rámci sociálneho poradenstva čo najviac konkretizovať a vysvetliť ich v krokovej postupnosti;

Pre ženu zažívajúcu násilie je napríklad dôležité vedieť, čo môže po právnej stránke očakávať od podania návrhu; ak podáva návrh na súd v štyroch vyhotoveniach, komu

každému bude súd návrh doručovať; aké úkony bude súd vykonávať; v akom rozsahu do konania vstupuje ÚPSVaR z pozície kolízneho opatrovníka a aké sú jeho kompetencie.

- ponechať žene čas na zváženie aké rozhodnutie spraví a toto rozhodnutie rešpektovať;

Ak sa žena zažívajúca násilie rozhodne pre riešenie svojej životnej situácie, postupne volí, aké kroky vykoná, nakoľko prioritne potrebuje, aby počas ich realizácie bola s maloletými deťmi v bezpečí a vedela ochrániť svoju rodinu. Z uvedeného dôvodu môže napríklad vzniknúť situácia, v ktorej napriek skutočnosti, že by spĺňala predpoklad na vyplácanie dávok v hmotnej núdzi či štátnych dávok za predpokladu podania návrhu na úpravu rodičovských práv a povinností, uvedený návrh s ohľadom na bezpečie rodiny hneď nepodá. To však neznamená, že žena násilie nezažíva alebo že nemá záujem riešiť svoju sociálnu situáciu. Na to, aby tieto kroky dokázala urobiť, potrebuje vedieť, že jej a deťom bude zo strany zodpovedných inštitúcií zaistené bezpečie a musí mať dostatok času a posilňujúcej podpory.

Je dôležité pochopiť, že situácia násillia si vyžaduje čas na prijímanie opatrení, s ktorými žena je stotožnená a pripravená na ich realizáciu, nakoľko dopad nevhodne prijatých krokov bude znášať samotná matka s maloletými deťmi a navyše môže viesť k ich ohrozeniu.

SPODaSK je nezriedka v pozícii, v ktorej má príležitosť cez kontakt s rodinami rozpoznať násilie, vybudovať si so ženou

⁵ Viac k tomu, ako poskytnúť ženám zažívajúcim násilie posilnenie a podporu a vyhnúť sa sekundárnej viktimizácii a uplatňovaniu inštitucionálnej moci a kontroly, nájdete v kapitole 07 Sekundárna viktimizácia.

vzťah založený na dôvere a pracovať so ženou na otázke jej bezpečia a bezpečia detí.⁶ Zároveň je však súčasťou inštitúcie, z ktorej majú ženy obavy kvôli vyhrážkam násilného partnera, že sa postará, aby boli deti žene odobraté a ďalším podobným vyhrážkam, ktoré sme spomenuli vyššie. Aj túto skutočnosť je dobré mať na pamäti, keď prichádzame do kontaktu so ženami zažívajúcimi násilie a neočakávať od nich, že budú skúsenosť s násilím hneď ochotne zdieľať a budú nám dôverovať.

V nasledujúcej časti uvádzame niekoľko užitočných zásad a postupov pri riešení prípadov násilia na ženách a ich deťoch:

- Ak sa v priebehu spolupráce s rodinou stretneme s informáciou o (možnom) násilí na žene-matke, je potrebné s ňou pracovať a vyhodnocovať ju v súvislosti so záujmom dieťaťa a s ohľadom na bezpečie dieťaťa a nenásilného rodiča.
- V prípade násilia na ženách je pokus o udržiavanie vzťahu rodičov formou spolupráce s Referátom poradensko-psychologických služieb (RPPS) nevhodné opatrenie, nakoľko pre ženu je cieľom ukončenie násilia a nie byť vedená k obnove spolunažívania. Ak matka takú spoluprácu odmietne, je potrebné jej dôvody uviesť v plnom súvisle, tak, ako ich odôvodnila aj v kontexte násilia, aby napr. počas súdneho konania nebola jej neochota spolupracovať s RPPS označená ako negatívum.
- Na druhej strane je rovnako dôležité, aby sme v snahe chrániť deti netlačili ženu do toho, aby urýchlene vzťah ukončila a od násilného partnera odišla, alebo do iných krokov, na ktoré nemusí byť pripravená. Odchod z násilného vzťahu je jedno z najohrozujúcejších období pre ženy a ich deti, pretože násilný muž väčšinou vystupňuje násilné správanie. Žena nemusí byť pripravená takýto krok urobiť z mnohých dôvodov - obava o svoje bezpečie, obava o svoju budúcnosť a budúcnosť detí, vyčerpanie alebo

nedostatok zdrojov a podpory. Žena najskôr potrebuje dostať takú ochranu a podporu, ktorá jej umožní tieto kroky bezpečne zrealizovať v čase a spôsobom, na ktoré bude pripravená.

- Mediácia ako metóda sociálnej práce pri urovaní vzťahu rodičov predpokladá rovnocenných partnerov, ktorí vo vzťahu disponujú rovnakou mierou moci, čo v prípade násilia na ženách tak nie je. Žena bez dostatočnej podpory tak bude zo strany partnera opätovne tlačena k presadeniu jeho záujmov, a preto mediácia pre ženu zažívajúcu násilie nie je vhodným opatrením SPOD a SK, ani zo strany iných inštitúcií.
- Pri poskytovaní informácií alebo pomoci pri spisovaní návrhov vo veci rozvodu, zverenia detí alebo úpravy práv a povinností k maloletým deťom je dobré so ženou hovoriť o tom, či by v návrhoch chcela uviesť, že sa k nej partner správal násilne. Niektoré ženy sa snažia chrániť a nechcú konania ohľadom detí "hrotiť" a môžu sa rozhodnúť skúsenosť s násilím neuviesť. Môžu to vnímať ako pre seba a pre deti bezpečnejšiu stratégiu. Takéto rozhodnutie by sme mali rešpektovať a zároveň ženu informovať, že ak sa rozhodne násilie vo svojich návrhoch neuviesť a neskôr v priebehu konania sa ukáže ako pre ňu dôležité o násilnom správaní manžela alebo partnera hovoriť, súd už to už nemusí zohľadniť.
- Násilie na ženách je celospoločenská problematika a vážne porušovanie práv žien, ktoré si vyžaduje zaujatie jasného odmietavého stanoviska zo strany každej inštitúcie.

Žena nie je zodpovedná za násilie a nenesie vinu za násilie, ktorého sa voči nej dopúšťa manžel alebo partner a má právo povedať, že nemá záujem zotrvať vo vzťahu, v ktorom sa jej ubližuje.

⁶ Viac o týchto aspektoch nájdete v kapitolách tejto príručky o tom, ako rozpoznať násilie, o rizikových faktoroch a o plánovaní bezpečia.

Viacere výskumné štúdie, ale aj prax, poukazujú na to, že pri ochrane detí zodpovedné inštitúcie často buď neidentifikujú, že v rodine dochádzalo k násiliu voči matke detí, alebo skúsenosť s násilím, ktorú ženy popisujú, neberú do úvahy, pokiaľ muž nebol stíhaný, prípadne odsúdený za skutok súvisiaci s násilím na ženách. Inšpekčná správa z Veľkej Británie hovorí, že pracovníčky a pracovníci CAF/CASS⁷ odhadli, že prípady násilia na ženách tvoria 90% a viac všetkých prípadov, ktoré v rámci ochrany detí riešia.⁸

Násilie na ženách je často skryté a nie vždy je možné ho jasne dokázať v rámci trestných konaní. Mnohé ženy sa môžu rozhodnúť neriešiť svoju situáciu podaním trestného oznámenia. Neznamená to však, že kontrolujúce, ponížujúce, alebo iné násilné správanie, ktoré žena popisuje, sa nedeje alebo nie je pre ženu a deti ohrozujúce, alebo že takéto podozrenie nemáme brať do úvahy pri posudzovaní miery ohrozenia žien a detí a/alebo záujmu detí.

⁷ Children and Family Court Advisory and Support Service (CAF/CASS) je vo Veľkej Británii inštitúcia vykonávajúca sociálno-právnu ochranu detí (poznámka autoriek).

⁸ HMICA, 2005 v Holubová B., a kol., Metodika k poskytovaniu komplexnej podpory a ochrany ženám zažívajúcim násilie a ich deťom. Publikácia vypracovaná v rámci národného projektu Podpora eliminácie a prevencie násilia na ženách, IVPR, Bratislava, 2015, str.180 dostupné na http://www.ceit.sk/IVPR/images/IVPR/NP/podpora_prevencie/dokument_metodika_k_poskytovaniu_komplexnej_podpory.pdf

⁹ Howarth a kol., 2009 v Holubová B., a kol., Metodika k poskytovaniu komplexnej podpory a ochrany ženám zažívajúcim násilie a ich deťom. Publikácia vypracovaná v rámci národného projektu Podpora eliminácie a prevencie násilia na ženách, IVPR, Bratislava, 2015, str.182 dostupné na http://www.ceit.sk/IVPR/images/IVPR/NP/podpora_prevencie/dokument_metodika_k_poskytovaniu_komplexnej_podpory.pdf

V neposlednom rade je v súvislosti s ochranou žien a ich detí pred násilím dôležité rozumieť tomu, aké riziko môže pre ženy a aj deti predstavovať kontakt násilného muža s deťmi po rozvode alebo po odchode ženy z násilného vzťahu. Ako sme už spomenuli, násilní muži veľmi často využívajú kontakt s deťmi a/alebo preberanie a odovzdávanie detí na kontakt na pokračovanie násilia voči žene a udržanie si istej miery kontroly nad jej životom. Štúdia prípadov žien, ktoré boli vystavené vysokej miere ohrozenia v kontexte násilia na ženách zistila, že až 41% matiek 3600 detí riešilo závažné problémy a ohrozenie vyplývajúce z kontaktu násilného muža s deťmi⁹.

14 Úrad práce, sociálnych vecí a rodiny

B2)

PRE ÚRADY PRÁCE, SOCIÁLNYCH VECÍ A RODINY

Podpora a ochrana detí žien zažívajúcich násilie

V súvislosti s problematikou násilia na ženách sa pracovníci a pracovníčky úradu stretávajú s otázkou zo strany žien, čo je rozhodujúce pre splnenie predpokladu dostatočnej starostlivosti rodiča o maloleté dieťa, či záujem dieťaťa sa posudzuje napr. výškou dosahovaného príjmu, zabezpečením samostatnej detskej izby, či je dočasné ubytovanie matky s dieťaťom v krízovom centre nevhodné pre maloletého, alebo ktorý bod je kľúčový a rozhodujúci pre určenie a posúdenie najlepšieho záujmu maloletého.

Zákon o rodine vychádza zo základných zásad, ktoré sú uvedené v Článku 5, avšak Čl. 5 neobsahuje definíciu záujmu dieťaťa¹, ale ponúka príkladným a nehierarchickým spôsobom výpočet kritérií záujmu dieťaťa. Výpočet kritérií teda neznamená prioritu niektorého z nich. Je vždy na posúdení konajúceho súdu, ktoré kritérium v konkrétnom prípade preváži a vyhodnotí ho ako východiskové. V konkrétnej individuálnej situácii dieťaťa môžu byť významné viaceré kritériá, alebo dokonca to nemusí byť ani jedno z navrhovaných. Môže tak vzniknúť situácia, že súd si odvodí pre prípad osobitné kritérium záujmu dieťaťa bez toho, aby šlo o totožné alebo príbuzné kritérium uvedené vo výpočte.

Výrazy „ochrana a starostlivosť“ treba chápať v širokom zmysle slova, pretože ich cieľ nie je stanovený vo vymedzenom alebo negatívnom zmysle (ako napr. „chrániť dieťa pred ublížením“), ale vo vzťahu ku komplexnému ideálu zabezpečenia „blaha“ a rozvoja dieťaťa. Blaho dieťaťa všeobecne zahŕňa základné materiálne, telesné, vzdelávacie a emocionálne potreby, ako aj potrebu lásky a bezpečia.

Posúdenie najlepšieho záujmu dieťaťa musí zahŕňať aj vyhodnotenie bezpečia dieťaťa, tzn. práva dieťaťa na ochranu pred všetkými formami telesného alebo duševného násilia, zneužívania alebo ubližovania², sexuálneho násilia, tlaku rovesníkov, šikanovania, ponížujúceho zaobchádzania, práva na ochranu proti sexuálnemu, ekonomickému alebo inému vykorisťovaniu, drogám, práci, ozbrojeným konfliktom a podobne.³

Používanie prístupu založeného na hodnotení najlepšieho záujmu dieťaťa v rozhodovaní znamená, že bezpečie a integrita dieťaťa sa musia posudzovať v danom čase. Uplatňovanie zásady prevencie si však žiada aj posúdenie možnosti rizika a ublíženia v budúcnosti a ďalších následkov rozhodnutia pre bezpečie dieťaťa.

Jednou zo skutočností, ktorá sa má zohľadňovať pri posudzovaní a určovaní záujmu dieťaťa, je ohrozenie vývinu dieťaťa zásahmi do dôstojnosti

¹ Spracované podľa Zákon č. 36/2005 Z.z. o rodine a o zmene a doplnení niektorých zákonov, Článok 5, dostupné na: <http://www.zakonypreludi.sk/zz/2005-36#cl5>; Dôvodová správa k zákonu č. 175/2015 Z. z., ktorým sa mení a dopĺňa zákon č. 36/2005 Z. z. o rodine, dostupné na: <https://www.nrsr.sk/web/Dynamic/Download.aspx?DocID=413114>

² Dôvodová správa k zákonu č. 175/2015 Z. z., ktorým sa mení a dopĺňa zákon č. 36/2005 Z. z. o rodine - Osobitná časť, MS SR, 2014, dostupné na: <https://www.nrsr.sk/web/Dynamic/Download.aspx?DocID=413114>

³ tamtiež

a ohrozenie vývinu dieťaťa zásahmi do duševnej, telesnej a citovej integrity osoby, ktorá je dieťaťu blízkou osobou.

Kritériom má byť aj zohľadnenie skutočnosti, že dieťa sice nie je priamo obeťou zásahov do jeho duševnej, telesnej a citovej integrity, ale je ubližované osobe, ktorá je dieťaťu blízkou osobou.

V kontexte situácie dieťaťa, ktoré zažíva násilie v rodine sa preto uznáva, že aj tzv. nepriame násilie je násilie spôsobilé negatívne zasiahnuť do dôstojnosti dieťaťa a ohroziť jeho vývin. Dieťa má totiž právo vyrastať v prostredí bez násilia.⁴

Pri posudzovaní rodiny, kde dochádza k násiliu voči matke je teda prirodzené, že s kritériami záujmu dieťaťa sa bezpodmienečne musí pracovať a napr. pri bode e) a h)⁵ vieme povedať, že tieto body si neodporujú, aj keď v nich môžeme vidieť kolíziu, ale pri násilí právo na vzťahovú väzbu ustupuje pred právom na bezpečie.

Ako viesť rozhovor s maloletým dieťaťom

Maloleté dieťa má právo vyjadriť samostatne a slobodne svoj názor vo všetkých veciach, ktoré sa ho týkajú, pričom názoru dieťaťa sa musí venovať primeraná pozornosť zodpovedajúca veku a úrovni maloletého.⁶

Rozhovor s dieťaťom pracovník alebo pracovníčka úradu vedie z pozície orgánu SPOD a SK alebo z pozície kolízneho opatrovníka, ktorý má poznať názor a vôľu dieťaťa, ktorá sa týka prebiehajúceho konania. Rozhovor sa môže viesť v kancelárii úradu, ale aj v prirodzenom

prostredí dieťaťa, kde sa v danej dobe zdržiava.

Spravidla sa rozhovor vedie bez prítomnosti zákonných zástupcov či iných osôb, ktorých prítomnosť by mohla vystaviť dieťa konfliktu lojality, a z dôvodu uľahčenia vyjadrenia vôle či názoru dieťaťa.

Je dôležité si uvedomiť, že pre dieťa môže byť vedenie takého rozhovoru stresujúce, nakoľko nevie, čo môže očakávať, nevie, ako bude pracovník/čka úradu reagovať na jeho odpovede. Maloleté dieťa môže mať obavu z nového prostredia, z cudzej osoby, s ktorou sa má rozprávať, či z posudzovania jeho vyjadrenia alebo z toho, že svojimi vyjadreniami ublíži rodičom i svojej rodine.

Pred rozhovorom s maloletým dieťaťom je vhodné sa nastaviť tak, aby sme si slová dieťaťa vedeli vypočuť bez toho, aby sme jeho vyjadrenia akokoľvek hodnotili alebo posudzovali.

Dôležitejšie je to, čo chce povedať dieťa, ako to, čo si o tom myslíme my. Dieťa potrebuje byť brané vážne, a preto nespochybňujeme jeho vyjadrenie. Dieťa má právo povedať čo si myslí o tom, čo prežíva a ako vníma to, čo sa deje v jeho živote.

Pozícia pracovníka/čky úradu je viazaná k určitým povinnostiam, ktoré vyplývajú zo zákona, takže informujeme dieťa o tom, prečo s ním vedieme rozhovor, kto nás požiadal o vedenie rozhovoru, za akým účelom, kto každý bude o obsahu rozhovoru informovaný a akým spôsobom. Poskytnutie týchto informácií musí byť pre dieťa zrozumiteľné a primerané jeho veku a intelektovým schopnostiam.

⁴ tamtiež

⁵ Dôvodová správa k zákonu č. 175/2015 Z. z., ktorým sa mení a dopĺňa zákon č. 36/2005 Z. z. o rodine - Osobitná časť, MS SR, 2014, dostupné na: <https://www.nrsr.sk/web/Dynamic/Download.aspx?DocID-413114>. Bod e) ohrozenie vývinu dieťaťa zásahmi do dôstojnosti a ohrozenie vývinu dieťaťa zásahmi do duševnej, telesnej a citovej integrity osoby, ktorá je dieťaťu blízkou osobou. Bod h) podmienky pre vytváranie a rozvoj vzťahových väzieb s obidvomi rodičmi, súrodencami a s inými blízkymi osobami.

⁶ Pozri Dohovor o právach dieťaťa, Čl. 12, OSN, 1996; §43 ods. 1 Zákona o č. 36/2005 Z. z. o rodine alebo §38 Civilného mimosúdneho poriadku.

S dieťaťom komunikujeme pokojne, zrozumiteľne a primerane k jeho veku.⁷

Je potrebné dieťa oceniť za to, že sa rozhodlo prehovoriť o svojej situácii. Sociálne pracovníčky a pracovníci by si mali uvedomiť, aký vážny krok dieťa urobilo tým, že sa rozhodlo „zradiť“ svojich najbližších. Ocenenie dieťaťa môžeme urobiť napríklad tak, že mu povieme, „Si odvážny/a, keď si sa rozhodol/a mi o tom porozprávať“.⁸

Je dôležité dieťa ubezpečiť, že jeho rozhodnutie je správne.⁹

Komunikujme s dieťaťom o jeho strachu a obavách. Dieťa môže mať strach z rôznych dôvodov – rozpadnutie a strata rodiny, naplnenie hrozieb násilného rodiča (napr. ublíži zvieratku, alebo hrozba samovraždou, zabitím matky, či samotného dieťaťa), strata väzieb s kamarátmi a širšou rodinou, odvrhnutie a posmech rovesníkov a podobne. Hovoriť o možných obavách a strachoch môžeme s dieťaťom začať napríklad takto: „Viem, že máš strach, môžeme sa o tom porozprávať“.¹⁰

Dieťa môže mať pri rozhovore pocit viny, uisťujme ho, že nie je dôvod, aby malo výčitky.

Dieťa sa môže počas rozhovoru cítiť nervózne, môže mu byť neprijemné o niečom hovoriť. Nebojme sa zrkadliť jeho pocity a povedať mu napríklad: „Vidím, že sa ti o tom hovorí ťažko“, alebo „Zdá sa mi, že je pre teba náročné o tom rozprávať“.

V rozhovore používame otvorené otázky, na ktoré je potrebné odpovedať viacslovné, nie len slovom áno, alebo nie, napríklad: „Čo si o tom myslíš ty?“, „Ako si to predstavuješ ty?“, „Čo by si chcel/a ty do budúcnosti?“.

Dieťa sa môže identifikovať s názormi, postojmi a správaním násilného rodiča, pretože je to jeho obranný mechanizmus.

Priebežne sa uistíme, či správne rozumieme tomu, čo dieťa hovorí. Overiť si to môžeme aj pomocou nasledujúcich príkladov otázok: „**Pokiaľ som pochopil/a správne, hovoríš, že nechceš chodiť na krúžok, ale radšej by si šiel/a po vyučovaní domov**“, „**Ako si to myslel/a, keď si povedal/a, že nechceš nič na stretávaní sa s rodičom meniť**“, „**Ako ste sa teda stretávali doteraz?**“, „**Vieš mi k tomu povedať niečo viac, aby som tomu rozumel/a?**“, „**Ak hovoríš, že sa ti nepáčilo, ako sa otec správal doma, ako si to myslel/a?**“, „**Vieš mi k tomu povedať niečo viac, aby som tomu rozumel/a**“, „**Ako si sa pritom cítil/a?**“.

Informujeme dieťa v súvislosti so strachom z neistej budúcnosti o tom, čo sa bude diať, aký je ďalší postup, aké sú možnosti riešenia situácie a kto sa o neho postará. Pri poskytovaní informácií dôležitú úlohu zohráva vek a mentálna úroveň detí. Pri malých deťoch môžeme popísať situáciu prostredníctvom príbehu, rozprávky, alebo podľa toho, o aký druh intervencie pôjde. Staršie, dospelávajúce deti môžeme informovať o ich právach a v súvislosti s nimi o možných riešeniach situácie a povedať im: „**Je viacero možností, jednou z nich je...**“.¹¹

Na otázky dieťaťa odpovedámeme pravdivo, napríklad: „**Vyzerá to tak, že...**“.¹²

Ubezpečíme dieťa, že sme mu pripravení/é a ochotní/é pomôcť a že sme tu pre neho kedykoľvek, keď bude potrebovať pomoc, napríklad dieťaťu povieme: „**Nevadí, ak sa teraz nechceš so mnou rozprávať, ale chceme, aby si vedel/a, že keď budeš čokoľvek potrebovať môžeš za mnou prísť**“.¹³

Dieťa má právo na zmenu názoru a svojho postoja.

⁷ Mydlíková, E.; Fedor, M.; Gancárová, S.; Kováčová, M.; Švecová, J.; Vargová, D.: Príručka o syndróme CAN, Ústredie práce, sociálnych vecí a rodiny, Bratislava, 2013, s. 46

⁸ tamtiež, s. 47- 48

⁹ tamtiež, s. 49

¹⁰ tamtiež, s. 49

¹¹ tamtiež, s. 47 - 48

¹² tamtiež, s. 48

¹³ tamtiež, s. 47

Zo začiatku, môže dieťa tvrdiť aj to, že situácia sa deje niekomu inému, aby si otestovalo našu reakciu na popísanú skutočnosť a ako vieme s tou informáciou naložiť. Aj na túto situáciu potrebujeme reagovať citlivo a neobviňovať hneď dieťa z klamstva, alebo mu prejavovať nedôveru. Zároveň si potrebujeme nechať otvorenú možnosť, že si nás dieťa testuje a v situácii násilia je ono samé.

V závere rozhovoru dáme dieťaťu priestor na otázky, aby sa mohlo pýtať čo mu nie je jasné, na čo je zvedavé. Napríklad sa môžeme opýtať: **"Chceš mi k tomu ešte niečo povedať?"**, **"Je niečo, čo by si sa ešte chcel/a opýtať?"**.

Čoho sa počas rozhovoru s dieťaťom vyvarovať ?

Na to, aby sme dokázali efektívne komunikovať s dieťaťom, potrebujeme rozumieť aj tomu, čo nám v tom môže zabrániť a následne sa týmto situáciám vyvarovať. Pri rozhovore s dieťaťom by sa mali vyhnúť nasledujúcim veciam:

- Dieťa by sme nemali do rozhovoru nútiť a do detailov sa ho opakovane pýtať na udalosti, ktoré sa mu stali, z dôvodu aby sme dieťa zbytočne netraumatizovali.¹⁴

• Správne vytvoreniu priestoru na vyjadrenie sa dieťa nepomôže, keď budeme jeho slová bagatelizovať, či dramatizovať.

- Neprejavujeme šok ani ľahostajnosť k tomu, čo dieťa vraví. Je vhodné kontrolovať si svoj verbálny i neverbálny prejav, aby dieťa nezískalo pocit, že to, o čom rozpráva je nevhodné a v rozhovore nemá pokračovať, alebo že jeho slovám neveríme.
- Dávať dieťaťu sľuby, ktoré nemôžeme splniť napr. **"Uvidíš, všetko bude dobré."**, **"Ak mi to povieš, bude to naše tajomstvo."**. Tieto sľuby by sociálny/a pracovník/čka nemohol/a splniť a dieťa by to chápalo ako ďalšiu „zradu dospelého".¹⁵

- Nesľubujeme dieťaťu niečo, čo nemôžeme splniť.

- Nepoužívame nevhodné a obviňujúce otázky a tvrdenia na násilného otca napríklad: **"To ti urobil otec?"**, **"To nie je otec, to je zvierka."**, **"Takéto niečo ti dokázal urobiť vlastný otec miesto toho aby ťa chránil?"** a sugestívne otázky, napr.: **"Tú modrinu máš od bitky?"**, ale používať otvorené otázky, napr.: **"Vidím, že máš na rukách a nohách modriny, ako si k nim prišiel/a?"**¹⁶
- Nemali by sme brať osobne, ak s nami dieťa nechce o svojom probléme hovoriť, alebo odmietne našu pomoc. Často je to tým, že dieťa má pocit, že sa dopúšťa zradu na svojich rodičoch, ktorých napriek tomu, že mu ubližujú má rado. Dieťa má napriek tomu, že mu je ubližované, potrebu chrániť svoju rodinu.¹⁷

Dieťa prežíva v súvislosti so svojou situáciou množstvo rôznych pocitov (pocit hnevu, bezmocnosti, zúfalstva, apatie, rezignácie, prípadne môže pociťovať strach z prezradenia, z rozpadu rodiny, umiestnenia do detského domova alebo pocity hanby a viny).¹⁸

Dieťa môže odmietnuť povedať, čo si myslí a čo by chcelo do budúcnosti. Odmietnutie vyjadrenia sa je tiež jeho právo. Môže byť za tým to, že dieťa sa nevie k danej veci vyjadriť, obava z vystavenia konfliktu lojality, snaha vyhovieť obom rodičom, svojim vyjadrením nechce nikomu ublížiť, alebo svojim mlčaním chce ochrániť slabšieho rodiča.

¹⁴ tamtiež, s. 48

¹⁵ tamtiež, s. 48

¹⁶ tamtiež, s. 47

¹⁷ tamtiež, s. 48

¹⁸ tamtiež, s. 48

15 Zdravotnícka podpora

A) O zdravotníckej podpore

Násilie môže negatívne ovplyvňovať zdravie žien aj ich detí. Ak žena zažíva fyzické násilie od svojho manžela alebo partnera a dochádza k násilným útokom, môže mať rôzne zranenia ako: modriny, rezné rany, zlomeniny, vybité zuby, vytrhnuté vlasy, rôzne problémy v čase tehotenstva a iné. Dopad fyzického násillia môže mať aj dlhodobé zdravotné následky a môže spôsobiť, alebo ešte zhoršiť chronické zdravotné problémy rôzneho druhu ako napr. astma, epilepsia, problémy tráviaceho traktu, migréna, hypertenzia, alebo rôzne kožné problémy.

Lekárske ošetrovanie

V dôsledku násillia môže žena a/alebo deti potrebovať rýchle zdravotné ošetrovanie ako aj dlhodobú zdravotnú starostlivosť a liečbu. Ak bola žena počas násilného útoku zranená, je dôležité, aby sa pokúsila rýchlo vyhľadať lekársku pomoc.

Obrátiť sa môže na pohotovostnú lekársku službu, alebo na svoju obvodnú lekárku alebo lekára. V prípade, že je zranená vážne, je potrebné obrátiť sa na oddelenie traumatológie a úrazovej chirurgie, alebo volať rýchlu zdravotnú pomoc

Ak žena vyhľadá lekársku pomoc je dôležité, aby lekárovi alebo lekárke povedala ako došlo k zraneniu. Záleží to však vždy od rozhodnutia ženy a toho, či je pre ňu bezpečné o tom s lekárom/kou hovoriť alebo má obavy. Ak sa rozhodne o tom s lekárom/kou hovoriť, môže ich požiadať, aby to, ako došlo k zraneniam, uviedli do jej zdravotnej dokumentácie, alebo do správy zo zdravotného ošetrovania. Lekársku správu môže žena potrebovať neskôr napríklad pre súd¹, alebo políciu².

Psychologická a psychiatrická pomoc

Násilie má závažný dopad aj na psychické zdravie žien aj detí. Mnoho žien a detí, ktoré takúto skúsenosť má, môže potrebovať odbornú psychologickú alebo psychiatrickú pomoc.

Dlhodobá terapeutická a psychologická pomoc sa však neodporúča, pokiaľ žena a deti ešte stále žijú vo vzťahu s násilným manželom alebo partnerom, alebo práve z násilného vzťahu odišli. V období, keď žije s násilným partnerom alebo po odchode z násilného vzťahu, je dôležité fyzické bezpečie ženy aj detí a riešenie praktických problémov. V prípade, že žena ešte žije s násilným partnerom, ide teda skôr o krízové alebo podporné poradenstvo.

Rýchla zdravotná pomoc 155

¹ Pozri kapitolu 13 Súdy.

² Pozri kapitolu 10a Polícia - o polícii.

Cieľom psychologického poradenstva je pomôcť žene lepšie sa zorientovať v situácii a porozumieť tomu, čo prežíva. Tiež žene môže pomôcť vybudovať si seba podporu a sebadôveru. Psychologické poradenstvo nemusí pomôcť každej žene a preto je dôležité, aby sa žena mohla rozhodnúť, či je to pre ňu dobrá forma a či je na to správny čas.

Bezplatnú psychologickú pomoc zväčša poskytujú poradenské centrá/organizácie a niekedy aj ubytovacie zariadenia, ktoré poskytujú špecializovanú pomoc ženám zažívajúcim násilie a ich deťom. O tejto možnosti je vždy potrebné sa u konkrétneho poradenského centra informovať, nakoľko môžu byť kapacity špecializovaných poradenských centier obmedzené.

Okrem špecializovaných poradenských centier pre ženy zažívajúce násilie poskytujú psychologickú pomoc aj iné organizácie a taktiež súkromné a štátne psychologické a psychoterapeutické ambulancie.

Psychologickú pomoc môžu potrebovať aj deti, ktoré boli svedkami násillia a/alebo ho aj priamo zažili. Psychologickú pomoc môžu deťom poskytnúť špecializované poradenské centrá pre ženy, ktoré zažívajú násilie. To, či konkrétne poradenské centrum takúto pomoc poskytuje, je potrebné si overiť telefonicky.

Pomoc deťom poskytujú aj Centrá pedagogicko-psychologického poradenstva a prevencie (CPPPaP). Taktiež je možné obrátiť sa na klinických psychológov a psychologičky pre deti, pri ktorých je však potrebné zistiť, či majú uzavreté zmluvy so zdravotnými poisťovňami, alebo prijímajú priame hotovostné platby za poskytované služby.

Rovnako je možné vyhľadať detské psychiatrické ambulancie. V prípade súkromnej ambulancie je tiež potrebné zistiť, či má uzavreté zmluvy so zdravotnými poisťovňami alebo za poskytované služby prijíma priame hotovostné platby.

Ženy, ktoré majú diagnostikované nejaké psychické ochorenie a zažívajú násilie, sú v obzvlášť zraniteľnej pozícii. Je pre ne ťažšie ako pre iné ženy odhaliť násilie, ktoré zažívajú. Môžu pociťovať hanbu za to, že majú psychické problémy, pretože v našej spoločnosti sú ľudia s psychickými problémami ešte stále odsudzovaní. V dôsledku toho sa môžu cítiť viac bezmocne. Je však dôležité pamätať na to, že majú právo na rovnakú ochranu, pomoc a podporu ako ostatné ženy.

Neobviňujte ženu z násillia, jej psychické problémy sú často dôsledkom prežitého násillia. Žena nie je zodpovedná za násilie, ktoré zažíva alebo zažila. Zodpovedný za násilie je ten, kto sa k nej správa(l) násilne.

Ak má žena pravidelné výdavky, ktoré vynakladá na liečbu a je v hmotnej núdzi, môže sa obrátiť sa na Úrad práce, sociálnych vecí a rodiny a informovať sa o možnosti požiadať o príspevok na zdravotnú starostlivosť, prípadne sa informovať na miestnom úrade v mestskej časti, kde má trvalé bydlisko, o možnosti poskytnutia jednorázového príspevku na lieky pre seba a/alebo pre deti.

B)

Pre zdravotnícky personál

Zdravotnícky personál sa stretáva so ženami, zažívajúcimi násilie zo strany ich manželov/partnerov, veľmi často. Súvisí to predovšetkým so závažnými následkami, ktoré zanecháva násilie na zdraví žien, ale aj s tým, že zdravotnícke zariadenia sú pre mnohé ženy, izolované a kontrolované svojimi manželmi/partnermi, jedinými dostupnými miestami pre hľadanie pomoci.³

Ženy, zažívajúce násilie zo strany svojich manželov či partnerov, navštevujú zdravotnícke zariadenia v rôznych situáciách a za rôznych okolností:

- Po akútnom útoku kvôli ošetreniu zranení;
- Kvôli diagnostike a liečbe ochorení, ktoré môžu, ale nemusia byť dôsledkom násilia;
- Preventívne prehliadky a prehliadky počas tehotenstva;
- Sprevádzajú na ošetrenie svoje deti.

Každá táto situácia predstavuje pre zdravotnícky personál príležitosť identifikovať, či žena zažíva násilie.

V niektorých krajinách alebo zdravotníckych zariadeniach sa zaviedlo

standardizované zisťovanie, či žena zažíva násilie. Svetová zdravotnícka organizácia však rutinný skrining neodporúča; hoci sa počet zachytených prípadov násilia na ženách touto metódou zvýšil, nevedlo to prevencii ďalšieho násilia, ani k zlepšeniu zdravia žien.⁴ Niektoré ženy privítajú priamu otázku, či zažívajú násilie, ako príležitosť zveriť sa a získať pomoc a podporu; iné ženy však násilie zamlčia, často z obavy, že zverejnenie násilia povedie k jeho vystupňovaniu zo strany manžela/partnera.

Vhodnejšou možnosťou je rozhovor so ženou založený na zisteniach klinických vyšetrení a anamnézy.

Známky toho, že žena môže zažívať násilie

Zranenia

často mnohopočetné, opakované, v rôznych štádiách hojenia, známky odborne neošetrených závažnejších zranení v minulosti, povrchové zranenia na miestach, ktoré sú kryté oblečením a pod.

1

Psychické ochorenia alebo ich symptómy

napríklad komplexná posttraumatická stresová porucha, depresie, neurózy, napätie, nepokoj, narušenie sebadôvery, pocit celkovej slabosti, pocit ochromenia, výpadky pamäte, poruchy koncentrácie, samovražedné predstavy, úzkosť, poruchy spánku, poruchy prijímania potravy a pod.⁵; dôsledkom zažívaného násilia môže byť aj zneužívanie návykových látok a sebapoškodzujúce správanie.

2

³ § 326 Civilného sporového poriadku

⁴ Strengthening Health System Responses to Gender-based Violence in Eastern Europe and Central Asia. A Resource Package. Str. 69 UNFPA and WAVE 2014

⁵ Vestník Ministerstva zdravotníctva Slovenskej republiky, čiastka 54-55. Ročník 56, 25. novembra 2008

(Psycho)somatické ochorenia

napríklad syndróm chronickej bolesti, syndróm dráždivého čreva, vredová choroba a iné gastrointestinálne poruchy, respiračné poruchy, opakované infekcie močových ciest a pod.⁶

3

Gynekologické ochorenia

bývajú častým následkom fyzického a sexualizovaného násillia, napr. tehotenské komplikácie, poranenia alebo vaginálne krvácanie počas tehotenstva, spontánny alebo vynútený potrat, abdominálna trauma vedúca k prerušeniu tehotenstva alebo predčasnému pôrodu, zlomeniny plodu, porušená placenta, uterus; nechcené tehotenstvo, časté, opakované infekcie genitálnej a rektálnej oblasti, vaginálne a rektálne krvácanie, rôzne poranenia genitálu, konečníka, vnútornej strany stehien, prs, abdominálna alebo panvická bolesť, zápalové ochorenia panvy (PID), pohlavne prenosné choroby (STD).⁷

4

Správanie ženy, ktoré sa môže javiť ako neadekvátne situácii,

napríklad nedostatok emócií alebo prehnané emočné reakcie vzhľadom na závažnosť zranenia či ochorenia; ľakavé reakcie na minimálne podnety; vyhýbanie sa udaniu príčiny zranení či udávanie príčiny, ktorá nezodpovedá charakteru zranenia; vyhľadanie ošetrovania až po zjavení sa

komplikácií alebo niekoľko dní po vzniku zranenia alebo ochorenia; vyhýbanie sa hospitalizácii alebo naopak, snaha zotrvať v nemocničnom zariadení, aj keď to z medicínskeho hľadiska nie je potrebné, a pod.

5

Správanie sprevádzajúcej osoby

Môže sa stať, že nám o tom, že pacientka zažíva násillie zo strany manžela/partnera, povie osoba, ktorá ženu sprevádza na ošetrovanie (príbuzný/á, známy/a, sused/ka). Často ženu sprevádza na ošetrovanie manžel/partner, ktorý k nej býva (v súkromí) násillný.

Je dôležité spozornieť, keď muž, sprevádzajúci pacientku, trvá na tom, že bude prítomný pri vyšetrení, dožaduje sa zdravotníckej dokumentácie ženy, odpovedá miesto nej, žena si pohľadom overuje, či odpovedala „správne“, alebo sa zdráha hovoriť. Často sa jedná o kontrolujúce správanie zo strany muža, hoci sa môže javiť presne opačne – ako starostlivé a ochraňujúce.

6

Známky týrania a zneužívania u detí

Ak nachádzame známky týrania, zneužívania a/alebo zanedbávania u detí, je možné, že násillie a týranie zažíva aj ich matka (a to aj vtedy, keď máme dôkaz, že sa na týraní či zanedbávaní detí matka podieľala).

7

⁶ Strengthening Health System Responses to Gender-based Violence in Eastern Europe and Central Asia. A Resource Package. Str. 40. UNFPA and WAVE 2014

⁷ Vestník Ministerstva zdravotníctva Slovenskej republiky, čiastka 54-55. Ročník 56, 25. novembra 2008

Minimálne požiadavky pre vedenie rozhovoru o násilí

- So ženou hovoríme v prostredí, kde sa môže cítiť bezpečne a je zaistené dostatočné súkromie. Na rozhovor o násilí volíme miesto, kde nebudeme vyrušované/i iným personálom, pacientmi/pacientkami alebo inými osobami. Nie je to téma, ktorú je bezpečné a vhodné preberať v čakárni, na chodbe, či v izbe pacientok.
- Nikdy so ženou nevedieme rozhovor týkajúci sa násilia, keď je v miestnosti prítomná osoba, ktorá ju sprevádza, aj keď sa môže zdať, že táto osoba je pre ženu oporou. Toto pravidlo sa týka aj detí, ktoré už vedia rozprávať, pretože násilný partner/manžel môže deti využiť na získanie informácií.⁸

Žene hneď v úvode vysvetlíme, čo znamená, že rozhovor je dôverný, aj okolnosti, za ktorých môže byť obsah rozhovoru zdieľaný ďalej (napr. len so súhlasom ženy, okolnosti pre oznamovaciu povinnosť atď.) Pre ženu je dôležité mať tieto informácie, aby sa mohla rozhodnúť, či aj za týchto okolností chce o násilí hovoriť.

- Na rozhovor si vyhradíme dostatok času.
- Máme znalosti o tom, ako hovoriť so ženou o násilí.⁹
- Máme k dispozícii kontakty na ďalšie inštitúcie/organizácie, ktoré žene dokážu poskytnúť ochranu, pomoc a podporu.

Zásady pre vedenie rozhovoru o násilí

Ľudia majú tendenciu zdravotníckam a zdravotníkom dôverovať a ich názorom prikladajú veľkú váhu, preto si dávame

pozor, aby sme žene nepodsúvali riešenia situácie násilia; expertkou na svoju situáciu je žena, nie my.

- Neočakávame, že pacientka začne hovoriť o násilí prvá. Túto tému môžeme otvoriť napríklad otázkami: „Z mojich skúseností viem, že tento typ zranenia býva spôsobený úderom pästou. Uderel vás niekto?“, „Toto ochorenie býva časté u žien, ktoré zažívajú násilie. Všetci vieme, že násilie na ženách je veľmi bežné. Ublížiže vám niekto z rodiny, niekto, koho sa bojíte?“ a pod.¹⁰
- Ak žena nechce hovoriť o násilí, jej voľbu rešpektujeme a ubezpečíme ju, že pokiaľ násilie zažíva a bude pripravená, môže sa na nás v budúcnosti obrátiť. Vysvetlíme jej, čo môžeme pre ňu urobiť.
- Ak žena o násilí hovorí, pozorne ju počúvame a zaujíname sa o to, či je v tomto období v bezpečí a čo najviac potrebuje. Tiež jej vysvetlíme, čo môžeme pre ňu urobiť.

Čo môžeme urobiť pre ženu, ktorá zažíva násilie

- Ubezpečíme ženu, že jej prežívanie a správanie sú vzhľadom na okolnosti normálne a pochopiteľné.
- Podrobne zdokumentujeme zranenia pacientky; aj v prípade, že žena udáva inú príčinu násilia, ale charakter zranenia poukazuje na spôsobenie inou osobou, svoj postreh zaznamenáme. So súhlasom ženy urobíme fotodokumentáciu povrchových zranení.
- Dáme žene kontakty na organizácie a inštitúcie, ktoré poskytujú ochranu, pomoc a podporu ženám zažívajúcim násilie a vysvetlíme jej, čo môžu tieto inštitúcie pre ňu urobiť.
- V prípade, kedy nám nahlásenie nariaďuje zákon, súhlas ženy nepotrebujeme, ubezpečíme sa však, že žena rozumie, prečo bolo nevyhnutné tento krok urobiť.

⁸ Strengthening Health System Responses to Gender-based Violence in Eastern Europe and Central Asia. A Resource Package. Str. 68. UNFPA and WAVE 2014

⁹ Pozri kapitolu 06 Ako hovoriť so ženou o násilí.

¹⁰ Strengthening Health System Responses to Gender-based Violence in Eastern Europe and Central Asia. A Resource Package. Str. 70. UNFPA and WAVE 2014

Ak sa žena obáva, že je v akútnom nebezpečí (napríklad nie je pre ňu bezpečné opustiť zdravotnícke zariadenie, ísť domov a podobne), s jej súhlasom kontaktujeme inštitúcie, ktoré môžu žene zaistiť ochranu a pomoc, prípadne to zdelegujeme na iné odborníčky/odborníkov v zdravotníckom zariadení. Najskôr však so ženou hovoríme o tom, či oznámenie násilia na iné inštitúcie (napr. políciu) môže pre ňu znamenať ďalšie ohrozenie a ak, tak aké. So ženou prejdeme otázky bezpečia (viď kapitola 05 Plánovanie bezpečia), alebo pacientke v akútnom ohrození bezodkladne zabezpečíme kontakt na podporné organizácie, ktoré s ňou pripravia bezpečnostný plán.

16 Samosprávy

KOŠICKÝ SAMOSPRÁVNÝ KRAJ

Pôsobnosť vyššieho územného celku v sociálnych službách upravuje zákon č. 448/2008 Z. z. o sociálnych službách v znení neskorších predpisov. Povinnosti vyplývajúce z tohto právneho predpisu Košický samosprávny kraj plní prostredníctvom referátu pre zariadenia a referátu poskytovania služieb občanovi Odboru sociálnych vecí a zdravotníctva Úradu Košického samosprávneho kraja (ďalej ÚKSK).

ÚKSK je správnym orgánom v konaniach o odkázanosti na sociálnu službu poskytovanú v zariadení podporovaného bývania, v rehabilitačnom stredisku, v domove sociálnych služieb a v špecializovanom zariadení. Zároveň v týchto zariadeniach zabezpečuje poskytovanie sociálnej služby fyzickým osobám, ktoré sú na poskytovanie sociálnej služby odkázané.

Zabezpečuje a poskytuje sociálnu službu v zariadeniach, kde nie je potrebné posudzovať odkázanosť fyzickej osoby na sociálnu službu a to: v útulku, v zariadení núdzového bývania, v domove na pol ceste, v zariadení dočasnej starostlivosti o deti, v integračnom centre, tlmočnicku službu, sociálne poradenstvo. Pri výkone opatrení sociálnoprávnej ochrany a sociálnej kurately ÚKSK poskytuje alebo zabezpečuje sociálnu službu v krízovom stredisku, resocializačnom stredisku, detskom domove pre maloletých bez sprievodu, pestúnskom zariadení.

Ďalšia činnosť ÚKSK je v zmysle zákona o sociálnych službách zameraná na zápis poskytovateľov sociálnych služieb vo svojom územnom obvode do registra, na vedenie a vykonávanie zmien v registri poskytovateľov sociálnych služieb. KSK zriaďuje, zakladá, metodicky usmerňuje, kontroluje, zabezpečuje a financuje

poskytovanie sociálnej služby vo svojej pôsobnosti. Na účely spracovania štatistických zisťovaní a administratívnych zdrojov poskytuje orgánom verejnej správy údaje z oblasti sociálnych služieb.

Pomoc občanom zorientovať sa v problematike sociálnych služieb je poskytovaná v Kancelárii prvého kontaktu pri Odbore sociálnych vecí a zdravotníctva ÚKSK.

Kancelária prvého kontaktu napĺňa svoj základný cieľ – vytvoríť občanom prichádzajúcim na ÚKSK adekvátny priestor pre získanie kvalitného, odborného a komplexného sociálneho poradenstva. Klienti a klientky majú možnosť získať informácie a prehľad o možnostiach sociálnej pomoci, o druhoch a formách sociálnych služieb, ktoré zabezpečuje ÚKSK v rámci svojich kompetencií, ale aj iné inštitúcie na úrovni kraja vrátane poskytnutia informácií o sociálnych službách v zariadeniach núdzového bývania pre ženy zažívajú násilie v Košickom samosprávnom kraji.

Základným pilierom sociálnych služieb je sociálne poradenstvo, ktoré ÚKSK aktívne podporuje.

Činnosť ÚKSK prispieva k prevencii, zmierneniu, resp. k riešeniu nepriaznivej sociálnej situácie občanov kraja. Taktiež rieši krízové situácie v rodine a zabezpečuje nevyhnutné podmienky pre život tým, ktorí to potrebujú. Svojou činnosťou napomáha zachovať a rozvíjať schopnosti občanov viesť samostatný život a podporiť ich začlenenie do spoločnosti.

Viac o špecializovaných poradenských centrách a zariadeniach núdzového bývania nájdete v časti tejto brožúry, ktorá sa venuje špecifickým podporným službám pre ženy zažívajúce násilie -

poradenským centrám a bezpečným ženským domom (kapitola 9) a tiež v časti Kontakty (kapitola 17).

MESTO KOŠICE

Mesto Košice je samostatný územný samosprávny a správny celok Slovenskej republiky, združujúci občanov, ktorí majú na území mesta trvalý pobyt. Zároveň je mesto právnickou osobou, ktorá za podmienok ustanovených zákonom samostatne hospodári s vlastným majetkom a s majetkom, ktorý mu bol zverený a s vlastnými a zverenými finančnými príjmami.

Mesto sa člení na 22 mestských častí, ktoré vykonávajú samosprávu v rozsahu zverenom týmto zákonom a štatútom

Kompetencie mesta a možnosti pomoci v prípadoch násilia na ženách sú definované v zákone o sociálnych službách, v zákone o sociálnoprávnej ochrane detí a sociálnej kuratele, čo v praxi znamená poskytovanie poradenstva.

Akú pomoc môže Mesto Košice poskytnúť

Mesto Košice nedisponuje špecialistom/kou v oblasti násilia na ženách. V rámci agendy sociálnoprávnej ochrany poskytuje jeden pracovník v tejto oblasti základné poradenstvo.

Mesto Košice zriaďuje dve komunitné centrá (na sídlisku Luník IX a v sociálnej bytovke Mesta Košice na Popradskej ul. 72), v ktorých sa poskytuje základné sociálne poradenstvo. Predstavujú miesto prvého kontaktu, kde môžu klienti/ky hľadať možnosti riešenia ich životnej situácie. Okrem komunitných centier, ktoré sú zriadené Mestom Košice, existujú aj ďalšie, a to v Mestskej časti Šaca, Mestskej časti Džungľa a MČ Dargovských hrdinov zriadené Psychosociálnym centrom.

Pokiaľ ide o problematiku násilia na ženách, ide najmä o prvý kontakt s klientkou a delegovanie vhodnej služby. Službu využívajú hlavne obyvatelia/ky mestských častí, kde je komunitné centrum zriadené. Funguje na princípe nízkoťahovosti, pracovníci/čky navštevujú klientov aj v ich domácnostiach.

Psychosociálne centrum je príspevková organizácia Mesta Košice. Okrem už spomínaného komunitného centra, zriaďuje aj zariadenie núdzového bývania na Adlerovej ulici č. 4 v MČ Dargovských hrdinov, kde môže byť matka na vlastnú žiadosť ubytovaná spolu s deťmi. V zariadení núdzového bývania sa podľa zákona o sociálnych službách klientke a jej deťom v nepriaznivej sociálnej situácii poskytuje ubytovanie na určitý čas, sociálne poradenstvo a pomoc pri uplatňovaní práv a právom chránených záujmov. Zariadenie poskytuje psychologickú pomoc a podporu. Nepriaznivá sociálna situácia znamená, ak sú žena, matka a jej deti ohrozené násilím alebo sú obeťami násilného správania inej fyzickej osoby. Psychosociálne centrum disponuje aj psychologickou a psychiatrickou ambulanciou.

Psychosociálne centrum v rámci činnosti poskytuje aj službu – Program – Asistovaný kontakt. Zámerom služby je pomôcť rodine, ktorá sa ocitla v krízovej situácii a potrebuje sa jej prispôbiť so zreteľom na najlepší záujem dieťaťa. Ide o poskytnutie bezpečného priestoru na stretávanie dieťaťa a rodiča, ktorý nemá dieťa vo svojej starostlivosti za prítomnosti odborného personálu (sociálny pracovník, psychológ), pričom je vzťah medzi rodičmi napätý a z rôznych dôvodov nedokážu vzájomne funkčne komunikovať v záujme dieťaťa.

K realizácii Programu - Asistovaného kontaktu na základe dohody, resp. na základe uznesenia súdu dochádza obvykle vo frekvencii dva krát mesačne v trvaní 1 hodiny maximálne po dobu 6 mesiacov. Program je spolpatnený podľa aktuálne platného cenníka Psychosociálneho centra. Stretnutiam predchádza úvodné stretnutie (individuálne s každým z rodičov), ktoré je bezplatné a slúži na oboznámenie sa s ponúkanou službou, získanie anamnézy rodiny a vhodné nastavenie Programu podľa potrieb rodiny s následným podpísaním dohody o spolupráci.

V rámci asistovaného kontaktu má dieťa možnosť nadviazať stratený, prípadne zlepšiť aktuálny vzťah s rodičom, s ktorým nie je v kontakte. Cieľom je podporenie vzťahu dieťaťa k obojm rodičom za primeraných podmienok a v bezpečnom prostredí, aby nedochádzalo k prehlbovaniu konfliktu rodičov a zvyšovaniu negatívnych dopadov na dieťa.

Súčasťou Programu je aj ponuka odborného poradenstva, v ktorom majú rodičia (individuálne) možnosť so psychológom konzultovať rôzne témy, od pomoci pri prechádzaní rozvodom/rozchodom, tréning rodičovských zručností, edukáciu o potrebách dieťaťa a vhodných výchovných postupoch až po nácvik komunikácie s dieťaťom.¹

Mesto Košice poskytuje možnosť riešenia bytovej situácie formou žiadosti o pridelenie sociálneho bytu. Vede poradovník žiadateľov/iek, pričom podmienky pridelenia bytov upravuje Všeobecné záväzné nariadenie o Pravidlách prenajmania bytov pre osobitné skupiny obyvateľov mesta Košice.

Jedným z kritérií na pridelenie kompenzačného bytu je, okrem kritériá nízkeho príjmu, aj krízová životná situácia v dôsledku náhlejšej sociálnej zmeny alebo zlých rodinných pomerov, vrátane domáceho násillia.

MESTSKÉ ČASTI A OBCE

Obec je samostatný územný samosprávny a správny celok Slovenskej republiky. Združuje osoby, ktoré majú na jej území trvalý pobyt. Základnou úlohou obce pri výkone samosprávy je starostlivosť o všestranný rozvoj jej územia a o potreby jej obyvateľov podľa zákona o obecnom zriadení v znení neskorších predpisov. Predstaviteľom obce a najvyšším výkonným orgánom obce je starosta.

Mestské časti a obce môžu poskytovať rôzne formy pomoci a podpory pre svojich obyvateľov a obyvateľky, vrátane žien zažívajúcich násillie. Môžu zriaďovať a/alebo prevádzkovať

ubytovacie zariadenia ako sú zariadenia núdzového bývania, či útulky. Taktiež môžu poskytovať základné poradenstvo a poskytnúť žene informácie o možnostiach pomoci a podpory v špecializovaných poradenských centrách, intervenčných centrách pre obe domáceho násillia či bezpečných ženských domoch, ktoré sú najbližšie k miestu, kde žena býva.

Niektoré mestské časti a obce poskytujú aj jednorazové príspevky.

Jednorazové dávky sú formou sociálnej pomoci a na ich poskytnutie nie je právny nárok. Jednorazové dávky sú financované z rozpočtu mestskej časti alebo obce a ich výška je limitovaná objemom finančných prostriedkov schválených v rozpočte mestskej časti alebo obce na príslušný rok.

Jednorazová dávka je určená najmä na čiastočnú úhradu mimoriadnych výdavkov členov domácnosti, ako sú najmä nevyhnutné ošatenie, nevyhnutné vybavenie domácnosti, mimoriadne liečebné náklady, školské potreby alebo mimoriadne výdavky v prípadoch hodných osobitného zreteľa. Nárok na jednorazovú dávku majú zvyčajne občania s trvalým pobytom v mestskej časti alebo obci, ktorí sú zároveň v nepriaznivej sociálnej situácii a/alebo majú nízky príjem. Podmienky oprávnenosti žiadateľa o jednorazový príspevok môžu byť v jednotlivých mestských častiach či obciach rôzne.

Pomoc a podpora, ktorú vedľa ženám zažívajúcim násillie poskytnúť jednotlivé mestské časti alebo obce, sa môže líšiť. Preto je najlepšie obrátiť sa priamo na mestskú časť alebo obec, v ktorej žena zažívajúca násillie býva, a požiadať o informácie o možnostiach pomoci.

¹ Realizácia stretnutí prebieha v priestoroch Psychosociálneho centra, Löfflerova 2, Košice alebo v blízkom parku (na základe dohody). Kontakt: opatreniaspo@pscentrum.sk, 055/678 45 20.

17

Kontakty

CELOSLOVENSKÉ KRÍZOVÉ TELEFONICKÉ LINKY 24/7

Národná linka pre ženy
zažívajúce násilie

0800 212 212

Tiesňové číslo polície

158

Tiesňové číslo Integrovaného
záchranného systému

112

Spišská Nová Ves, Gelnica - OZ HANA

pondelok-piatok (9:00-17:00)

0903 404 483 pre ženy

0903 404 471 pre verejnosť

ozhana@ozhana.sk

<http://www.ozhana.sk>

ZARIADENIA NÚDZOVÉHO BÝVANIA V KOŠICKOM KRAJI

Zariadenia núdzového bývania
poskytujúce bezpečné ubytovanie
pre ženy zažívajúce násilie a ich deti.

Košice - Psychosociálne centrum

Zariadenie núdzového bývania

pondelok-piatok (7:30-15:30)

Adlerova 4

0944 554 522

znb@pscentrum.sk

ZEM DETÍ - KOŠICE n.o.

pondelok-piatok (8:00 - 16:00)

P.O.BOX C-19, 040 01 Košice

0905 332 980

zemdetiznb@gmail.com

Spišská Nová Ves - Spišská katolícka charita

pondelok-piatok (7:00 - 15:30)

Wolkerová 41

0903 616 804, 0911 694 579

Trebišov - Kotva n.o. Trebišov

pondelok-piatok (7:30 - 16:00)

056/672 31 14

kotva.n.o@zoznam.sk

Trebišov - SČK ÚS Trebišov

pondelok-piatok (7:30-16:00)

M.R.Štefánika 2368/176

056/672 24 95

PORADENSKÉ A INTERVENČNÉ CENTRÁ V KOŠICKOM KRAJI

Poradenské centrá a intervenčné
centrá poskytujú pomoc a
podporu pre ženy zažívajúce
násilie a iné obeť domáceho
násillia.

Košice, Rožňava - Fenestra

pondelok-piatok (9:00-16:00)

0911 440 808 pre ženy

0911 224 777 pre verejnosť

fenestra@fenestra.sk

<http://www.fenestra.sk>

Michalovce, Trebišov - OZ

Pomoc rodine

pondelok-piatok (7:30 - 16:00)

0911 084 473 (Michalovce)

0911 443 121 (Trebišov)

pomocrodine@pomocrodine.sk

www.pomocrodine.sk

ÚTULKY V KOŠICKOM KRAJI

Útulky sú všeobecné sociálne zariadenia poskytujúce ubytovanie pre rôzne skupiny obyvateľov a obyvateľiek v nepriaznivej životnej situácii, či už z dôvodu nezabezpečenia nevyhnutných podmienok na uspokojovanie základných životných potrieb alebo z dôvodu straty bývania alebo ohrozenia stratou bývania. V takejto situácii môžu byť aj ženy zažívajúce násilie v partnerských vzťahoch.

Všetky útulky v Košickom kraji nájdete v registri poskytovateľov sociálnych služieb zriadenom Ministerstvom práce, sociálnych vecí a rodiny SR: <https://sos.mpsvr.gov.sk/pm/poskytovatel-sos>

KONTAKTY NA ŠTÁTNE A VEREJNÉ INŠTITÚCIE

KOŠICKÝ SAMOSPRÁVNÝ KRAJ

Úrad Košického samosprávneho kraja
Námestie Maratónu mieru 1, 042 66
Košice
055/726 81 11
www.vucke.sk

MESTSKÉ ÚRADY A MESTSKÉ ČASTI

Magistrát mesta Košice

Trieda SNP 48/A, 040 11 Košice
055 /641 92 31
www.kosice.sk

Mestské časti Košice

http://www.kosice.sk/mestske_casti.php

Mestský úrad Michalovce

Námestie osloboditeľov 30, 071 01
Michalovce
056/686 41 03, 056/686 41 11
<http://www.michalovce.sk>

Mestský úrad Rožňava

Šafárikova 29, 048 01 Rožňava
058/777 31 11
<http://www.roznava.sk>

Mestský úrad Spišská Nová Ves

opraviť na: Štefánikovo nám. 1, 052 70
Spišská Nová Ves
<http://www.spiskanovaves.eu>

Mestský úrad Trebišov

M. R. Štefánika 862/204, 075 25 Trebišov
056/671 33 39
<http://www.trebisov.sk>

OKRESNÉ ÚRADY (ODDELENIA PRIESTUPKOV)

Okresný úrad Košice

Odbor všeobecnej vnútornej správy -
oddelenie priestupkov
Komenského 52, Košice
055/600 13 80
<http://www.minv.sk/?odbor-vseobecnej-vnutornej-spravy-19>

Okresný úrad Košice okolie

Odbor všeobecnej vnútornej správy
Hroncová 13, Košice
055/600 41 17
<http://www.minv.sk/?odbor-vseobecnej-vnutornej-spravy-ou-ks>

Okresný úrad Michalovce

Odbor všeobecnej vnútornej správy
Námestie slobody 1, Michalovce
056/628 07 37 - 41
<http://www.minv.sk/?napln-cinnosti-odboru-vvs>

Okresný úrad Rožňava

Odbor všeobecnej vnútornej správy
Špitálska 3, Rožňava
<http://www.minv.sk/?odbor-vseobecnej-vnutornej-spravy-4>

Okresný úrad Spišská Nová Ves

Odbor všeobecnej vnútornej správy
Štefánikovo nám. 5, Spišská Nová Ves
053/417 63 80
<http://www.minv.sk/?odbor-vseobecnej-vnutornej-spravy-14>

Okresný úrad Trebišov

Odbor všeobecnej vnútornej správy
M. R. Štefánika 1161/184, 075 01 Trebišov
056/671 41 71
<http://www.minv.sk/?odbor-vseobecnej-vnutornej-spravy-23>

POLÍCIA

www.minv.sk

Krajské riaditeľstvo PZ v Košiciach

Kuzmányho 8, 041 02 Košice
0961911111
<http://www.minv.sk/?kontakty-index>

Okresné riaditeľstvo PZ v Košiciach

Rampová 7, 040 81 Košice
0961 91 1111
<http://www.minv.sk/?okresne-riaditelstvo-pz-v-kosiciach>

Okresné riaditeľstvo PZ Košice - okolie

Trieda SNP 35, 040 11 Košice
0961 93 3101
<http://www.minv.sk/?okresne-riaditelstvo-pz-kosice-okolie>

Okresné riaditeľstvo PZ v Michalovciach

Hollého 46, 071 01 Michalovce
0961 72 1111
<http://www.minv.sk/?okresne-riaditelstvo-pz-v-michalovciach>

Okresné riaditeľstvo PZ v Rožňave

Janka Kráľa 1, 048 01 Rožňava
0961 73 1111
<http://www.minv.sk/?okresne-riaditelstvo-pz-v-roznave>

Okresné riaditeľstvo PZ v Spišskej Novej Vsi

Elektrárenskú 1, 052 80 Spišská Nová Ves
0961 74 3101
<http://www.minv.sk/?okresne-riaditelstvo-pz-v-spisskej-novej-vsi>

Okresné riaditeľstvo PZ v Trebišove

M. R. Štefánika 2319/180
0961 71 1111
<http://www.minv.sk/?okresne-riaditelstvo-pz-v-trebisove>

PROKURATÚRA

<https://www.genpro.gov.sk/kontakty-a-uradne-hodiny/>

Generálna prokuratúra Slovenskej republiky

Štúrova 2, 812 85, Bratislava

Krajská prokuratúra Košice

Mojmírova 5, 041 62 Košice 1

Okresná prokuratúra Košice I

Mojmírova 5, 041 47 Košice 1

Okresná prokuratúra Košice II

Mojmírova 5, 040 46 Košice

Okresná prokuratúra Košice - okolie

Štúrova 7, 041 47 Košice

Okresná prokuratúra Michalovce

Nám. slobody 3, 071 01 Michalovce 1

Okresná prokuratúra Rožňava

Námestie 1 mája 11, 048 01 Rožňava

Okresná prokuratúra Spišská Nová Ves

Elektrárenskú 1, 052 01, Spišská Nová Ves

Okresná prokuratúra Trebišov

Ul. Jána Husa 1925/15, 075 01 Trebišov

SÚDY

www.justice.gov.sk

Krajský súd v Košiciach

Štúrova 29, 041 51 Košice

Okresný súd Košice I

Štúrova 29, 041 60 Košice

Okresný súd Košice II

Štúrova 29, 042 11 Košice

Okresný súd Košice - okolie

Štúrova 29, 041 10 Košice

Okresný súd Michalovce

Námestie Slobody 11, 07180 Michalovce

Okresný súd Rožňava

Námestie 1. Mája 2, 048 20 Rožňava

Okresný súd Spišská Nová Ves

Stará cesta 3, 052 80 Spišská Nová Ves

Okresný súd Trebišov

Námestie mieru 638, 075 01 Trebišov

CENTRÁ PRÁVNEJ POMOCI

Centrum právnej pomoci je štátna rozpočtová organizácia zriadená Ministerstvom spravodlivosti SR na základe Zákona o poskytovaní právnej pomoci osobám v materiálnej núdzi. Centrum poskytuje právnu pomoc občanom, ktorí pre nedostatok finančných prostriedkov nemôžu využívať iné právne služby.
www.centrumpravnejpomoci.sk

Call centrum - 0650 105 100
Pon.-Pia.: 8:00 - 17:00

**Centrum právnej pomoci -
kancelária Košice**

Murgašova 3
P.O. BOX A-11
040 41 Košice
info@centrumpravnejpomoci.sk

**Centrum právnej pomoci
- Konzultačné pracovisko
Michalovce**

Námestie osloboditeľov 81
071 01 Michalovce
Korešpondenčná adresa:
Centrum právnej pomoci
Kancelária Humenné
Lipová 1
066 01 Humenné
Tel: 057 / 242 00 11
info@centrumpravnejpomoci.sk

**Centrum právnej pomoci -
Konzultačné pracovisko Spišská
Nová Ves**

Štefánikovo námestie 1
052 01 Spišská Nová Ves
Korešpondenčná adresa:
Centrum právnej pomoci
Kancelária Košice
Murgašova 3
P.O. BOX A-11
040 41 Košice
info@centrumpravnejpomoci.sk

**ÚRAD PRÁCE SOCIÁLNYCH
VECÍ A RODINY KOŠICKÝ
KRAJ**

<https://www.upsvr.gov.sk>

ÚPSVaR Košice

Staničné námestie 9, 041 70 Košice
Konkrétne telefónne čísla na jednotlivé
oddelenia a pracoviská nájdete na:
https://www.upsvr.gov.sk/ke/kontakty.html?page_id=530780

Detašované pracovisko

Popradská 74, Košice

Detašované pracovisko

Žižková 21, Košice

Detašované pracovisko

Čsl. Armády 13, Moldava nad Bodvou

ÚPSVaR Michalovce

Saleziánov 1, 071 01 Michalovce
056/244 01 99
https://www.upsvr.gov.sk/mi/kontakty.html?page_id=530787

ÚPSVaR Rožňava

Šafáriková 112, 048 01 Rožňava
058/244 09 99
https://www.upsvr.gov.sk/rv/kontakty.html?page_id=530800

ÚPSVaR Spišská Nová Ves

Odborárov 53, 052 21 Spišská Nová Ves
053/244 09 99, 053/244 01 01
https://www.upsvr.gov.sk/sn/kontakty.html?page_id=530804

ÚPSVaR Trebišov

M.R. Štefánika 73/23, 075 01 Trebišov
056/244 62 22
https://www.upsvr.gov.sk/tv/kontakty.html?page_id=530809

LITERATÚRA

Alpert, Elaine J., Responding to Domestic Violence: An Interfaith Guide to Prevention and Intervention. The Chicago Metropolitan Battered Women's Network. 2005

Appelt, B., Kaselitz V., Logar R., 2008, Cesta z násilia. Príručka na zakladanie a prevádzkovanie bezpečných ženských domov, WAVE Co-ordination Office, Viedeň, dostupné na http://files.wave-network.org/trainingmanuals/Away_from_Violence_2004_Slovak.pdf

Bezplatná nonstop linka pre ženy 0800 212 212, MPSVaR SR, dostupné na <http://www.zastavmenasilie.gov.sk/nonstop-linka/>

Bodnárova, B.; Filadelfiová, J.; Holubová, B., Reprezentatívny výskum výskytu a skúseností žien s násilím páchaným na ženách na Slovensku, Inštitút pre výskum práca a rodiny, 2008, dostupné na http://www.ceit.sk/IVPR/images/IVPR/vyskum/2008/Holubova/Reprezentativny_vyskum_vyskytu_a_skusenosti_zien_s_nasilim_pachanom_na_zenach_%282008%29.pdf

Deklarácia OSN o odstránení násilia na ženách, OSN, 1993

Dohovor o odstránení všetkých foriem diskriminácie žien (CEDAW), OSN, 1979

Dohovor o právach dieťaťa, OSN, 1996

Dohovor Rady Európy o predchádzaní násiliu na ženách a domácejmu násiliu a o boji proti nemu, Rada Európy, Istanbul, 2011

Dôvodová správa k zákonu č.175/2015 Z. z., ktorým sa mení a dopĺňa zákon č.36/2005 Z. z. o rodine - Osobitná časť, MS SR, 2014, dostupné na <https://www.nrsr.sk/web/Dynamic/Download.aspx?DocID=413114>

Európsky dohovor o ochrane ľudských práv a základných slobôd, Rada Európy, Rím, 1950

FENESTRA: študijný materiál k tréningu NÁSILIE PÁCHANÉ NA ŽENÁCH V PÁROVÝCH VZŤAHOCH: Účinná intervencia psycho-sociálnych profesií v oblasti násilia páchaného na ženách v párových vzťahoch, 2015

FENESTRA: záznamové hárky na identifikáciu násilia, 2013

Filadelfiová, J., Kosová I.: Keď tradície bolia. Výskyt a špecifiká násilia páchaného na ženách v marginalizovaných rómskych komunitách v BBSK. QUO VADIS, o.z., Zvolen, 2015; https://www.quovadisoz.com/_files/ugd/5f2ca1_731c8b4011a54de5a3c8472ea579c094.pdf

Hester, Marianne, 2013. The "Three Planet Model", Towards an Understanding of Contradictions in Approaches to Women and Children's Safety in Contexts of Domestic Violence

Holubová, B. a kol., Štandardy komplexnej podpory a ochrany žien zažívajúcich násilie, Inštitút pre výskum práce rodiny, 2015, Bratislava, dostupné na http://www.ceit.sk/IVPR/images/IVPR/NP/podpora_prevenie/standardy_komplexnej_podpory.pdf

Holubová B., a kol., Metodika k poskytovaniu komplexnej podpory a ochrany ženám zažívajúcim násilie a ich deťom. Publikácia vypracovaná v rámci národného projektu Podpora eliminácie a prevencie násilia na ženách, IVPR, Bratislava, 2015, dostupné na http://www.ceit.sk/IVPR/images/IVPR/NP/podpora_prevenie/dokument_metodika_k_poskytovaniu_komplexnej_podpory.pdf

Humphreys, C., Thiara R.K., Skamballis, A., Mullender, A., Talking about Domestic Abuse, London, 2006

Karlovská, D., Krokavcová, N., Žijeme spolu bez násilia. Príručka pre ženy s deťmi, Fenestra, Košice, 2008

Logar, R., Marvánová Vargová, B., Effective Multi-agency Co-operation for Preventing and Combating Domestic Violence, Training of Trainers Manual, Council of Europe, 2015, dostupné na http://files.wave-network.org/trainingmanuals/Effective_Multi_Agency_Cooperation_2015.pdf

Logar, R., Marvanová Vargová, B., Rösemann, U., PROTECT - Identifikácia a ochrana žien a detí vystavených hrozbe zvlášť závažného rodovo podmieneného násillia – prehľadová štúdia. Druhé, revidované vydanie, WAVE, Viedeň, 2011, dostupné na http://files.wave-network.org/trainingmanuals/PROTECTI_Protecting_High_Risk_Victims_2011_Slovak.pdf

Mydlíková, E.; Fedor, M.; Gancárová, S.; Kováčová, M.; Švecová, J.; Vargová, D., Prírúčka o syndróme CAN, Ústredie práce, sociálnych vecí a rodiny, Bratislava, 2013

Mýty a fakty o násillia na ženách, Možnosť voľby, 29.10.2014, dostupné na <http://moznostvolby.sk/myty-a-fakty-o-nasilli-na-zenach/>

Násillie páchané na ženách: celoeurópsky prieskum. Stručný prehľad výsledkov. Agentúra EÚ pre základné práva, 2014, dostupné na <http://fra.europa.eu/en/publication/2014/violence-against-women-eu-wide-survey-results-glance>

Orth U., Secondary victimization of crime victims by criminal proceedings, Social Justice Research, 2002, 15:313–325

Prof. Liz Kelly, Lorna Dubois, Combating violence against women: minimum standards for support services, Directorate General of Human Rights and Legal Affairs, Council of Europe, Strasbourg, 2008

SafeLives Dash risk checklist for the identification of high risk cases of domestic abuse, stalking and 'honour'-based violence, dostupné na <http://safelives.org.uk/sites/default/files/resources/Dash%20for%20IDVAs%20FINAL.pdf>

Sopková, E., Rajtáková, I.:Konať proti násilliu, Pro Familia, 2009

Strengthening Health System Responses to Gender-based Violence in Eastern Europe and Central Asia. A Resource Package. UNFPA and WAVE, 2014

Usmernenia k postupu policajtov - príloha č.1 rozkazu prezidenta PZ č.37/2016; rozkazu prezidenta PZ č.37/2016

Vestník Ministerstva zdravotníctva Slovenskej republiky, čiastka 54-55, Ročník 56, 25.novembra 2008

Violence against women: An EU – wide survey European Union Agency for Fundamental Rights, 2014, dostupné na <http://fra.europa.eu/en/publications-and-resources/data-and-maps/survey-data-explorer-violence-against-women-survey>

Všeobecné odporúčanie č.19 k Dohovoru OSN o odstránení všetkých foriem diskriminácie žien (CEDAW), OSN, 1992

WAVE, Fempower 1/2004 N°8, dostupné na http://files.wave-network.org/fempowermagazine/Fempower_Magazine_08.pdf

WAVE, PROTECT II - Rozvíjanie kapacít v oblasti odhadu nebezpečenstva a manažmentu bezpečia na ochranu žien ohrozených zvlášť závažnými formami násillia, Viedeň, 2012, dostupné na http://files.wave-network.org/trainingmanuals/PROTECTII_Risk_Assessment_and_Safety_2012_English.pdf

Zákon č.36/2005 Z.z. o rodine a o zmene a doplnení niektorých zákonov

Zákon č.153/2001 Z.z. o prokuratúre

Zákon č.160/2015 Z. z. Civilný sporový poriadok

Zákon č.161/2015 Z. z. Civilný mimosporový poriadok

Zákon č.301/2005 Z. z.Trestný poriadok

Zákon č.448/2008 Z.z. o sociálnych službách

Zákon SNR č.372/1990 Zb. o priestupkoch v znení neskorších predpisov

Spoločným úsilím k inkluzívnej Európe

Podporené Nórskom prostredníctvom Nórskeho grantov. Spolufinancované zo štátneho rozpočtu Slovenskej republiky.

Projekt číslo DGV02013 **"Stojíme pri ženách. Chránime a podporujeme ich!"** bol podporený v rámci programu Domáce a rodovo podmienené násilie. Prijímateľ projektu Fenestra. Partneri projektu OZ HANA a OZ Pomoc rodine.

Ak sa chcete dozvedieť viac o programoch a projektoch financovaných z Nórskeho grantov na Slovensku, navštívte stránku www.norwaygrants.sk

ISBN 978-80-969884-9-5

Vydala: Fenestra, P.O.Box F-12, 042 92 Košice
fenestra@fenestra.sk, www.fenestra.sk
2. aktualizované vydanie

Editorky: Karlovská Dušana
Kralová Silvia

Autorky a autor: Bartošová Silvia
Durbáková Vanda
Grančičová Agáta
Karlovská Dušana
Konstantinovič Brixová Monika
Krajníková Katarína
Kralová Silvia
Marciano Veronika
Odelgová Oľga
Oleárníková Jana
Pataki Peter
Šebáková Lucia

Grafické spracovanie: Karasová Mária, Adsulting.
Grafické spracovanie 2. vydania: Zuzana Bartová

Tlač: Viena, Košice, 2024
Text neprešiel jazykovou korektúrou